

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

Tractatus de Sacramentis in genere, de Baptismo, de Confirmatione, de
Eucharistia, de Pœnitentia, de Extrema-Vnctione, de Ordine & de
Matrimonio

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniae Agrippinae, 1671

[Tract. II.] De Sacramentis In Communi.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77185](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77185)

TRACTATUS SECUNDUS DE SACRAMENTIS IN COMMUNI

Ad quaestionem 60. Divi Thomæ, usque ad 66.

PRÆFATIO.

QUÆ sunt (AMICE LECTOR) quibus lex nova veterem & Ecclesia Synagogam superent, & quæ inter præcipuos redemptionis fructus recenseri solent. Sed vix ullum concessum hominibus beneficium maius agnovi Sacramentis, quæ Salvatoris fontes, canales sacros quibus cælestis gratia defluat, & Paradisi fecundas arbores nuncupare licet. Si Ecclesia cælum est, & quod oculis cernimus cælo præstantius, iure Sacramenta septem planetas dixeris, quibus cælestis hæc erroratio ad abluendos ac vegetandos animos proveniat; & nisi hæc Gentilium fabulas respererent, à quibus abstinendum Theologus imprimis censo, non esset admodum difficile, singulares cuiusque virtutes aut effecta, seu Luna innovandi vinum, seu Martis pugnandi fortitudinem, seu Veneris fecunditatem, ceteraque huiusmodi, ad nostra Sacramenta transferre. Nec à consuetudine forsitan & usu loquendi Patrum, plurimum abhorreret. cum nihil frequentius sit, Eucharistiam in medio instar Solis positam, ut cetera suâ luce perfundat. Sed erit collatio manifestior, & quam frequentius Patres usurpent, si quis Ecclesiam Paradisum dixerit; nam ut egregie Tertullianus lib. 2. contra Marcionem: Bonitas delicias adiecit homini, ut quamquam totius orbis possidens in amœnioribus moraretur, translatus in Paradisum, jam tum de mundo in Ecclesiam. At huius felicitatis Paradisi, loco arborum, Sacramenta collocata sunt. Inseruit (inquit Laurentius Iustinianus) in ea (scilicet Ecclesia) arbores & ligna, id est Ecclesiæ Sacramenta, quorum alimento nutriantur qui illic collocati sunt, & suaves usque ad delicias fructus decerpant. Nec sane minor in Sacramentis, quam paradisi arboribus varietas, quibus multiformis, seu ut alijs placet, multivaria Dei gratia profluat. Decurre ætates hominis singulas, percense ætatis omnibus tuendis aut fovendis præsidia & remedia, seu primò producenda, seu post ortum augenda, seu post incrementum servanda natura sit; & hæc ad statum usumque animorum transfer, & sanè nullum, ut ita dixerim, anima statum aut ætatem perspicies, cui non suum Sacramentum paratum sit, æquè simili elemento petitur unde ætates hominum foveri solent, ut pene quibus vegetantur ac nutriuntur corpora, sanandis, curandisque animis, rebus eguisse Deus videatur. Nec aquam [inquit Tertullianus] reprobavit, quâ suos abluit; nec oleum, quo suos unxit; nec mellis & lactis societatem, quâ suos infantat, nec panem quo ipsum suum corpus representat, etiam in Sacramentis propriis egens mendicantibus Creatoris. Eximium hoc redemptionis munus, hac ultimâ parte, quâ jam finem aspicio, & brevi Theologia cursum absolvam, explico. Quid à me sperare debeas hac etiam tractatione, non dicam, cum nec ipse, ut puto, dubites, & certiora sint argumenta, quam ut conjecturus solum locus esse debeat, eandem doctrinæ securitatem, nec dissimilem explicandi methodum, quæ alijs paribus minimè defunt, non erit cur hac etiam parte desideres. Sed antequam hanc tractationem aggrediar, Lectori rem utilissimam, meoque instituto opportunam, me facturum existimavi, si qua definit Concilium Florentinum, de materia, forma,

Libro de
ligno
vite.

Libro 1.
contra
Marcio-
nem

PRÆFATIO.

numero, & alijs qua ad Sacramenta pertinent, hic velut in exordio exscriberem. Cuiusmodi
hæc brevem totius rei sacramentaria synopsim & compendium contineant, & necesse sit ad
dem plura inde desumi, erit opinor pergratum Lectori, si eodem tenore quo definita sunt, libere
reperiat, ne cogatur, si cum ipso textu conferre velit quæ occurrunt (& sane occurrunt plura
frequentissimè) maximo sui studiij, atque dispendio, tomos ipsos Conciliorum perolvere, lo-
terim dum ultimam Theologie manum impono, beneficij quo iam usus es, aut quod alius per
usuram hanc opto, ut me tuis ad Deum precibus iuves. Vale.

SYNO-

SYNOPSIS

*Doctrina Catholica de Sacramentis, desumpta ex Decreto
Eugenii IV. pro instructione Armenorum in
Concilio Florentino edito.*

NOVÆ Legis septem sunt sacramenta, videlicet Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Extrema Vnctio, Ordo & Matrimonium. Septem
Sacr-
menta. Quæ multum à sacramentis differunt antiquæ legis. Illa enim non causabant gratiam, sed eam solum per passionem Christi dandam esse figurabant: hæc verò nostra, & continent gratiam, & ipsam dignè suscipientibus conferunt. Horum quinque prima, ad spiritualem uniuscujusque hominis in seipso perfectionem: duo ultima, ad totius Ecclesiæ regimen multiplicationemque ordinata sunt. Per Baptismum enim spiritualiter renascimur, per Confirmationem augemur in gratia, & roboramur in fide; renati autem & roborati, nurimur divinæ Eucharistiæ alimoniâ. Quod si per peccatum ægritudinem incurrimus animæ, per Pœnitentiam spiritualiter sanamur, spiritualiter etiam & corporaliter (prout animæ expedit) per Extremam Vnctionem; per Ordinem verò Ecclesia gubernatur & multiplicatur spiritualiter, per Matrimonium corporaliter augetur. Hæc omnia sacramenta tribus perficiuntur, videlicet rebus tanquam materia, verbis tanquam forma, & persona ministri conferentis sacramentum, cum intentione faciendi quod facit Ecclesia: quorum si aliquod desit, non perficitur sacramentum. Inter hæc sacramenta tria sunt, Baptismus, Confirmatio & Ordo, quæ characterem, id est spirituale quoddam signum, à cæteris distinctivum imprimunt in anima indelebile. Vnde in eadem persona non reiterantur. Reliqua verò quatuor characterem non imprimunt, & reiterationem admittunt.

Primum omnium Sacramentorum locum tenet sanctum Baptisma, quod vitæ spiritualis janua est: per ipsum enim Bapti-
smus. membra Christi, ac de corpore efficimur Ecclesiæ. Et cum per primum hominem mors introierit in universos, nisi ex aqua & Spiritu renascimur, non possumus (ut inquit Veritas) in regnum cœlorum in-

troire, Materia huius sacramenti est aqua vera & naturalis: nec
 1000. 3. refert, frigida sit an calida. Forma autem est, *Ego te baptizo, in nomine
 Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*. Non tamen negamus, quin & per
 illa verba, Baptizetur talis servus Christi in nomine Patris, & Filii,
 & Spiritus Sancti: Vel, baptizatur manibus meis talis in nomine
 Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, verum perficiatur baptisma: quo-
 niam cum principalis causa, ex quo Baptismus virtutem habet, sit
 sancta Trinitas, instrumentalis autem sit minister, qui tradit exte-
 rius sacramentum, si exprimitur actus, qui per ipsum exercetur
 ministerium, cum sanctæ Trinitatis invocatione perficitur sacra-
 mentum. Minister huius sacramenti est Sacerdos, cui ex officio
 competit baptizare. In causa autem necessitatis non solum Sa-
 cerdos vel Diaconus, sed etiam laicus vel mulier, imò etiam paga-
 nus & hæreticus, baptizare potest, dummodo formam seruet Ec-
 clesiæ, & facere intendat quod facit Ecclesia. Huius sacramenti
 effectus, est remissio omnis culpæ originalis & actualis, omni-
 quoque pœnæ, quæ pro ipsa culpa debetur. Propterea baptiza-
 tis nulla pro peccatis præteritis injungenda est satisfactio: sed mo-
 rientes, antequam culpam aliquam committant, statim ad regnum
 cœlorum & Dei visionem perveniunt.

Confir-
 matio. Secundum Sacramentum est Confirmatio, cuius materia est
 chrisma, confectum ex oleo, quod nitorem significat conscientie
 & balsamo, qui odorem significat bonæ famæ, per Episcopum be-
 nedicto. Forma autem est, *Signo te signo crucis, & confirma-
 chrismate salutis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*. Ordi-
 narius minister est Episcopus. Et cum cæteras unctiones simplex
 sacerdos valeat exhibere, hanc non nisi Episcopus debet con-
 ferre: quia de solis Apostolis legitur, quorum vicem tenent Epi-
 scopi, quòd per manus impositionem Spiritum Sanctum da-
 bant, quemadmodum Actuum Apostolorum Lectio manifestat.

Act. 8. Cum enim audissent, inquit, Apostoli, qui erant Hierosolymis, quia re-
 pisset Samaria verbum Dei, miserunt ad eos Petrum & Ioannem. Qu-
 cum venissent, oraverunt pro eis ut acciperent Spiritum Sanctum. Non-
 dum enim in quemquam illorum venerat, sed baptizati tantum erant
 nomine Domini Iesu. Tunc imponebant manus super illos, & accipe-
 bant Spiritum Sanctum. Loco autem illius manûs impositionis
 datur in Ecclesia Confirmatio. Legitur tamen aliquando, per
 Apostolicæ Sedis dispensationem, ex rationabili & urgente ad-
 modum causa, simplicem Sacerdotem, chrismate per Episco-
 pum confecto, hoc administrasse Confirmationis Sacramentum.

Est.

Effectus autem huius sacramenti est, quia in eo datur Spiritus Sanctus ad robur, sicut datus est Apostolis in die Pentecostes, ut videlicet Christianus audacter Christi confiteatur nomen. Ideoque in fronte, ubi verecundiae sedes est, confirmandus inungitur, ne Christi nomen confiteri erubescat, & praecipue crucem eius, qui Iudaeis est scandalum, Gentibus autem stulticia, secundum A-
1. Cor. 1 postolum, propter quod signo crucis signatur.

Tertium est Eucharistiae sacramentum, cuius materia est panis triticeus, & vinum de vite, cui ante consecrationem aqua modicissima admisceri debet. Aqua autem ideo admiscetur quoniam iuxta testimonia sanctorum Patrum ac Doctorum Ecclesiae pridem in disputatione exhibitae, creditur, ipsum Dominum in vino aqua permixto hoc instituisse sacramentum. Deinde quia hoc convenit Dominicae passionis representationi. Inquit enim B. Alexander Papa quintus à beato Petro: *In Sacramentorum oblationibus, quae intra Missarum solennia Domino offeruntur, non debet in calicem Domini aut vinum solum, aut aqua sola offerri, sed utrumque permixtum; quia utrumque, id est sanguis & aqua, ex latere Christi profusus leguntur.* Tum etiam quia hoc convenit ad significandum huius sacramenti effectum, qui est unio populi Christiani ad Christum. Aqua enim populum significat, secundum illud Apoc. *Aqua multi populi multi.* Et Julius Papa secundus post B. Sylvestrum ait: *Calix dominicus iuxta canonum praeceptum, vino & aqua permixtus, debet offerri; quia videmus in aqua populum intelligi, in vino vero ostendi sanguinem Christi.* Ergo cum in calice vinum & aqua miscetur, Christo populus adiunatur, & fidelium plebs ei in quem credit, copulatur & inungitur. Cum ergo tam sancta Romana Ecclesia à beatissimis Apostolis Petro & Pauloe docta, quam reliquae omnes Latinorum, Graecorumque Ecclesiae, in quibus omnis sanctitatis & doctrinae lumina claruerunt, ab initio nascentis Ecclesiae sic servaverint, & modo servant, inconveniens admodum videtur, ut alia quavis regio ab hac universalis & rationabili discrepet observantia. Decernimus igitur, ut etiam ipsi Armeni se cum universo orbe Christiano conforment, eorumque sacerdotes in calicis oblatione paululum aquae (prout dictum est) admisceant vino. Forma huius sacramenti sunt verba saluatoris, quibus hoc conficit sacramentum. Sacerdos enim in persona Christi loquens, hoc conficit sacramentum. Nam ipsorum verborum virtute, substantia panis in Corpus Christi, & substantia vini in sanguinem convertuntur: ita tamen, quod totus Christus continetur sub specie panis, & totus sub specie vini, sub qualibet quoque parte hostiae consecratae & vini consecrati, separatione facta, totus est Christus. Huius sacramenti effectus, quem in anima operatur dignè fumentis, est adunatio hominis ad Christum. Et quia per gratiam homo Christo incorporatur, & membris eius unitur: consequens est, quod per hoc sacramentum in fumentibus dignè gratia augeatur: omnemque effectum, quem materialis cibus & potus, quoad vitam agunt corporalem, sustentando, augendo, reparando, & delectando, sacramentum hoc quoad vitam operatur spirituale, in quo (ut inquit Urbanus Papa) *gratiam saluatoris nostri recensemus memoriam, à malo retrahimur, confortamur in bono, & ad virtutum & gratiarum proficimus incrementum.*

Quartum sacramentum est Pœnitentia, cuius quasi materia sunt actus pœnitentis, qui in tres distinguuntur partes. Quarum prima est cordis contritio, ad quam pertinet, ut doleat de peccato commissio, cum proposito non peccandi de cetero. Secunda est oris confessio, ad quam pertinet, ut peccator omnia peccata, quorum memoriam habet, suo sacerdoti confiteatur integraliter. Tertia est satisfactio pro peccatis, secundum arbitrium sacerdotis, quae quidem praecipue fit, per orationem, jejunium, & eleemosynam. Forma huius sacramenti sunt verba absolutionis, quae sacerdos proferit, cum dicit: *Ege te absolvo, &c.* Minister huius sacramenti est sacerdos, habens auctoritatem absolventi vel ordinariam, vel ex commissione superioris. Effectus huius sacramenti, est absolutio à peccatis.

Quintum sacramentum est Extrema Unctio, cuius materia est oleum olivae per Episcopum benedictum. Hoc sacramentum nisi infirmo, de cuius morte timetur, dari non debet: qui in his locis unguendus est, in oculis propter visum, in auribus propter auditum, in naribus propter odoratum, in ore propter gustum vel locutionem, in
mani-

Eucha-
ristia.In 1.
Epist.de
consec.

dist. 2.

Non in-
venitur
in epist.Iulij, sed
de con-sec. dist.
2.Pœni-
tentia.Extre-
ma Un-
ctio.

manibus propter tactum, in pedibus propter gressum, in renibus propter delectationem ibidem vigentem. Forma huius sacramenti est hæc: *Per istam unctionem & hanc piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus quicquid peccasti per visum, &c.* Et similiter in aliis membris. Minister huius sacramenti est sacerdos. Effectus verò est mentis fortitudo, & in quantum anima expedit, ipsius etiam corporis. De hoc sacramento inquit.

Iacob. 5. Iacobus Apost. Infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros Ecclesiæ, ut orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus: & si in peccatis sit, dimittentur ei.

Ordo. Sextum sacramentum est Ordinis, cuius materia est illud per cuius traditionem confertur Ordo, sicut presbyteratus traditur per calicis cum vino, & patenæ cum pane porrectionem; Diaconatus verò per libri Evangeliorum dationem; Subdiaconatus vero per calicis vacui cum patenæ vacuæ superposita traditionem: & similiter de aliis per eorum ad ministeria sua pertinentium assignationem. Forma sacerdotii talis est: *Augetur potestatem offerendi sacrificium in Ecclesiâ pro vivis & mortuis. In nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti:* Et sic de aliorum Ordinum formis, prout in Pontificali Romano libro continetur. Ordinarius minister huius sacramenti est Episcopus. Effectus, augmentum gratiæ, ut quis sit idoneus Christi minister.

Matri- Septimum est sacramentum Matrimonii, quod est signum coniunctionis Christi *monii.* Ecclesiæ, secundum Apostolum dicentem: *Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & in Ecclesiâ.* Causa efficiens Matrimonii, regulariter est mutui consensus per verba de presenti expressus. Assignatur autem triplex bonum matrimonii. Primum est proles suscipienda & educanda ad cultum Dei. Secundum est fides, quam unus conjugum alteri servare debet. Tertium indivisibilitas matrimonii, propter hoc quod significat indivisibilem conjunctionem Christi & Ecclesiæ. Quamvis autem causa fornicationis liceat thori separationem facere, non tamen aliud matrimonium contrahere fas est, cum matrimonii vinculum legitime contracti, perpetuum sit.

DISPUTATIO PRIMA.

DE ESSENTIA SACRAMENTI.

Ad questionem 60. Divi Thomae.

Explato Incarnationis Salvatoris nostri mysterio, de Sacramentis Ecclesiae convenienti ordine disputat S. Doctor, sunt enim Sacramenta, quaedam Divinae Incarnationis reliquiae

(ut ipse ait in prologo libri quarti sententiarum ad Annibaldum) instrumenta divinae gratiae, quae ipse Christus passione sua & morte nobis promeruit, septem columnae, manu sua sapientiae excelsae, quibus suffultum esse voluit totius Ecclesiae aedificium, scaturigines aquae spiritualis in vitam aeternam salientis, fontes denique Salvatoris ab Isaia Propheta praenuntiati, per quos celestis gratiae aquae continuo fluxu nobis communicantur. Quinque autem proponit discutienda de Sacramentis in communi, in prooemio hujus questionis, & ea prosequitur per quinque quaestiones, nimirum essentiam, necessitatem, sive existentiam, effectus, causas, & numerum. Merito autem praeponebat quaestionem *quid est*, quaestioni *an est*, sive de necessitate, quia vix potest explicari necessitas & existentia sacramentorum, nisi distincte cognoscatur quid natura sacramenti significet; explicando autem significatum hujus nominis *sacramentum*, essentia sacramenti declaratur necesse est, juxta ergo methodum S. Doctoris, quidditatem sacramenti in hac disputatione suscipimus explicandam, dicturi de aliis in sequentibus, ordine propolito.

Sed antequam ulterius progrediamur, sciendum est, hoc nomen *sacramentum*, aliter apud Gentiles Latinos, aliter apud Jurisperitos, aliter apud sacros Scriptores, & demum aliter in usu Patrum, Conciliorum, & Theologorum usurpari. Apud priscos Latinos, sumebatur olim pro pecunia quam litigantes apud summum Pontificem deponebant, ut qui causam caderet, pro lite iniuste suscepta, eam pecuniam multaretur, ut constat ex Varrone libro 4. de lingua Latina, & ex Cicerone orat. pro Milone. Apud Jurisperitos sacramentum dicitur quidquid iurijurandi sacratione interposita geritur, ut pater L. 2. C. si adversus venditionem, ubi dicitur: *Sacramenta putantur sponte facta, inviolabiliter custodiantur.* In Scriptura vero Sacramentum frequentissime accipitur pro occulto mentis secrete, seu mysterio: nam Tobia 12. ubi Græcè habetur: *Mysterium Regis abscondere bonum est*, in vulgata Latina sic legitur: *Sacramentum Regis abscondere bonum est.* Et ad Ephes. 1. ubi Græcè dicitur: *Ut notum faceret mysterium voluntatis suae*, notus interpres sic vertit: *Ut notum faceret Sacramentum voluntatis suae.* Item ad Timoth. 3. *Mysterium incarnationis vocatur. Magnum pietatis sacramentum.* Denique sumitur haec vox *sacramentum* apud Patres, Concilia, & Theologos, pro ipso signo rei sacrae. Unde Augustinus lib. 10. de civit. Dei cap. 15. *Sacramentum visibile invisibilis sacrificij Sacramentum, id est*

A *sacrum signum est.* Et de sacramento sic accepto agimus in praesenti, ejusque essentiam seu quidditatem investigamus, quae cum ex genere & differentia, sicut & quidditas cujuslibet alterius entis, componatur; ad perfectam ipsius intelligentiam sufficiet primò rationem ejus genericam, secundò differentiam ipsius essentialem explicare.

ARTICULUS PRIMVS.

An solum in genere signi, vel etiam in genere causa, Sacramentum in communi debeat constitui?

Variè in hujus difficultatis resolutione opinantur Theologi, omnes tamen sententias ad tres praecipuas revocari posse existimo. Prima docet sacramentum esse tantum in genere signi, & non in genere causa. Secunda e contra constituit illud solum in genere causa, & non in genere signi. Tertia ad utrumque genus illud pertinere existimat. Primam sententiam tenent Soto, Nunno, Cabrera, Aravius, Serra, Joannes à S. Thoma, & alii ex nostris Thomistis. Secundam defendit Stephanus Bauni Tract. 1. qu. 4. Tertiae adhærent ex nostris Melchior Cano, relect. de Sacram. & Martinez à Prado hic dubio 1. §. 3. & ex extraneis Cardinalis Delugo, disp. 1. sect. 2. concl. 2. & Aversa hic sect. 3. plusquam viginti Auctores referens pro hac sententia.

Verum, ut rectè observavit Martinez à Prado, horum Authorum dissensio nascitur ex æquivocatione terminorum, unde pro ejus resolutione, duo diligenter observanda sunt, ex quibus tota hujus difficultatis decisio pender. Primum est, aliquid posse dici sacrum tripliciter, nempe formaliter, ut formam ipsam sanctitatis significativè, quia est sanctitatis signum, & effectivè, quia est sanctitatis instrumentum: quod exemplo sani explicat S. Thomas hic art. 1, aliquid enim potest dici sanum, vel formaliter à sanitate quae est in animali, vel effectivè, à virtute causandae aut conservandae sanitatem, quae virtus est in medicina, vel in dieta; vel significativè, in quantum est signum & indicium ipsius sanitatis, ut urina, vel pulsus. Secundum est, duplicem posse dari causam gratiae, seu sanctitatis, unam strictam & rigorosam, qualis est sola causa efficiens physica; aliam latè & improprie sumptam, qualis est causa moraliter duntaxat operans. His praemissis, facilis erit resolutio difficultatis propositae. Vnde fit

§. 1.

*Difficultas proposita, triplici conclusione
resolvitur.*

Dico primò: Sacramentum esse in genere signi. Ita D. Thomas hic art. 1. ubi hanc conclusionem non aliter probat, quam ex communi SS. Patrum & Theologorum usurpatione & consensu: cum enim (ut supra diximus) aliquid possit dici sacrum tribus modis, nempe formaliter, effectivè, & significativè; Theologi hanc ultimam acceptionem præcipue attendunt, & Sacramentum usurpant, prout signi sanctitatis habitudinem importat. Eodem modo accipitur & usurpatur à SS. Patribus, qui sæpè Sacramenta appellant symbola & signa, ut Dionysius lib. de cœlesti Hierarch. cap. 2. & 3. Ambrosius lib. 4. de Sacramentis, Damascenus lib. 4. de fide cap. 11. & Augustinus lib. 10. de Civit. Dei cap. 5. ubi (ut supra vidimus) hanc hujus nominis Sacramentum etymologiam adducit, *Sacramentum, id est sacrum signum.* Et Epist. 5. sic ait: *Longum est convenienter disputare de varietate signorum, quæ cum ad res sacras pertinent, Sacramenta appellantur.* Demùm S. Bernardus serm. de Cena Domini, docet Sacramentum esse sacrum signum.

Hæc ratio D. Thomæ magis est conclusio explicativa, quam demonstrativa; quia ut ait Suarez in commentario primi articuli, significatio vocum ex usu tantum probari potest, & quæstiones quæ sunt de quidditate vel essentiis rerum, nec tractari, nec expediri à nobis possunt, nisi vocum significatio ex communi modo loquendi supponatur.

2. Dico secundò: loquendo de causalitate strictè sumpta, pro causâ physica & efficiente instrumentali, Sacramentum ut sic, non est in genere causæ: bene tamen loquendo de causâ latè, hoc est de causâ efficiente moraliter, vel de causâ formali sacrativa. Ita Martinez à Prado loco supra citato.

3. Prima pars patet, Nam ratio generica debet reperiri in omnibus generis speciebus: Sed causare instrumentaliter physice sanctitatem, non convenit omnibus Sacramentis, nam Sacramenta veteris legis erant vera Sacramenta, & tamen gratiam non causabant physice, sed duntaxat moraliter: Ergo loquendo de causalitate strictè sumpta, seu de causalitate physica instrumentali, Sacramentum ut sic non est in genere causæ.

4. Secunda verò pars ratione oppositâ suadetur: Nam Sacramenta veteris legis moraliter saltem & improprie causabant gratiâ: Ergo loquendo de causâ sanctitatis latè & improprie, illa cõvenit omnibus Sacramentis, subindèq; Sacramentum ut sic, potest dici esse in genere causæ, loquendo de causâ latè & improprie. Antecedens verò constabit ex dicendis infra, cum agemus de causalitate Sacramentorum, & breviter hic suaderi potest. Sacramenta veteris legis erant signa & figuræ passionis Christi futuræ, cuius intuitu Deus gratiam in antiqua lege conferebat, ut committenter docent Theologi in Tract. de Incarnatione, & nos ibidem ostendimus: Sed à ratione signi vis excitativa moraliter inseparabilis est: Ergo Sacramenta veteris legis habebant vim moralem excitativam, quâ Deum movebant ad gratiam conferendam, licet non continerent vim instrumentalem productivam gratiæ, sicut Sacramenta novæ legis, idèdque vacua & egena

Disp. 21.
Art. 7.
§. 3.

A elementa ab Apostolo appellantur: ut dicemus infra, cum de circumcisione agemus.

Addo cum Martinez à Prado, quod licet loquendo de causalitate effectiva in communem, abstracta à propria & impropria, à physico, moralis, daretur illam omnibus Sacramentis convenire, loquendo tamen de causâ formaliter sacrativa, certum est illam cuilibet Sacramento competere, quia ut docet D. Thomas 2. quæst. 101 art. 4. Sacramenta consecrantur sciipientem. Unde quæst. 102 art. 5. sic habetur: *crascentia proprie dicuntur illa quæ adhibebantur in cultoribus ad quandam consecrationem, per quam licet deputabantur quodammodo ad cultum Dei, in hoc sensu docet in 4. sent. dist. 1. quæst. 1. art. 1. quæst. 1. Sacramentum importare sanctitatem activè. Quod loquendo de causalitate effectiva propria, non semper est verum; loquendo tamen de causâ latè, pro causâ formaliter sacrativa, de omnibus verificatur, ut notat idem S. Doctor hic art. 1. ad 1.*

Confirmatur: Idem Doctor Angelicus lococitato ex primo libro sententiarum quæstione 1. approbat hanc definitionem Sacramenti tractatam à Magistro sententiarum: *Sacramentum est invisibilis gratia visibilis forma, ut imaginem gerat, & causa existat.* Et quæstione 1. hanc etiam referens probat Hugonis Victorini definitionem: *Sacramentum est corporale, vel materiale elementum, extrinsecus oculis suppositum, ex institutione significans, & ex similitudine representans, & ex sanctificatione invisibilem gratiam continens.* Et ibid. quæst. 1. ad 5. sic ait: *Sacramentum simpliciter est quod causat sanctitatem, quod autem significat tantum, non est sacramentum nisi secundum quid, & idèd esse causam patitur in definitione Sacramenti.* Censet ergo S. Doctor aliquam causalitatem vel efficientem moralem, vel formalem sacrativam, esse de ratione Sacramenti, subindèque illud non solum in genere signi, sed etiam in genere causæ collocari debere.

Dico tertio: quamvis Sacramentum sit solum in genere signi & causæ, melius tamen & convenientius dicitur esse in genere signi, quam in genere causæ.

Hæc conclusio sequitur ex dictis in præcedentibus: Licet enim ratio signi, & ratio causæ, Sacramento in communi conveniat, ratio tamen signi est prior, & convenit omnibus Sacramentis cum prioritate & rigore; ratio verò causæ est posterior, saltem per rationem, & in rigore non convenit omnibus Sacramentis, sed improprie tantum & largè accepta, ut præcedenti conclusione declaravimus: Ergo Sacramentum melius & convenientius in genere signi, quam in genere causæ esse dicitur, & idèd D. Thomas hic art. 1. simpliciter & absolute asserit sacramentum poni in genere signi, quamvis in 4. sent. dist. 1. qu. 1. art. 1. ipsum in genere causæ & signi solum collocari docuisset, ut patet ex testimonio supra adductis.

§. II.

Solvuntur objectiones.

Objicies primò contra primam conclusionem: Si sacramentum in communi, esset formaliter in genere signi, vel naturalis, vel ad placitum? Non naturalis, quandoquidem ex quo constat, non significant naturaliter gratiam sanctificantem. Neque instrumentalis, live ad placitum, aliàs cum signum ad placitum, formaliter

ter sumptum, sit ens rationis, ut docent communiter Thomista, sacramentum dici posset ens rationis, quod tamen videtur absurdum.

Respondet Augustinus Bernal, disp. 1. de sacramentis sect. 1. nu. 50. Sacramentum pro formali non esse signum sanctitatis ad placitum, sed naturale: Sacramentum enim (inquit) pro formali dicit rationem signi pro formali: signum verò pro formali, non est signum ad placitum, sed naturale; quia signum pro formali dicit formam repræsentativam, quæ est impositio Reipublicæ, quæ ex se & intrinsecè repræsentat naturaliter.

Verum hæc responsio merum paradoxum est, si tenus in Scholis inauditum, & in terminis implicatorium: nam (ut rectè observavit Martinez à Prado) dicere signum ad placitum constitui per formam naturaliter repræsentantem, idem est ac asserere, quod forma lucidi, ut lucidum est, sunt tenebræ; & quod forma albi est nigredo, & calidi frigus. Adde quod sacramenta sunt signa sensibilia gratiæ: Sed nulla res sensibilis ex natura sua significat gratiam, siquidem est forma supernaturalis: Ergo necesse est quod hæc significatio ipsi ex beneplacito & libera Dei institutione superveniat, ut tandem ille Author num. 53. lateri cogitur.

Respondet secundo Suarez, negando signum ad placitum, in cuius genere sacramentum in communi collocatur, esse ens rationis, sive constitui formaliter per relationem rationis; existimant enim illud constitui formaliter per denominationem extrinsecam, peritam ab actu voluntatis, quo ad significandum deputatur, quæ denominationatio est realis.

Sed hæc responsio merito ab omnibus Thomistis rejicitur, cum enim signum ad placitum debeat formaliter constitui per respectum proportionaliter similem rationi per quam signum naturale constituitur formaliter; sicut ratio constitutiva signi naturalis, est relatio transcendentalis ad rem significatam, ita similiter id per quod signum ad placitum formaliter constituitur, non debet esse denominatio extrinseca, sed relatio, non realis, sed rationis, ad rem quam significat, fundata tamen in illa denominatione extrinseca, quæ redditur impositum, seu destinatum ad significandum.

Hæc ergo responsio relicta ut aliam & legitimam ex principis communis doctrinæ Thomistarum deducamus, recolendum est ex Dialectica, non esse idem illud per quod concretum accidentale constituitur formaliter, & illud pro quo supponit, constituitur enim formaliter per formam accidentalem, & tamen supponit pro materiali sive subiecto talis formæ, quia præcipuum quod in ipso reperitur, non est formale, sed materiale; ex quo fit id per quod formaliter constituitur tale concretum, non prædicari absolute de ipso, bene tamen illud quod importat de materiali; non enim verum est absolute dicere, album est accidens, cathedra est figura, bene tamen album est substantia, cathedra est lignum.

Quia ergo signa ad placitum, proindeque sacramenta, sunt concreta accidentalia importantia pro formali significationem, quæ ut diximus, est relatio rationis ad rem significatam, pro materiali verò aliquid reale & positivum, non est verum dicere absolute, signum ad placitum vel sacramentum est ens rationis; imò è contra, juxta regulam assignatam, est absolute dicendum, sacra-

mentum est ens reale, quia materiale pro quo supponit, est ens reale. Dixi tamen, absolute, quia cum addito verum est dicere, sacramentum est ens rationis, addendo scilicet, de formali. Ad argumentum ergo respondeo distinguendo sequelam: si signum, in cuius genere collocatur sacramentum, esset signum ad placitum, sacramentum dici posset ens rationis, absolute, negotium addito, scilicet de formali, concedo, & nego id esse absurdum.

Instabis: Si sacramentum esset ens rationis formaliter & essentialiter, non esset nisi dependenter ab operatione intellectus: Sed hoc nequit dici, sacramenta enim sunt permanentes in Ecclesia, supposita Christi institutione: Ergo, &c. Major probatur, quia totum esse entis rationis est obiecti intellectui.

Respondent aliqui esse quædam entia rationis quæ sunt actu hoc ipso quod ponitur fundamentum ipsorum & terminus; & in hoc genere esse significationis relationem, per quam sacramenta constituuntur formaliter, sicque sacramenta esse permanentes in Ecclesia, independentes ab intellectu.

Sed contra: Essentialis differentia inter ens reale & rationis in eo consistit, quod illud habet esse independentem ab intellectu apprehensione, istud verò ita dependet ab intellectu, sicut radius dependet ab actuali influxu Solis. Adde quod, per ens reale intelligitur illud omne quod non habet esse fictum: quod autem seclusa intellectu operatione ponitur in esse non potest dici fictum, cum fictio sit opus intellectus. Unde hæc responsio relicta.

Dicendum, quod quia sacramentum supponit pro materiali, non verò pro formali, absolute & sine addito verum est, sacramenta esse nullo cogitante intellectu: quod si fiat restrictio, & sit sermo de sacramentis quoad essentialem & formalem rationem, certum est illa non esse actu seclusa operatione intellectus, sed solum fundamentaliter proximè, supposita institutione. Veruntamen quia illud quod parum distat ab esse, quasi censetur esse, hoc ipso quod ponitur proximum fundamentum relationis rationis, quia parum distat ab esse, censetur quasi esse moraliter, & subiectum sive materiale ipsius, idem præstat acti de facto eam haberet. Sic voces & scripturæ deserviunt ad cognitionem rerum ad quas repræsentandas sunt deputatæ, quamvis actu non habeant, sed solum in fundamento proximo, actuale significationem, quæ consistit in relatione rationis ad rem signatam.

Obijcies secundo contra secundam conclusionem: Idem non potest pertinere ad duo genera primò diversa: Sed genus signi & genus causæ sunt primò diversa, cum signum ad placitum sit aliquid rationis, & virtus activæ quæ aliquid potens ad causandum constituitur, sit qualitas, vel ad genus qualitatis reducat: Ergo sacramentum non potest simul esse in genere signi & in genere causæ.

Respondeo primò distinguendo Minorem: genus signi, & genus causæ physice, sunt primò diversa, concedo Minorem. Genus signi & genus causæ moralis, nego Minorem; nam ut supra dicebamus, cum vis moraliter & extrinsecè excitativa à ratione signi inseparabilis sit, signum ad rationem causæ moraliter excitantis reducitur. Unde hoc argumentum solum probat sacramentum non posse simul in genere signi & causæ physice.

physicæ collocari, non tamen convincit illud nō posse simul ad genus signi & causæ moralis, sive abstrahentis à morali & physica pertinere.

- 19 Respondeo secundò, quod quamvis totum physicum & naturale non possit ad diversa genera non subalternatim posita pertinere, bene tamen totum morale & artificiale, quale est sacramentum, nam in totis moralibus & artificialibus concurrunt res diversorum generum, quæ tamen faciunt unum per se, quia se habent ordine quodam.

- 20 Obijcies tertio contra tertiam conclusionem: Illud magis pertinet ad quidditatem & rationem genericam sacramenti, quod est in eo perfectius: Sed esse causam gratiæ est quid perfectius quam esse signum illius: Ergo esse causam gratiæ est potius de essentia & ratione generica sacramenti, quam esse signum illius, subindeq; melius & convenientius ponitur sacramentum in genere causæ, quam in genere signi.

- 21 Respondeo primò negando Majorem, in iusto enim gratia est id quod perfectius est, cum nulla res creata eam in perfectione adæquare possit, & tamen non constituitur essentialiter per gratiam, cum sit ejus accidens.

Respondeo secundò, quod licet causare sit perfectius materialiter in sacramento, quam significare, tamen significare est formaliter quid nobilius, quia perfectio & nobilitas mediis formaliter desumitur ex perfectione finis per se primò intenti: finis autem primò & immediatè ad sacramentorum significationem intentus, est nobilior sine intento ad causalitatem, nam causalitas, cum sit medicativa, per se primò & immediatè tendit ad salutem nostram; significatio verò ad honorem & reverentiam Dei.

§. III.

Corollaria precedentis doctrinæ

- 22 **E**X dictis inferes primò: Sacramentum ut sic rectè dici posse signum practicum gratiæ, si ly practicum denotet causalitatem impropiam & imperfectam, atque abstrahentem à causalitate physica & morali: secus verò si per ly practicum, vera & propria causalitas, seu efficientia physica intelligatur. Patet hoc corollarium ex dictis conclusionibus 2. ibi enim ostendimus, omnibus sacramentis, etiam veteris legis, causalitatem quandā, impropiam saltem & metaphoricam, competere, quamvis si de causalitate stricta & rigorosa loquamur, seu de vera & reali efficientia, sola novæ legis sacramenta sint in genere causæ: unde cum ratio signi practici ex causalitate delumatur, idem cum proportionem de illa dicendum est.

- 23 Inferes secundò: quod si rationem formalem adæquatam sacramenti consideremus, sacramenta veteris & novæ legis analogicè tantum in ratione sacramenti conveniunt: si vero ejus rationem formalem in adæquatam attendamus, possunt aliquantulum in ratione sacramenti univocari.

Prima pars ex suprà dictis colligitur, Nam rationem formalem sacramenti in ratione signi & in ratione causæ adæquatè consistere, conclusionem 2. ostendimus: Sed in ratione causæ sacramenta veteris & novæ legis analogantur, cum sacramenta vetera improprie duntaxat & metaphoricè causarent gratiam & animæ sanctitatem; sacramenta verò novæ legis eam verè, propriè, & reali ac physica efficientiā illam attingant, ut

infra ostendemus: Ergo sacramenta veteris & novæ legis analogicè tantum conveniunt in ratione formali sacramenti, completè & adæquatè sumpta. Unde D. Thomas in 4. d. 1. q. 1. art. 1. quæstionem 3. ad 5. *Sacramentum non dicitur per sacramenta veteris & novæ legis, sicut genus per species, sed sicut analogum in suis partibus.*

Secunda verò pars suadetur: Ratio sacramenti in adæquatè sumpta in significatione gratiæ consistit: Sed in ratione signi gratiæ sacramenta veteris & novæ legis univocantur; quamvis & nim sacramenta novæ legis perfectiori modo significant gratiam, quam sacramenta veteris, hæc tamen inæqualitas, quia non se tenet ex parte differentiarum, non tollit univocationem & cor à simili illam non impedit inæqualitas, quæ homo & equus rationem animalis participant. Addo, quod sicut religio verus & novæ univocè conveniunt in ratione religionis; ita & sacramenta quæ talium religionum sunt symbola & veluti columnæ, ac exteriores protestationes, debent univocè, saltem ut sunt rei sacræ signa, convenire.

Dices, Nullus terminus potest univocè predicari de figura & re figurata: Atqui sacramenta vetera erant figuræ nostrorum, juxta illud 1. ad Corinth. 10. *Omnia illa in figuris contingebant.* Ergo ratio sacramenti, etiam in adæquatè considerata, de illis univocè enuntiari non potest.

Respondeo distinguendo Majorem: si figuræ nihil habeat aliud significare, quam rem illam significatam, ad quam subinde primariò & principaliter ordinetur, concedo. Si secundariò tantum illam significet, & ad aliud primariò & principaliter significandum ordinetur, nego. Sic enim quando ad similitudinem unius imaginis representantis Cæsarem, depingitur alia imago, quamvis ista secunda imago sit figura prioris, quia tamen secundariò tantum ad illam representandam ordinatur, primariò verò & principaliter representat Cæsarem, dicitur univocè convenire cum priori imagine. Ita quia sacramenta vetera primariò & principaliter significant gratiam, & non nisi secundariò sacramenta nostra, univocè cum nostris in ratione sacramenti in adæquatè sumpti conveniebant.

ARTICULUS II.

Cuius rei sacræ sacramentum sit signum?

Explicata ratione generica sacramenti, investigamus ejus differentiam specificam, quæ in signo non aliunde quam ex re significata desumitur, unde inquirimus cuius rei sacræ sacramentum sit signum?

In cuius difficultatis resolutione, relicto Hæreticorum errore, qui censent sacramentum esse signum divinæ benevolentiae & prædestinationis, cuius falsitas ex eo manifestè constat, quod non solum prædestinati, sed etiam reprobi, verè suscipiunt sacramenta, ut patet in Juda, qui sacramentum Eucharistiæ in cena Domipica suscepit, & postea laqueo se suspendit. Relictis itaque, hoc errore, sunt quidam inter Catholicos, qui existimant, ad rationem sacramenti non requiri esse signum rei sacræ, per se & sanctificantis, qualis est gratia, sed sufficere significatam &

enfare imperfectam & legalem sanctificationem, quia per sacramenta veteris legis homines sanctificabantur. Ita docent Melchior Cano 1. p. tele-
 ctionis de sacramentis in genere. Bellarminus
 tomo 3. lib. 1. de sacramentis propositione 2. di-
 cens: Sacramenta veteris legis non idcirco sacramenta sunt,
 quia significant gratiam justificantem, sed quia signifi-
 cant & efficiunt gratiam legalem. Hos sequuntur
 Calpenius disp. 1. sect. 3. Aversa hic qu. 60. sect. 2.
 & Philippus à S. Trinitate disp. 1. dubio 2. Alii
 vero asserunt, de ratione quidem sacramenti ef-
 fectum significare rem sacram perfectam & sanctifican-
 tem, qualis est gratia, non tamen in actuali usu
 sacramenti conferendam suscipienti sacramen-
 tum, sed satis esse quod significet gratiam dan-
 dam aliquo tempore. Ita Soto, Suárez, Valquez,
 & Martínez à Prado.

§. I.

Duplici conclusione difficultas proposita
resolvitur.

Deo primò: de ratione sacramenti esse signi-
 ficare perfectam sanctitatem quæ est per
 gratiam.

Probatut primò auctoritate D. Augustini 19.
 contra Faustum cap. 16. dicentis sacramentum
 esse donum temporale, significare verò donum
 æternum: nomine enim doni æterni nequit in-
 telligi sanctitas solum legalis, utpote temporalis.
 Item auctoritate Concilii Tridentini appro-
 bantis sess. 13. cap. 3. dictum istud de sacramentis
 in communi: *Sacramentum est invisibilis gratie visi-
 bilis forma*, quod ex Magistro sententiarum in 4.
 dist. 1. sumptum est. Præterea ex D. Thoma hic
 art. 2. ad 3. asserente ea solum esse sacramenta,
 quæ significant perfectionem sanctitatis huma-
 næ, non verò quæ significant dispositionem ad
 illam.

Probatut secundo: Docent communiter
 Theologi non posse verum sacramentum insti-
 tutum nisi à solo Deo, vel ex speciali commissione i-
 plius, quia nimirum sacramentum debet esse si-
 gnum gratiæ conferendæ, & solus Deus, sicut
 potest esse author gratiæ, ita & tale signum insti-
 tuere: Atqui si ad rationem sacramenti sufficeret
 significatio cujuslibet sanctitatis imperfectæ, si-
 cut potest Ecclesia, propria auctoritate cæremoni-
 as instituere, quæ conferant & significant hu-
 manam sanctitatem, ita posset propria auctori-
 tate sacramenta instituere: Ergo ad rationem sa-
 cramenti non sufficit significatio sanctitatis im-
 perfectæ, sed requiritur significatio sanctitatis
 perfectæ, quæ est per gratiam.

Probatut tertio: Ad rationem sacramenti ut
 sic, requiritur significatio illius sanctitatis quæ
 distinguit ipsum ab omnibus quæ non sunt sa-
 cramenta: Sed sanctitas legalis & imperfecta non
 distinguit sacramentum ab omnibus quæ non
 sunt sacramenta: Ergo ad rationem sacramenti
 ut sic, non sufficit significatio sanctitatis imper-
 fectæ. Major constat, de ratione enim differen-
 tiæ essentialis sacramenti, quæ est significare rem
 sacram, est quod ipsum distinguat ab omnibus
 aliis quæ non sunt sacramenta. Minor verò pro-
 batut ex eo quod in lege veteri multæ erant cære-
 moniæ, quæ imperfectam & legalem sanctifi-
 cationem causabant & significabant, ut colligitur
 ex illo ad Hebræos 9. *Solummodo in cibis, & potu-
 bus, & variis baptisimatibus & iis quæ carnis, & carnis*

Tomo V.

A nemo dicit omnes illas cæremonias, ablutiones,
 & iustitias carnis fuisse sacramenta. Item in lege
 gratiæ, prima tonsura est cæremonia sacra, per
 quam homo incipit dicari cultui divino, quæ
 proinde aliquam sanctitatem confert & signifi-
 cat, & tamen non est sacramentum. Aqua lustralis
 est etiam cæremonia sacra, aliquam homini cui
 applicatur conferens sanctitatem, in quantum
 delet peccata venialia. Per signum crucis, & ma-
 nuum impositionem, confertur cathecumenis,
 subindeque significatur aliqua sanctificatio im-
 perfecta; & tamen neque aqua lustralis, neq. si-
 gnum crucis, neq. illa manuum impositio, sunt
 sacramenta, sed solum dicuntur sacramentalia:
 Ergo non quæcumq. sanctitas, etiam homini in-
 trinseca, multò minù extrinseca, sed solum san-
 ctitas perfecta quæ habetur per gratiam, est dis-
 cretiva sacramenti ut sic, ab omnibus quæ non
 sunt sacramenta.

Si dicas illa tria aliunde deficere à ratione sa-
 cramenti, ex eo nêpe quod sint cæremoniæ, non
 à Deo, sed à Ecclesia propria auctoritate insti-
 tutæ. Contra est, quod in præcedenti probatione
 dicebamus, nempe quod si ad rationem sacra-
 menti sufficeret significatio cujuslibet sanctita-
 tis imperfectæ, sicut potest Ecclesia propria au-
 thoritate cæremonias instituere quæ conferant
 & significant huiusmodi sanctitatem, ita posset
 propria auctoritate sacramenta instituere, & idẽ
 cum proportionem dicendum est de Synagoga.

Deniq. suaderi potest conclusio: Sacramenta
 novæ & veteris legis ejusdem rationis sunt, & u-
 nivocè conveniunt in ratione signi rei sacre, ut
 articulo præced. ostentum est: At hoc falsum est,
 si ad ista sufficeret significare sanctitatem le-
 galem & imperfectam, & non ad nostram: Ergo,
 &c. Sequela Minoris patet, sanctitas enim legalis
 æquivocè, vel ad summum analogicè, dicitur san-
 ctitas, comparata ad sanctitatem perfectam, quæ
 per gratiam justificantem confertur: sanctitas e-
 nim perfecta, in immunitate à peccato, & c. & di-
 tudine voluntatis consistit; sanctitas verò legalis
 non reddebat hominem verè & intrinsecè san-
 ctum, seu purum à peccato, sed tantum consti-
 tuebat talem, ut alii possent licitè & sine legis
 transgressione conversari cum eo. Unde in vete-
 ri lege mulier alienigena, seu non ex semine Isra-
 èl progenita, quantumvis ex se sancta & recta
 coram Deo, erat tamen immunda legaliter, quia
 non licebat per legem viro Israëlitarum eam uxorem
 habere: contra verò mulier Judæa origine, licet
 in se fuisset peccato inquinata, erat legaliter san-
 cta, quia licebat viro Judæo eam ducere in uxorem.
 Ex quo fiebat, quod si aliquando Israëlitarum
 ducerent in uxores alienigenas, filii ex talibus
 conjugis orti, erant immundi immundicia lega-
 li, quantumvis forte fuissent à peccatis propriis
 expiati, & in se puri & sancti, quia non licebat pa-
 rentibus Judæis eos retinere, sed jubebantur le-
 ge eos rejicere, & à se separare, ut colligitur ex li-
 bro 1. Esdræ c. 10. ubi jubetur Judæi à captivita-
 te Babylonica reversi, amovere à se omnes mu-
 lieres alienigenas, & filios quos ex eis susceperat,
 ut legaliter immundos. Similiter sacerdos, qui e-
 tiam nullâ suâ culpâ incididerat in cadaver, & il-
 lud tetigerat, fiebat immundus legaliter, quam-
 vis maneret intrinsecè sanctus coram Deo, quia
 nimirum non licebat cum eo communicare, do-
 nec purificatus esset legaliter. Item mulieres, etsi
 in partu non peccassent, post partum manebant
 immundæ per quadraginta vel per octoginta dies
 quia

B 2

quia ipsis non licebat adire templum. Quare Apostolus ad Hebræos 9. sanctitatem legalem vocat emundationem carnis, quia est externa, & sanctitatem animæ, quæ est per gratiam, emundationem conscientie, quia est sanctitas interior, ut ib. le. c. 3. & 1. 2. qu. 102. art. 5. ad 4. & qu. 103. art. 2. observat S. Thomas: Ergo si sacramenta veteris legis sanctitatem duntaxat legalem significabant & conferebant, non poterant univocè convenire in ratione signi rei sacræ cum sacramentis novæ legis, quæ perfectam animæ sanctitatem tribuunt.

Dico secundo: de ratione sacramenti est significare perfectam sanctitatem, in actuali usu & susceptione sacramenti conferendam.

39 Probatur primò ex D. Thoma hic art. 2. docente, quod sacramentum est signum rei sacræ, inquantum est sanctificans homines, nempe suscipientes sacramentum, ut colligitur ex solut. ad 2. Ergo censet de ratione sacramenti esse quod significet perfectam sanctitatem in actuali usu & susceptione sacramenti conferendam. Unde in 4. dist. 1. qu. 1. art. 1. quæstione 1. ad 3. docet serpentem æneum à Moyse in deserto jussu Dei elevatum, non fuisse sacramentum, & rationem assignat dicens: *Quamvis serpens æneus esset signum rei sacræ, non tamen inquantum sacrans est actus: quia non ad hoc adhibebatur, ut aliquis sanctificationis effectus perciperetur.*

30 Probatur secundo ratione quam adducit Serra hic art. 2. dubio unico: Si ad rationem sacramenti sufficeret significare gratiam, non quæ confertur in ejus usu, sed quæ conferenda erat per passionem Christi in lege Evangelica, sequeretur omnia sacrificia legis veteris fuisse sacramenta, significabant enim gratiam dandam per Christum & ejus passionem in lege Evangelica, ut docet D. Augustinus lib. 5. contra Julian. cap. 9. Sed hoc falsum est, ut colligitur ex D. Thoma 1. 2. qu. 101. art. 4. ad 2. Ergo de ratione sacramenti est significare perfectam sanctitatem actuali usu datam suscipienti sacramentum, Idem argumentum fieri potest de caeremoniis omnibus legis Mosaicæ, omnes enim significabant Christum, & gratiam per eum dandam, tanquam umbræ futurorum. Idem dicendum de matrimonio, tam in lege naturæ, quam Mosaicæ, significabat enim conjunctionem Christi cum Ecclesia, & consequenter gratiam per Christum dandam, & tamen non erat sacramentum propriè dictum: Ergo ad rationem sacramenti non sufficit significare gratiam de futuro conferendam, sed requiritur quod illam ut datam in actuali usu suscipienti sacramentum significet.

31 Probatur tertio: De ratione sacramenti est, quod sit signum practicum gratiæ, ut articulo præcedenti ostensum est: Sed non posset dici propriè signum practicum gratiæ, si eam non significaret ut dandam in actuali usu suscipienti sacramentum: Ergo illam ut sic dandam significat.

§. II.

Solvuntur objectiones.

32 Obijciunt primò contra primam conclusionem: Ad rationem sacramentorum veteris legis sufficiebat sanctitatem legalem atque adeò imperfectam, significare: Ergo & ad rationem sacramenti ut sic. Consequentia est legitima, sacramenta enim legis antiquæ fuerunt vera sacramenta: Illud autem quod sufficit ad rationem sacramenti veri in specie, est etiam sufficiens ad sacramen-

tum in genere. Antecedens verò probatur ad rationem sacramenti sufficit significare sanctitatem, quæ est propria statui in quo datur. Atqui sanctitas propria statui legis Mosaicæ, est solum legalis, carnea, & quasi umbra veteris sanctificationis, quæ sit per gratiam: Ergo ad rationem sacramentorum veteris legis, sufficiebat sanctitatem legalem significare.

Confirmatur: De ratione sacramenti, cum sit signum practicum, solum est significare sanctitatem quam conferre potest: Sed sacramenta veteris legis perfectam sanctitatem quæ est per gratiam conferre non poterant, hoc enim est proprium sacramentorum novæ legis: Ergo eam non significabant, sed tantum sanctitatem legalem & imperfectam.

Ad objectionem respondeo negando Antecedens, & ad ejus probationem, distinguendo Majorem. Ad rationem sacramenti sufficit significare illam sanctitatem quæ est propria statui pro quo datur, si talis sanctitas non ordinatur tanquam dispositio ad aliam majorem sanctitatem, etiam in illo statu acquirendam, sed sit sanctitas finalis illius status, concedo Majorem. Si ordinatur tanquam dispositio ad aliam sanctitatem magis perfectam, pertinentem etiam ad illum statum tanquam finem; licet non ei proprium, nec ex vi ipsius acquirendum, nego Majorem. Similiter distinguo Minorem: sanctitas legalis erat statui legis Mosaicæ propria, & non ordinata ad sanctitatem magis perfectam, qualis est interna per gratiam, nego Minorem. Erat ordinata ad sanctitatem magis perfectam, tanquam disponens ad ipsam, concedo Minorem, & nego Consequentiam, nam ut hic art. 2. ad 3. dicit D. Thomas: *Res denominatur à fine & complemento, ac proinde signum rei sacræ, seu sacramentum legis antiquæ, à sanctitate quæ est finis & complementum ipsius, non verò ab ea præcisè quæ est dispositio ad ipsam.*

Ad confirmationem nego Majorem: Ad rationem enim signi practici gratiæ sufficit quod significet perfectam sanctitatem quam virtute propriâ confert, aut quæ in actuali ejus usu confertur: licet autem sacramenta veteris legis non haberent vim physicè productivam gratiæ, sicut sacramenta novæ legis, tamen Deum moraliter movebant & excitabant ad eam dandam tunc suscipientibus, subindeque in actuali eorum usu gratia conferebatur; atque adeo erant signa practica gratiæ, & perfectæ sanctitatis.

Contra secundam conclusionem obijciunt primò: Concilium Florentinum, in Decreto unionis definit sacramenta veteris legis non causasse gratiam, sed eam solum per passionem Christi dandam figurasse: in quo decreto notanda est particula *solum*, quæ videtur designare solum aliam gratiam per illa sacramenta fuisse significatam, nisi eam quæ per Christi passionem in statu legis Evangelicæ conferenda erat: Ergo non est de ratione sacramenti ut sic, significare gratiam ut præsentem.

Secundò, D. Thomas in præfati art. 1. ad 1. asserit sanctitatem in sacramentis significari per modum causæ formalis, vel finalis: ex quo sequitur non esse necessarium in sacramento sanctitatem significari per modum causæ formalis, sed sufficere quod significetur per modum causæ finalis: At gratia quæ in actuali usu sacramenti confertur, significatur per modum causæ formalis, utpote cum actu & formaliter sanctificet: ergo in doctrina D. Thomæ, non est de ratione in-

infecta sacramenti absolute sumpti, significare gratiam quæ in ipso deitur, sed sufficit quod significet gratiam aliquo tempore dandam.

38 Tercio, in resp. ad 2. ex eo probat immolationem agni paschalis fuisse sacramentum, quia significabat immolationem Christi, quæ (inquit) sanctificati sumus. Sed sanctitas illa quæ sanctificati sumus, non erat illa quæ sanctificabantur Judæi in usu actuali talis sacramenti. Ergo &c.

39 Quarto, Gratia interdum non confertur in ipso actuali usu & receptione sacramenti, ut patet in adulto, qui scilicet, hoc est cum affectu ad peccatum mortale, recipit sacramentum baptismatis, habens tamen intentionem ipsam verè recipiendi: Ergo non est de ratione intrinseca sacramenti, significare gratiam, in ipso actuali usu ipsius recipiendam.

40 Respondeo ad primum, per gratiam dandam virtute passionis Christi, intellexisse Concilium, gratiam dandam tunc in ipso actuali usu sacramenti legis veteris, non verò gratiam dandam solum post passionem Christi; particula enim solum, non excludit præsentiam ipsius gratiæ, sed solum vim effectivam ipsius à sacramentis legis veteris.

41 Ad secundum respondeo sensum verborum D. Thomæ esse quod sanctitas significetur in sacramentis, vel per modum causæ formalis in ordine ad illum qui sacramentum suscipit, vel per modum causæ finalis, in ordine ad legem antiquam, respectu cuius gratia est finis, unde obiectio solùm concludit sufficere ad rationem sacramenti, quod significet sanctitatem in genere causæ finalis, si consideretur præcisè per ordinem ad legem, sed cum hoc fiat, quod si simul per ordinem ad alium (scilicet ad illum qui recipit sacramentum) attendatur, debeat significare eandem sanctitatem in genere causæ formalis, atque adeò ut præsentem.

42 Ad tertium dicendum illa verba D. Thomæ, quæ sanctificati sumus, esse referenda non solum ad eos qui post Christi passionem nati sumus, sed etiam ad alios omnes homines, qui adventum Christi præcesserunt, quia illi etiam virtute immolationis, seu passionis Christi, sanctificati sunt.

43 Ad quartum respondeo, quod cum dicimus de ratione sacramenti esse quod significet gratiam in actuali susceptione ejus conferendam, hoc debet intelligi solum per se loquendo, & quando suscipiens sacramentum, est in actuali usu ipsius sufficienter dispositus ex parte sua ad perfectam animæ suæ sanctificationem; fateatur enim quod si ratione indispositionis gratiam non recipiat, sacramentum illam non significat præsentem, sed hoc per accidens se habet, & ex defectu subiecti, non vero ipsius sacramenti, siue significationis ejus; sicut per accidens se habet ad nostra sacramenta, quod interdum ob eundem defectum non causent gratiam in suo subiecto, quam ex se valent producere.

§. III.

Corollarium notatu dignum.

44 EX dictis intelliges, sacramentum sic rectè definitur: *Sacramentum est signum ad placitum rei sacræ, per quod sanctificantur homines*; nomine rei sacræ intelligendo gratiam habitualement, ut collatam in actuali usu sacramenti; nomine verò signi intelligendo signum à Deo in Ecclesiâ permanentem

A institutum: cum enim sacramenta sint signa quibus in unum nomen religionis colligantur homines, sicut religio stabilis est & permanens, ita & illa signa stabilia esse debent. Unde Exodi 12. & alii sæpe, sacramenta veteris legis dicuntur ritu perpetuo servanda, & 1. ad Corinth. 11. ritum illum quo mortem Domini in Eucharistia commemoratur, usque ad diem iudicii duraturum asserit Apostolus. Addo probabilem esse opinionem multorum asserentium quod quando Christus Joan. 20. insufflavimus in Apostolos, dicens eis, *Accipite Spiritum Sanctum*, hæc cæremonia sensibilis fuit instrumentum quo Apostoli acceperunt gratiam, & Spiritum Sanctum. Idem

B putant aliqui dicendum de cæremonia illa qua Christus lavit pedes Discipulorum, nempe quod per eam sanctificavit Apostolos; & tamen cæremonia illas sensibiles quæ Apostolos sanctificaverunt, non fuisse novæ legis sacramenta certum & indubitatum est apud omnes; alioquin dicendum esset Christum instituisse non tantum septem, sed octo vel novem sacramenta novæ legis, quod nemo dixerit. Cum ergo cæremoniis illis & signis sensibilibus gratiæ, & perfectæ sanctitatis, hoc tantum defuerit, quod à Christo, ut permanerent in Ecclesiâ instituta non sunt, dicendum est ut aliquid verum sacramentum dicatur, requiri quod sit stabiliter & permanentiter in Ecclesiâ institutum, ut scilicet sacramenta sint conformia religioni, quæ stabilis & permanens est.

C Ex quo facile intelliges, cur hæc Christi verba ad Magdalenam, *Remittuntur tibi peccata tua*, non fuerint verum sacramentum, quia nempe licet significarent gratiam actu collatam Magdalene, non erant tamen aliquid permanentiter institutum à Christo, ad hoc significandum in Ecclesiâ fidelium.

ARTICULUS III.

An sacramentum sit signum unitus rei tantum?

Dico primò: Sacramentum ut sic significare tria, scilicet passionem Christi, gratiam, & gloriam. Ita D. Thomas hic art. 3.

Probat eus ratione: Sacramentum est essentialiter signum gratiæ sanctificantis homines: 45 Ergo etiam passionis Christi, & gloriæ. Consequentia patet, nam gratia sanctificans dicit habitudinem ad passionem Christi, tanquam ad causam efficientem physicè, vel moraliter, & ad gloriam tanquam ad finem: Ergo hoc ipso quod sacramentum significat gratiam, significat etiam passionem Christi, & gloriam.

Confirmatur: Sacramentum non significat utrumque gratiam, sed ut medicinalem, & sanativam: gratia autem, ut talis, respicit passionem Christi tanquam causam efficientem, & gloriam tanquam finem, quia omne naturæ lapsus remedium est ex passione Christi, & in vitam æternam ut in finem ordinatur, eò quod vulnus naturæ consistat præcipuè in carentia mediorum ad eam ordinantium.

Ex quibus intelliges, verum esse quod ait D. Thomas in fine corporis ejusdem articuli, nimirum sacramenta novæ legis esse signa rememorative, demonstrative & prognosticæ: rememorative ejus quod præcessit, scilicet passionis Christi, 46

sti, demonstrativa ejus quod in nobis efficitur per passionem Christi, scilicet gratia; prognostica verò illius quod in futurum expectatur, scilicet gloria, ut idem S. Doctor de sacramento Eucharistiae asserit in officio quod de illo iussu Urbani IV. edidit, his verbis: *O sacrum convivium in quo Christus sumitur, recolitur memoria passionis ejus, mens impletur gratia, & futura gloria nobis pignus datur.* Et in hoc differunt sacramenta novae legis à sacramentis legis antiquae, ista enim erant tantum demonstrativa & prognostica, non vero remota orativa; significabant enim gratiam, quae ad praesentiam ipsorum conferebatur per passionem Christi nondum existentem, sed futuram, subindeque erant prognostica nedum gloriae, ut sacramenta novae legis, sed etiam ipsius passionis Christi.

Haec sunt certa & indubitata apud omnes, sed est difficultas & controversia inter Theologos, an sit de essentia sacramenti haec tria significare, aliis positivam, aliis negativam tenentibus, sed breviter respondeo &

Dico secundò: Licet non sit de intrinseca ratione sacramenti ut sic, prout abstrahit à sacramentis existentibus & possibilibus, haec tria significare, intrinsece tamen id convenire sacramentis jam institutis.

48 Prima pars probatur primò ex D. Thoma hic art. 3. ad 3. sic dicente: *Sufficit ad rationem sacramenti quod significet perfectionem quae est forma, quam in corpore articuli gratiam esse dixerat.*

Secundò, Sicut Deus potest absolute conferre gratiam non ex meritis Christi, ita posset absolute instituire sacramenta, quae solum significarent gratiam dandam in usu ipsorum immediate ab illo, absq; ordine ad passionem Christi. Ergo non est de intrinseca ratione sacramenti, haec tria nimirum passionem Christi, gratiam, & gloriam significare.

49 Quod verò sacramentis jam à Deo institutis, id intrinsece conveniat, patet ratione: quam supra adduximus: Sacramenta enim à Deo in lege veteri aut nova instituta, non significant utcumque gratiam, sed ut medicinalem & sanativam: Atqui gratia ut talis respicit passionem Christi ut causam efficientem, & gloriam ut finem & consummationem: Ergo de ratione sacramenti est significare haec tria, nimirum passionem Christi, gratiam, & gloriam.

50 Confirmatur: De ratione sacramenti à Deo instituti est significare gratiam eo modo quo confertur: Sed confertur per meritum passionis Christi, & in ordine ad gloriam: Ergo de ratione sacramenti à Deo instituti est significare passionem Christi, gratiam, & gloriam.

51 Confirmatur ampliùs: Distinctio essentialis sacramentorum veteris & novae legis, desumitur ex eo quod est essentialis eorum significatio: Sed sacramenta veteris & novae legis distinguuntur in eo quod illa significabant gratiam conferendam per merita Christi venturi, ista verò per merita Christi praesentis: Ergo est essentialis sacramentis à Deo institutis significare Christum merentem, ac proinde patientem.

52 Dices: Cum sacramenta veteris legis janua regni coelestis non aperirent, quia scilicet ante Christi mortem, nulli patebat ingressus in regnum caelorum, non significabant gloriam ut futuram: ex sacramentis verò novae legis, licet aliqua significent Christi mortem; puta Baptismus

A & Eucharistia, non videtur tamen quomodo Penitentia, Ordo, & Matrimonium, cum regnum sequi quod non significabant gloriam virtute eorum futuram, sed tantum virtute mentium Christi venturi. Et certe quod agnus pacis illis significaret praeter passionem Christi, gratiam, & gloriam, manifestum ex eo est quod eorum memorativus liberationis populi Israelitici à Egypto ut iret in terram promissionis: haec enim duo significant gratiam liberantem à peccato, & ademptionem gloriae, ejus terra promissionis erat figura. Item in circumcissione ablati pelliculae membri genitalis, significabat remissionem culpe originalis, quae per generationem traducitur, nec non circumcissionem labii futuram in gloria, & sanguis effusus in illa scissione, passionem Christi Domini.

Quantum verò ad sacramenta legis novae, non solum Baptismus & Eucharistia, sed etiam alia gratiam sanctificantem, passionem Christi futuram gloriam repraesentant: etenim sacramenta quae in oleo ministrantur, videlicet Confirmatio, & Extrema Unctio, significant primò unctiorem spirituales quae Christus Psalm. 44. & ad Hebraeos 11. dicitur unctus, quasi forma athleta cum diabolo, & cum morte in crucem pugnaturus; secundo unctiorem spirituales animae, quae sit per gratiam; tertio spirituales gloriae exultationem, eo quod oleum in Scipione gaudium significet, Matth. 6. *Cum jejunas unge te oleo, & Psalm. 103. Vi exultabunt faciem meam.* Item in sacramento penitentiae contritio significat dolores & tormenta quibus Christus auctus est propter scelera nostra; propositum vitium emendandi significat renovationem vitae, quae fit per gratiam; absolutio vero à peccatis, cum habitu thronitatis clavium, aperiunt regnum coelestis designat, juxta illud Matth. 17. *Quodcumque alligaveris super terram, erit solutum & in caelis.* Praeterea in sacramento Ordinis, cum ordinatus ad participationem sacerdotii Christi assumatur, significatur tale sacerdotium, proindeque & sacrificium quo Christus ipse se in ara crucis Patri aeterno obtulit, Rursus cum tale sacramentum consecratione perficiatur, significat spirituales consecrationem animae, quae fit media gratia, imò & gloriam, quae beati perfecte consecrantur, ut ceterant Deo hostias spirituales ipsi placentes, juxta illud Apocal. 5. *Fecisti nos Deo nostro regnum & sacerdotes.* Denique in sacramento matrimonii significatur matrimonium Christi cum Ecclesia, nec non spiritualis animae conjunctio cum eo, mediante gratia, & perpetuum vinculum, quo Beati in patria Deo copulabuntur, juxta illud sponsae Cantic. 3. *Tenui eum, nec dimittam.*

Dico tertio: Sacramenta jam instituta, principaliter significant gratiam, quàm passionem Christi, & gloriam. Ita communiter Thomistae excepto Nunno, qui existimat in sacramento Eucharistiae principalis significatum esse Christum.

Probatur primò ex D. Thoma in 4. d. 1. q. 1. art. 1. quæstionum. 1. ad 4. ubi de sacramentis novae legis sic ait: *Item significant ipsa sanctificationem quam faciunt, & haec significatur*

est principalis. Ergo juxta D. Thomam, sacramenta jam instituta principaliter significant gratiam per quam sanctificantur, quam passionem Christi, & gloriam.

15 Probatur secundo ratione: Sacramentum significat primario id ad quod primario significandum est institutum, & ejus est signum ostensivum, sive demonstrativum: Sed est per se primò institutum ad significandam gratiam cujus est demonstrativum: Ergo illam primario & principaliter significat. Major patet, Minor probatur. Sacramentum est per se primò institutum ad significandam nostram sanctificationem, cum ad illam ut ad finem principalem ordinetur: Sed causa formalis & intrinseca nostrae sanctificationis est gratia: Ergo sacramentum est per se primò institutum ad significandam gratiam.

17 Contra istam conclusionem objicitur primò: Cum sacramentum institutum, gratiam, gloriam, & Christum significet, in quantum sunt causae nostrae sanctificationis, illa ex ipsis principaliter significat, quae sunt principales causae: Sed gloria & Christus sunt principales causae nostrae sanctificationis, quam gratia; principales enim causae sunt finalis & efficiens, quam formalis: Ergo principaliter significatum in sacramentis jam institutis, non est gratia, sed Christus, & gloria.

18 Secundo objicit Nunno specialiter de sacramento Eucharistiae: Illud semper principaliter significatur, quod expressius & formaliter significatur: Sed in sacramento Eucharistiae expressius & formaliter significatur Christus, quam gratia, ut constat ex verbis consecrationis, *Hoc est corpus meum*: Ergo in sacramento Eucharistiae Christus principaliter significatur.

19 Confirmatur primò: Sacramentum Eucharistiae non constituit essentialiter, sicut alia, in usu ipsius sacramenti, sed in consecratione materiae: Ergo ejus principale significatum non est gratia quae in usu sacramenti confertur, sed corpus & sanguis Christi, quae materia consecrata permanent.

20 Confirmatur secundo: Forma sacramenti Eucharistiae (inquit D. Thomas infra quaest. 78 art. 1) significat tantum transubstantiationem: Sed principaliter in transubstantiatione est corpus Christi: Ergo illud est principaliter significatum in sacramento Eucharistiae.

21 Ad primum respondeo distinguendo Majorem: illa principaliter significat sacramentum, quae sunt principales causae nostrae sanctificationis, comparatae in ordine & gradu dignitatis quem habent inter se, nego. Quae sunt principales comparatae ad nostram sanctificationem, concedo. Ea enim secundum istum duntaxat ordinem significat sacramentum. Similiter distinguo Minorem: gloria & Christus sunt principales causae nostrae sanctificationis, quam gratia: comparatae in ordine & gradu dignitatis quem habent inter se, concedo. Comparatae in ordine ad nostram sanctificationem, nego. Immediatè enim ad eam concurrunt gratia, & solùm ipsa mediante, Christus, & gloria.

22 Ad secundum distinguo Majorem: illud principaliter significatur, quod expressius & formaliter significatur, in quantum non dicens ordinem ad aliud, quod etiam significatur, concedo. Quod expressius & formaliter significatur, solùm in quantum dicens ordinem ad aliud, quod etiam expressè & formaliter significatur, nego:

tunc enim illud aliud per ordinem ad quod significatur & exprimitur, est potius principale significatum. Similiter distinguo Minorem: in sacramento Eucharistiae expressius & formaliter significatur Christus, absolute, nego. Ut dicens ordinem ad nostram sanctificationem, concedo. Verba enim consecrationis, ut forma Eucharistiae, significant corpus Christi, non absolute sumptum, sed per modum alimenti spiritualis, in quantum scilicet potest per gratiam animam reficere, unde principaliter gratiam ipsam significat.

Ad primam confirmationem respondeo 63 quod licet sacramentum Eucharistiae non consistat in aetuali usu, ac proinde non significet gratiam, ut actum sanctificantem, essentialiter tamen dicit ordinem ad usum, ac subinde gratiam; ut potentem per modum cibi spiritualis animam sanctificare, repraesentat.

Ad secundam confirmationem distinguo Minorem: principaliter significatum in transubstantiatione absolute sumptum, est corpus Christi, concedo. In transubstantiatione ut significata per modum alimenti spiritualis, potentis animam per gratiam reficere, nego. Antecedens, & Consequentiam; sacramentum enim Eucharistiae significat transubstantiationem isto secundo modo.

ARTICULUS IV.

Verum sacramentum sit semper res aliqua sensibilis, & hoc sit illi ita essenziale, ut de potentia Dei absoluta, non possit institui sacramentum in aliquare spirituali & insensibilis

Dico primò: sacramenta constare de facto res 65 bus sensibilibus.

Conclusio est certa de fide, habetur enim in sacra Scriptura in qua narratur sacramentorum institutio, & res sensibiles ex quibus quodlibet illorum constat, referuntur, ut patet cum agemus de singulis in particulari. Habetur etiam in Conciliis, praecipuè Florentino & Tridentino in doctrina de sacramentis, & in Jure de consecr. dist. 2. Can. *Sacrificium*, ubi sacramentum dicitur, *Invisibilis gratia visibilis forma*. Et dist. 4. Can. *Multi*, ubi dicitur baptismum perfici per immersionem baptizandi. Denique D. Augustinus tract. 8. in Joan. loquens de baptismo ait, *Accedis verbum ad elementum, & fit sacramentum*.

Variae etiam asserri solent congruentiae, quibus nostra conclusio tuaderi potest. Prima & praecipua ea est quam adducit S. Thomas hic art. 4. & quae sumitur ex parte Divinae Sapientiae: nam Divina Sapientia unicuique rei providet secundum suum modum, unde Sapient. 8. dicitur quod *suaviter disponit omnia*: est autem homini connaturale, ut per sensibilia deveniat in cognitionem intelligibiliū: unde Dionysius de caelesti hierarchia cap. 1. *Impossibile est nobis aliter lucere divinum radium, nisi varietate sacrorum velaminum circumvelatum*: Ergo cum res sacra quae per sacramenta significantur, sint quaedam spiritualia & intelligibilia bona, quibus

bus homo sanctificatur, conveniens fuit ut per res aliquas sensibiles, sacramentorum significatio impleatur, & sic sacramenta rebus sensibilibus de facto constare debent. Quam rationem insinuat Chrysostomus homilia 83. in Matth. dicens: *Si enim incorporeus es, nuda & incorporea tibi deditur* (Deus) *Sed quoniam anima corpori conferta est, in sensibilibus intelligibilia tibi præbet.*

Secunda petitur ex parte omnipotentis divinitatis, quæ in hoc maxime elucet, quod res sensibiles quæ fuerunt homini occasio spiritualis infirmitatis, factæ sint efficacia remedia salutis.

Tertia ex parte divinæ iustitiæ, æquum enim erat, ut quia homo per superbiam noluit subijci summo Spiritui, per humilitatem subijciatur rebus infimis & sensibilibus.

Quarta ex proportionem ad Ecclesiam, quæ consistit membris visibilibus, & capite (scilicet Christo) naturam sensibilem & humanam includentem; & divinam, invisibilem & spirituales: unde ut sacramenta, cum ea analogiam & similitudinem habeant, oportet ut cum virtute occulta causandi gratiam, & significatione spirituali gratiæ, rem corpoream & sensibilem includant.

Quinta denique ex fine sacramentorum, qui est multitudinem hominum in unam religionem adunare: hoc autem fieri non potest nisi per aliqua signa sensibilia, ut docet Augustinus 19. contra Faustum cap. 11. dicens: *In nullum religionis nomen homines coadunantur, nisi aliquo signaculo aut sacramentorum visibilibus consortio.*

167 Dices: Character baptismalis est res & sacramentum simul, & similiter corpus Christi sub speciebus Eucharisticis existens; pariterque interior contritio est pars sacramenti poenitentiae, & tamen hæc non sunt aliquid sensibile; Ergo ad sacramenta non requiruntur res sensibiles.

Respondeo cum Divo Thoma in quarta distinctione prima, questione prima, articulo primo, quaestione tertia ad tertium, quod Character baptismalis, & corpus Christi verum, non dicuntur sacramenta, nisi secundum quod coniunguntur signis sensibilibus. Et hic articulo quarto ad primum ait: *Effectus autem intelligibiles non habent quod possint ducere in cognitionem alterius, nisi in quantum sunt per aliquid manifestati, id est per aliqua sensibilia.* Et per hunc etiam modum, quodam quæ non sunt sensibilia, dicuntur quodammodo sacramenta, in quantum sunt significata per aliqua sensibilia, de quibus infra agemus: nempe quaestione sexagesima tertia, articulo primo ad secundum, ubi ait sanctus Doctor, quod character animæ impressus habet rationem signi, in quantum per sensibile sacramentum exprimitur: per hoc enim scitur aliquis esse baptismali characteri insignitus, quod est ablutum aqua sensibili, idemque de contritione docet in ista quaestione octagesima quarta, articulo primo ad tertium, & ad primum notat, quod nomine corporalium verum, intelliguntur largè etiam ipsi exteriores actus sensibiles, qui ita se habent in poenitentia, sicut aqua in baptismo, vel chrismus in confirmatione.

Dico secundò, potuisse à Deo institui sacramenta ex rebus insensibilibus. Est contra Cabreram, Nunnio, Joannem à sancto Thoma, Suarezem, Bellarminum, Sayrum, Bernal. & alios Recentiores, existimantes sacramentum ita essentialiter exigere quod constet ex re sensibili, ut nec divinitus sacramenta constare possint ex solis rebus & signis spiritualibus. Oppositum ex

A nostris docent Soto, Aravio, Serra, Martini Prado, & ex extraneis Henriquez, Valquez, Cugatena, & alii, cum quibus

Probatur conclusio ratione à priori. Institutio sacramentorum est ad placitum ex sola libera voluntate Dei: Ergo sicut elevari materiam sensibilem ut significaret & conferret gratiam, potuit elevari operationem internam, & effectum purè internum adorationis, ad significandam, imò & causandam gratiam; in quo casus ille haberet quiddam requiritur ad effectum sacramenti, esset enim signum practicum ad placitum Dei, gratiæ sanctificantis, in ipsa actuali exercitio conferendæ.

B Confirmatur primò: Quamvis de facto Deus Angelis dederit gratiam absque signis & sacramentis, tamen non repugnat, de potentia absoluta, quod sicut hominibus dedit sacramenta proportionata, sub tegumento visibili, invisibilem gratiam significantia, & continentia; ita daret signa & causas instrumentales in actum exercitio causantes in Angelis gratiam: Sed huiusmodi signis & causis nihil essentialiter sacramenti diceretur, essent enim signa practica, & ex beneplacito seu institutione Dei, gratiæ sanctificantis, in actuali eorum exercitio conferendæ: Ergo potuerunt à Deo institui Sacramenta ex rebus insensibilibus.

C Confirmatur secundò: Deus ad patrandam miracula potest interiori motu hominis tanquam instrumento uti juxta D. Thomam 2.2. quaestione 178. articulo 1. ad 1. Ergo potest eandem operationem immanentem elevari ut instrumentum, licet causet gratiam, eo genere causalitatis, quo nunc causant sacramenta: Sed accedente divina institutione, talis actus interior habebit omnem essentialiter requisita ad sacramentum; etenim signum practicum, ad placitum Dei, gratiæ sanctificantis, in ipsius actuali exercitio conferendæ: Ergo nihil repugnat Deum instituisse sacramenta ex rebus insensibilibus. Verumtamen est, quod talia sacramenta non essent ejusdem rationis cum iis quæ modo sunt, cum illa fiat signa sensibilia, & consequenter omnibus communia; illa verò essent insensibilia, subindeque specialia solum prædictum actum elevari. Item non essent ita proportionata homini, qui non devenit in cognitionem spiritualium, nisi quasi manu ductus per sensibilia.

D Dices primò, Est de ratione signi quod sit sensibile, ut patet ex hac definitione signi quam tradidit Divus Augustinus 2. de doctrina Christiana: *Signum est quod præter speciem quam ingerat sensibus, fiat aliquid aliud in cognitionem venire.* Sed de ratione sacramenti est quod sit signum, cum sit essentialiter in genere signi, ut articulo 1. ostendimus: Ergo nequit dari sacramentum quod non sit sensibile.

Respondeo negando Majorem, nulla enim est repugnantia, quod dentur signa spiritualia instrumentalia, quamvis secundum primam vocis impositionem, primò & principaliter dicantur signa quæ sensibus offeruntur, ut ait sanctus Thomas hic art. 4. ad 1. Unde ad Augustinum, dicendum, illum non definire signum in tota sua latitudine, sed solum prout completitur omne signum ab homine institutum, illud enim debet esse sensibile: unde signum abstractè à spirituali & sensibili quod posset institui, debet sic de-

fignum est quod mediante, sive prae-supposita sui
 ritia, in alterius cognitionem deducit: sive prima
 illa cognitio pertineat ad sensum, sive ad intel-
 lectum.

72 Dices secundò: Non minùs est de intrinseca
 ratione sacramentorum, quòd consent rebus
 sensibilibus, quàm quòd sint signa ad placitum:
 Sed fieri nequit, etiam de potentia absoluta,
 quòd sacramenta sint signa naturalia gratiae: Er-
 go etiam implicat dari sacramenta quae non con-
 sent rebus sensibilibus.

Respondeo negando consequentiam & pari-
 tatem: Ratio verò discriminis manifesta est,
 cum enim nulla creatura factibilis possit natu-
 raliter causare gratiam, non potest etiam natu-
 raliter eam significare, sed solum ex institutione
 Dei virtutem productivam gratiae ei tribuen-
 tis; unde implicat in terminis aliquid esse sa-
 cramentum, & esse signum naturale, nam ut ait
 S. Doctor hic art. 5. ad 2. *Res non ordinantur ad
 sanctificationem ex aliqua virtute sibi naturaliter in-
 ducenda, sed solum ex institutione divina.* At verò mate-
 ria sacramenti assumitur ad libitum instituentis,
 unde sicut assumptis materiam sensibilem, po-
 tuit assumere actus purè internos & spirituales.

ARTICULUS V.

*Virum res sensibiles, quibus in sacramentis
 utimur, debeant esse determinatae
 à Deo?*

Sensus hujus quaestionis quasi D. Thomas hic
 art. 5. resolvit, est an sit positum in arbitrio
 cuiuslibet, vel saltem Ecclesiae assumere res
 quascunque in sacramenta, an verò sit necesse
 uti certà materià ad unumquodque, eaque de-
 beat esse à Deo determinata? Pro resolutione

73 Dico breviter, in sacramentis novae legis uti-
 tendum esse materià à Christo determinatà.

Probatur ratione D. Thomae: In sacramentis
 novae legis duo possunt considerari, cultus scilicet
 divinus, & sanctificatio nostra, quorum pri-
 mum pertinet ad hominem per comparationem
 ad Deum, secundum verò ad Deum per compa-
 rationem ad homines: quamvis autem potuisset
 pertinere ad hominem determinare materias
 sacramentorum, quatenus sunt res ordinatae ad
 cultum divinum, quia cultus Dei est in potestate
 hominis; non tamen quatenus ordinantur ad
 nostram sanctificationem, quia sicut est in pote-
 estate solius Dei sanctificare, ita ad solum Deum
 pertinet determinare res quibus homo sanctifi-
 cetur. Nec propter hoc arctatur via salutis, quia
 res quarum usus est necessarius in sacramentis,
 vel communiter habentur, vel parvo studio ad-
 habito haberi possunt.

Hac ratio procedit de sacramentis novae le-
 gis, de quibus expressè loquitur S. Doctor; do-
 ctina tamen tradita verum habet etiam in sa-
 cramentis antiquae legis; nam sicut lex ipsa fuit
 à Deo data, mediantibus Angelis, & à Moysè
 promulgata; ita ab ipso Deo fuerunt determi-
 natae res quibus utendum erat in sacramentis
 veteris legis. Quid verò de sacramentis quae e-
 rant ante legem scriptam sentiendum sit, & an
 etiam in illis certà materià essent à Deo deter-
 minata, patebit ex infra dicendis.

Contra hanc conclusionem objicitur primò:

Tom. V.

A Ecclesia de facto mutavit materià sacramenti
 matrimonij, in Concilio Tridentino sess. 24.
 decreto de reformatione cap. 1. nam ante Con-
 cilium, consensus sensibilibus expressus verbis
 aut nutibus viri aut mulieris, sive publicè, sive
 clam & occultè, erat materià proxima matri-
 monij: in citato verò capite statuitur, non futu-
 rum amplius matrimonium, nisi ad sit consensus
 expressus coram Parocho, & duobus testibus:
 Ergo materià omnium sacramentorum novae
 legis, non est à Christo determinata in particu-
 lari.

Respondeo hanc difficultatem infra in Tractatu
 75 de matrimonio exactè esse discutiendam,
 interim tamen breviter dico, matrimonium fu-
 isse semper contractum aliquem naturalem, &
 civilem, cujus validitas dependet à conditioni-
 bus à Republica praescriptis, quibus non stanti-
 bus est irritus, sicut alij civiles & naturales con-
 tractus. Sicut autem ad Rempublicam pertinet
 cuilibet contractui certas adhibere condi-
 tiones, ita ad eandem spectat eas immutare secun-
 dum diversitatem & exigentiam temporum, &
 circumstantiarum, aut etiam novas addere, qui-
 bus non subsistentibus, nullus erit contractus.
 Cum ergo Christus instituit sacramentum ma-
 trimonij, elevavit contractum civilem ad sacra-
 menti dignitatem, non auferendo tamen à Re-
 publica potestatem quam habebat super illum,
 sed relinquendo in ejus dispositione, ut pro di-
 versitate temporum, & aliarum circumstantia-
 rum, posset illi addere certas condiciones, sine
 quibus esset nullus, & consequenter non esset
 sacramenti materià: unde Christus non deter-
 minavit pro materià matrimonij consensum hoc
 vel illo modo expressum, sed ita expressum, ut
 juxta dispositionem Christianae Reipublicae, sit
 legitimus ad contractum civilem; sicque quan-
 do Tridentinum decrevit, non futurum am-
 pliùs matrimonium, nisi consensus exprimatur
 coram Parocho & duobus testibus, non muta-
 vit materià, ut erat à Christo determinatè for-
 maliter, quia stat semper quod materià matri-
 monij sit consensus legitimus ad contrahen-
 dum, sed ad summum materialiter (sub qua ra-
 tione non erat ab eo determinata, sed in pote-
 state Ecclesiae relicta) efficiendo scilicet, ut con-
 sensus clam expressus, non esset ampliùs ad con-
 trahendum legitimus, quia ita exigebant cir-
 cumstantiae temporum, ob varia inconvenien-
 tia quae ex matrimonijs clandestinis oriebantur.

Objicitur secundò: Olim per solam manuum
 76 impositionem, tanquam materià, videtur fu-
 isse collatum Sacerdotium, imò nunc in Eccle-
 sia Graeca, non solum Episcopi Schismatici, sed
 etiam Catholici, & qui Romae degunt, dum
 Graecos Presbyteros ordinant scientes & con-
 sentientes Summo Pontifice (ut Cardinalis De-
 lugo seipso praesente accidisse testatur) non per
 calicis & patenae porrectionem id faciunt, sed
 per manuum impositionem super caput ordina-
 di, & tamen Ecclesia Latina eundem ordinem
 confert per exhibitionem panis & vini in cali-
 ce, & in hac actione credit imprimi caracte-
 rem, & consistere materià hujus sacramenti:
 Ergo fieri potest variatio materià sacramenti
 Ordinis, subindeque à Christo determinata
 non fuit.

Huic difficillimae objectioni respondent plu-
 res graves Theologi, Christum Dominum non
 determinasse in individuo materià & formam

C

sacra-

sacramenti Ordinis materialiter sumptas, sed solum voluisse quod conferretur Ordo per aliquod signum sensibile significativum potestatis quæ traditur, & per verba hoc ipsum exprimentia: unde licet Ecclesia Græca ordinet suos sacerdotes per manuum impositionem, Latina verò per exhibitionem panis & vini in calice; quia tamen utraque illa materia, juncta suæ formæ, est signum sensibile potestatis consecrandi panem & vinum, quæ confertur, neutra variat materiam hujus sacramenti, à Christo statutam & determinatam. Videntur aliqui moderni Societatis gloriarì quod hanc solutionem, & modum istum conciliandi ritus Ecclesiæ Græcæ & Latinæ, in collatione sacramenti Ordinis primò invenerint. Sed immerito, jam diu enim hæc solutio & doctrina fuit tradita à Decano Lovanensi Ruuardo Tapper art. 17. contra Lutherum, & à Petro Soto in instit. Sacerdotum, de sacramento Ordinis, lect. 4. folio 398. his verbis: *Vbi de modo tradendi hanc potestatem ordinum non est certum aliquod institutum à Christo, potest Ecclesia constituere, quibus vel verbis, vel actibus, vel signis alijs in eiusmodi traditione utendum sit. Quod alià ratione non est opus nunc probare, cum sit hoc à Christo commissum Ecclesiæ.*

78 Verum, licet hæc solutio probabilitate non careat, secundò tamen responderi potest, juxta opinionem illam probabilem, quam mordicus sustinet Estius in 4. dist. 24. & alij quos citat Diana 2. p. tract. 16. resolut. 3. quod scilicet in ordinatione non sit necessarius contactus physicus materiæ, sed sufficiat contactus ejus moralis, id est illius exhibitio, vel ostensio, dum traditur potestas consecrandi. Hoc enim supposito, facile potest quis se expedire à difficultate propo-
 sita, dicendo quod eadem materia Latino & Græco sacerdoti in susceptione Ordinis traditur; hoc solum excepto, quod materia Ordinis Sacerdotalis, nimirum panis & vinum in calice, in ritu Græcorum est in altari, & moraliter solum à Græco Sacerdote tangitur; in ritu verò Latinorum est in manibus iniciandorum, & physice ab ipsis contingitur: unde Ecclesia Latina & Græca, in substantia materiæ sacramenti Ordinis conveniunt, & in accidentali tantum ritu, qui penes contactum physicum vel moralem materiæ attenditur differunt.

79 Sed quia alia opinio, quæ in susceptione Ordinis physicum materiæ contactum requirit, securior, probabilior, & communior est, addo quod licet sacerdos Græcus non tangat immediate calicem cum hostia, illum tamen tangit mediatè, eo ipso quod tangit altare in quo est calix cum hostia; cum enim connexa sint mensa sacra, & calix cum hostia ei superposita, bene fiat, quod tactus ille qui est immediatus circa altare, sit mediatuſ circa calicem & hostiam. Sicut ergo si daretur casus in Latina Ecclesia, quod poneret Episcopus calicem cum hostia super altare portatile, seu parvam aram, eamque sic exhiberet iniciando, revera faceretur quis sacerdos, dummodo aram tangeret, quia tactu mediatò tangeret calicem; non secus ac tangens pedem calicis, nec tangens patenam, patenam quoque quæ superponitur calici, imò & vinum ac hostiam terigisse dicitur, ut docent Soto, Victorius, Armilla, Ledesma, & alij quos refert & sequitur Diana parte 2. tract. 16. seu 2. miscellaneo resol. 3. Ita pariter tangente Græco magnam aram, ubi calix cum hostia positus est,

A ipsum quoque mediatò contactu physice contingere dicendum est. Ita præclare noster Gra-
 vina in vindicijs orthodoxis pro sacramentorum de Dominis, ubi hanc questionem edicte pertractat, & ait, quod sicut satis est ad possessionem, etiam physicam & realem, ut quando ponendo pedem in fundo (etiam si manu non tangat territorium, nec omnes glebas pedes percurrat) inveltituram recipiat. Ita pariter ut Græcus in Sacerdotem ordinetur non requiritur quod tangat immediate calicem cum hostia, sed est materia Ordinis sacerdotalis, sed sufficit quod contingat immediate altare, in quo calix cum hostia positus est; nam hoc ipso simul calicem mediatè contingere dicitur. Quod verò tactus altaris in ordinatione Presbyteri Græci semper interveniat, probat idem Author ex Ethologio Græco, ubi sic dicitur: *Qui verò ordinandus, fronti incumbens sacra ara, utramque genua flectit, Diacono verò elatà voce dicente ATTENDAMUS: statim Pontifex imposi à manu ante pedum pallio, clarà voce enunciat. Divina gratia, quæ super infirma curat, & quæ desunt supplet, promittit. N. Venerabilem Diaconum in Presbyterum &c. Unde manus sacerdoti iniciando à Pontifice imponitur, simul tactus altaris intervenire dicitur.*

ARTICULUS VI.

Verum in sacramentis verba requirantur?

Licet hæc difficultas procedat præcipue de sacramentis novæ legis, & de illis potissimum agat S. Doctor hic art. 6. ubi hanc questionem proponit, solet tamen à Commentatoribus, ad omnia sacramenta, non solum novæ legis, sed etiam legis veteris, & legis naturæ extendi, unde de istis etiam breviter hic agendum est.

Dico ergo primò: in omnibus sacramentis novæ legis requiruntur verba proprie vel improprie sumpta. Ita D. Thomas hic art. 6.

Probat primò ex Scriptura, discurrendò figuratim per singula sacramenta. Primò de baptismo dicitur Matth. 28. *Baptizantes eum in nomine Patris & Filij, & Spiritus Sancti.* Et ad Ephes. 5. *Mundans eam (scilicet Ecclesiam) lavacro aquæ in verbo vitæ.* Unde Augustinus tract. 80. in Joan. *Accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum.* De Confirmatione habetur Actuum 8. quod factus per orationem & impositionem manuum. De Eucharistia dicitur Matth. 26. *Accipit panem, fregit, & dixit &c.* de Penitentia legitur Joan. 13. *Quorum remisistis peccata &c.* & specialis ratio pro penitentia est, quia potestas absolvendi judicialiter quæ verbis jam adductis tradita fuit Apostolis, principaliter exercetur per verba absolutionis. Unde Chrysostomus humil. 8. in Joan. dicit, Spiritum Sanctum cuius est solus remittere peccata, uti ad absolutionem poenitentis, non solum manu, sed & lingua sacerdotis. Ad Extremam unctionem necessaria esse verba, colligitur ex Jacobi 5. ubi ad conficiendum hoc sacramentum ponitur unctio, & oratio. De Ordine verò & de Matrimonio nihil expresse habetur in Scriptura, colligitur tamen ex traditione Ecclesiæ, quam explicuit Eugenius IV. in decreto pro instructione Armenorum, ubi

numeratis septem Ecclesie sacramentis, de illis A
ait: *Haec omnia sacramenta tribus perficiuntur, vide-
licet rebus tanquam materia, verbis tanquam forma,
& personarum ministris.* Colligitur etiam ex SS. Patri-
bus, dicit enim Hieronymus in cap. 58. *Isaia;*
ordinem Clericorum fieri ad imprecationem vo-
cis, & impositionem manus. Et Ambrosius in cap. 4.
1. ad Timotheum. *Manus impositiones (inquit) verba*
sunt mystica, quibus accipit auctoritatem sacerdos, ut
audiat vice Domini sacrificium Deo offerre. Deni-
que Alexander III. in caput *Licet, de sponsa duo-*
rum, ait oportere ut uterque conjugum, verbis
aut alijs signis consensum suum alteri significet,
propter quod in conclusione dixi, requiri verba
B
propria, vel impropria, quia in sacramento Pœ-
nitentiae & Matrimonij interdum sufficiunt nu-
tus, aut alia signa, quae suppleant vicēs verbo-
rum, & dicuntur verba improprie, ex quadam
proportionem, ut declarabitur articulo sequenti.
Probatur secundo conclusio discursu D. Tho-
mae Tripliciter possunt considerari sacramenta,
primo ex parte causae instituentis, & homines
sanctificantis, scilicet Christi, secundo ex parte
hominis recipientis, & tertio ex parte significa-
tionis: ex triplici autem illa consideratione ha-
bent sacramenta novae legis, ut exigant verba;
sicut enim Christus componitur ex Verbo spiri-
tuali, & ex carne visibili: ita congruum fuit ut
sacramenta instituta à Christo, fierent per res
sensibiles, & verba quodammodo spiritualia;
quatenus a ratione procedunt, & conceptus ra-
tionis significant. Deinde, sicut homo constat ex
corpore & anima, ita conveniens fuit ut medi-
cina proportionaretur infirmo, & quod sacra-
menta gratiam medicinalem efficientia, constan-
ter ex rebus, & verbis, quae anima credit. Un-
de Augustinus citatus, explicans illud Joani. 1. *Si*
iam vos mundi estis propter sermonem, sic habet: *Vn-*
de est tanta virtus aquae, ut corpus tangat, & cor ab-
luat, nisi faciente verbo, non quia dicitur, sed quia
creditur. Tandem sacramenta novae legis, cum
sunt omnibus alijs perfectiora, significant etiam
perfectius & expressius gratiam: verba autem
expressius significant, quam res sensibiles: Tum
quia verba inter homines obtinuerunt principatum
significandi, ut ait Augustinus lib. 2. de doctrina
Christiana cap. 3. Tum etiam, quia res sensibi-
les ex se sunt indifferentes ad multa significan-
da, & determinantur ad unum per verba: v. g.
aqua baptismalis potest significare refrigerium
animae, propter suam frigiditatem; vel ablu-
tionem & munditiam spirituales, ratione suae
humiditatis; determinatur verò ad significan-
dam mundationem spiritualem, per haec verba,
Ego te baptizo.

Dico secundo: in sacramentis veteris legis
non erat necessarium quod rebus verba adde-
rentur. Ita S. Thomas hic art. 6. ad 3. ubi id
probat ex Augustino lib. 19. contra Faustum
cap. 6. dicente quod *alia debent esse sacramenta*
rei praesentis, & alia rei futurae: rem enim praesen-
tem clarius manifestamus, quam futuram; sa-
cramenta autem veteris legis praenuntia erant
Christi venturi; & ideo non ita expresse signi-
ficabant Christum, sicut sacramenta novae legis;
& idcirco illis non addebantur verba, quae (ut
ex eodem Augustino vidimus) inter homines
obtinuerunt principatum significandi. Unde
belle ait Soto in 4. dist. 1. quaest. 1. art. 6. quod
in veteri lege Patres antiqui nostrae fidei myste-
ria solum in umbra cognoscebant, & illic res

Tom. V.

mutae quasi sub una umbra mustabant quod no-
stra sacramenta expressis verbis adaperiunt.

Idem etiam colligitur ex eo quod in veteri
testamento, quando fit mentio sacramentorum,
non praescribuntur verba quibus perficerentur,
ut Genes. 17. cum tractatur de ritu Circumcisi-
onis, & Exodi 12. cum praecipitur immolatio
agni, & Levitici 8. cum mentio fit de ritu ordi-
nationis.

Neque obstat quod in sacrificijs pro peccato 83
(quae respondebant nostro sacramento peni-
tentiae, ut docet S. Thomas 1. 2. quaest. 102.
art. 1.) praecipitur ut oraret sacerdos, ut patet
Levitici 4. Nam illae orationes non erant de
substantia sacrificij, aut de forma sacramento-
rum, sed solum pertinebant ad ritum & solem-
nitatem cultus divini. Unde S. Thomas hic art.
6. ad 3. sic ait: *Utebantur tamen in veteri lege ali-*
quibus verbis, in his quae ad cultum Dei pertinent, tam
sacerdotes qui erant sacramentorum illorum ministri
(secundum illud Numer. 6. sic benedicetis filii Israel,
& dicitur es: Benedicat tibi Dominus &c.) quam
etiam illi qui illis sacramentis utebantur: secundum
illud Deuteronom. 26. Prosterne hodie coram Domino
Deo tuo &c.

Durandus tamen in 4. dist. 1. quaest. 3. docet
ab hac lege generali, quam pro sacramentis ve-
teris legis tradit S. Thomas, excipiehdum esse
sacramentum zelotypiae, illudque rebus & verbis
constasse; tum quia id videtur insinuari Numer.
5. tum etiam, quia illud non tantum fiebat ad
figurandum futura, sed potius ad exhibendum
aliquid de praesenti, non quidem spirituale, ut
sacramenta novae legis, sed corporale, quod si-
gnificabatur per verba eadem expressa.

Sed hoc non obstat generali doctrinae, pro sa-
cramentis veteris legis à D. Thoma traditae, nam
ut rectè annotarunt Soto, loco supra citato, &
Bellarminus lib. 1. de sacramentis cap. 18. ca-
remonia illa zelotypiae, non erat sacramentum
antiquae legis, cum non esset instituta ad signifi-
candam sanctitatem, nec ad faciendum legali-
ter, sed solum esset lex de modo quo inquirere-
tur, & puniretur adulterium.

Quod diximus de sacramentis legis veteris,
asserendum est etiam de sacramentis legis na-
turae, ad illa enim nulla requirebantur verba, sed
sufficiebat fides Mediatoris exprimere, illam-
que protestari actu, aut signo aliquo exteriori,
ut ex infra dicendis constabit.

ARTICULUS VII.

*An omnia sacramenta novae legis componan-
tur ex rebus & verbis, sicut ex materia &
forma, & tanquam ex partibus
essentialibus?*

Tria in titulo hujus articuli inquirimus. Pri-
mum est, an sacramenta novae legis ex re-
bus & verbis componantur? Secundum, an in
tali compositione res habeant rationem mate-
riae, & verba rationem formae? Tertium, an sicut
in naturalibus materia & forma essentialiter &
intrinsicè componunt totum, ita sacramenta no-
vae legis essentialiter & intrinsicè ex rebus &
verbis constent?

C 2

§. I.

*Triplici conclusione hæc triplex difficultas
resolvitur.*

85 Dico primò: omnia sacramenta novæ legis constare ex rebus & verbis. Est contra Durandum negantem sacramenta penitentiae & matrimonij rebus & verbis necessariò perfici quæ sententia merito ab omnibus censetur temeraria, & ab aliquibus ut hæretica proscribitur, ob definitionem Concilij Florentini, quod in decreto unionis, enumeratis sigillatim omnibus sacramentis novæ legis, sic concludit: *Hæc omnia sacramenta tribus perficiuntur, rebus tanquam materia, verbis tanquam forma, & personâ ministræ conscientis sacramentum cum intentione faciendi quod facit Ecclesia, quorum si aliquod desit, non perficitur sacramentum.* Potest tamen aliquam exculari Durandus, ex eo quod ante Concilium Florentinum scripserit, vixit enim tempore Joannis XXII. circa annum 1320. ut cum Trithemio notat Fernandez in Scriptoribus Prædicatorij Familiae. Constat etiam conclusio ex dictis articulis præcedentibus, ubi ostensum est, in omnibus sacramentis res aliquas sensibiles, & verba reperiri.

86 Dico secundò: in sacramentis novæ legis, res habent rationem materiæ, & verba rationem formæ. Ita D. Thomas hic ar. 6. ad 2. dicens: *Ex verbis & rebus fit quodammodo unum in sacramentis, sicut ex forma & materia, inquantum scilicet per verba perficitur significatio rerum.* Quam doctrinam Concilium Florentinum, in decreto unionis supra citato, sanxivit, & ut loquitur Cajetanus, canonizavit, asserens omnia sacramenta perfici rebus tanquam materia, & verbis tanquam forma.

87 Ratio etiam a S. Doctore in corpore ejusdem articuli insinuat, id suadet: Illud enim quod est determinabile per aliud, habet rationem materiæ, illud verò quod determinat & perficit, habet rationem formæ: Sed in omnibus sacramentis novæ legis, res sensibiles sunt determinabiles per verba, cum sint indifferentes ad multa, verba autem determinant illas ad unum: *Aqua enim significare potest & abluionem, propter suam humiditatem, & refrigerationem, propter suam frigiditatem: sed cum dicitur, Ego te baptizo, manifestatur quod aqua utimur in Baptismo ad significandam emundationem spirituales.* Ergo in sacramentis novæ legis, res sensibiles habent rationem materiæ, verba autem rationem formæ.

88 Dico tertio: res & verba sunt partes intrinsecæ & essentialis sacramentorum novæ legis. Est contra Cabreram asserentem omnia quidem sacramenta legis novæ, rebus & verbis necessariò perfici, nullum tamen eorum intrinsecè & essentialiter constare verbis, sed solum rebus, unde vult quod verba solum in genere causæ efficientis, seu formalis extrinsecæ, ad compositionem sacramenti concurrant. Est etiam contra Bellarminum, Suarezem, Vezquem, & Coninchum, existimantes omnia sacramenta novæ legis quæ in usu consistunt, componi essentialiter ex rebus & verbis, secus tamen Eucharistiam, quia cum sacramentum Eucharistiæ sit res permanens, non videretur quomodo possit intrinsecè constitui ex aliquo transeunte, cujusmodi sunt verba.

89 Nostra tamen conclusio aperte colligitur ex D. Thoma in 4. dist. 1. qu. 1. art. 3. ad 2. dicente, *Verba & res sunt de essentia sacramenti: hoc enim*

A esset aperte falsum, si sacramenta novæ legis componerentur ex rebus & verbis, tanquam ex partibus essentialibus. Item infra quæst. 90. art. 2. in corp. ait, *Quodlibet sacramentum desinit in materiam & formam, sicut in partes essentia.*

Dices, verba esse in doctrina D. Thomæ de essentiali sacramenti novæ legis, & partem ejus essentialis, non intrinsecè, sed extrinsecè ipsius efficienter componendo.

Sed contra: nunquam proprie loquendo causa efficiens dicitur de essentia compositi quæ efficit, ut pars essentia ipsius, unde hæc explicatio verborum D. Thomæ, quæ est Cabreræ, assensum terminorum intolerabilem ipsi imponit.

B Probatur secundò: Omne sacramentum legis gratiæ ex eis componitur tanquam ex partibus intrinsecis & essentialibus, ex quibus constat tanquam ex materia & forma: Sed quodlibet ex eis constat ex rebus & verbis, tanquam ex materia & forma: Ergo ex illis constat tanquam ex partibus intrinsecis & essentialibus. Minor patet ex dictis conclusionibus præcedenti, Major verò ostenditur. Non solum materia, sed etiam forma, est in quolibet composito, etiam artificiali, pars intrinsecæ & essentialis ipsius: Ergo omne sacramentum legis gratiæ, ex eis componitur tanquam ex partibus intrinsecis & essentialibus, ex quibus constat tanquam ex materia & forma.

C Consequentia patet. Antecedens verò, quod arguit Cabreram, probatur. Si sola materia in composito artificiali esset tota essentia, de ea sola prædicari posset absolute, ipsum totum compositum artificiale, etiam nomine substantivo expressum: v. g. si in cathedra lignea solum lignum esset tota ejus essentia, verum esset absolute loquendo dicere, *lignum est cathedra*; sicut etiam quod animal rationale sit tota essentia hominis, verum est absolute, quod animal rationale sit homo, idque quia res qualibet nihil aliud est absolute, præter totam suam essentiam, ac proinde de ea absolute potest prædicari: Consequens autem non potest admitti, ut est de se manifestum: Ergo &c.

D Confirmatur: In omni sacramento, non solum res ipsa, sed etiam significatio ipsa rebus & verborum, est forma extrinsecæ, ut fatetur Cabreram, & tamen compositio illa ex rebus & verbis ex una parte, tanquam ex materia; & ex alia, tanquam ex forma, non minus est accidentalis, quæ sit compositio ipsa præcisè ex rebus & verbis; aquæ quidem accidentale est rebus & verbis sacramentalibus significationi gratiæ sanctificantis conjungi, quam rebus præcisè sive substantijs, uniri verbis: Ergo similiter verba quibus constant sacramenta novæ legis, sunt forma ipsi intrinsecæ, non verò solum extrinsecæ.

E Probatur tertio, destruendo fundamentum Cabreræ: Idem enim asserit sacramenta novæ legis non componi ex rebus & verbis tanquam ex partibus essentialibus & intrinsecis, quia existimat quod sicut verba non possunt dici de substantia sacramenti, ita neque de ejus essentia. Sed hæc paritas omnino falsa est, idem enim verbum quæritur dici de substantia sacramenti, sed sola res sunt tota ejus substantia, quæ verba non sunt substantiæ, sed accidentia. At hæc ratio non concludit, quod neque etiam dici possint esse de ratione seu de essentia sacramenti; quia licet in compositis substantijs idem sint essentia & substantia, ac proinde non

valeat Consequentia: non est de substantia, ergo neque de essentia, non tamen in compositis accidentalibus, seu artificialibus.

94. Confirmatur: Quamvis significatio in sacramentis non sit de substantia eorum, quia est accidentis, est tamen etiam in doctrina Adversarij, pars intrinseca essentia ipsorum: Ergo idem dicendum de verbis sacramentalibus.

95. Probatur quartò specialiter de sacramento Eucharistiae contra Bellarminum, suarem, Vazquezem, Coninchum & alios. Ex illis tanquam ex partibus essentialibus & intrinsecis constat sacramentum Eucharistiae, ex quibus essentialiter & intrinsecè constat illud totum, quòd assumptum est à Christo ad significandam & efficiendam gratiam per modum cibi spiritualis: Sed istud constat essentialiter & intrinsecè ex rebus, & verbis: Ergo & sacramentum Eucharistiae. Major constat, sacramentum enim Eucharistiae physice sumptum, est illud totum quòd Christus assumpsit & instituit ad significandam & causandam prædictam gratiam. Minor verò probatur: Si totum à Christo assumptum ad significandam gratiam in sacramento Eucharistiae non constaret intrinsecè ex rebus & verbis, sed solum ex rebus, nimirum ex speciebus panis & vini unà cum corpore & sanguine Christi, ut contendunt Adversarij, cum (ut jam dictum est) quælibet res nihil aliud sit absolute, præter id, quod est tota ejus essentia, verum esset dicere absolute, totum à Christo assumptum in Eucharistia ad significandam gratiam nihil aliud esse absolute, præter species panis & vini, unà cum corpore Christi. Sed hoc falsum est, Christus enim absolute loquendo assumpsit præterea ad talem significationem verba consecrationis, alias enim sine illis species & corpus Christi simul sumpta essent signum sensibile gratiae, ut in actuali eorum sumptione conferendæ, quod tamen est evidenter falsum: Ergo &c.

96. Confirmatur: Id per quod aliquid, quod essentialiter & intrinsecè est sensibile signum gratiae, fit formaliter signum sensibile illius, est pars intrinseca ejus & essentialis: Sed sacramentum Eucharistiae, quod essentialiter & intrinsecè est signum sensibile gratiae, constituitur formaliter signum sensibile illius per verba: Ergo verba sacramenti Eucharistiae sunt pars intrinseca & essentialis ipsius. Major est evidens, unicuique enim est essentialis & intrinsecum id, quod formaliter in suo esse essentiali & intrinsecò constituitur. Minor verò probatur: Per id sacramentum Eucharistiae constituitur formaliter sensibile signum gratiae, quod solum in ipso habet rationem formæ ex se significativæ gratiae: Sed sola verba consecrationis habent in sacramento Eucharistiae rationem formæ sensibilis, & ex se significativæ gratiae; licet enim species consecratae, sive ut continentes corpus Christi, sint ex se sensibiles, non tamen ex se ipsis, sed solum dependent ex verbis, tanquam à forma, habent quòd sensibilibus possint significare Christum, & ejus gratiam; secluso enim respectu ad talem formam (Hoc est corpus meum) hostiae consecratae non magis significant sensibilibus Christum ibi esse præsentem, & ejus gratiam, quam hostiae non consecratae: Ergo &c.

97. Probatur ultimò destruendo fundamentum opinionis contrariæ: Cum in sacramento Eucharistiae verba consecrationis, quæ sunt pars notius ceremoniæ à Christo adhibita, & instituta

in ejus celebratione, determinent species panis & vini ad rei sacra, & spiritualis nutritionis significationem: sicut in baptismo verba, Ego te baptizo, determinant infusionem, seu asperfusionem aquæ ad significandum spirituales ablutionem, si non obstante illa paritate, sacramentum Eucharistiae non constaret sicut baptismus ex rebus & verbis, tanquam ex partibus intrinsecis & essentialibus, maxime quia, ut docent Adversarij, cum sacramentum Eucharistiae non sit aliquid transiens, sicut baptismus, sed permanens, non potest sicut baptismus intrinsecè constitui ex aliquo transeunte, cujusmodi sunt verba: Sed hæc ratio nulla est: Ergo nec illud, quod ex ea deducitur. Major est totum fundamentum opinionis contrariæ, Minor verò probatur. Ut aliquid permanens dicatur intrinsecè constitui ex aliqua re, non est necesse, quòd res illa formaliter, sed sufficit quòd virtualiter remaneat in ipso, mixtum enim absolute & verè dicitur intrinsecè constitui ex elementis, licet ipsa elementa non remaneant in ipso formaliter, sed tantum virtualiter: Sed licet verba consecrationis transeant formaliter, virtualiter tamen remanent in speciebus panis & vini, utpotè cum istæ species remaneant à verbis illis determinatæ & modificatæ ad sensibilibus significandum corpus & sanguinem Christi sub ipsis existentia per modum cibi & potus spiritualis, talisque determinatio fit virtus verborum realiter formaliter ipsas species actuans, quia realiter tactæ fiunt, & percussæ à verbis: Ergo &c.

Dices, Ille modus determinationis in speciebus Eucharisticis est insensibilis, cum neque sit visibilis, neque audibilis, neque ullo alio sensu perceptibilis: Ergo non præstat illis speciebus, quòd sensibilibus significant corpus & sanguinem Christi.

Sed contra: Licet modus ille sit insensibilis secundum id, quod præcisè in recto importat, nempe secundum suam entitatem, est tamen sensibilis secundum hoc, quod dicit de connotato, scilicet verba, à quibus fuit productus, & ad quæ dicit essentialem habitudinem.

§. II.

Solvuntur objectiones.

Obijcies primò cum Durando contra primam conclusionem: Neque sacramentum penitentiae, neque sacramentum matrimonij constant ex rebus sensibilibus & verbis: Sed utrumque est sacramentum novæ legis: Ergo falsum est quòd omnia sacramenta novæ legis constant seu perficiantur rebus & verbis. Minor est certa inter Catholicos, Major verò probatur primò de sacramento penitentiae, quia materia remota ipsius sunt peccata; proxima, contritio, & actus penitentis; & forma, absolutio sacerdotis: Sed fieri potest quòd quis non habeat peccatum, nisi verbo commissum; item actus penitentis possunt esse sola verba, nam non est de necessitate hujus sacramenti, flectere genua, flere &c. sed sic est dicere sua peccata, & dolere, contritio autem est spiritualis: denique absolutio etiam in verbis consistit: Ergo sacramentum penitentiae nihil continet sensibile, nisi verba. Idem probatur de matrimonio: Tum quia fieri potest

C 3

præcisè

præcisè per verba contrahentium exprimentia consensum de præsentì, & ita non est necesse, quòd constet rebus & verbis distinctis. Tùm etiam, quia fieri potest matrimonium sine verbis, ut cum absentes contrahunt per litteras: & præsentès, qui sunt muti, per nutus & alia signa.

100. Pro resolutione huius objectionis observandum est, quòd cum omnia sacramenta novæ legis dicuntur constare ex rebus & verbis, non ita strictè accipi debent nomina rerum & verborum, ut (sic existimavit Durandus) neque res pro verbis, neque verba pro rebus interdum accipi possint: sed nomine verborum ea omnia intelligi debent, præter verba, quæ verborum loco adhiberi solent ad aliquid significandum, qualia sunt litteræ, nutus, & alia signa in sacramento matrimonij, quæ verborum loco adhibentur ad utriusq; partis consensum formaliter exprimendum; & idèò verba, non quidem formalia, sed virtualia dici possunt. Similiter cum præter verba res necessarias esse diximus in omni sacramento legis gratiæ, nomine rerum intelligimus ea omnia, etiam quæ sunt vice earum, id est quæ ita adhibentur in sacramentis loco rerum, ut sicut ipsæ per alia signa determinantur ad significandum. Et ratio horum est, quia cum in omni sacramento illa pars dicatur res, cuius significatio est vel determinabilis, vel complebilis per aliam partem: illa verò è contra dicatur verba, quæ determinat, vel saltem complet determinationem alterius partis; si quæ sint verba in sacramentis, quòrum significatio determinetur, vel saltem compleatur per alia verba, poterunt in sacramento, cuius sunt partes, habere rationem rerum, & dici res virtualiter: sicut è contra, si quæ sit res in sacramento, quæ determinet, vel saltem compleat significationem alterius, habebit rationem verbi, & dici poterit verbum virtualiter. Quia ergo in sacramento penitentiæ ita se res habet, confessio enim verbalis penitentis determinatur per absolutionem sacerdotis ad significandum remissionem peccatorum, idèò verba penitentis rectè, per comparationem ad verba sacerdotis, appellantur res sacramenti penitentiæ. Similiter in sacramento matrimonij, quamvis nutus & gestus contrahentium, ex quibus solis interdum constat, sint res quædam, quia tamen nutus unius contrahentium quoad significationem nutus alterius complent, liquidem ad exprimendum perfectè mutuam consensum sponsi & sponse, opus est utriusq; nutibus, aut alijs signis, rectè sub illa ratione, formali nutus unius, quatenus scilicet determinat & complent nutus alterius, dicuntur verba; sicut etiam quando idem sacramentum constat ex solis verbis contrahentium, verba illius quæ determinantur per verba alterius, habent rationem rerum & materiæ in tali sacramento.

101. Objicies secundò: In omnibus sacramentis significatio est forma illorum, cum omnia sint signa: Ergo non requiruntur verba, quæ habeant rationem formæ, subindeque falsum est omnia novæ legis sacramenta rebus & verbis constare.

102. Respondeo concessò Antecedente, negando Consequentiam: nam significatio est ultima forma totius sacramenti, quæ adæquatè inest toti composito ex rebus & verbis: cæterum in illo composito una pars comparata ad alteram habet se ut forma ad materiam: sicut in homine humana est forma totius hominis, & nihilominus anima in ordine ad corpus habet rationem formæ.

A Objicies tertio contra secundam conclusionem: Materia & forma debent esse simul in re, quæ ex ipsis componuntur: Sed in sacramentis novæ legis, res & verba non sunt, aut non necessariò debent esse simul: Ergo sacramenta novæ legis non componuntur ex rebus & verbis, quam ex materia & forma. Minor probatur, nam in sacramento baptismi res, scilicet ablutio, potest præcedere verba, & è contra verba possunt præcedere abluitionem.

Respondeo distinguendo Majorem: materia & forma in eis, quæ ex ipsis componuntur, debent esse simul, vel similitate physica, vel similitate morali, concedo Majorem. Similitate physica semper, nego Majorem. Similiter distinguo Minorem: In sacramentis novæ legis res & verba non sunt, aut non debent necessariò esse simul, similitate physica, concedo Minorem. Similitate morali, nego Minorem & Consequentiam.

Explicatur solutio: In omnibus, quæ ex materia & forma componuntur, non requiritur ut eodem modo materia & forma sint simul: nam in compositis substantialibus materiam & formam substantialem omnino simul esse oportet in alijs verò, præsertim in successivis & artificialibus, non omnimoda simulitas requiritur. Propositio enim componitur ex subiecto & prædicato tanquam ex materia & forma, quæ tamen non sunt simul, ita ut eodem temporis momento proferantur, sed quia immediate post subiectum sequitur prædicatum in propositione, in numero etiam quatuor annorum, quartus annus utpotè ultima unitas illius quaternarij, habet rationem formæ, ex qua tanquam ex forma, & alijs unitatibus, seu annis, tanquam ex materia, numerus ille componitur; & tamen solum dicuntur esse simul, quia una succedit alteri. Ita pariter inter materiam & formam sacramentorum sat est, ut sit moralis simulitas, conjunctio & propinquitas, nec inter illas requiritur simulitas & coniunctio physica. Cavenda tamen est nimia interpolatio: nam ut ait Soto in 4. dist. 3. qu. unicà ar. 8. Si tantum temporis intervallum interciperetur, ut secundum usum humanum forma & actio non essent simul, tunc nullum perficeretur sacramentum.

§. III.

Solvuntur argumenta, quæ militat contra tertiam conclusionem.

C Contra tertiam conclusionem, in qua diximus, quòd res & verba sunt partes intrinsecæ & essentielles sacramentorum, objicitur primò: Concilium Florentinum supra cit. tap. rù dicit quòd sacramenta novæ legis perficiuntur rebus tanquam materiâ, & verbis tanquam formâ, & personâ ministri efficientis sacramentum. Ubi primò notandum, quòd utitur verbo perficitur, non verò componitur, quo tamen propriè loquendo uti debuisset, si sacramenta novæ legis constent rebus & verbis tanquam ex partibus intrinsecis & essentialibus. Secundò quòd eodem modo loquatur de ministro, ac de rebus & verbis; & tamen certum est, quòd minister non est pars intrinsecæ & essentialis sacramenti. Ergo neq; verba. Præterea D. Thomas infra qu. 84. ar. 1. ad 2. vocat formam sacramenti penitentiæ complementum sacramenti: quod autem complet aliquid, jam ipsum factum supponit, & ut habens omnia sua essentialia: Ergo &c.

Respondeo quoad primum quòd dicitur de ministro

verbis Concilij Florentini, id eo verbo *perficiuntur*, non verò *componuntur*, uti debuisset, non obstante quòd res & verba intrinsecè componantur sacramenta; quia non solum de rebus & verbis, sed etiam de persona ministri loquebatur, quam constat non esse partem intrinsecam sacramenti, licet ad illud necessariò requiratur. Quoad secundum, nego quòd eodem modo loquatur de ministro, ac de rebus & verbis, dicit enim sacramenta perfici rebus & verbis tanquam materia & forma, ministro verò tanquam conficiente: sunt autem materia & forma de essentia rei, non verò causa efficiens, live conficiens. Ad locum D. Thomæ respondeo quòd loquatur de complemento essentiali, intrinsecò; non verò de accidentali, & extrinsecò.

Obijciunt secundo: Si sacramentum rebus & verbis tanquam ex partibus intrinsecis & essentialibus constaret, non solum pro rebus, sed etiam pro verbis supponeret: At hoc dici nequit. Ergo nec illud. Minor est certa, concretum enim accidentale, quale est sacramentum, etiam physice sumptum, supponit pro sola materia, ut habente formam. Major verò probatur, quia compositum physicum pro illis omnibus supponit, ex quibus essentialiter constat; ut patet in homine, qui supponit non solum pro corpore, quod est ejus materia, sed etiam pro anima.

Respondeo negando sequelam Majoris, & distinguendo ejus probationem: Compositum physicum pro illis supponit, ex quibus essentialiter constat: si sit substantiale, concedo: si sit compositum accidentale, ut sacramentum, nego. Ratio disparitatis est, quia in composito substantiali quaelibet pars est de substantia ipsius: ac verò in composito accidentali, licet forma sit de ejus essentia, non tamen de ejus substantia, quòd quidem non est quid substantiale, sed accidentale.

Obijciunt tertio: Quando aliquod unum essentialiter componitur, ex multis, nulla pars prædicatur de illo, sed tantum compositum ex his omnibus; unde istæ propositiones sunt falsæ, *homo est materia, homo est forma*. Sed in concretis accidentalibus, quale est sacramentum, pars prædicatur de ipso composito: verum enim est dicere, *albus est corpus*. Ergo concretum accidentale, subindeque sacramentum non componitur ex rebus & verbis, tanquam ex partibus essentialibus, sed solum res sunt in eis tota essentia physica.

Respondeo Majorem esse veram in compositis substantialibus, non verò in accidentalibus: Ratio verò disparitatis est, quia compositum substantiale non supponit præcisè pro aliqua ex suis partibus, bene tamen compositum accidentale, nimirum pro supposito, live materia, ut habente ipsam formam.

Obijciunt quartò cum Bellarmino, Suarez, Vazquez & alijs Recentioribus, specialiter de sacramento Eucharistiæ. Sacramentum permanens non potest ex rebus transeuntibus intrinsecè constitui: Sed Eucharistia est sacramentum permanens, verba autem consecrationis sunt quid transiens: Ergo sacramentum Eucharistiæ non potest ex verbis consecrationis intrinsecè constitui.

Ad hoc argumentum respondent aliqui, sacramentum Eucharistiæ in facto esse, secundum quam rationem est quid permanens, non constare ex verbis transeuntibus; cum hoc tamen stare, quòd idem sacramentum, quantum ad su-

um fieri, constet intrinsecè, sicut alia, ex verbis, licet transeuntibus.

Sed melius responderetur, juxta doctrinam in tercia probatione statutam, distinguendo Majorem: sacramentum non potest ex rebus tam virtualiter, quam formaliter transeuntibus intrinsecè constitui, concedo. Ex rebus formaliter quidem transeuntibus, sed tamen virtualiter remanentibus, cujusmodi sunt verba consecrationis, in determinatione passiva specierum virtualiter remanentia, nego.

Si istes, ex hoc sequi quidem quòd sacramentum Eucharistiæ intrinsecè componatur ex rebus & modis determinationis, sed non ex rebus & verbis. Respondeo negando Consequentiam, cum enim sacramentum componatur ex modis illis, in quantum sunt virtutes verborum, cum proprietate dicitur absolute componi ex verbis; sicut ob similem rationem, cum proprietate dicitur mixtum componi ex elementis, licet virtualiter solum remanentibus in eo.

Obijciunt ultimò: Ex nostra sententia sequuntur duo absurda & implicantia: sequitur enim primò causam efficientem esse partem intrinsecam, & de essentia sui effectus; quando quidem verba consecrationis sunt causa efficiens sacramenti Eucharistiæ, ut expressè determinavit Eugenius IV. in Decreto unionis, alique communiter Theologi docent. Secundò sequitur unam numerò formam posse esse intrinsecam compositis numerò diversis: sacramentum enim Eucharistiæ multiplex numerò, unicà formà verborum consecrari potest, ut cum super plures hostias simul & semel tantum profertur verba consecrationis.

Respondeo negando utramque sequelam. Ad probationem verò prioris, eam distinguo. Verba consecrationis sunt causa efficiens sacramenti Eucharistiæ, præcisè quoad suam materiam proximam sumpti, videlicet quoad species consecratas, concedo. Sumpti adæquatè pro toto physico allumpto ad significandum sensibiliber præsentiam Corporis & sanguinis Christi sub speciebus consecratis, nego. Ita que sacramentum Eucharistiæ physice sumptum, potest considerari dupliciter: nimirum vel inadæquatè, videlicet præcisè pro materia proxima quæ constat, scilicet pro speciebus panis & vini, ut continentibus sanguinem & Corpus Christi: vel adæquatè, pro toto physico quod sensibiliber & perfectè significat talem continentiam. Priori modo sumptum habet pro sua causa efficiente verba consecrationis: posteriori verò modo sumptum, habet eadem verba pro forma sibi intrinseca & essentiali: Christus enim non assumptus in signum sensibile & perfectum præsentia sui Corporis & sanguinis, ipsas duntaxat species ut consecratas, sed insuper ut determinatas & completas, complemento essentiali, per ipsa verba ad talem significationem.

Ad probationem verò sequelæ posterioris dico quòd sicut quando plures baptizantur simul, sub unica forma & prolatione verborum, *Ego vos baptizo, &c.* illa forma, licet formaliter una, virtualiter tamen tam multiplex est, quam multi sunt qui baptizantur: ita quando plures hostia consecrantur simul unica formà illa forma, licet formaliter una, est tamen virtualiter tam multiplex, quam multæ sunt hostia.

Si istes, formam numero eandem formaliter, licet virtualiter multiplicem, non posse esse

in compositis diversis numero. Respondeo cum distinctione: non potest esse formaliter in pluribus numero compositis, concedo. Esse virtualiter, nego. Sufficit autem ad hoc quod modi illi determinationis hostiarum ad significandum presentiam corporis & sanguinis Christi, quos in singulis producit, multiplicentur formaliter, juxta multipliciter hostiarum.

ARTICULUS VIII.

Utrum in Sacramento requirantur determinata verba, subindeque illa non sint concionatoria, sed consecratoria?

Dico primo: Multo magis requiri determinata verba in Sacramento, quam res determinatas. Ita D. Thomas hic art. 7.

118. Probatur primo: quia Christus in consecratione Eucharistiae protulit determinata verba, ut habetur Matth. 26. *Hoc est corpus meum*. Et similiter praecepit Discipulis ut baptizarent sub determinata forma verborum, juxta illud Matthaei ultimo: *Euntes docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*.

119. Probatur secundo ratione D. Thomae: Magis requiritur in aliquo composito determinatio formae, quam materiae, quia principium determinationis est a forma, quae est veluti finis & terminus materiae, cujus determinatio requiritur propter formam: Sed verba habent rationem formae in Sacramento; res autem rationem materiae, ut art. praecedenti ostensum est: Ergo magis requiruntur in Sacramento determinata verba, quam determinata res.

120. Advertendum tamen est duobus modis posse intelligi verba sacramentalia esse determinata, scilicet materialiter, quoad sonum exteriorem, & formaliter, quoad significationem: certum autem est ea non debere esse determinata primo modo, alias non possent administrari sacramenta, nisi in ea lingua, qua Christus loquebatur, dum ipsa instituit, quod est absurdum. Debent ergo esse determinata solum formaliter, quoad significationem; unde valide conficiuntur sacramenta per verba cujuscunque idiomatis, dummodo apud illos, qui tali idiomate loquuntur, corresponsdeant verbis illius idiomatis, quo Christus usus est & idem significant. Imò addo, quod quia in quolibet idiomate varijs terminis & orationibus solet idem significari, valide ministrantur sacramenta in verbis aequivalentibus, & eundem sensum reddentibus. Unde validum esset poenitentiae Sacramentum, si in hac forma, *Ego te absolvo*, sed etiam in ista: *Ego remitto tibi peccata tua*. Et similiter baptizamus, si diceretur: *Ego te abluo*, *Ego te tingo*, quia haec verba aequivalent illis, in quibus solent haec sacramenta ministrari. Non licet tamen uti verbis aequivalentibus, nisi in casu necessitatis, aut quo Ecclesia id permittit: unde non licet sacramenta conficere verbis linguae vulgaris, excepto sacramento matrimonij, quod verbis linguae propriae in qualibet provincia conficitur, quia contrahentes, qui illud conficiunt, regulariter linguam latinam ignorant; excepto etiam sacramento baptismi, quando urgente necessitate ministratur a foemina, vel a viro laico, nesciente loqui, nisi lingua vulgari.

Dico secundo: Verba requisita in sacramentis novae legis esse consecratoria, seu virtute

divina facientia quod significant, non vero potest concionatoria, & solum ad instruendum fidelium ordinata. Ita communiter docent Theologi contra Lutherum, Calvinum, & alios hujus temporis haereticos.

Probatur primo ex Apostolo 1. ad Corin. 10. ubi verba, quibus consecratur Eucharistia, non instructionis, sed benedictionis vocat: *Calix* (inquit) *benedictionis, cui benedicimus, non communicatio sanguinis Christi est? Quem loquuntur, dicentes panem & calicem consecrati, sanctificari, benedici, nullam omnino instructionis facientes mentionem*. Unde S. Thomas ibi lect. 4. sic ait, *Calix benedictionis cui benedicimus, id est quem nos sacerdotes consecramus*.

Probatur secundo: Infantibus confertur Baptismus qui concionem non intelligunt, & in casu necessitatis baptizat mulier, quae idonea non est ad concionandum, praecipiente Apostolo, quod *mulier in Ecclesia doceat*: Ergo verba sacramenti baptismi non sunt concionatoria, sed consecratoria.

Confirmatur & magis illustratur haec ratio: Verba consecratoria, seu exhortatoria ordinantur ad excitandam fidem & devotionem altissimi: Sed haec verba, *Ego te baptizo*, non ordinantur ad excitandam fidem vel attentionem instantibus; licet enim omnes astantes dormirent, revera puer baptizaretur; neque in ipso puero, cum sit expertus usus rationis; alioquin peccaret, ejulatu & motibus sacramentum recusans, ut discit Augustinus epist. 57. ad Dardanium.

Denique suaderi potest conclusio ex distinctione praecedenti, nam ut in ea ostendimus, requiruntur verba determinata, siue quibus non conficitur sacramentum: At verba consecratoria non sunt ita determinata, nec necessaria ad valorem sacramenti: Ergo verba requisita in sacramentis novae legis non sunt concionatoria, sed consecratoria, & efficientia id quod significant.

Obijciunt tamen Haeretici: Christus misit Apostolos ad praedicandum, praecepit eis docere omnes gentes, baptizantes &c. Ergo verba sacramentorum sunt doctrinalia & concionatoria. Unde Augustinus citatus ait, verbum quod est in baptismo, esse illud, quod praedicamus, & verbum non quod dicitur, sed quod creditur.

Respondeo Christum praecipere modum, quem Apostoli observare debebant in conversione infidelium adultorum, ut scilicet eos docerent, priusquam baptizarent: sed quia modo pueri ante usum rationis baptizantur, parentibus consentientibus, non est nunc necessaria ad baptismum haec doctrina. Idem fere dicendum est ad Augustinum, verum enim est, quod ad baptismum adultorum praerequiratur verbum concionatorium, ut instruantur, sed magis opus est verbo consecratorio, ut sanctificentur.

ARTICULUS IX.

Quae mutatio ex parte materiae, vel formae reddat Sacramentum invalidum?

QUAE de variatione materiae & formae sacramentorum disputant hic Theologi cum D. Thoma art. 8. facilia sunt, & magis ad causam conscientiae, quam ad scholasticas difficultates pertinent, ideoque breviter ab illis nos expediemus.

Dico

Dico igitur, mutationem essentiali-
177. riam, aut formam, reddere sacramentum invali-
dum, non verò accidentalem. Ita D. Thomas hic
art. 8.

Probatur breviter: Sacramentum non potest
stare sine suis partibus essentialibus & intrinse-
cis: Sed materia & forma sunt partes essentialis
& intrinsecae ex quibus sacramentum componi-
tur: Ergo mutatio essentialis materiae vel for-
mae reddit sacramentum invalidum.

181. Probatur secundò specialiter quantum ad
formam sacramentorum: Sicut enim res natura-
les consistere nequeunt sine forma, ita nec res ar-
tificiales eadem perseverant, si amittant for-
mam, quia constituuntur in genere artis: Sed sa-
cramenta sunt veluti quaedam entia & composita
artificialia, ac infinita Christi sapientia exco-
gnata & fabricata: Ergo sublati ipsorum for-
mis, consistere nequeunt. Sicut autem in natura-
libus & artificialibus, salva essentia rerum, va-
riantur posita accidentia, vel quae ad integritate-
m, vel quae ad decorem pertinent: ita pariter
in sacramentis potest esse (invariata essentiali-
ter materia & forma) a Christo Domino institu-
ta aliqua variatio quae non tollat seu destruat
essentiam sacramenti. Ex quo

183. Inferes primò, quòd si loco panis triticej, qui
est materia sacramenti Eucharistiae, alius ex alia
materia confectus, puta ex ordeo, apponatur
alio sacrificio, non conficitur sacramentum,
quia materia mutatur essentialiter: secus verò si
panis triticeo admisceantur pauca grana ordei,
vel alterius speciei, quae non solvant nec mul-
tum corrumpunt panem triticeum, quia muta-
tio quae tunc fit ex parte materiae, est tantum ac-
cidentalis. Idem cum proportionem dicendum de
aceto & multo, cum enim acetum essentialiter
differt à vino, quòd Christus pro materia cali-
cis instituit, multum verò accidentaliter tantum
ab eo dilinguatur; sacerdos qui poneret ac-
cetum in calice, non consecraret, bene tamen qui
poneret multum. Item qui baptizaret in aqua
rosacea, aut alia simili, non conficeret sacramen-
tum, bene tamen qui in aqua calida baptizaret;
quia in primo casu mutatio ex parte materiae
est essentialis, in secundò verò solum acciden-
talis.

185. Inferes secundò, quòd si additio facta formis
sacramentalibus non mutet legitimum sensum
ipsarum, sacramenta erunt valida, quia salvabi-
tur ratio formalis sacramenti, quae in significa-
tione consistit: unde validus esset baptismus in
hac forma: *Ego te baptizo in nomine Patris omni-
potentis, & Filij unigeniti, & Spiritus Sancti Para-
clesti*. Et idem cum proportionem dic de diminutio-
ne: unde validè consecraret hostiam, qui solum
diceret, *Hoc est corpus meum*, omitendo *enim*.

187. Inferes tertio, quòd si aliquis Sacerdos ver-
ba sacramentalia corruptè proferat, vel ex in-
dustria, vel ex imperitia, vel ex balbutie, aut la-
psum linguae: si corruptio sit tanta ut auferat o-
mnino locutionis sensum, non conficitur sacra-
mentum: si verò sit talis quae sensum verborum
non tollat, non redditur invalidum sacramen-
tum: quia in primo casu, mutatio se tenens ex
parte formae est essentialis, in secundò duntaxat
accidentaliter. Licet autem satis difficile sit co-
gnoscere quandoque corruptio sit tanta, ut mu-
tet omnino sensum, assignatur tamen à D. Tho-
ma hic art. 7. haec regula: si mutatio se teneat
ex parte principij dictionis, regulariter varia-

A tur sensus, ut si loco, *In nomine Patris*, dicatur, *In
nomine matris*. Et ratio est, quia variatio dictionis
ex parte principij, regulariter mutat significa-
tationem. Si verò mutatio sit ex parte finis dictionis,
sensus regulariter manet idem, quia variatio
dictionis ex parte finis, non mutat ut plurimum
ejus significationem. Unde validus esset bap-
tismus, si ex ignorantia vel errore fieret in hac
verborum forma: *Ego te baptizo in nomine Patris,
Filij, & Spiritus Sanctus*, ut definitur Zacharias
Papa in cap. *Retulerunt*, de consecrat. dist. 4. Li-
cet enim verba sic prolata, ex vi impositionis,
nihil significant, tamen ex usus accommodatione
acciperentur ut idem significantia, ac *Patris,
Filij, & Spiritus Sancti*.

B Addit tamen S. Doctor, posse aliquando contingere ut mutatio esset
tanta ex parte finis dictionis, ut non relinqueret
eundem orationis sensum, & tam parva ex parte
principij, ut sensum non tolleretur; atque ita ma-
ximè hoc considerandum esse, & judicio viri
prudenter relinquendum.

Inferes quartò, quòd si tanta fiat interruptio
in prolatione verborum, ut moraliter & secun-
dum communem usum hominum, non conse-
cetur idem tractus sermonis, sacramentum non e-
rit validum, secus si consecratur idem tractus ser-
monis. Ratio est, quia in priori casu non manet
C sensus formae integer, qui in tota oratione confi-
sit, bene tamen in posteriori. Quanta verò in-
terruptio sufficiat, ut non consecratur eadem mo-
raliter oratio, non potest certa regula definiri,
sed ex modo, duratione, & aliis circumstantiis
judicandum est, juxta viri prudentis arbitrium.
Hoc solum tanquam certum statui potest, quòd
quando discontinuatio fit inter duas syllabas e-
jusdem dictionis, minor duratio tollit sensum
verborum, quam cum fit inter duas dictiones,
quia in primo casu, maximè interruptitur sen-
sus.

Quæres, an minister ex intentione inducendi
novum ritum, etiam reprobatur ab Ecclesia,
proferens verba sacramentalia, additione, di-
minutione, aut quovis alio modo non tollente
legitimum sensum, mutata, verum conficiat sa-
cramentum, si habeat voluntatem faciendi
quod facit vera Ecclesia?

Respondeo affirmativè: Si enim Sacerdos
Latinus consecrat in Ecclesia Latina in fer-
mentato, cum intentione hunc ritum in Eccle-
siam Latinam inducendi, verum conficit Sa-
cramentum, ut fatentur fere omnes Theologi; &
tamen Ecclesia apud Græcos duntaxat, non ve-
rò apud Latinos tolerat, sed execratur tales ri-
tus: Ergo licet minister sacramentorum variet
accidentaliter materiam vel formam sacra-
menti, in ritu ab Ecclesia non tolerato, & tamen ha-
beat generaliter intentionem faciendi quod
praestat vera Ecclesia, in usu talis materiae &
formae, verum conficit sacramentum.

Dices, Qui habet intentionem intentioni Ec-
clesiae contrariam, non habet intentionem Ec-
clesiae: Sed eo ipso præcisè quòd minister in-
tendat introducere suum errorem in Ecclesiam,
habet intentionem Ecclesiae intentioni contra-
riam, utpote cum intendat Ecclesia excludere
huiusmodi errorem: Ergo eo ipso præcisè quòd
minister intendat introducere suum errorem in
Ecclesiam, non potest simul intendere quòd in-
tendit Ecclesia.

Respondeo distinguendo Majorem: Qui ha-
bet intentionem intentioni Ecclesiae formaliter

D

COM-

contrariam, non habet intentionem Ecclesie, concedo. Qui habet intentionem, Ecclesia intentioni materialiter solum contrariam, nego. Similiter distinguo Minorem: eo ipso precise quod minister intendat suum errorem introducere in Ecclesiam, habet intentionem, Ecclesie intentioni materialiter tantum contrariam, concedo Minorem, Contrariam etiam formaliter, nego Minorem, & Consequentiam.

137. Explicatur solutio: Intentio privata ministeri introducendi in Ecclesiam aliquem errorem, siue toleratum, siue non toleratum ab ea, potest dupliciter esse contraria generali intentioni Ecclesie, nimirum vel materialiter tantum, vel etiam formaliter: materialiter tantum, si volens suum errorem introducere non credat eum esse errorem, sed veritatem, atque adeo non intendat ipsum introducere tanquam errorem, sed tanquam veritatem: formaliter vero privata illa intentio est contraria generali Ecclesie intentioni, si volens suum privatum errorem in eam introducere, non existimet ipsum esse veritatem, sed errorem: licet autem habens istam posteriorem intentionem, non possit simul habere intentionem generalem Ecclesie, bene tamen qui illam priorem duntaxat habet, eo ipso enim quod existimans suum errorem privatum, non esse errorem, sed veritatem, velit ipsum introducere, non existimat eum esse contrarium Ecclesie, sed potius ab ea intentum, quia existimat veram Ecclesiam veritatem intendere: quia ergo hoc ita potest contingere, imo communiter ita contingit (hæretici enim volentes introducere suos errores in Ecclesiam, existimant illos non esse errores, sed veritates, licet de facto errores sint) hinc fit quod licet eorum intentio sit materialiter contraria intentioni generali Ecclesie, quæ errare non potest, non tamen formaliter.

138. Instabis: Ut minister in dicto casu habeat generalem intentionem Ecclesie, necesse est quod intendat, saltem virtualiter, oppositum suo errori: Sed intendens introducere suum privatum errorem in Ecclesiam, non intendit, etiam virtualiter, oppositum suo errori: Ergo neque habet intentionem generalem Ecclesie. Major conitatur, cum enim Ecclesia vera intendat oppositum errori privato ministeri, nisi minister, saltem virtualiter, id ipsum intendat, non potest dici habere intentionem generalem Ecclesie veræ. Minor vero probatur: Cum intentione formalis alicujus, non stat intentio virtualis oppositi: quis enim dicat, quod aliquis possit simul intendere esse secundum eandem partem, & eodem tempore calidus & frigidus? Sed minister in casu posito intendit formaliter suum errorem: Ergo non habet simul intentionem virtuales oppositi suo errori.

139. Respondeo negando Minorem, & ad ejus probationem, datâ Majori, distinguo Minorem: minister in casu posito intendit formaliter suum errorem, reduplicativè ut errorem, nego. Non ut errorem, sed ut veritatem, concedo. Similiter distinguo Consequentem: Ergo non habet simul intentionem virtuales oppositi suo errori, ut errori, nego. Ut non existimato tali, concedo.

DISPUTATIO II.

De existentia Sacramentorum.

Ad questionem 61. Divi Thomæ.

Quamvis juxta ordinem doctrinæ ab Aristotele, post assignatum, de quacunque re prius inquirendum sit, an existat, deinde quid sit, ac proinde videatur D. Thomæ & nos post ipsum, prius investigare debuisse, an existat sacramentum, quam quid sit sacramentum: quia tamen antequam ostenderetur sacramenta esse, necesse erat exactè intelligi nomen sacramenti significetur; significatio autem hujus nominis tam est conjuncta cum essentia & proprietate ipsius rei significatæ, ut ejus cognitio, non possit perfectè haberi, nisi doctriinæ aliquantulum inverteatur, prius quid sit sacramentum, quam an sit inquirendum. Cum autem sacramenta fuerint instituta, atque adeo existant propter hominem: homo autem considerari possit vel ante Christi adventum nimirum in statu innocentie, in statu legis veteris, & in statu legis scriptæ, sive Mosaicæ, & post Christi adventum, seu in lege nova & evangelica, existentia seu necessitas sacramentorum, quoad omnes illos status, investiganda est.

Sed prius supponendum est cum S. Thomæ hic art. 1. sacramenta esse homini necessaria ad salutem, ob triplicem rationem. Prima petita ex conditione humanæ naturæ: Ea enim essentia humanæ conditio, ut ex cognitione sensibilibus assurgat in notitiam rerum spiritualium. Atqui sacramenta sunt quedam signa sensibilia & corporalia, quibus homines adducuntur in notitiam rerum spiritualium: Ergo congruum est ut pro eruditione sacramenta instituantur. Secundam sumit ex humilitatione quæ per sacramenta homini feliciter contingit: Homo enim peccando, & consequenter converendo se in corporalia & sensibilia, tanquam in ultimam finem, subijcit se secundum affectum corporibus: Ergo congruum fuit, ut in penam limitis remedium, subijceretur sacramentis, quæ sunt quedam sensibilia, ut unde morbum contraxerat, inde medicinam reciperet. Tertiam deinde ab exercitatione utilit, ne ex animi ad exercitationes corporales interdum sibi noxiæ deproclivi, durum esset, si totaliter ab actionibus corporalibus abstraheretur, conveniret Deus instituit sacramenta sensibilia, quibus homo salubriter exerceretur.

Has tres rationes eleganter expendit Hugo Victorinus lib. 1. de sacramentis parte 9. cap. 1. sed aliâ serie, ait enim sacramenta esse homini necessaria, Propter humilitationem, propter eruditionem, propter exercitationem. Primo quidem, ut dum in sensibilibus alimentis rationalis creatura Creatoris præcepto subijcitur, ex hac ipsa humilitatione, Creatoris suo reconciliari mereatur: post prius Deum superbiendo deserens, se terrenis per concupiscentiam subdit, &c. Secundo, ut per id quod in sacramento specie visibili cernitur, ad invisibilem virtutem quæ intus in re sacramenti coaptatur, erudiamur, mens humana erudiatur, &c. Tertio, ut dum

mens humana per varias operum species exercitata (seu velut ager spiritualis excolitur) ad multiplicem virtutis fructum interius fecundetur : quia postquam per concupiscentiam ad multiplicia quæ & transitoria se dividi permisit, sicut multa diligens in hoc per affectum dicitur, sic mutabilia sequens variatur : & idcirco ne suâ mobilitate semper ad deteriora descenderet, talibus nutrienda fuerat studiis, in quibus & per varietatem rerum foris excitata, & amulatione virtutum intus accensa, proficiendi occasum inveniret. Proposita igitur species corporales, in quibus sunt opera exercenda, ut medicinam interiori homini, exterior homo prepararet, eique subesse ac prædesse addiceret : nam cum prius humana vita per duo exercitationum genera cucurrisset, in altero ad usum pro natura, in altero ad vitium pro culpa, congruum erat ut tertium exercitationis genus adingeretur, ut per illud, unum de duobus primis evanesceret, quia erat nocens; alterum persiceretur, quia non erat sufficiens, &c.

Hanc rationem egregie etiam prosequitur Soto in 4. sent. dist. 1. quæst. 2. art. 1. his verbis : Dum homo in statu innocentie perfruebat, solâ divinâ contemplatione fruebatur; ad hæc autem ima per peccatum demissus, rerum varietate gaudet. Id quod Christus in illis sororibus nos admonuit, quarum admodum Marthâ erga plurima se sollicitante, contemplativa Maria dixit, unum est necessarium. Si ergo puris spiritualibus homo juberetur vacare, esset à sua natura valenter abstractus : quod certe egerimè ferret. Motem ergo Deus nobis gessit, ut sacramentorum varietate oblectati, ad nostram comparandam salutem sensum propensiores. Delectat enim nos nunc basilicum extruere, mox sacrificia celebrare, deinde orare, & nunquam hymnos cantusque intonare divinos. Alii incumbit sacramenta ministrare, atque alios expedit suscipere, per quæ quidem virtutum munera à cunctis idolorum servitutibus distrahimur. Id quod in illis Neophitis novi orbis experimento comperitur. Mirum enim in modum in istiusmodi caremoniis exultant, per quas à sua idololâtria semoveantur.

ARTICULUS PRIMVS.

An aliqua sacramenta fuerint de facto in statu innocentie, vel futura fuissent Adamo non peccante, supposito saltem quod posteri eius peccassent?

§. I.

Quibusdam præmissis referuntur sententie.

Notandum primò, triplicem in titulo hujus articuli difficultatem insinuari. Prima est, an de facto institutum fuerit aliquod sacramentum pro brevi illo tempore quo status innocentie in Adamo duravit? Secunda, an si Adamo non peccante, status innocentie in omnibus ejus posteris durasset, fuissent pro eis aliqua sacramenta instituta? Tertia, an ex hypothesi futuri peccati in aliquibus ex posteris Adam, ipso non peccante, pro eis fuisset aliquod sacramentum in remedium peccati institutum? Notandum secundo, quod sicut quando in Tractatu de Incarnatione quaerunt Theologi,

Tomus V.

utrum Adamo non peccante Christus venisset? hoc intelligi debet, ex vi decreti quod Deus de facto habuit, non verò ex vi alterius quod habere potuisset; certum enim est, Deum ex vi alterius decreti quod potuisset habere, Adamo non peccante, carnem potuisse assumere. Ita similiter quando hic quaeritur, an si Adamo non peccante, status innocentie in omnibus, vel saltem in aliquibus ejus posteris durasset, fuissent aliqua sacramenta à Deo instituta pro ipsis? hoc intelligi debet de institutione sacramentorum in eo statu, ex vi decreti quod Deus ab aeterno habuit, non verò de institutione sacramentorum facienda ex vi alterius decreti quod in Deo esse potuisset; cum certum & indubitatum sit apud omnes Theologos, Deum potuisse, de absoluta potentia, instituere sacramenta in statu innocentie, hoc enim nullam absolute implicat contradictionem. His præmissis,

Circa res difficultates propositas varia sunt Authorum placita. Prima sententia asserit de facto fuisse aliqua sacramenta à Deo instituta pro brevi illo tempore, quo status innocentie in primis parentibus duravit. Ita Durandus in 4. dist. 1. quæst. 2. ubi ait in statu innocentie fuisse sacramenta, non ratione medicinæ, sed ratione eruditionis. Quam sententiam plusquam probabilem esse dicit Alanus Tractatu de sacramentis cap. 7. illamque etiam ut probabilem defendit Alensis 3. parte, quæst. 1. membro 2. art. 1. Pro ea etiam citari possunt omnes illi Theologi qui docent matrimonium Adami cum Eva fuisse sacramentum: nimirum Petrus de Soto, Alphonsus à Castro, Catharinus, Rossetius, Pighius, & Henricus Angliæ Rex, quid docuit in Tractatu de sacramentis, quem edidit, dum esset Catholicus, & antequam in apostoliam incideret.

Secunda statetur quidem pro illo brevi tempore quo status innocentie duravit, nulla extitisse sacramenta strikte sumpta; si tamen status ille diutius durasset, suppositâ opinione Scoti asserentis Christum venturum, etiam Adamo non peccante; in illa, inquam, hypothesi, futurum esse aliquod sacramentum, nempe Eucharistiam, quia (inquit) est sacramentum maxime expetibile & independens à peccato, sicut à significatione Passionis Christi, quæ facile excludi posset, remanente præsentia reali Christi, & intimâ unionem, quâ nos sibi conjungit per hoc sacramentum. Ita Suarez & Coninchus, qui addunt, consequenter etiam futurum in eo statu sacramentum Ordinis ad ministros tanti sacrificii & sacramenti convenienter instituendos.

Tertia distinguit, & dicit quod si Adamo non peccante status innocentie in omnibus ejus posteris durasset, nulla etiam pro eis futura fuissent sacramenta; si tamen primo parente non peccante, aliqui ex ejus descendibus potuissent peccare, & de facto peccassent, pro iis qui peccassent, institutum fuisset aliquod sacramentum. Ita ex Thomistis Nunno, & Serra hic art. 2.

D 2

§. II.

§. II.

Triplex difficultas proposita, triplici conclusione resolvitur.

Dico primò: De facto nullum fuit institutum sacramentum, pro illo brevi tempore, quo status innocentie in Adamo duravit.

Probat brevitè: Tum quia nullibi in Scriptura, Conciliis, aut SS. Patribus fit mentio sacramenti instituti pro illo brevi tempore, quo status innocentie in Adamo duravit. Tum etiam, quia cum sacramenta sint signa permanentia alicujus religionis protelativa, conveniens non fuit quòd Deus aliqua sacramenta institueret pro statu innocentie Adam, quem prævidebat tam brevi tempore duraturum. Adde quòd, pro illo brevissimo tempore, quo status innocentie in primis parentibus duravit, vix potuit esse locus usus sacramentorum; sacramenta enim præcipue requiruntur ad perficiendum in gratia & scientia homines: primi verò parentes perfecti creati sunt in utroque, ut ostendimus in Tractatu de statibus naturæ humanæ: Ergo de facto nullum fuit institutum sacramentum pro illo brevi tempore quo status innocentie in Adamo duravit. Unde nec matrimonium Adam cum Eva, nec lignum vitæ, fuere verè & propriè sacramenta: licet enim typum & figuram rei sacræ gesserint, unionis scilicet Christi cum Ecclesia, & sacramenti Eucharistiæ, tamen pro tunc non erant à Deo instituta, ut signa practica gratiæ & sanctificationis hominum, sicut etiam transitus maris rubri, & serpens æneus, erant signa rei sacræ, non tamen sacramenta. De quo filiis in solutione argumentorum.

Disp. 1.
art. 3.

Dico secundò: perseverante Adamo & posteris ejus in statu innocentie, nulla pro illo statu fuissent à Deo instituta sacramenta, ex vi decreti quòd Deus habuit ab æterno. Ita D. Thomas in 4. dist. 1. quæst. 2. art. 2. & hic art. 2. Quamvis enim Cajetanus velit D. Thomam in hoc articulo loqui tantum de statu innocentie qui de facto fuit, ejus tamen rationes concludunt æqualiter de statu innocentie, qui futurus erat Adamo non peccante. Imò Soto, Ledesma, & Suarez ipse, contendunt D. Thomam loqui in hoc articulo de utroque statu. Sed quidquid sit de hoc,

Probat conclusio triplici ratione. Prima desumitur ex inutilitate sacramentorum in statu innocentie: Sacramenta enim ad duo præcipue ordinantur, nimirum ad sanctificandos homines, & ad eos instruendos de rebus supernaturalibus: Sed ad nullum ex his necessaria fuissent sacramenta in statu innocentie: Ergo fuissent prorsus inutilia & superflua, subindeque non fuissent à Deo instituta, si Adamus & posteris ejus in statu innocentie perseverassent. Major patet. Minor verò quoad utramque partem suadet. Posteris omnes Adam, eo non peccante, accepissent per modum naturæ gratiam & scientiam, quæ ad eos dirigendos in operibus justitiæ supernaturalis necessaria fuisset; quia geniti fuissent, sicut Adamus, in justitia originali, & gratia, omnibusque habitibus supernaturalibus, ad eas consequentibus per modum proprietatis, ut communiter docent Theologi cum D. Thoma 1. p. quæst. 90 & 91. Ergo in statu innocentie, sacramenta nec ad sanctificandos ho-

mines, nec ad eos instruendos de rebus supernaturalibus fuissent necessaria.

Confirmatur: Sacramenta sunt necessaria utilia ad recipiendam gratiam, vel ad eam conservandam, vel ad eam augendam: Sed ab illis tribus indiguerunt homines in statu innocentie: Non quidem ad primum, quia ut diximus, accepissent gratiam per modum naturæ, sive in ea creati fuissent. Neque ad secundum, quia in eo felicissimo statu, non passi essent contraria gratiæ conservationi, vel la liquidem in eo fuisset concupiscentia, vel bellio appetitus inferioris contra superioris, quæ sola videtur contrariari conservationi gratiæ. Neque demum ad tertium, quia augmentum formæ, debet fieri proportionaliter ad primam ejus productionem, atque adeo indigenter ab eis à quibus prima productio pendet: gratia autem pro illo statu indegens fuisset quoad suam primam productionem à sacramentis: unde sicut Angeli per propriam dispositionem, & non per applicationem alicujus sacramenti, vel signi spiritualis, aut sensibilis, auxerunt gratiam, dum essent viatores: ita homines in florentissimo & felicissimo statu, in quo veluti Angeli terreni fuissent, ut loquitur Chrysostomus, gratiam auxerunt per actus proprios, & magis commutabili illi statui, sicut & statui Angelorum: Ergo, &c.

Secunda ratio quam tradit D. Thomas in art. 2. in corp. sumitur ex perfectione status innocentie, cui sacramenta non videntur congrua & accommodata: Nam restitudo & perfectio status innocentie in eo sita erat, quòd superius dominarentur inferioribus, nec ab illis deprimerentur; unde hominem perfici per aliquid corporale, quantum ad scientiam, vel quantum ad gratiam, est contra debitum ordinem & perfectionem illius status: Atqui si in eo fuissent sacramenta, homo accepisset suam perfectionem quantum ad scientiam, & quantum ad gratiam per aliqua corporalia & sensibilia; sacramentum enim est aliquid corporeum & sensibile: Ergo sanctificandos homines, & ad eos instruendos de rebus supernaturalibus ordinatum: Ergo sacramentorum institutio videtur esse contra debitum ordinem & perfectionem status innocentie.

Dices primò cum Suare: Adamo non peccante, & consequenter perseverante statu innocentie, posteris Adæ acquisivissent scientiam de rebus sensibilibus, & intellexissent per conceptionem ad phantasmata, quæ sunt aliquid corporale & sensibile: Ergo non est contra rectitudinem status innocentie, quòd homo perficeretur per aliquid corporale, quantum ad scientiam.

Sed contra: Licet hominè in statu innocentie depedere ab illis rebus sensibilibus, à quibus natura sua non dependet, sit contra perfectionem status innocentie, non tamè est contra perfectionem illius status, quòd homo dependeat ab illis rebus sensibilibus, à quibus ex natura sua dependet: Atqui homo dependet ex natura sua ab objectis sensibilibus, quantum ad acquisitionem scientiæ, non verò à sacramentis: Ergo est contra ordinem & perfectionem status innocentie, quòd homo dependeat à sacramentis, quantum ad acquisitionem scientiæ, non autè ab objectis sensibilibus. Minor quoad secundam partem evidens, quoad primam verò probatur, quia homo in hoc distinguitur ab Angelo, quòd ab ipso

rat habere species sibi infusas, ille verò eas sibi comparat, mediante intellectu agente. Unde quod Adam non dependeret ab objectis sensibilibus, quantum ad acquisitionem scientiæ, nec conversione adphantasmata, quantum ad usum ipsius non oriebatur præcisè ex natura & perfectione status innocentie, alias hoc ipsum debuerit convincere ejus posteris, sed ex eo quod per accedens habuit species sibi à Deo infusas.

Dices secundo cum eodem: Hominem indigere sacramentis, non est ipsum subijci rebus sensibilibus, sed magis Deo, in usu alicujus rei sensibilibus: Hoc autem non videtur repugnare perfectioni status innocentie, nam Deus prohibuit homini in eodem statu esum ligni vite, quod erat arbor sensibilis: in quo Deus non subdidit hominem alicui sensibili, sed tantum sibi ipsi, in usu alicujus rei sensibilibus: Ergo similiter in proposito &c.

Sed contra: Licet hominem ita subijci Deo in usu alicujus rei sensibilibus, ut per talem subjectionem reddatur superior ad illam rem sensibilem, sic tantum hominem subijci Deo, neque hoc repugnet perfectioni status innocentie; hominem tamen ita subijci Deo in usu alicujus rei sensibilibus, ut per illam subjectionem subdatur etiam rei sensibili, non est hominem subijci tantum Deo: primum autem factum fuit in prohibitione esus ligni vite, secundum verò fieret in institutione sacramentorum.

Dices tertio: Hominem uti rebus sensibilibus tanquam instrumentis, ad acquirendam suam perfectionem, non est hominem subijci rebus sensibilibus: Atqui homo in statu innocentie, non uteretur sacramentis nisi tanquam instrumentis ad consequendam gratiam: Ergo non subijceretur illis. Minor est certa, Major probatur: quia in illo statu homines uterentur vocibus, & reliquo corpore, tanquam instrumentis, ad instructionem & cognitionem rerum, etiam supernaturalium.

Respondeo distinguendo Majorem: Hominem ad acquirendam suam perfectionem, uti rebus sensibilibus tanquam instrumentis sibi subordinatis, non est illum subijci rebus sensibilibus, concedo. Tanquam instrumentis sibi non subordinatis, nego. Sacramenta autem in statu innocentie, non essent instrumenta subordinata homini, sed tantum Deo, cujus essent instrumenta, & à quo suam haberent virtutem. At verò voces, & alia signa corporalia, homini connaturalia, essent instrumenta sibi ipsi subordinata, quibus subinde non subijceretur, sed magis illa sibi subijceret.

Tertia ratio quam habet D. Thomas in eodem articulo, in argumento *sed contra*, potest sic breviter proponi. Illud quod non est institutum nisi in remedium peccati, tanquam spiritualis quedam medicina, non fuisse necessarium, nec conveniens, morbo spirituali, seu peccato non existente: Atqui sacramenta ex vi decreti quod Deus de facto habuit, sunt quedam medicina spirituales, in remedium peccati instituta: Ergo in statu innocentie, in quo non fuisset peccatum, non fuissent etiam sacramenta, ex vi decreti presentis. Major constat, tum ex illo Christi Matth. 9. Non est opus valentibus medicis, sed malebentibus. Tum ex illo Augustini serm. 9. de verbis Apostoli: Tolle morbos, tolle vulnera, & nulla erit medicina causa. Minor autem probatur in-

Tern. V.

A ductione, nam baptisimus & poenitentia sunt sacramenta instituta ad tollendum peccatum originale, & actuale. Extrema Unctio, ad tollendas peccatorum reliquias. Matrimonium, ad libidinem frandam & mitigandam, quæ nulla fuisset in statu innocentie. De Eucharistia, quam Suarez negat præsupponere peccatum, probatur. Eucharistia supponit Christum venisse in carne passibili, quia ipsum ut talem continet, saltem ex modo quo fuit instituta, ex vi presentis decreti: Ergo cum adventus Christi in carne passibili dependeat à peccato (quando quidem etiam illi qui dicunt Christum Adamo non peccante venturum, adhuc fatentur non venturum in carne passibili) ipsa etiam Eucharistia non potest non præsupponere peccatum.

B Ex quo etiam sequitur, sacramentum Ordinis non fuisse tunc necessarium, quia non est institutum nisi propter Eucharistiam. Denique de sacramento Confirmationis id etiam patet, quia Confirmatio ordinatur ad conferendam gratiam, quæ confirmati in professione fidei possint superare difficultates & persecutiones tyrannorum: Sed hæ non haberent locum in statu innocentie: Ergo nec Confirmationis sacramentum.

Confirmatur & magis illustratur hæc ratio: Omnia sacramenta ex vi decreti quo de facto sunt instituta, habent totam suam vim & efficaciam ex Verbo incarnato, ac ex morte & passione Christi, unde etiam dicuntur à SS. Patribus dimanasse ex latere Christi: Ergo in statu in quo Verbum non fuisset incarnatum & passum, sacramenta nullam habuissent vim, nec proinde extitissent: Atqui Adamo non peccante Christus non venisset, saltem in carne passibili, ut omnes fatentur: Ergo Adamo non peccante, nullum fuisset sacramentum ex his quæ instituta sunt. Unde

Dico tertio: Si Adamo non peccante, multi ex ejus posteris peccassent, nullum, ex vi presentis decreti, foret pro ipsis sacramentum, ex his quæ à Christo instituta sunt.

Probatur breviter: Sacramenta ex sua institutione non sunt ordinata in remedium cuiuscumque peccati, sed tantum peccati originalis, aut actualis, ab originali provenientis: Atqui in statu innocentie, Adamo non peccante, nec fuisset peccatum originale, nec actuale ab originali proveniens: Ergo nec ullum sacramentum tunc existeret, tamen multi ex ejus posteris peccarent. Minor patet, Major probatur. Cum sacramenta ex modo quo sunt instituta, habeant suam vim & efficaciam ex Verbo incarnato, & morte ac passione ipsius, & ad hoc tantum sint instituta, ut merita Christi ad nos deferant, nobisque applicent, consequenter non sunt instituta nisi in remedium illius peccati, ad quod tollendum valent merita Christi, seu propter quod Christus incarnatus & mortuus est: Atqui Christus non est incarnatus & mortuus, nisi in remedium peccati originalis, aut actualis, ab illo provenientis, ut est probabilior opinio, quam in Tractatu de Incarnatione defendimus: Ergo sacramenta ex sua institutione, & ex vi presentis decreti, non sunt ordinata in remedium cuiuscumque peccati, sed tantum peccati originalis, aut actualis ab originali provenientis.

Diff. 5.
art. 2.

D 3

S. III.

§. III

Solvuntur objectiones.

22. **O**bjicies primò contra primam conclusionem: Apostolus ad Ephes. 5. vocat matrimonium Adæ cum Eva. *magnum sacramentum*. Et Augustinus lib. 3. de Genes. ad litt. cap. 4. appellat etiam lignum vitæ, quod Deus in medio Paradisi terrestris collocaverat, *sacramentum*, ait enim, *erat ei* (scilicet Adamo) *in ligno ceteris alimentum, in isto sacramentum*: Ergo pro brevi illo tempore, quo status innocentie in Adamo duravit, institutum à Deo fuit aliquod sacramentum.
23. Respondeo Apostolum non sumere loco citato, ut sumimus modò, nomen sacramenti, pro signo rei sacræ sanctificantis hominem, sed pro mysterio, eodem sensu quo mysterium incarnationis appellat interdum sacramentum: matrimonium enim in statu innocentie, non fuit institutum in signum gratiæ, sed solum in officium naturæ, quamvis ex consequenti, sive ex sua ipsius conjunctionis natura, significet aliquo modo unionem Christi cum Ecclesia, sicut unumquodque suum simile. Unde D. Thomas hic art. 2. ad 3. dicit. *Matrimonium fuit institutum in statu innocentie non secundum quod est sacramentum, sed secundum quod est in officium naturæ, ex consequenti tamen aliquid significabat futurum circa Christum & Ecclesiam: sicut & omnia alia, quæ in figura Christi præcesserunt*. Ad illud quod subditur de ligno vitæ, dicendum est, Augustinum illud appellasse sacramentum, non quòd institutum esset in signum prædicum gratiæ, sed quia mysticè adumbrabat & figurabat sacramentum Eucharistiæ, seu virtutem Christi ad gratiam & gloriam, seu vitam æternam conferendam.
24. Objicies secundò: Homini secundum suam naturam considerato congruunt sacramenta, ut suprà triplici ratione D. Thomæ ostendimus: Sed Adamus in statu innocentie habuit eandem naturam, quam ceteri homines: Ergo in hoc statu, quamvis brevissimo tempore in ipso duraverit, illi conveniebant sacramenta.
25. Confirmatur: Cum homo essentialiter constet ex corpore & anima, proindeq; hanc compositionem retineat in omni statu, & ex illa proveniat quòd modus cognoscendi spiritualia per sensibilia, sit connaturalis homini, debuit ille modus cognitionis servari in statu innocentie, atque adeò institui in illo statu aliquod sacramentum, quo mediante, tanquam signo sensibili, Adamus gratiam sanctificantem, quæ est forma spiritualis, cognosceret.
26. Ad objectionem respondeo distinguendo Majorem; homini secundum suam naturam considerato, in quocumque statu conveniunt sacramenta nego. Considerato tantum in statu naturæ lapsæ, concedo. Solutio est D. Thomæ hic art. 2. ubi secundo loco sibi hoc argumentum objicit: *sacramenta sunt necessaria homini secundum conditionem humane naturæ, sicut dictum est: sed eadem est natura hominis ante peccatum, & post peccatum: ergo videtur quòd ante peccatum homo indigeret sacramentis*. Cui sic respondet: *Ad secundum dicendum, quòd eadem est natura hominis ante peccatum, & post peccatum, non tamen est idem naturæ status: nam post peccatum anima, etiam quantum ad superiorem partem, indiget accipere aliquid à corporalibus rebus ad sui perfectionem, quòd in illo sta-*

A tu (scilicet innocentie) homini necessarium. Unde quando idem S. Doctor hic art. 1. dicit. *humana nature proprium esse, ut per corporalia & sensibilia, in spiritualia & intelligibilia debeat hoc de natura sibi relicta, & secundum generalem statum intelligit, non de natura in aliquo sublimiorem statum elevata, qualis erat innocentie status.*

Ad confirmationem dico, res spirituales ad sui cognitionem esse in duplici differentia: alie enim sunt quæ lumine naturali cognoscuntur, cujusmodi sunt naturæ angelicæ, alie verò quæ lumine solum supernaturali possunt cognosci, nempe gratia, habitus per se infusi. **B** omnia mysteria Christianæ religionis: quantum autem modus connaturalis cognoscendi rituales primi generis, sit ex sensibilibus homine, quia earum cognitio oritur per se a sensu, ascenditque ad cor hominis, non tamen modo connaturaliter cognoscendi res spirituales secundi generis, quia eorum cognitio non oritur per se ex sensibilibus, nec ex illis ad cor hominis ascendit, sed ex superiori revelatione descendit; quare signa sensibilia solum per accidentem possunt homini esse necessaria ad earum cognitionem, quando nimirum repugnantiam aliquam patitur ex parte sensitiva in tali cognitione, sicut patitur modò in statu naturæ corruptæ.

C Objicies tertio: Adamus gratiam suam habuit ex Christo prævifo, & meritis ejus: Sed gratia ex meritis Christi concessa, conferretur solum per sacramenta, per quæ merita Christi applicantur: Ergo fuerunt aliqua sacramenta in statu innocentie, pro illo brevi tempore quo in Adamo duravit.

Respondeo primò negando Majorem, ut nimirum in Tractatu de incarnatione ostendimus, gratia concessa primis parentibus in statu innocentie, cum non esset medicinalis & sanativa, non fuit illis data ex meritis Christi Redemptoris, sed ex sola liberalitate & benignitate Dei Conditoris, Christusque solum fuit illi gratiæ reparator & consummator, ut ibidem fuse declaravimus.

D Respondeo secundò, datà Majori, negando Minorem: dato enim quòd illius gratia Christus fuisset auctor, non inde sequitur quòd Adamus eam mediante sacramentis recepisset, quidem neque in hoc statu peccati semper sacramentis alligata fuit gratia Christi, ut patet à Jeremia, Joanne Baptista, & aliis Sanctis, quos Christus in utero matris sine sacramento justificavit.

Nec obstat quòd Christus fuit caput & consummator illius gratiæ, nam sicut fuit caput & consummator gratiæ Angelorum, nec tamen mediantibus sacramentis, quia naturæ Angelorum non congruunt: ita & fuit consummator gratiæ Adamo concessæ in statu innocentie, non tamen per sacramenta, quia statui illius congruebant. Addo quòd non fuit consummator illius gratiæ, pro statu innocentie, quoniam fuit status consummationis & prædestinationis, sed pro alio statu, in quo ex meritis Christi parata fuit.

E Objicies quartò: Deus præfatus peccatis angelorum & hominum, ante eorum lapsum, agere internalem peccatoribus puniendis præparavit: Ergo cum sit prior ad miseriendum quam ad puniendum, æquiori ratione videtur, ante

peccatum primorum parentum preparare debuisse sacramenta medicinalia, in remedium talis peccati, eo maxime quod salutiferas herbas, & medicis corporibus convenientes, antequam morbi essent, creaverit. Addo quod, providentissimi medici est, non modò presentibus agnitionibus mederi, verum etiam ab illis quæ timentur sanos præservare, subindeque debuit Deus debito congruentia, quibus homo ab illa culpa, quam postea contraxit, præservaretur.

Respondeo concessio Antecedente, negando consequentiam & paritatem: discrimen est quod ex una parte Dei misericordia contrariari non debet ejus sapientia, omnia suavitè disponenti, secundum rerum naturas & indigentias; aliunde verò ignis inferni, cum sit corpus naturale, & elementare, ad universi perfectionem connaturaliter pertinet, debuit simul cum isto universo creari; idemque dicendum est de herbis medicinalibus, quæ cum sint res naturales, & ad opus creationis pertineant, debuerunt pariter cum ipso universo, ut partes ejus naturales creari: sacramenta verò, cum sint res supernaturales & artificiales, ad perfectionem naturalem universi non spectant, unde non debuerunt ante peccatum institui, & cum ipso universo creari.

Nec obstat quod subditur de prudenti Medico, quoniam solum presentibus agnitionibus debet mederi, verum etiam ab illis quæ timentur sanos præservare, facile enim respondetur, in statu innocentia hominem nedum medicinam habuisse, sed nec præservantem eguisse: medicina enim præservativa non debet applicari nisi iis qui jam sunt dispositi ad morbum, & quibus ob aliquem humorem corruptum timetur morbus: in statu verò innocentia sicut nulla erat ignorantia, nulla passio inordinata, sed summa facilitas faciendi quodcumque bonum; ita nulla erat dispositio & propensio in morbum. Quod verò Adam de facto peccaverit, hoc ex propria ipsius malitia ortum habuit, non verò ex prava aliqua dispositione quæ esset affectus, & ideo non indigebat medicinam præservativam. Præterquam quod sufficienter ipsi provissum fuerat per justitiam originalem, & donum integritatis, atque dona & privilegia quibus in illo felicissimo statu dotatus fuit: Erat enim (inquit Augustinus) pudicitia armatus, temperantia composita, claritate splendidus. Ipsum (subdit Bernardus) misericordia custodiebat, docebat veritas, regebat justitia, pax fovebat. Denique, ut ait Ambrosius: Operum erat virtutum velamine, priusquam prævaricaretur.

Objicies quintò cum Suarez contra secundam conclusionem: Sacramenta in statu innocentia habuissent congruam rationem suæ institutionis, & inquantum sunt signa, & inquantum sunt causæ. Ergo fuissent in illo. Consequentia patet, Antecedens quoad primam partem probatur. Sacramenta sunt signa deservientia non solum ad acquirendam cognitionem rerum supernaturalium, sed ad alias etiam utilitates, puta ad proficiendam interiorem fidem, ad excitandam memoriam & affectum erga bonitatem Dei, ad quandam representationem mysteriorum supernaturalium, ad consensionem & unitatem hominum in una religione: Ergo inquantum signa habuissent congruam rationem suæ institutionis. Secunda etiam pars Antecedentis probatur. Producere gratiam per res sensibiles, est u-

num ex maximis operibus potentia, sapientia, & bonitatis divina; & insuper non parum videtur redundare in hominum utilitatem, ut ex opere operato conferatur ipsis gratia: Ergo sacramenta, etiam inquantum sunt causæ gratia, habuissent in statu innocentia congruam rationem suæ institutionis.

Respondeo negando Antecedens, ad probationes, in primis dico, omnes illas utilitates non esse sufficientes ad sacramenta instituenda, si desit primarius & principalis finis sacramentorum, qui est homines per illa sanctificari: sicut non veniret Christus in carne passibili, si desiceret finis redimendi à peccatis, licet aliæ congruentia essent. Secundò dico, illas omnes congruentias potuisse quidem Deum movere, ut institueret quædam sacramenta diversæ rationis à nostris, ex vi alterius decreti, sed quod ex vi decreti quod Deus habuit de facto, & ex quo modo sunt instituta in remedium peccati, ea instituisse in statu innocentia, non probat Suarez, & contrarium nos ostendimus conclusionem secundam, duplici ratione. Addo quod, sacrificia, oblationes, aliique cultus externi, abundè sufficerent ad varias illas utilitates, quæ & fuscè & inutiliter referuntur à Suarez.

Objicies sexto: Sacramenta vivorum, puta Eucharistia, & Ordo, sunt per se instituta ad significandum & causandum augmentum gratia: Sed in statu innocentia gratia quam habuissent homines à nativitate, potuisset augeri: Ergo in eo statu ad producendum & significandum illud augmentum sacramenta fuissent instituta.

Respondeo sacramenta vivorum esse instituta ad augendam gratiam, vel regenerativam, vel sanativam, quæ nimirum primò collata sit per sacramenta mortuorum, ut est gratia baptismalis, vel gratia in sacramento Pœnitentia recuperata: non verò ad augendam gratiam seu justitiam originalem, quæ nullam præsupponit agnitionem. Potuisset autem hæc gratia aliis modis augeri, puta per exercitium bonorum operum, maxime verò actuum charitatis, quos in statu innocentia facillimum erat elicere.

Dices, Saltè Eucharistia in illo statu potuit institui, ut per illam homines intimis Christo unirentur: Ergo congruum fuit, quod saltè Eucharistia institueretur in statu innocentia.

Sed nego Antecedens, quia non existente Adæ peccato, Christus non venisset in carne passibili, quem tamen adventum Eucharistia supponit. Deinde Eucharistia est instituta per modum medicinæ præservativæ, ad succurrendum nostræ fragilitati, & à frequenti lapsus præservandum, unde etiam datur per modum cibi & potus confortantis nos, & infirmitatem præsupponentis, quæ omnia non fuissent in statu innocentia.

Objicies septimò: In statu innocentia potuissent homines peccare, sicut de facto peccavit Adam: Ergo pro illis reparandis debebat sacramenta esse. Consequentia videtur manifesta, in illo enim statu in quo possent esse vulnera, non essent incongrua medicina.

Respondeo concessio Antecedente, negando Consequentiam: nam supposito etiam quod aliqui ex posteris Adæ peccassent, non fuisset adhuc congruum, ut essent sacramenta, quia quantum natura humana in suo capite & pluribus ejus membris retinuisset integritatem & justitiam

origi-

originalem, non fuit congruum ut subderetur aliquo modo rebus sensibilibus in acquisitione gratiae & scientiae rerum supernaturalium, quamvis in aliquibus individuis ab huiusmodi rectitudine & integritate decidisset, sed quamdiu mansisset absolute in capite, & pluribus ejus membris, in illa dispositione, tamdiu fuisset cōsentaneum rationi, ut nedum perfectionem gratiae & scientiae rerum supernaturalium acquireret sine dependentia à sensibilibus, per immediatum influxum Dei, sed etiam ut eam recuperaret, si in aliquibus individuis eam aliquando per peccatum amisisset. Unde si in statu innocentiae aliqui homines peccassent, non recuperassent gratiam mediātibz sacramentis, sed per actus charitatis & contritionis, quos, ob perfectiorem Dei cognitionem, facilius in eo statu elicere potuissent, quam nos; subindeque sacramento poenitentiae, supplente vices perfectae contritionis, non indiguissent, sicuti nos.

§. IV.

Aliud argumentum solvitur, & an in statu innocentiae fuissent sacrificia, declaratur.

41. **O**bjices ultimò: In statu innocentiae fuissent sacrificia: Ergo & sacramenta. Consequentia videtur legitima, tum ex paritate rationis: tum etiam quia homo in illo statu ideo uteretur sacrificiis, quia constat corpore & animā, & in utroque Deum debet colere: Ergo eadem ratione deberet uti sacramentis, ut sanctificationem suam, non solum spiritaliter, sed etiam corporaliter, id est mediante signo sensibili, externo, & corporeo, consequeretur.

42. Respondet Soto in 4. dist. 1. quæst. 2. art. 2. negando Antecedens, existimat enim, quod sicut in statu innocentiae non fuissent sacramenta, ita nec sacrificia.

Sed hæc solutio displicet, nam S. Thomas 2. 2. quæst. 3. art. 1. ait quod offerre Deo sacrificium est de jure naturalis, quia in qualibet ætate, & apud quaslibet hominum nationes, semper fuit aliqua sacrificiorum oblatio. Pro cuius ampliori noticia

43. Sciendum est, homines lege naturali obligari ad colendum Deum, propter summam ipsius excellentiam, supremumque dominium. Verum Deus potest ab homine colitribus modis, primò per actus purè internos, quibus confitetur ipsum esse unum & trinum, creatorem, & conservatorem, ac demùm glorificatorem. Secundò per virtutum officia, & laudes exteriores, ac enarrando mirabilia ejus. Tertiò per sacrificia & oblationes, offerendo scilicet illi de bonis corporeis & sensibilibus. Non solum autem est de jure naturæ, Deum colere actibus interioribus, aut exterioribus virtutum, & enarratione mirabilium ejus, sed etiam donorum temporalium oblationibus. Cujus rationem assignat D. Thomas loco citato, quia ratio naturalis dicitur homini, ut alicui superiori, scilicet Deo subdatur, propter defectus quos sentit in seipso, in quibus eger adjuvari & dirigi ab illo, eique cultum, subjectionem, & honorem exhibeat, secundum modum suum: modus autem conveniens homini est, ut aliquibus sensibilibus utatur ad aliqua exprimenda, quia ex sensibilibus cognitionem accipit. Ratio ergo naturalis dicitur homini, ut utatur aliquibus rebus sensibilibus, offerens illas

A Deo insignum debitz subjectionis & honoris. Sed hoc pertinet ad rationem sacrificii: Ergo offerre Deo sacrificium est de jure naturæ.

Confirmatur: Homo non tantum accipit a Deo corpus & animam, sed etiam resurrectionem, quibus ad animi profectum, oblationem, & exercitium, & ad corporis sustentationem, & conservationem utitur: Ergo non solum corpore & animo debet Deum colere, sed etiam rebus externis, quarum oblatione, confirmatur, aut alio simili usu, protestetur Deum esse suum Dominum, eique gratias agat: juxta illud 1 Paralip. 29. *Tua sunt omnia, & de his quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi.* Ergo offerre sacrificium est de jure naturæ, subindeque ad hoc homo fuisset obligatus, etiam in statu innocentiae, si perseverasset.

Dices primò cum Soto: De ratione sacrificii est, quod sit pro peccatis institutum, quod sit propriis bonis offerentis, & quod cedat ministrorum: Sed in statu innocentiae non fuisset peccatum, nec bonorum proprietates, quæ imò omnia fuissent communia, & licet non fuisset sacrificiorum materia cedere in usum ministrorum, quia nullam passi fuissent necessitatem: Ergo non potuissent esse sacrificia.

Respondeo hæc omnia enumerata non esse de ratione sacrificii ut sic, sed ei accedere supposita amissione justitiæ originalis; nam de essentia sacrificii ut sic, solum est quod ordinatur ad recognoscendam supremam Dei maiestatem, & consequenter ad protestandam subjectionem nostram ad Deum: unde propter has causas extrinsecas non est negandum sacrificium in statu innocentiae, cum intrinseca ratio ejus, cum perfectione illius status non repugnet, sed maxime habere congruentiam. Præterquam quod falsum est quod ait Soto, nempe quod in statu innocentiae non fuissent peccata: nam in statu justitiæ originalis perseverasset, homines non fuissent in gratia confirmati, ut docet D. Thomas 1. parte, quæst. 101. art. 2. subindeque peccare potuissent, ut infelix Adami casus latè demonstrat.

Dices secundò: Omnes iusti legis naturæ servarunt ea quæ sunt juris naturalis: Sed nulli in Scriptura legimus de Isaac quod sacrificium obtulerit, sicut nec de Adam, postquam è paradiso terrestri ejectus est: Ergo offerre Deo sacrificium non est de jure naturæ.

Respondeo concessâ Majori, negando Minorem: nam ut ait D. Thomas 2. 2. quæst. 3. art. 2. Adam & Isaac, sicut alij iusti sacrificium obtulerunt Deo secundum sui temporis congruentiam, ac potest per Gregorium lib. 4. Moralium cap. 2. quod dicitur quod apud antiquos per sacrificiorum oblationes committebatur pueris peccatum originale. Non tamen omnibus iustorum sacrificii sit mentio in Scriptura, sed solum de illis circa quæ aliquid specialiter accidit. Potest autem esse ratio quare Adam non legatur obtulisse sacrificium, ne scilicet quia in ipso naturæ originis peccati, similiter etiam in eo sanctificationis originis ignaretur. Isaac vero significavit Christum, in quem ipse oblatus est in sacrificium: unde non oportet ut significaretur quasi sacrificium offerens.

Aliter ergo ad principalem objectionem respondendo, concesso enim Antecedens, nego consequentiam & paritatem: duplex enim est ratio discriminis. Prima patet ex jam dictis, sacrificiorum enim oblatio (ut ostendimus) est de jure naturæ, illud autem quod est de jure naturæ, debet

debet in quolibet statu reperiri; sacramenta vero non sunt de jure naturæ, quia nec consequuntur ex lumine naturali per se & necessario, neque connaturalia sunt gratiæ, cum illa connaturaliter possit sine sacramentorum adminiculo communicari, ut patet in Angelis, & in primis parentibus, ac in illis iustis, qui in utero matris à Deo sanctificati sunt.

Secunda ratio discriminis est, quia cultus Dei externus, est aliquid debitum Deo, ex subjectione quam habet homo Deo, non solum spiritualiter, sed etiam corporaliter, sanctificationem autem ipsius hominis fieri per signa corporalia, non est debitum naturæ humanæ, quando talem statum habet, ut perfectissimè Deo subijciatur, quia tunc ex vi subjectionis hujus, sanctitatem habere debet. Unde licet non sit inconveniens in statu innocentie signa externa fuisse, quibus homines in rebus sacris communicarent (hoc enim potius perfectionem dicit, cum hæc signa ex sanctificatione interna dimanaverint) erat tamen inconveniens, quod homo in eo statu his signis subiceretur, ut ab eis suam perfectionem & sanctificationem emendicaret, ut supra ostensum est. Ex quo patet responsio ad secundam probationem consequentem: quia enim homo constat corpore & animâ, in utroque debet cultum Deo reddere, secundum protelationem interiorem & exteriorem; sed quando constat corpore & animâ perfectè Deo subiecta (sicut constabat in statu innocentie) non debet sanctificationem suam ex signis externis, sed ab ipso Deo immediatè accipere: Et quidem cum sanctificatio sit quid solum spirituale, non est per se loquendo necessarium eam applicari corporaliter; cultus autem Dei & spiritualiter & corporaliter debet exhiberi, quia in utroque subijciatur homo Deo.

ARTICULUS II.

An in statu legis naturæ fuerint vera sacramenta, tam pro adultis, quam pro parvulis, eaque immediatè à Deo determinata fuerint, & necessaria necessitate mediè ad salutem?

§. I.

Quibusdam præmissis referuntur sententia.

Suppono primò, statum naturæ per peccatum corruptæ, secundum triplicem legem dividi: alius enim est status hominis lapsi sub lege naturæ, qui duravit ab Adamo lapsò usque ad Moysen, & dicitur legis naturæ, non quasi distinctæ contra legem supernaturalem, ita ut sola præcepta quæ dictamen rationis naturalis suggerit obligarent (nam revera sub illa lege implebantur etiam præcepta supernaturalia fidei, spei, & charitatis) sed ut distinctæ à lege scripta, quia scilicet in illo statu nulla fuit lex scripto mandata ex instituto Dei, sed lex naturalis, solo instinctu interiori naturæ; & lex supernaturalis, solâ inspiratione Dei, quasi per modum naturæ, etiam cognita. Alius verò status fuit hominis lapsi sub lege scripta, qui duravit à Moysè usque ad Christum. Alius denique sub lege gratiæ, qui à Christo usque ad finem mundi duraturus est.

Tom. V.

A Suppono secundò, quod licet status legis scriptæ, rigorosè loquendo, non inceperit nisi à tempore quo lex fuit tradita Moysi (utpote cum ante id tempus nullum Dei præceptum fuerit litteris mandatum, saltem ex divina institutione) tamen ubi primum circumcisionis præceptum Deus Abrahamo imposuit, statim coepit declinare status legis naturæ, & insinuat se status legis scriptæ, eo quod circumcisio fuit (ut docet D. Thomas) quædam dispositio & præparatio ad legem scriptam; propter quod tempus quod inter Abraham & Moysen fluxit, acutè vocant Theologi, confinium legis naturæ & legis scriptæ; sicut intervallum temporis quod à Joanne Baptista usque ad Christum condentem legem gratiæ transmissum est, dicitur confinium legis scriptæ & legis gratiæ, ipseque Joannes, terminus legis, & initium Evangelij, à D. Thoma 3. parte qu. 38. ar. 1. ad 2. & à Petro Chrysologo sermone 91. *legis & gratiæ fœdus*, appellatur. Non procedit autem difficultas de lege naturæ, nisi ut à tali ejus & legis scriptæ confinio præcisè, atque adeò de illo duntaxat tempore quod ab Adamo lapsò, usque ad præceptum circumcisionis Abrahamo impositum, fluxit; certissimum enim est circumcisionem fuisse sacramentum, ut Tractatu sequenti, ut i de baptismo & de circumcisione quæ illam præcessit, & cui baptisma successit, disseremus.

De statu ergo legis naturæ, sic considerato, tria inquirimus. Primum est, an in eo vera sacramenta tam pro parvulis, quam pro adultis fuerint? Secundum, an talia sacramenta fuerint à Deo immediatè determinata, vel relicta in hominum arbitrio? Tertium, an ea fuerint necessitate mediè ad salutem necessaria?

Circa primum, Soto, Martinus de Ledesma, Martinez de Prado, & alij, docent, nulla prorsus in statu legis naturæ fuisse vera sacramenta. Suarez verò, Vazquez, Delugo, & alij ex Recentioribus, concedunt quidem in tali lege fuisse sacramentum ad delendum peccatum originale, institutum pro parvulis, negant tamen fuisse aliquod ad delenda peccata actualia, institutum pro adultis.

Circa secundum Scotus & Ricardus asserunt, illud saltem sacramentum quod pro parvulis justificandis institutum erat in lege naturæ, fuisse à Deo immediatè determinatum in particulari, sicut sacramentum circumcisionis in lege scripta.

Circa tertium Hugo Victorinus libro 1. de sacramentis parte 2. cap. 3. & 6. dicit sacramentum in lege naturæ pro parvulis, fuisse devotionis & non necessitatis. Suarez verò hic disputatione 4. sect. 4. admittit sacramenta in lege naturæ fuisse quidem necessaria pro parvulis, eo quod sint incapaces contritionis, secus tamen pro adultis, quia poterant justificari per solam contritionem. Alij ex opposito asserunt, sacramenta tunc fuisse solum necessaria adultis, non autem parvulis, quia ad eorum justificationem ab originali, sufficiebat fides parentum. Ita docent Albertus magnus in 4. dist. 1. qu. 11. Paludanus qu. 5. art. Cano relectione de sacramentis in genere, Vazquez, Meratius, Bernal, & alij.

E

§. II.

Triplex conclusio triplex difficultas proposita resolvitur.

Dico primò: In lege naturæ fuerunt vera sacramenta pro parvulis & pro adultis in remedium peccati originalis, & actualis.

54 Prima pars conclusionis probatur primò ex D. Augustino libro 5. contra Julianum cap. 9. hæc scribente: *Non est credendum ante datam circumcissionem, famulos Dei (quandoquidem illis inerat Mediatoris fides) nullo eius sacramento opusculatos esse parvulis suis, quamvis quid illud esset, aliquà necessarii causi, Scriptura sacra tacere voluerit. Ubi ponderandum est, S. Doctorem loqui de sacramento propriè dicto, quatenus à sacrificio distinguitur. Tum quia Scriptura non tacet sacrificia legis naturæ, quandoquidem Genes. 4. sacrificium Cain & Abelis, 8. sacrificium Noë, 14. sacrificium Melchisedech, & Job 1. sacrificium huius Patriarchæ narratur. Unde subdit Augustinus post verba recitata: Nam & sacrificia eorum legimus, quibus utique sanguis ille figurabatur, qui solus tollit peccata mundi. Tum etiam, & maxime quia illud sacramentum non erat, sicut sacrificium, ut distinctum à sacramento, signum merè speculativum, sed practicum ipsius gratiæ, utpote in actuali eius applicatione parvulis de facto conferenda. Item D. Cyprianus in libro de cardinalibus Christi operibus, capite de circumcissione ait: *Sanè originale peccatum, quod à primis parentibus in totam generis huius successionem defluxit, omni tempore aliquibus remediis oportuit expiari.* Ibidem autem talia remedia vocat sacramenta: verba autem Patrum, in materia dogmatica, debent propriè sumi, nisi ex eo sequatur aliquod inconueniens, quod nullum potest assignari in præsentī. Idem asserit Hugo de S. Viatore libro 1. de sacramentis, parte 2. cap. 1. ubi addit, non rectè sentire qui contrarium opinantur.*

55 Probatur secundò eadem pars ex D. Thoma hic art. 2. loquendo de toto tempore quod fuit post peccatum Adami, ante Christi adventum (quod comprehendit statum legis naturæ, & tempus circumcissionis præceptæ Abrahamo, & tempus legis Mosaicæ) ait, quod necesse fuit quædam sacramenta institui. Et infra qu. 70. ar. 4. ad 2. hæc scribit: *Probabile est, quod parentes fideles pro parvulis natis, & maxime in periculo existentibus, aliquas preces Deo funderent, vel aliquam benedictionem eis adhiberent (quod erat quoddam signaculum fidei) sicut adulti pro seipsis preces & sacrificia offerrent.* Ergo tam externa sacramenta agnoscit S. Thomas pro remedio parvulorum in lege naturæ, de qua ibi loquitur, quam externa fuerunt sacrificia pro salute adultorum.

56 Probatur tertio eadem pars ratione fundamentali. Remedium sensibile peccati originalis est verum sacramentum. Sed in lege naturæ fuit aliquod remedium pro peccato originali, illudque fuit sensibile: Ergo in lege naturæ aliquod sacramentum à Deo institutum est in remedium peccati originalis. Major patet, nam remedium sensibile ordinatum ad culpam originalem delendam, est significativum gratiæ, tale peccatum tollentis: Sed signum sensibile gratiæ, est verum sacramentum: Ergo remedium sensibile peccati originalis, est verum sacramentum. Minor etiam quantum ad primam partem certa videtur, nam Deus vult voluntate antecedenti

A omnes homines salvos fieri, subindeque omnibus sufficientia remedia ad salutem, tum singulorum capacitem: *Nam enim voluntas in finem, omnibus communiter proposita, tam naturalia, quam gratuita, inquit S. Thomas in 1. dist. 4. qu. 1. art. 1. unde cum parvuli sub tali voluntate debuit Deus in quacunque lege & statu naturæ sufficiens remedium ad salutem, subindeque ad tollendam maculam peccati originalis, ipsi præparare.*

Confirmatur: Post legem scriptam fuerunt apud Judæos justificabantur ab originali, etiam cum parvulæ essent; neque enim verum est, in populo fidei masculos ab originali justificari, & non feminas: cum autem eis non applicaretur nisi remedium legis naturæ (nec enim aliò constat, cum non fuerit in lege aliquod institutum) manifestè sequitur, quod pro parvulis erat remedium originalis in statu legis naturæ.

Quod verò tale remedium fuerit sensibile, in secunda parte Minoris principalis asserimus multipliciter suadet. Primò, quia oportet remedium illud legis naturæ parvulis applicari, ut ipsi consequerentur salutem: Sed non est conveniens applicatio inter homines, & modò humano, si fiat per actum purè internum, & non externam aliquam operationem: Ergo tale remedium legis naturæ, non erat purè spirituale, sed internum, ac sensibile.

Secundò, Parvuli dum justificabantur in lege naturæ, adunabantur Ecclesiæ fidelium, non minus quam adulti: Sed in nullum religionis nomen (inquit Augustinus) adunantur homines, sine sacramentorum visibilium consortio. Ergo remedium illud quo parvuli in lege naturæ justificabantur, erat externum & sensibile, & non purè internum & spirituale.

Tertio, Ecclesia semper fuit visibilis. Ergo & id quo parvuli in lege naturæ fiebant membra Ecclesiæ.

Quartò, Remedio legis naturæ pro justificatione parvulorum, successit in lege scriptæ circumcisio, & in lege nova baptisimus: Ergo ista remedia sunt externa, & sensibilia, ita & illud quod in lege naturæ pro justificandis parvulis institutum erat.

Quintò, Decuit ut sicut Salvator hominum homo sensibilis erat, ita etiam homines in omni lege, & statu, salutem per ipsum consequerentur, mediantibus signis sensibilibus.

Denique, Si remedium quod erat in lege naturæ pro justificatione parvulorum, fuisset aliquid insensibile, nempe solus actus fidei interius parentum in Christum venturum, ad parvulos suos explicite vel implicite directus, ut docent Adversarij, vel habuisset talis actus ex sua natura, vel solum ex divina institutione, quod solus justificaret illos parvulos? Non ex natura sua, tum quia non fuit actus fidei ex natura majoris efficacæ, quam sit modò post Christi adventum: modò autem non sufficit fides ex sua natura ad alicuius justificationem. Tum etiam quia cum ex natura rei sola fides non possit producere in habente fidem ipsam gratiam, minus id in alio potest efficere. Quod si dicatur id fecisse ex institutione divina, contra est, quia sicut Adversarij fingunt ex divina institutione fidem parentum hanc virtutem & efficaciam habuisse, ita nos multò rationabilius dicere possumus,

ines. Deum instituisse signa sensibilia ad hanc sanctitatem efficiendam, quandoquidem hic modus homines iustificandi est communis, & magis ipsis conveniens.

Addo quod in nostra sententia, maior reperitur analogia & proportio inter morbum peccati originale, & eius remedium; cum enim peccatum originale, carnis propagatione contraheretur in lege naturæ, sicut modò, non erat concomitante, nisi ut corporali etiam remedio, atque sensibili sanaretur.

Ex his probata manet contra suam secundam conclusionis pars, quæ asserit in lege naturæ fuisse pro adultis aliquod sacramentum ad delenda peccata actualia, debuit enim divina providentia non minus aliquod remedium ad delenda peccata actualia, quam ad tollendum peccatum originale præparare, cum habeat voluntatem antecedentem salvandi omnes homines, si ve parvulos, si ve adultos, & per talem voluntatem salutis media, seu remedia, hominibus præparentur, ut supra ex Divo Thoma vidimus: Sed remedium ad delenda peccata actualia in lege naturæ institutum, non minus debuit esse sensibile, quam remedium ad tollendum peccatum originale in eadem lege institutum, cum rationes quæ hoc probant de uno, id etiam suadeant de alio: Ergo in lege naturæ fuit aliquod remedium sensibile ad tollenda peccata actualia, subindeque aliquod sacramentum, in remedium peccatorum actualium pro adultis institutum.

Confirmatur ex D. Thoma infra qu. 84. ar. 7. ad 1. ubi sic ait: *De iure naturali est quod aliquis puniatur de malis quæ fecit, quantum ad hoc quod debeat esse scilicet, & doloris remedium quærat per aliquem modum, & quod etiam aliqua signa doloris ostendat, sicut & Ninivite fecerunt, ut iona 3. legitur.* Et in solut. ad 2. docet quod de lege veteri poenitentia habuit aliquam determinationem, non solum quoad dolorem de commissis, sed etiam quantum ad remedium doloris querendum, ut aliquo modo ministris Dei homines conficerentur peccata sua saltem in generali. Igitur si de iure naturali erat remedium doloris querere, & signa doloris ostendere, oportebat in lege naturæ huiusmodi remedium esse, subindeque aliquod sacramentum ad delenda peccata actualia institutum. Unde idem S. Doctor in 4. dist. 1. qu. 1. ar. 2. quaest. iunc. 3. ad 2. Ante legem scriptam (inquit) erant quædam sacramenta necessitatis, sicut illud fidei sacramentum, quod ordinabatur ad deletionem originalis peccati & similiter poenitentia, quæ ordinabatur ad deletionem actualis. Cujus aliquod vestigium in Scriptura invenitur, ut apud Job capite ultimo, ubi inveniuntur sacrificia pro remissione peccatorum amicorum Job.

Verisimile etiam est, in statu legis naturæ fuisse necessarium aliquod sacramentum, ad conservandum se in gratia, & ad illam augendam, correspondens Eucharistiæ nostræ, quæ fuit figurata per oblationem Melchisedech. Nec probabile est quod ait Suarez, tale sacramentum ad solam familiam Melchisedech fuisse restrictum, cum neque Scriptura, neque traditio dicant quod Deus tale sacramentum ad familiam Melchisedech restrictum, & aliunde omnes congruentiæ, quæ asseri possunt hujus institutionis pro illa familia, valeant etiam pro aliis.

Dico secundò: Sacramenta legis naturæ non fuisse determinata immediate à Deo in particulari, sed relicta in hominum arbitrio.

Tom. I.

Probatur primò ex D. Thoma hic ar. 3. ad 2. ubi de sacramentis veteris legis ait: *Comparabantur ad sacramenta quæ fuerunt ante legem, sicut determinatum ad indeterminatum: quia scilicet ante legem, non fuit determinate præfixum homini quibus sacramentum uteretur.* Quod intelligendum est de sacramentis, quantum ad signa visibilia quibus homines protestabantur in lege naturæ fidem suam de futuro adventu Salvatoris, non autem de ipsa protestatione fidei, quæ ex divina institutione erat hominibus necessaria ad salutem, ut infra magis declarabitur.

Probatur secundò conclusio ratione quam ibidem insinuat idem S. Doctor: Cum status legis naturæ esset à Christo remotior statu legis scriptæ, fident in ipsum habebat magis obscuram, & consequenter non exigebat sacramenta à Deo in particulari determinata.

Tertiò, cum eo tempore nondum esset Scripturæ sacræ usus, neque homines in unum corpus adunarentur, vix potuissent divina talium signorum determinatio omnibus innotescere.

Denique, non est assignabile ex Scripturâ aut traditione aliquod signum sensibile, in quo determinate sacramentum in remedium peccati originalis Deus in lege naturæ instituerit; alium de verò nulla asseri potest hujus determinationis congruentia, sed potius ejus indeterminatio congrua erat statui illius legis, ut ostensum est: Ergo absque fundamento Scotus & Ricardus asserunt, illud sacramentum fuisse immediate à Deo determinatum in particulari.

Quamvis ergo divinâ institutione revelata Adæ, ab illoque posteris indicata, determinate præfixum fuerit homini in lege naturæ, ut pro sacramentis uteretur protestatione fidei de Salvatore venturo, facta signo aliquo exteriori (non enim voluntati hominis relicta erat, ut ipse sacramenta institueret, aut pro sacramentis uteretur quibus rebus voluisset) hoc tamen signum non fuit divinâ institutione determinatum, sed interiori instinctu determinabant se homines, quo signo, actu, vel ritu, aut quibus rebus sensibilibus uterentur, ad prædictam fidem protestandam, ut colligitur ex D. Thoma qu. præced. ar. 5. ad 3. ubi sic ait: *Sicut in statu legis naturæ homines nullâ lege exteriori datâ, sed solo interiori instinctu movebantur ad Deum colendum, ita etiam ex interiori instinctu determinabatur eis, quibus rebus sensibilibus ad Dei cultum uterentur.* Et 1. 2. qu. 103. ar. 1. *Quia ante legem (inquit) fuerunt quidam viri præcipui, prophetico spiritu pollentes, credendum est, quod ex instinctu divino, quasi ex quadam privata lege, inducerentur ad aliquem certum modum colendi Deum, qui & conveniens esset interiori cultui, & etiam congrueret ad significandum Christi mysteria.* Quæ modus colendi Deum non erat sacramentum ipsum secundum substantiam, sed ritus quo conficeretur, aut signum exterius quo protestatio externa fidei de Salvatore venturo, in qua substantia sacramenti consistebat, fieret.

Advertendum tamen est, quod sicet Prophetæ & viri sancti, huiusmodi signis sensibilibus ex divino duntaxat instinctu determinatis uterentur ad protestandam fidem de Salvatore venturo, in sacramentis, & in sacrificiis, valde tamen probabile est, quamlibet Rempubicam determinasse in particulari, per commune civitum suffragium, sacrificiorum & sacramentorum materias, tum quia id expediebat ad perfectam unitatem & uniformitatem religionis servandam.

E 2

Tum

Tum etiam quia ad Rempublicam bene institutam pertinet dirigere cives, non solum in ordine ad bonum temporale, sed etiam, imò & maxime, in ordine ad bonum spirituale. Unde licet quilibet particularis potuisset valde alia signa sensibilia, quam determinata à Republica sua, pro materia sacramentorum, aut sacrificiorum assumere, quia hæc determinatio signorum in particulari, non erat de iure divino; peccasset tamen, tum propter scandalum, tum propter periculum cui se exposuisset, assumendo signa quæ fortasse finibus sacramentorum vel sacrificiorum significandis, non fuissent ita proportionata & convenientia, sicut determinata à Republica.

Nulli autem mirum esse debet, quod Deus cum hac indeterminatione materiæ, legis naturæ sacramenta instituerit, nam etiam in lege Evangelica sacramentum matrimonij instituit cum aliqua simili indeterminatione, ut disp. precedenti art. 5. declaravimus; & eandem aut similem indeterminationem, plures graves Theologi (quos ibidem retulimus) in materia sacramenti Ordinis admittunt.

67 Dico tertio: Sacramenta fuisse necessaria in lege naturæ, necessitate mediæ, non solum parvulis, sed etiam adultis.

Explicatur conclusio: Illud dicitur necessarium necessitate præcepti, quod est quidem in præcepto, sed tamen sine illo salvari quis potest, vel propter ignorantiam, vel propter impotentiam: necessarium autem necessitate mediæ, est illud sine quo nullus salvari potest, nec excusatur ob ignorantiam, vel impotentiam: sicut quantumcumque quis ignoret Baptismum, si tamen illum non suscipiat, salvari non potest. Dicimus ergo, quod in statu legis naturæ sacramenta quæ ad delendum peccatum originale & actuale, pro parvulis & adultis à Deo instituta fuere, erant in eo statu ad salutem necessaria, nedum necessitate præcepti, sed etiam necessitate mediæ.

68 Probatur prima pars ex dictis in prima conclusione, ibi enim ostendimus, quod in statu legis naturæ, non sufficiebat pro justificatione parvulorum sola fides, vel actus interior, sed requirebatur insuper signum aliquod exterius & sensibile, quo fides interior de venturo Salvatore declararetur, subindeque aliquod sacramentum.

69 Confirmatur: Nulla est ratio cur in lege scripta, & in lege nova fuerint, & sint necessaria necessitate mediæ sacramenta externa, & in statu legis naturæ, sine externo signo parvuli justificari potuerint; siquidem non minus necessaria erant signa sensibilia in lege naturæ, quam in aliis statutis.

70 Probatur secundò eadem pars, ex absurdo & inconvenienti quod sequitur ex adversa sententia: si enim sola fides parentum in lege naturæ fuisset sufficiens ad salutem parvulorum, cum æque illis qui nondum nati essent, ac eis qui jam nati fuissent, applicari potuisset, justificasset, pueros in utero materno morientes, quod tamen non potest admitti, alias enim non tantum per accidens, sed etiam per se & ordinariè, facilior fuisset via salutis pro parvulis in illa lege, quam sit modò pro parvulis in statu legis gratiæ, utpote quibus applicari nequit adhuc in utero materno existentibus, remedium unicum (scilicet baptisma) ad eos salvandos à Christo institutum.

71 Dices contra hanc rationem: sicut Deus secundum

legem ordinariam, modò non regenerat nisi prius natum per naturam, ita neque natus per naturam, quod prodest parvulis, atque adeò extra materiam matris existentibus.

Sed contra: Ideò Deus secundum legem ordinariam modò non regenerat nisi prius natum per naturam, quia illud quo secundum legem ordinariam regenerat, non est applicabile prius natus, ut docet D. Thomas in 1. 2. ad 1. his verbis: *Pueri in matris utero existentes, nondum prodierunt in lucem, ut cum eis hominibus vitam ducant, unde non possunt subire baptismum, ut per eorum ministerium sacramentum recipiant ad salutem.* Sed fides parentum fuisset applicabilis suis parvulis nondum natis, temporis legis naturæ: Ergo per talem fidem illi fuissent regenerati.

Potest insuper suaderi eadem pars, ex eo quod nostra sententia, magis quam opinio contraria, repugnet doctrinæ hæreticorum nostris temporibus, asserentium non esse necessarium modò baptismum in re parvulis, sed sufficere illis ad salutem, quod ex parentibus fidelibus nati sunt, idque quia (inquiunt) alias deterioris conditionis essent infantes modò in lege gratiæ quam in lege naturæ, quandoquidem illis sufficiebat salutem fides parentum.

Ex his probata manet secunda pars conclusionis, quæ asserit, sacramentum in lege naturæ pro adultis institutum ad remissionem peccatorum actuale, fuisse illis necessarium ad salutem, necessitate mediæ: nam licet illi possent habere interiores actus fidei & charitatis, tamen ad salutem erat tunc necessaria ipsa protestatio & confessio fidei, juxta illud Roman. 10. *Confitebitur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem.* Ergo in tali lege, adultis necessarium erat ad salutem necessitate mediæ, sacramentum aliquod exterius, & sensibile, quo interior fides de venturo Salvatore declararetur.

Addo quod, in omni statu remedium originale peccati, quod erat necessarium parvulis, non propria dispositione, erat necessarium adultis cum propria dispositione: solum enim in hoc erat differentia ex parte dispositionum; ex parte autem signi sensibilis, quod per talem dispositionem suscipiendum est omnibus necessarium, nec enim est ratio cur parvuli eo signo deberent uti in fide communi Ecclesiæ, & non adulti in dispositione propria, ut rectè dicit Joannes 3. Thoma hic ar. 3. dubio 2. Unde S. Thomas supra citatus ait, *quod ante legem scriptam erant quædam sacramenta necessaria, sicut illud fidei sacramentum quod ordinabatur ad deletionem originalis peccati, et similiter penitentia, quæ ordinabatur ad deletionem actualis.*

§. III.

Solvuntur objectiones.

Obicies primò contra primam conclusionem: Status legis naturæ non habuit particularia præcepta Dei circa supernaturalia, quæ positive à Deo darentur, alias non differret à lege scripta: Ergo neque habuit sacramenta. Consequenter patet, quia hæc debent esse positive instituta à Deo, sive immediate sive mediate.

Confirmatur: De sacramentis, cum sint impernaturalia, nihil definiendum est, nisi quod in Scriptura revelatum est: Sed nullibi in Scriptura

rum, ac proinde etiam sacramentorum, erat determinata in lege naturæ. Quod evidentius habetur Job ultimo, ubi Deus dixit amicis Job: *Sumite vobis septem tauros & septem arietes, & ste ad servum meum Job, & offerite holocaustum pro vobis.* Idem colligitur ex Genesis 14. ubi Melchisedech dicitur specialiter sacerdos Dei altissimi, quia Deus illi præscripserat res, quas offerret in sacrificium, scilicet panem & vinum; non enim apparet alia ratio, ob quam dictus fuerit specialiter sacerdos Dei altissimi, cum & ipse Abraham fuerit sacerdos, nec tamen specialem illam sortitus sit appellationem.

86. Respondeo regulas generales patierumque suas exceptiones, unde quamvis in lege naturæ regulariter, & quoad communitatem non esset à Deo determinatum, quibus rebus sensibilibus utendum esset in sacrificijs, & sacramentis, quia ita postulabat status legis naturæ; voluit tamen quandoque quibusdam viris insignis sanctitatis immediate per seipsum determinare res aliquas sensibiles pro sacrificiorum & sacramentorum materia. Sed hæc determinatio veleos non ita obligabat, quin potuissent uti alijs rebus omnino diversis, vel si quam inferebat obligationem, non erat communis, sed illis solum particularis.
87. Obijcies quintò: Sacramenta sunt signa practica gratiæ: Sed signa practica gratiæ nemo præter Deum determinare potest; cum enim ille solus sit author gratiæ, ille solus potest illam alicui signo alligare; Ergo solus Deus materias sacramentorum determinare potest, subindeque in lege naturæ determinatio sacramentorum debuit esse determinatè à Deo, non verò à Republica, vel Principibus familiarum.
88. Respondeo, neminem præter Deum, authoritativè posse instituere signa practica gratiæ, nec proinde sacramenta formaliter: posse tamen homines ministerialiter, & ex instinctu & inspiratione Dei, ut causæ principalis, instituere, vel determinare sacramenta, quasi materialiter, scilicet ex parte materiæ & cæremoniæ; quando videlicet ita sunt imperfecta sacramenta, & confusa, ut in particulari non determinetur à Deo, sed solum quasi in communi, & quantum ad rationem formalem sacramenti; hoc est, quantum ad hoc, quod per signum sensibile homo debeat justificationem suam acquirere, non tamen quantum ad hoc, quod in particulari præscriberentur ei à Deo cæremoniæ, quibus uti debet. Sicut (inquit Joannes à S. Thoma) si Pontifex daret sæculari principi potestatem, ut imagines, vel rosaria, quæ ipse designaret, haberent talem vel talem indulgentiam, non ille, sed Papa indulgentiam dare censetur.
89. Obijcies sexto: Si sacramentum in remedium peccati originalis institutum in lege naturæ non fuit determinatum à Deo, sed relictum liberæ hominum determinationi, sequitur inde meliorem fuisse conditionem parvulorum in lege naturæ, quoad salutem, quam in lege gratiæ, utpotè cum habuissent remedium facilius, quia generalius, quam sit illud, quod habetur modò, utpotè ad solum baptismum restrictum, & baptismus ad aquam solum naturalem: Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud.
90. Respondeo negando sequelam, licet enim remedium generalius sit facilius, cæteris paribus, remedium autem parvulorum esset pro statu legis naturæ generalius, quia minus determinatum, quam sit modò pro statu legis gratiæ:

A cætera tamen non sunt paria, quandoquidem hoc stat longe pauciores fuisse fideles in lege naturæ, quam sint modò in statu legis gratiæ, ac proinde longe minorem numerum parvulorum, qui vellent tale remedium applicare, vel applicari suis parvulis, quam sit numerus eorum, qui volunt modò suos infantes baptizari vel baptizari.

Obijcies ultimò contra tertiam conclusionem: D. Gregorius lib. 4. Moral. cap. 2. sic habet: *Quod apud nos valet aqua baptismi, hoc erat apud veteres, vel pro parvulis sola fides, vel pro adultis virtus sacrificij, vel pro ijs, qui de stirpe abrahæ fuerunt, mysterium circumcisionis.* Quibus verbis manifestè docet solum fidem fuisse satis ad salutem parvulorum in lege naturæ. Idem docet videtur S. Bernardus epist. 77. ubi sic ait: *In nationibus vero quotquot inventi fideles sunt, adducunt quidem, & fide, & sacrificijs credimus expiari; parvulus autem etiam solum fidem profuisse, immo sufficere credimus.* Item D. Thomas in 4. dist. 1. quæst. 1. art. 6. quæstionem. 2. eidem sententiæ ut probabiliori adhæret propter verba D. Gregorij adducta, ait enim: *Circa hoc est opinio. Quidam dicunt, quod non sufficiebat fides sine processione fidei facta per aliquod exterius signum. Et id quia hoc non videtur consonare cum verbis Gregorij in litteris apostolicis: ideo probabilius dicunt, quod parvulis sufficiebat sola fides sine omni exteriori signo.* Idem reperit in 4. ad Annib. dist. 1. quæst. 2. art. 2. dicens: *Idem alij probabilius dicunt, quod cum ad remedium originalis nulla signa vel sacramenta forent adhuc instituta, sufficiebat professio fidei directæ ad salutem parvuli in solo motu interiori sine exteriori.* Ergo in lege naturæ non erat necessarium necessitate medijs, etiam pro parvulis, aliquod sacramentum ad delendam maculam peccati originalis, sed tunc sola fides parentum parvulis justificabat.

Respondeo D. Gregorium per solum fidem intelligere non solum fidem quantum ad actum interiorem, sed etiam quantum ad actum exteriorem; utrumque enim actum fides habet, & de utroque tractat D. Thomas 2. 2. quæst. 2. & 3. In actu autem exteriori includitur protestatio fidei facta aliquo signo sensibili, & hoc pro parvulis erat sacramentum salutis. Idem dicendum ad testimonium D. Bernardi.

Ad D. Thomam fateor ipsum loco citato oppositam opinionem ut probabilem inclinasse, sed in quæst. disputatis, & in Summa, in nostram magis propendere sententiam: nam quæ 4. de malo ar. 8. ad 12. sic ait: *Fides antiquorum, CUM ALIQUA PROTESTATIONE FIDEI, valebat parvulis ad salutem.* Et in hac parte infra quæst. 7. art. 4. ad 2. videtur limitare doctrinam illam, quam in libris sententiarum tradiderat, ad signum sensibile determinatum, ita ut doceat solum in lege naturæ non fuisse necessarium pro justificatione parvulorum signum aliquod sensibile à Deo immediate determinatum: ex eo enim probat ibi non fuisse necessarium signum protestativum fidei in lege naturæ ad salutem parvulorum, quia in eo statu nondum erat populus fidelis ab infidelibus segregatus: hæc autem ratio nihil aliud probat, nisi quod non fuerit aliquod signum particulare, per legem naturæ determinatum, & omnibus fidelibus commune; unde continuo ibidem subiungit: *Probabile est, quod parentes parvulis nativis, & maxime in periculo existentibus, aliquod pro-*

et si fundere, vel aliquam benedictionem adhiberent
(quod erat quoddam signaculum fidei) sicut adulti
pro suis precibus & sacrificiis offerebant.

ARTICULUS III.

An in lege Moisaica prater circumcisionem
alia fuerint vera sacramenta,
& quot?

Suppono primo tanquam certum, & ab om-
nibus Theologis communiter receptum, cir-
cumcisionem fuisse verum sacramentum: tum
quia fuit verum signum gratiae iustificantis, un-
de ab Apostolo ad Rom. 4. signaculum iustitiae fi-
dei appellatur. Tum etiam, quia mysterio cir-
cumcisionis successisse baptismum, docet Inno-
centius III. cap. Majores, de baptismo.

Suppono secundo, quod quamvis circumci-
sio in lege scripta instituta non fuerit, sed in
Abraham initium habuerit quadringentis &
amplius annis ante Moysen, sacramentum ta-
men legis Moisaicae dicitur; tum quia sacra-
mentum legis naturae non erant in particulari deter-
minata immediate ab ipso Deo, sed ab homini-
bus, ut art. praecedenti ostensum est: circumci-
sio autem in particulari fuit immediate ab ipso
Deo instituta & determinata quantum ad om-
nes suos ritus, ut habetur Genesi 17. Tum et-
iam, quia remansit in lege Moisaica, & fuit quasi
proprius character populi Judaici & professio,
per quam homines se illi legi obligabant, &
subiiciebant, juxta illud Apostoli ad Galat. 3.
Testificor omni homini circumcidenti se, quoniam de-
bitur est univ. se legis faciente: sicut in lege Evan-
gelica baptismus est professio talis legis ad e-
am servandam obligans.

Suppono tertio, multo magis debuisse esse
sacramenta in statu legis scriptae, quam in statu
legis naturae, utpote cum in illo fuerit major
sacramentorum necessitas, cum multo magis
crecente numero peccatorum, natura humana
esset subiecta rebus sensibilibus per affectum, &
lumen rationis magis obtenebratum. Unde so-
lum difficultas est, & controversia de numero
huiusmodi legis Moisaicae sacramentorum. Qui-
dam enim volunt, unicum tantum fuisse sacra-
mentum in ea, scilicet circumcisionem: Ita Jo-
annes de Bassolis in 4. dist. 1. qu. 3. art. 3. & Ca-
rolus Franciscus Abra de Raconis, Tractatu 2.
disp. 1. sect. 2. qu. 1. Alij duo, scilicet circumci-
sionem & esum agni paschalis. Cui sententiae
videtur favere Sorio in 4. dist. 1. qu. 1. art. 2. ubi
horum tantum sacramentorum meminit & qu. 2.
art. 3. dicit in lege veteri nullum fuisse sa-
cramentum pro expiandis peccatis actualibus,
neque consecrationem sacerdotum fuisse sacra-
mentum. Alii denique plura alia sacramenta
in lege Moisaica agnoscunt. Ita communiter
Theologi, tam domestici, quam extranei, cum
quibus

Dico primo: In veteri lege prater circumci-
sionem fuerunt alia sacramenta proprie dicta:
imò plura habuit sacramenta status talis legis,
quoniam status legis naturae, & status legis gratiae.

Probatum prima pars ex Florentino in decre-
to unionis, & Tridentino sess. 7. can. 2. ubi de
sacramentis veteris legis tanquam de pluribus
loquitur, & eae in plurali sacramenta appel-
lantur. Eodem modo loquitur Dionysius de coe-
lesti Hierarchia cap. 5. asserens Ecclesiam le-
gis gratiae mediam versari inter synagogam, &

coelestem patriam; & cum hac habere commu-
nes contemplationes, cum illa verò communia
symbola, seu sacramenta. Augustinus etiam li-
bro 19. contra Faustum cap. 15. sic ait: Prima
sacramenta, quae celebrabantur & observabantur ex
lege, praeputia erant Christi venturi. Ergo ex
Concilijs & SS. Patribus in veteri lege prater
circumcisionem fuerunt alia sacramenta.

Probatum secundo eadem pars: In veteri lege
prater esum agni paschalis & circumcisionem,
quae ad tollendum peccatum originale institu-
ta fuit, erat aliquod sacramentum ad delenda
peccata actualia institutum: Ergo in tali lege
plura erant sacramenta. Consequentia patet,
Antecedens probatur ex D. Thoma infra qu.
84. art. 7. ad 2. ubi sic ait: Penitentia in veteri
lege aliquam determinationem habuit, quantum qui-
dem ad dolorem, ut esset magis in corde, quam in ex-
terioribus signis, secundum illud Joel 2. scindite corda
vestra, & non vestimenta vestra. Quantum autem ad
remedium doloris querendum, ut aliquo modo mini-
stris Dei peccata sua confiterentur, ad minus in gene-
rali. Unde Dominus Levit. 1. dicit, Anima si peccave-
rit per ignorantiam, offeret arietem immaculatum
de gregibus sacerdoti, juxta mensuram estimationem-
que peccati, qui orabit pro eo quod nesciens fecerit, &
dimittetur ei. In hoc enim ipso quod oblationem fa-
ciebat aliquis pro peccato suo, quodammodo suum
peccatum sacerdoti confitebatur, & secundum hoc di-
citur Prov. 28. Qui abscondit scelera sua, non dirige-
tur: qui autem confessus fuerit, & reliquerit ea, mise-
ricordiam consequetur. Quibus verbis S. Doctor
non solum aperte docet, fuisse in veteri lege a-
liquod sacramentum pro peccatis actualibus
institutum, sed etiam id probat ex Scriptura,
quae Levit. 5. promittit remissionem peccati
per ignorantiam commissi, oblationi arietis, &
orationi sacerdotis, subindeque talem oblatio-
nem & orationem fuisse signum practicum gra-
tiae, & per consequens verum sacramentum, in-
finuat.

Secunda pars conclusionis, quae ait statum le-
gis scriptae plura habuisse sacramenta, quam sta-
tum legis naturae, triplici conjectura & optimâ
simul congruentiâ suaderetur. Prima est, quod
cum tempore legis naturae populi essent quasi
parvuli instruendi, subindeque non multitudine
praceptorum, atque adeo nec sacramento-
rum, obruendi; & contra vero tempore legis
scriptae excitati jam homines essent, ac proin-
de amplius instruendi, crescere debuit praec-
ptorum ac sacramentorum numerus. Secunda,
quia lex naturae generalia dat praeccepta, lex au-
tem scripta ea specificat, & consequenter non
mirum, quod in lege scripta plura existeret de-
buerint praeccepta & sacramenta, quam in lege
naturae. Tertia, quia sacramenta sunt in reme-
dium contra peccata: nondum autem in lege
naturae tantum creverat morbus, quantum po-
stea crevisse tempore legis scriptae cognoscitur,
& consequenter non tot remedia in illa fue-
runt necessaria, quot in ista, Unde Hugo Victo-
rinus lib. 1. de sacram. part. 12. cap. 4. sic habet:
In primis pauca antidota, & paucis membris, id est
paucis personis medicus apposit, ut paulatim morbus
desiceret, & salus crederet; & post plura contulit re-
media, & plures reparavit.

Tertia pars, quae asserit in lege veteri plura
fuisse sacramenta, quam in nova, probatur pri-
mo ex Augustino lib. 19. contra Faustum cap.
13, ubi sic habet: Sacramenta veteris legis ablata
sunt,

sunt, quia implera, & alia sunt instituta, virtute maiora, utilitate meliora, actu faciliora, ET NUMERO PAVCIORA.

Secundo, decuit ita esse, ut nostrorum sacramentorum magnitudo, & praestantia pluribus praefigurata lignis (sacramenta enim legis scriptae, fuerunt eorum ligna) certior haberetur: multitudo enim signorum certior fecit signatorum adventum. Præterea, sicut princeps quod dignior est, eo pluribus precedentibus ministris honorari debet, ita sacramenta nostra in suae magnitudinis signum pluribus debebant indicij seu lignis, qualia erant sacramenta legis scriptae, honorari. Deinde, sacramentorum legis scriptae inefficacia & defectus numero saltem aliquo modo supplenda fuit. Denique, *Prima sacramenta legis naturalis* (inquit Victorinus) *quasi veritatis umbra fuerunt, quae vero tempore legis Moysis, quasi quaedam imago veritatis: quae autem sub gratia novissime consequuntur, jam non umbra, vel imago, sed ipsum corpus veritatis*: Cum ergo plures sint corporum imagines, quam corpora ipsa, plura tunc sacramenta esse oportuit.

Lib. 1. de Sacram.
p. 11. c. 6.

101. Dico secundo: Sacramenta veteris legis ad tria genera reduci. Ita D. Thomas 1. 2. quaest. 102. art. 5. cuius discursus potest ad hanc formam reduci.

Sacramenta veteris legis erant quaedam caeremoniae sacrae, quibus cultores Dei deputabantur quodammodo ad cultum divinum: Sed omnes illae caeremoniae reducuntur ad tria genera: Ergo & omnia veteris legis sacramenta. Probatur Minor: Tria requiruntur ad hoc ut Dei cultores ad Dei cultum deputentur, scilicet quod constituentur in statu colendi Deum, quod usu consumant ea, quae ad cultum Dei pertinent, & denique quod ab eis removeantur impedimenta cultus divini per ipsos exercendi. Tria ergo solum in veteri lege erant genera caeremoniarum ordinarum ad deputandum homines ad cultum divinum, illae scilicet, quibus constituebantur in statu colendi Deum, cuiusmodi erant circumcisio pro toto populo, quae erat janua ad omnia legalia, & consecratio pro sacerdotibus. Illae quae in usu rerum pertinentium ad cultum divinum consistebant, qualis erat comestio Agni Paschalis pro toto populo, Panis propositionis pro sacerdotibus. Illae denique, quae ordinabantur ad removenda impedimenta divini cultus, cuiusmodi pro populo erant purificationes à quibusdam exterioribus immunditijs, & expiationes pro peccatis: pro sacerdotibus vero ablutio manuum & pedum, & rasio pilorum. Ex quibus constat, unumquodque genus sacramentorum legis Moisaicae sub se continuisse plures species; nam sub primo erant sacerdotum consecratio, & circumcisio. Sub secundo, comestio Agni paschalis, & Panis propositionis. Sub tertio, purificationes & expiationes populi, & Ablutio manuum sacerdotum, & rasio pilorum. Purificationes autem ab immunditijs exterioribus fiebant, vel per aspersionem aquae, vel per aliquod sacrificium ordinatum ad tollendum peccatum, quo immunditiae illae contractae fuerant. Expiationes vero à peccatis fiebant per sacrificia, quae erant in duplici differentia, quaedam scilicet oblata pro tota communitate, & alia specialia pro peccatis singulorum.

102. Adverte tamen, quod illae caeremoniae, quae solum erant institutae ad removendas immun-

ditias legales, non autem ad significandam perfectam animae sanctitatem, non erant vere propria sacramenta, sed solum impropria. Ad hoc contra Canum & Bellarminum ostendimus de ratione veri sacramenti est significare perfectam sanctitatem, quae est per gratiam.

Adverte etiam, quod ex omnibus illis sacramentis veteris legis, quae recensimus, alia correspondebant nostris; videlicet Circumcisio Baptismati, comestio Agni Paschalis, & Panis propositionis, Eucharistiae; omnes purificationes, expiationes, ablutiones, rasio pilorum, & ablutio manuum & pedum, sacramenta poenitentiae; & consecrationes sacerdotum, sacramento Ordinis. Confirmationi autem, Extremae Unctioni, & Matrimonio, nullum correspondebat in antiqua lege sacramentum. Rationem assignat D. Thomas loco cit. ad 3. Primo quoad Confirmationem, quia illa est sacramentum plenitudinis gratiae, quae nondum venerat in lege scripta, nihil enim ad perfectum adducit lex. Secundo quoad Matrimonium, quia est immediata praeparatio ad introitum gloriae, cuius aditus nondum patebat in veteri lege, pretio nostrae redemptionis nondum soluto. Tertio quoad Matrimonium, quia fuit quidem in lege veteri, prout erat in officio naturae, non autem ut erat signum conjunctionis Christi cum Ecclesia, quae nondum facta erat, unde tunc dabatur libellus repudij.

ARTICULUS IV.

An post Christi adventum, sen in nova lege aliqua debuerint esse sacramenta, diversa ab his, quae erant in lege veteri?

Negabant olim quidam haeretici, qui de chontici dicebantur, ut referunt S. Epiphanius haeresi 34. & Theodoretus lib. 1. haeretic. fabularum cap. 12. & 13. Fratricelli patric & Beguinae sacramenta Ecclesiae despiciebant, ut ait Joannes XXII. in Extravag. Sanctae Romanae, de religiosis domibus. Denique nostro tempore, & praecedenti saeculo non detestantur haeticos, qui omnia sacramenta sensibilia & corporalia contemnerent, ex Frederico philosopho refert Bellarminus lib. 1. de sacram. cap. 1. circa finem. Ut hic error impugnetur, & veritas Catholica stabiliatur,

Dico breviter: Conveniens fuisse, ut Christus in nova lege aliqua sacramenta institueret. Ita D. Thomas hic art. 4.

Probatur primo ratione, quam ibidem adduxit. Sicut aliqui Patres salvi facti sunt per fidem Christi venturi, ita & nos salvamur per fidem Christi natum & passi: Ergo oportet esse sacramenta in lege nova, distincta à sacramentis legis antiquae. Probatur Consequencia: Sacramenta enim sunt signa protestantia fidem, quae homo iustificatur: Sed necesse est alij signis significari futura, & alijs praesentia, siue praeterita eadem enim res aliter annunciat facienda, & aliter facta, ut ait Augustinus lib. 19. contra Faustum cap. 13. Ergo oportet esse in nova lege sacramenta distincta à sacramentis legis antiquae, quibus significetur Christus praesentis passus, sicut per sacramenta legis antiquae significabatur venturus & passurus.

Secundo ut idem sanctus Doctor in 4. dist. 2. quaest. 1.

quæst. 1. art. 4. quæstionum. 1. discutitur: Sacramenta sunt medicina spiritalia: Sed non comparantur eidem medicina parvulo, & adulto: Cum ergo status legis comparatur puerili ætati, status autem temporis gratiæ, ætati perfectæ, ut patet ad Galatas 4. aliqua sacramenta fuerunt instituenda in lege gratiæ, diversa ab illis quæ erant in lege Moisaica.

107 Dicēs, Veniente veritate debet cessare figura: Sed gratia & veritas per Iesum Christum facta est, ut dicitur Joan. 1. Cum igitur sacramenta sint veritatis signa seu figure, videtur quod post Christi adventum, nulla prorsus sacramenta in nova lege esse debuerint.

108 Respondetur ex Divo Thoma hic art. 4. ad 1. quod sicut Seneca dicitur Dionysius dicit cap. 5. celestis hierarchia, status nova legis medius est inter statum veteris legis, iuxta figuram implentur in nova lege, & inter statum gloria, in qua omnis nuda & perfectè manifestabitur veritas, & idcirco tunc nulla erunt sacramenta, nunc autem quædam per speculum & in enigmate cognoscimus (ut dicitur 1. ad Corinth. 13.) oportet nos per aliqua sensibilia signa, in spiritualia devenire, quod pertinet ad rationem sacramenti. Ex qua doctrina S. Doctoris patet, quod omnis homo viator sacramentis indiget, beatis verò & comprehensoribus, nullum congruit sacramentum, quia ubi est veritas clara, omnis signorum umbra fugit. In cuius rei typum testatur Divus Joannes Apocal. 21, se nullam vidisse templum in cælesti Jerusalem; ubi enim non est opus templo, ubi neque sacramenta, neque sacrificia erunt. Unde Augustinus de Catechismo cap. 4. Comeditur agnus post mortem huius sæculi, ut cum mane illud venerit quod resurrexerit non habebit, non iam offeratur sacrificium imaginis agni, sed ipsum agnum, quem quotidie immolamus, comedimus, & cuius sanguinem bibimus, inveniamus illic eum sacerdotem perfectum, quem constat hic pro nostra salute occisum. Ex quo refellitur error quorundam hæreticorum qui dicebant Christum beatis in cælo Eucharistiam ministrare, in quos acciter invehitur Theophilus Raynaudus in Candelabro sancto septuaginta lect. 1. cap. 6.

DISPUTATIO III.

De Gratia Sacramentali.

Ad quæstionem 62. Divi Thomæ.

109 Cum causa finalis sit prima omnium, aliquid de verò hæc in instrumentis cum effectu ad quem ordinantur & assumuntur coincidat, explicatis naturâ & existentia sacramentorum, prius post D. Thomam, disputandum nobis est de eorum effectibus, quàm de causa efficiente ipsorum. Duo autem sunt effectus sacramenti, gratia scilicet sanctificans, & character. De primo, utpote priori, principaliori, & universaliori, prius nobis agendum est in hac disputatione: de altero verò in sequenti. Sed magis clariùs in huius celeberrimæ disputationis resolutione procedamus, prius contra huius temporis hæreticos demonstrandum est, sacramenta novæ legis, de quibus solum agimus in præfati, verè & propriè conferre gratiam ex opere operato, ut loquuntur Theologi: deinde modum huius causalitatis declarabimus eaque non fo-

Tom. V.

110 lum moraliter, sed etiam instrumentaliter physice gratiam causare, contra plures ex recentioribus Theologis ostendemus.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum Sacramenta novæ legis sint causa gratiæ, eamque conferant ex opere operato, non ponentibus obicem?

111 Vtrumque negant huius temporis hæretici. In primis enim, cum existiment gratiam justificantem non esse aliquid intrinsecum actui, sed vel favorem Dei extrinsecum, vel iustitiam Dei & Christi, nobis imputatam, & veluti extrinsecus applicatam; nec aliud ex parte hominis requirant ad justificationem, quàm fidem, sive fiduciam, quâ iustitiam Dei vel Christi nobis prodesse credimus, aut confidimus; consequenter ad hunc errorem, asserunt sacramenta novæ legis ad nihil aliud valere, quàm vel ad excitandam illam fidem, sive fiduciam, vel ut sint quædam notæ Christianæ professionis quibus fideles ab infidelibus discernantur. Deinde irrident modum illum loquendi Theologorum, dicentium sacramenta novæ legis causare gratiam ex opere operato, ut barbarum, & Grammaticæ legibus adversantem, nam ly operatum, contra regulas Grammaticæ ab illis (inquiunt) passivè usurpatum, cum tamen verius actionem quàm passionem significet. Præterea Theologos calumniantur fingentes eos vocibus illis nihil aliud significare, nisi quod sacramenta novæ legis gratiam conferant sine fide, aut bono motu cordis, vel absque ulla dispositione suscipientis. Ita Calvinus libro 4. instit. cap. 14. §. 16. ubi fingit sensum huius controversiæ esse: Num sacramenta gratiam conferant sine fide, aut bono motu cordis, vel dispositione suscipientis? Et Melancthon in Apologia confessionis Augustinæ, circa articulum 5. & 13. ubi sic ait: Damnamus totum populum Scholasticorum Doctorum, qui docent quod sacramenta non ponentibus obicem conferunt gratiam ex opere operato, sine bono motu utentis. Hec simpliciter ludæica est opinio, quod per ceremonias justificamur, sine bono motu cordis, hoc est sine fide; & tamen hæc impia & perniciofa opinio, magna auctoritate docetur in toto regno Pontificio. Ubi hic error confutetur, & Theologi ab hæreticorum calumniis vindicentur, sic

§. I.

Duplici conclusione veritas Catholica statuitur.

112 Dico primò. Sacramenta novæ legis gratiam conferre non ponentibus obicem, subinde, quæ non esse solum signa excitativa fidei, vel notas quibus fideles ab infidelibus discernuntur. Conclusio est certa de fide, definita in Tridentino sess. 7. canone 6. his verbis: Si quis dixerit Sacramenta novæ legis non continere gratiam quam significant, aut gratiam ipsam non ponentibus obicem non conferre, quasi signa tantum externa sine accepta per fidem gratiæ, vel iustitiæ, & notæ quædam Christianæ professionis, quibus apud homines discernantur fideles ab infidelibus, anathema sit. Definita est etiam in Florentino, in decreto unionis, ubi constituitur

F

tur

rar differentia inter sacramenta novæ & veteris legis, quod sacramenta veteris legis, solum significabant gratiam, legis novæ autem, illam conferunt & causant.

Desumpsit Ecclesia hanc veritatem ex Scriptura, & ex SS. Patribus, passim asserentibus sacramenta novæ legis habere vim causandi gratiam, & remittendi peccata: Joann. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non potest introire in Regnum Dei. Ubi regeneratio spiritualis, quæ per gratiam fit, & Baptismo, & Spiritui Sancto tanquam causæ tribuitur: Spiritui Sancto quidem, tanquam causæ principali; Baptismo verò, tanquam causæ instrumentali. Unde Augustinus exponens hunc locum Epist. 23. sic habet: Non enim scriptum est, Nisi quis renatus fuerit ex parentum voluntate, aut ex offerentium vel ministrantium fide, sed nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto. Et Tract. 80. in Joann. exclamat: Quæ est tanta virtus aquæ, ut corpus tangat, & cor abluit! Similia habent alii Patres; Cyprianus enim lib. 2. Epist. 2. ait Christianos prædicare quod aqua baptismalis habet virtutem ad immutandum hominem, & peccata abstergenda. Chrysostomus homil. 25. in Joann. dicit Christianos in fonte baptismali formari, ut embrio in utero matris. Et Leo Papa serm. 4. de Nativitate, sic ait: 'Omni homini renascenti aqua baptismatis instar est uteri virginis, eodem spiritu replente fontem, qui replevit & Virginem; ut peccatorum quod ibi evacuavit sacra conceptio, hic solvat ablutio.

Idem patet de aliis sacramentis: nam de sacramento Confirmationis Actum 8. dicitur Spiritum Sanctum dari per impositionem manuum. De Eucharistia Joann. 6. Qui manducat me, vivet propter me. Qui manducat hunc panem, vivet in eternum. De Pœnitentia Joann. 20. Quorum remiseritis, peccata, remittuntur. De Extrema Unctione Jacobi 5. Si in peccatis fuerit, remittentur ei. De Ordine 2. ad Timotheum. 1. Admonere ut resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum. Ubi particula per denotat verè ex vi impositionis manuum (quæ denotatur Ordo) collatam fuisse gratiam Timotheo. De sacramento Matrimonii non habetur ita expressè in Scriptura; id tamen docet Traditio perennis in Ecclesia, & definiunt Concilia, præcipuè Tridentinum sess. 24. his verbis: Si quis dixerit Matrimonium non esse verè & propriè unum ex septem novæ legis sacramentis, neque gratiam conferre, anathema sit. Denique usque adeo fideles persuasum habent, sacramenta novæ legis habere aliquam virtutem sanctificandi animas, ut teste Augustino lib. 1. de peccatorum meritis & remissione, cap. 21. Atri vulgo Baptismum appellaverint salutem, & Eucharistiam vitam, ob ejusmodi sacramentorum effectus.

Ratio hujus conclusionis non potest alia assignari, quam voluntas Dei, & Christi, qui potuit, & voluit, mediis sacramentis sensibilibus, quod ita fecisse constat ex prædictis testimoniis, & ex Ecclesiæ traditione, & sensu Patrum sic ea intelligentium. Præsertim, cum utantur comparationibus quæ veram & realem sacramentorum causalitatem innuunt, respectu gratiæ sanctificantis: comparat enim fontem baptismalè vero Virginis, quod facit Leo Papa supra relatus. Aquis initio mundi producentibus volucres &

A pisces, ut Tertullianus in libro de baptismo. Aquæ quæ virtute ignis intensius calefacta, non aliter vitæ iple ignis sita Cyrillus Alexandrinus lib. 2. in Joann. cap. 42. Vixit Moyses in similitudine vitæ Pharaonem & exercitum ejus, quibus Jordanis, quæ lavavit Naaman leprosum, & plusquam abluit, si sacramenta novæ legis haberent solam excitare fidem, non verò causare gratiam.

Præterea, Verba sacramentorum ab ipsa Veritate institutorum, non possunt non habere veritatem: Sed verba sacramentorum, ut sunt adjuncta, significant interioreni emendationem, & gratiæ collationem, atque augumentum, ut patet singulorum sacramentorum recte consideratione. Unde Tertullianus libro de testamento carnalis: Caro abluitur, ut anima emendetur, caro ungitur, ut anima confortetur. Caro in ablutione obumbratur, ut anima spiritu illuminetur; Caro corpore Christi & sanguine reficitur, ut anima deo saginetur.

Denique hæreticorum sententia in hoc propemodum involvit absurdum & inconvenientia, à quibus se late non latens expedire valent. In primis enim, si aqua baptismalis, seu sacramentum baptismi, non causat gratiam, sed daturat fidem seu fiduciam excitat, illa effectus Christi propositio: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum celis enim modis excitari potest fides, quam per aquam baptismalem; imò concio, lectionis Evangelii, meditatio passionis Christi, & alia hujusmodi, multo melius id præstare possent.

Confirmatur: Imago Baptismi in tabula depicta, plus in ratione signi facit promissionem Dei visibilem, & consequenter magis excitat fidem, quam Baptismus ipse; quando quidem Baptismus semel fit & transiit, imago autem Baptismi in tabula depicta permanet, & ante oculos semper poni potest. Ergo plus prodest ad salutem, quam Baptismus ipse, si ille verè non consistat seu causat gratiam, sed solum ad fidem excitandam deservit.

Secundò, Si efficacia sacramentorum novæ legis, consisteret præcisè in eo quod & accipere fidem, per modum signi testificantes divinam promissionem, nullum esset discrimen in ratione causæ justificationis, inter Baptismum Joannis, & Baptismum Christi; quandoquidem Baptismus Joannis erat signum promissionis divinæ de remissione peccatorum, ut patet ex illo Luca 3. Venit Joannes in omnem regionem Iordanis prædicare Baptismum pœnitentiæ, in remissionem peccatorum. Sed major est efficacia Baptismi Christi, quam Baptismi Joannis; etenim ipse Joannes Luca 3. vitam ponit differentiam inter efficaciam Baptismi Joannis, & efficaciam Baptismi Christi, quænam est inter aquam & Spiritum Sanctum, dicendo: Iste dicit: Ego baptizo vos aqua, ille vos baptizabit spiritu Sancto: Ergo &c.

Nec valet quod respondet Calvinus in 4. capit. Matthæi, dicens discrimen quod ponit Joannes, inter suum Baptisma, & Baptisma Christi, non in eo consistere, quod major esset effectus Baptismi Christi; sed in hoc tantum, quod Joannes esset minister solum externi ritus, signum tantum nomine aquæ; Christus autem esset auctor interne sanctificationis, significatæ nomine spiritus Sancti. Non valet, inquam, nam si erat eadem va-

utriqueque Baptismatis, cur Paulus Actorum 19. A
iussit eos qui baptizati fuerant Baptismo Joan-
nis, iterum baptizari?

11 Tercio, si sacramenta nostra non causent gra-
tiam, in non poenitentibus obicem, sed duntaxat
per modum objecti extrinseci fidem exci-
tent, sequitur sacramentum Baptismi non debe-
re conferri parvulis, cum illi (utpote rationis u-
su carentes) ad fidem excitari non possint.

12 Respondent Lutherani, infantibus, cum bap-
tizantur, pro eo tempore fidei elicere, Sed hoc chi-
mæritum plane est, & risu magis, quam impu-
gnatione dignum; meritoque de illis dici potest
quod olim de aliis hæreticis Augustinus agebat,
eos nimirum orationibus potius quam argu-
mentis esse juvandos.

13 Quarto ex hæreticorum sententia sequitur,
non esse maiorem aut aliam vim in nostris,
quam in antiquis sacramentis, utpote cum etiam
illa ad fidem excitarent; quod tamen est contra
Apostolum vocantem sacramenta legis anti-
quæ, per comparationem ad nova, infirma & ege-
na elementa.

14 Quinto sequitur, eodem modo prodesse sa-
cramenta audita, lecta, & meditata, quam exer-
cita; & aquæ prodesse illis omnibus qui adfunt,
quando conferuntur, ac iis qui ea recipiunt, cum
in utrisque æqualiter fidem excitare possint.

15 Sexto sequitur, sacramenta fore inefficacia, si
dantur lingua Latinâ, vel Græcâ, quam non
intelligant qui ea recipiunt; tunc enim non in-
tellecta, nequeunt excitare fidem; & tamen Lu-
therani & Calvinistæ admittunt nostrum Bap-
tismum, qui semper datur lingua Latinâ, absque
alia concione, esse validum.

16 Dico secundò: sacramenta novæ legis confere-
re gratiam ex opere operato.

Hæc etiam conclusio est de fide, & definita
in Tridentino sess. 7. can. 8. his verbis: *Si quis di-*
scipulus per ipsa nova legis sacramenta ex opere operato non
conferri gratiam, sed solum fidem à divina promissione ad
gratiam consequendam sufficere, anathema sit.

17 Probatur breviter: Sacramenta conferre gra-
tiam ex opere operato, nihil aliud sonat, quam
ea conferre gratiam immediate per seipsa, ex vi-
tute quam habent ex passione Christi, quæ est
opus operatum, quo operatus est salutem in me-
dio terræ; non verò ex merito conficientis, vel
dantis, vel recipientis illa; Sed sacramenta novæ
legis conferunt gratiam, ex virtute & efficacia
à Christo ipsi communicata; non autem ex me-
rito conficientis, vel dantis, vel recipientis illa:
Ergo conferunt gratiam ex opere operato.

18 Confirmatur: In Baptismo confertur gratia
parvulis: At illa non confertur illis, mediante
aliquo actu fidei, quo ad eam se disponant, vel
ex merito conficientis, seu ministrantis tale sa-
cramentum, cum interdum minister sit malus, &
in eius administratione peccet. Ergo tunc
gratia confertur ex opere operato.

Neque est quod hæretici, modum illum lo-
quendi, ut barbarum, & Grammaticæ regulis
parum consonum despiciant, & irrideant, nam
Grammaticæ leges plerumque Ecclesia spernit.
Unde D. Augustinus in Psalmum 138. ut facilius
perciperetur, maluit dicere, *essum, usi*, quam *os*,
psi, huius rationem assignans: *Quia melius est ut*
non reprehendant Grammatici, quam ut non intelli-
gant populi. De quo eruditè Gravina tomo 2.
Præsent, in libro 4. controversia 20. generali

Tom. V.

quæst. 2. art. 1. Sed hæretici plus solent esse so-
liciti de latinitate, quam de veritate, & de mo-
do loquendi, quam de arte bene vivendi: plus
erubescunt (inquit Augustinus libro 1. Con-
fess. cap. 18.) si seclusâ aspiratione pronuntient
Omnem, quam si, interclusâ respiratione, enecent
hominem. Præterquam quod in sacra Scriptura
aliquando voces, quæ juxta communem lo-
quendi modum sunt solum activæ, repertiun-
tur usurpatæ passivè, ut patet ex illo ad He-
bræos 13. *Talibus enim hostiis promeretur Deus*, ubi
vox activa, promeretur, usurpatur passivè. Quid
ergo mirum, quod etiam Theologi verbum
operatum passivè accipiant, dicendo sacramenta
novæ legis conferre gratiam ex opere operato? Id
enim fit majoris energię & brevitas causa,
nec à linguæ Latinæ consuetudine prorsus alie-
num est, nam illa verbis quibusdam alias depo-
nentibus in participio præteriti significationem
tribuit passivam, ut videre est in istis, *interpretatus*,
meditatus, *consolatus*, *admiratus*: cur ergo Theo-
logis id ad participium operatus extendere non
licebit, cum tantis commodis, cum tot exem-
plis, cum tam illustri ratione? Præsertim, cum
non solum ante tempora Divi Thomæ hic mo-
dus loquendi in usu fuerit (ut ipse Doctor san-
ctus testatur in 4. dist. 1. quæst. 1. art. 5. quæstione
5.) sed etiam olim Innocentius III. de sacro
altaris mysterio, libro 3. capite 5. illum usurpave-
rit dicens: *Quamvis igitur opus operans aliquando*
sit immundum, semper tamen opus operatum est muni-
um.

S. II.

Solvuntur objectiones.

Contra primam conclusionem obijciunt
primò hæretici plura Scripturæ testimonia,
quibus fidei attribuitur justificatio. Verum hæc
in Tractatu de justificatione & merito multi-
pliciter explicata sunt, unde ad hunc locum Le-
ctorem remittimus.

Obijcit secundo Kemnitius illud ad Ephes. 5.
Mundans eam (scilicet Ecclesiam) *lavacro aquæ,*
in verbo vitæ. Ex quo Apostoli testimonio hoc
argumentum desumit: Baptismus mundat in
verbo vitæ: Sed verbum vitæ est ex fide, & ope-
ratur excitando fidem: Igitur Baptismus mun-
dat solum excitando fidem, non verò cau-
sando gratiam.

Sed faciliè respondetur, per ly *in verbo vitæ*, A-
postolum intelligere verbum consecratorium,
quod dat virtutem aquæ, & de quo ait Augu-
stinus: *Accedit verbum ad elementum, & fit sacramen-*
tum: verbum autem consecratorium non solum
habet excitare fidem, sicut verbum concionato-
rium, sed etiam causare gratiam, & animam
sanctificare; quia tale verbum est instrumen-
tum & imago Divini Verbi, quod Apostolus
appellat, *Verbum virtutis Dei, & Dei virtutem ac Dei*
sapientiam.

Obijciunt tertio hæretici: Non oportet men-
tes fidelium avertere à Deo & convertere ad
elementa vilia & creata: atqui asserere quod
per aquam, oleum, & similia, sanctificemur, est
avocare mentem à Deo: Ergo &c.

Respondeo negando Minorem, cum enim so-
cramenta sint causæ duntaxat instrumentales, à
Deo ut à causa principali virtutem sanctificandi
& producendi gratiam recipientes; cum eis
utimur

F a

utimur ad nostram sanctificationem, non separamur à Christo, sed potius ei unimur: sicut mulier laborans fluxu sanguinis, cum tetigit vestem Christi, ut sanitatem corporalem reciperet, non est averfa ab illo, sed potius ad ipsum conversa, quia talem vestem consideravit ut rem Christo coherentem, & veluti instrumentum Divinitatis ejus, ad patrandum tale miraculum.

24 Obijciunt quartò: Sicut in Scriptura dicitur de sacramentis quod iustificent, ita & de verbo Dei ac Evangelio: nam ad Romanos 1. ipsū Evangelium vocatur, *Virtus Dei in salutem omni credenti*: Sed Evangelium non aliter est virtus Dei in salutem, nisi quia fidem excitat, & proponit credenda de Deo: Ergo similiter sufficienter dicuntur sacramenta virtutes Dei ad salutem, ex eo quod excitent ad fidem: si enim hoc sufficit ut Evangelium dicatur virtus Dei, cur non etiam ut sacramentum eadem appellatione donetur?

25 Respondeo quod quando Evangelium dicitur virtus Dei in salutem omni credenti, per ly Evangelium, non intelligitur solum verbum concionatorio excitans nos ad fidem, & proponens credenda, sed etiam lex Evangelica, quæ non excludit sacramenta, & ratione sacramentorum quibus iustificat, virtus Dei est. Quod ut magis declaratur, Advertendum est, Legem Evangelicam duplici verbo constare; verbo scilicet concionatorio, quod mentem illuminat, & fidem excitat, & Christi, ut est Dei sapientia, instrumentum est; & verbo consecratorio, quod sacramenta constituit, animam sanctificat & gratiam causat, atque ratione mixtæ virtutis & efficacis quâ pollet, est imago & instrumentum Verbi Divini, ut est Dei virtus, ut in solutione secundæ objectionis insinuavimus. Quando ergo Evangelium, *Dei virtus* appellatur, hoc debet intelligi de Evangelio seu lege Evangelica, ut includente verbum consecratorium, quo sacramenta constituuntur. Unde ad argumentum in forma, *incessa Majori, Minor neganda est*; falsum enim est quod Evangelium, seu lex Evangelica, non aliter sit virtus Dei in salutem, nisi quia ad fidem excitat, & proponit credenda, potius enim virtus Dei dicitur, ex eo quod iustificat, & gratiam causat, quod ipsi ratione sacramentorum quibus constat, competit.

26 Obijciunt quintò: 1. Petri 3. Dicitur: *Vos nunc simili forma salvos facit Baptisma, non carnis depositio sordium, sed conscientie interrogatio in Deum, per resurrectionem Iesu Christi*. Quibus verbis Apostolus videtur innuere, quod ipsa ablutio carnis, non operatur in Baptismo salutem, sed fides quæ conscientia bona interrogatio dicitur. Unde Augustinus Tractatu 80. in Joan. explicans illa verba: *Iam vos mundi estis, propter sermonem quem locutus sum vobis, sic dicit: Quare non ait, mundi estis propter Baptisma meum, quo loti estis, sed ait propter verbum quod locutus sum vobis, nisi quia & in aqua verbum mundat; id est detrahe verbum, & quid est aqua nisi aqua? Et infert: Unde ista tanta virtus aquæ, ut corpus tangat, & cor abluit, nisi faciente verbo, non quia dicitur, sed quia creditur*

27 Respondeo sensum Apostoli non esse illum quem fingunt hæretici, nempe quod sola fides & non ablutio seu Baptismus non sanctificat (alioquin sibi contradiceret Apostolus, nam antea dixerat Baptismus salvare eos qui baptizantur, sicut acce salvavit Noë & familiam ejus) sed his verbis solum intendere, quod salus à Baptismo proveniens, seu fructus Baptismi, non

est emundatio sordium carnis, sed anime sanctificatio, quam bonæ conscientie interrogatio nem appellat; cum anima gratia, charitate, & aliis habitibus supernaturalibus instructa, moveatur perfectè pendens à Deo, nullamque egrediatur operationem Deo inconsulto, seu non interrogato; id est nisi prius videatur, suam operationem Deo placituram. Vel ut alii volunt, his verbis alludit Apostolus ad morem Ecclesiarum, quæ baptizandum interrogat, num velint remanere diabolo? & respondet, *Volo*.

Ad Augustinum facile respondetur, quod quando dicit aquam Baptismi non mundare, sed verbum, non loquitur de verbo concionatorio sed de consecratorio, de quo dixerat, *Aqua verba ad elementum, & fit sacramentum*; & solum intendit, quod ipsa ablutio exterior in Baptismo, nihil prodesset, si verba consecratoria, quibus ejus forma constat, ei non adjungerentur. Cum vero subdit: *Nisi faciente verbo, non quia dicitur, sed quia creditur*, solum intendit, verbum Christi, si ve sacramentale, non habere quod iustificet, quia dicitur, id est secundum sonum materiale & exteriorem; sed quia creditur, id est propter sententiam verborum, qui fide tenetur. Sic enim hanc locum intelligit & interpretatur S. Thomas super quæst. 60 art. 7. ad 1.

Obijcies sextò contra secundam conclusionem: Si sacramenta ex opere operato conferunt gratiam, non exigeretur in suscipiente aliqua dispositio: Sed hoc est falsum, nullum enim sacramentum gratiam confert sine aliqua dispositione, saltem in subiecto capaci: Ergo nullum sacramentum gratiam confert ex opere operato.

Respondeo negando sequelam Majoris, causalitas enim ex opere operato, non excludit opus operantis, ut dispositionem ad gratiam, sed excludit opus operantis, ut rationem principalem & quasi effectivam habendi gratiam; seu excludit opus operantis, ut principium à quo habet vim suam, cum illam habeat ex meritis Christi. Sacramenta ergo non dicuntur à Theologis conferre gratiam ex opere operato, ex eo quod eam sine fide, aut bono motu cordis, aut absque ulla dispositione susipientis conferant, ut falsò Calvinus, & Melancthon, supra citati, ipsis attribuant; sed quia eam conferunt ex meritis passionis Christi, quæ est opus jam operatum, & quæ eam conferunt ultra propriam dispositionem susipientis, sed non sine illa.

ARTICULUS II.

Quomodo sacramenta producant gratiam, an instrumentaliter physici, vel solum moraliter?

§. I.

Quibusdam præmissis referuntur sententia

Cum secundum fidem Catholicam sacra-
mentis novæ legis aliquod
genus causalitatis convenire, ut patet ex dicto
articulo præcedenti, celebris est disputatio inter
Theologos, & magna partium contentio re-
pergitur, de genere seu modo causalitatis, quod de-
bet ipsis attribui. Sed ut sententiarum varietas
clare percipiatur, & ad aliquem ordinem redeamus.

Advertendum est, causam ut sic dividi in causam per accidens, sive conditionem sine qua non, sic dictam, quia sine ea non ponitur quidem effectus, in eum tamen non influit; & in causam per se, sic dictam, quia aliquo modo influit in effectum. Et hæc est duplex, physica scilicet & moralis. Causa physica illa dicitur, quæ suæ virtutis actione immediatè & realiter attingit effectum. Moralis verò, quæ actione suæ virtutis non immediatè nec realiter attingit effectum, sed intentionaliter duntaxat movet efficientem ad effectus productionem, per modum consilii, aut persuasionis, imperii, meriti, aut pretii. Utraque causalitas explicatur exemplo homicidii: qui enim alicui homicidium consulit ut imperat tantum: vel ad hoc pecuniam ei spondet, est causa moralis ipsius; qui verò propria manu alium occidit, aut apprehensa manu alterius, per vim eam applicat ad homicidium, dicitur causa naturalis aut physica homicidii.

Rursus utrumque genus causæ dividitur in principale & instrumentale. Causa principalis physica dicitur illa, quæ virtute suæ propriæ formæ agit, ut ignis producendo calorem, vel alterum ignem. Instrumentalis physica, quæ non virtute propriæ formæ, sed alterius superioris sibi communicata, physice operatur, ut terra, penicillus &c. Similiter causa moralis principalis dicitur illa quæ propria virtute & intentione inducit causam efficientem ad producendum effectum. Instrumentalis verò moralis, quæ non ex propria virtute & intentione, sed ut subordinata voluntati & intentioni alterius, causam efficientem inducit ad dandum esse effectui intentioni. Exemplum utriusque est, si Rex famulo pecuniam det, ut eam mediante tyrannum inducat ad dandam libertatem captivo: Rex enim est causa principalis moralis, famulus verò & pecunia sunt causæ instrumentales morales libertatis capivi.

Quæritur ergo in præsentia, an sacramenta novæ legis sint causæ gratiæ per accidens tantum, seu per modum conditionis, an per se, & per verum influxum? Et si hoc modo, an per influxum solum moralem, an verò per physicum, non quidem principalem, cum solus Deus sit causa principalis gratiæ, sed instrumentalem?

In cuius difficultatis resolutione varix sunt Authorum sententiæ. Prima asserit Sacramenta novæ legis esse causas tantum per accidens gratiæ sanctificantis, seu meras conditiones, ad quarum positionem solus Deus conferat gratiam. Ita Durandus, Ocham, Gabriel, Marsilius, Aliacensis, & alii.

Secunda opinio est Magistri Cano, Martini de Ledesma, & Bartholomæi de Ledesma, Molinæ, Vazquez, Delugo, Beccani, Martinoni, & aliorum Recentiorum, docentium sacramenta novæ legis esse causas instrumentales, non physicas, sed tantum morales gratiæ sanctificantis hominem. Verum non eodem modo hæc opinio à suis Authoribus explicatur. Cano enim intantum vult sacramenta novæ legis dicenda esse causas morales nostræ sanctificationis, inquantum sunt veluti chirographa, sanguinem Christi, ut pretium nostræ redemptionis, moraliter continentia, quatenus videlicet sunt testimonia divinx promissionis de nostra justificatione, fundata in sanguine Christi. Vazquez verò rejiciens hunc modum explicandi causalitatem moralem

A in nostris sacramentis, asserit ideo moraliter gratiam ab eis causari, quia ministri in illorum applicatione gratiam à Deo impetrant, non quidem impetratione quæ in eorum merito sit fundata, sed illa quæ promissioni divinæ de conferenda gratia est innixa; quæ promissio (inquit) quia sub conditione sacramentorum facta est, non nisi sacramentis positis obligat. Verum cum hic modus causalitatis non transcendat rationem conditionis sine qua non, alii illum rejicientes, aliter etiam explicant causalitatem illam, dicendo quod sacramenta novæ legis intantum in genere causæ instrumentalis efficiunt nostram justificationem, sive Deum ipsum ad eam physice causandam movent, inquantum continent, continentiam quadam morali, valorem meritorum Christi, ipsi ab eo applicatum: cum enim (inquit) fuerit in Christo potestas excellentiæ super omnia sua merita, habuit ratione illius facultatem eligendi res sensibiles quibus hunc valorem applicaret. Unde (subdunt) sicut regale argentum, supposita institutione & autoritate Regis verè continet moraliter valorem trii librarum, ipsumque recipere tenemur in politicis commutationibus, venditionibus, & emptionibus, secundum illam æstimationem trii librarum: ita similiter sacramenta novæ legis, facta simili applicatione meritorum Christi, verè continent moraliter pretium sanguinis Christi, secundum quantitatem illis applicatam ab ipso Christo, adeo ut Deus teneatur acceptare sacramenta nostra, ex Christi voluntate sibi oblata, ad nostram justificationem, secundum valorem & pretium sanguinis Christi ipsis applicatum. Alii alio exemplo id explicant, dicendo quod sacramenta sunt instar bursæ plenæ pecunia, quæ datur alicui, ut sibi necessaria comparet.

Tertia opinio docet sacramenta novæ legis, per modum instrumenti physici efficere in nobis gratiam. Ita, præter Thomistas, docent Ruardus Taper, Andreas Vega, Sayrus, & alii, & celebriores ex Societate Theologi, nimirum, Suarez, Valentia, Bellarminus, Henriquez, Reginaldus, Granado, Meratius, Ripalda, Escobar, Albertinus, Costerus, Canisius, Fonseca, & integrum Collegium Conimbricense, imò & major pars totius Scholæ Theologorum, ut testatur Ruvius 2. physic. Tract. 4. quæst. 3. nu. 33, ubi sic ait: De humanitate Christi, & sacramentis, concedit major pars totius Scholæ, cum S. Thoma, esse instrumenta gratiæ, & verbum ipsius Christi vel etiam contrarium, habuisse modum physici instrumenti, ad miracula paranda. Et Henriquez 2. lib. 1. cap. 16. num. 4. dicit quod nobiliores Theologi bene id colligunt ex sacris literis. Denique P. Hyacinthus Choquetius lib. 2. de gratia disp. 6. capite 1. refert & citat quinquaginta tres egregios hujus sententiæ patrones.

§. II.

Exploditur Durandi sententia.

Deo primò. Sacramenta novæ legis non sunt meræ conditiones, ad quarum præsentiam Deus conferat gratiam. Ita S. Thomas in 4. dist. 1. quæst. 1. art. 4. ubi loquens de sacramentis novæ legis, sic dilcurrit. Quidam dicunt quod non sunt causæ quasi facientes aliquid in anima, sed causæ sine quibus non: quia increata virtus quæ

sola effectus ad gratiam pertinentes in anima facit, sacramentis assistit per quandam Dei ordinationem, & quasi participationem: sic enim ordinavit, & quasi pepigit Deus, ut qui sacramenta accipiunt, simul ab eo gratiam recipiant; non quasi sacramenta aliquid faciant ad hoc. Et est simile de illo qui accipit denarium plumbeum, facta tali ordinatione, ut qui habuerit unum de illis denariis, habeat centum libras à Rege; qui quidem denarius non dat illas centum libras, sed solus Rex accipienti ipsum. Et quia passio talis non erat facta in sacramentis veteris legi, ut accedenti ad ipsa gratiam acciperent, ideo dicuntur gratiam non conferre, sed promittebant tantum. Sed hoc non videtur sufficere ad salvandum dicta Sanctorum, causa enim sine qua non, si nihil omnino faciat ad inducendum effectum, vel disponendo, vel meliorando, quantum ad rationem causandi, nihil habebit supra causas per accidens, sicut album est causa domus, si edificator sit albus; & secundum hoc sacramenta essent causa per accidens tantum respectu sanctificationis: illa enim ordinatio quam dicunt, sive passio, nihil dat eis de ratione causae, sed solum de ratione signi; sicut & denarius plumbeus est solum signum indicans quid debet accipere: quod autem est per accidens, omittitur ab arte, nec ponitur in definitione, unde in definitione sacramentorum non poneretur causalitas praedicta, nec Sancti multum curassent de ea dicere, nec iterum sacramenta nova legi, quae differunt à sacramentis veteris legi secundum ordinationem praedictam, differre ab eis secundum rationem causae, sed solum quantum ad modum significandi; in quantum haec significant gratiam ut statim dandam, illa verò non. Hec S. Doctor: quibus verbis conclusionem nostram & docuit, & probavit. Si enim sacramenta novae legis essent tantum merae conditiones ad quarum praesentiam Deus conferret gratiam, non possent dici eam causare: Sed hoc erroneum est, & Scripturae, Concilii, & Sanctis Patribus repugnans, ut articulo praecedenti contra huius temporis haereticos ostensum est: Ergo & illud, Sequela Majoris patet, nam conditio sine qua non, non influit in effectum, sed tantum desideratur ut causa influat, ut patet in approximatione ignis ad lignum, quae non influit in calorem.

35 Confirmatur & magis illustratur haec ratio: Concilium Florentinum supra citatum, ita asserit nostra sacramenta cavere gratiam, ut hoc dei neget antiquis: At si nostra non alio modo causarent gratiam, quam per modum conditionis, nulla esset haec differentia, qua sacramenta veteris legis, erant etiam saltem conditiones, ad quarum praesentiam Deus conferebat gratiam: Ergo sacramenta novae legis non sunt merae conditiones, ad quarum praesentiam Deus conferebat gratiam.

36 Obijcies primò cum Durando: D. Bernardus in sermone de cena Domini sic loquitur: Sicut Canonicus investitur per librum, Abbas per baculum, Episcopus per baculum & annulum simul, sic diversae gratiae diversis sunt tradita sacramenta. Atqui liber, baculus, & annulus, non sunt causae illorum effectuum, ipsos producentes, sed tantum signa & conditiones: Ergo & sacramenta nostra, respectu collationis gratiae.

37 Respondeo cum D. Thoma in 4. dist. 1. quaest. 1. art. 4. quaestione. 1. ad 1. D. Bernardum loco citato comparasse sacramenta baculo, annulo, & libro, non quoad causalitatem divinae gratiae, sed praecise quoad ejus significationem; idque

A colligit ex verbis quae habet antea, quibus docet sacramenta operari gratiam, cum tamen non possit tribui libro, baculo, & annulo, quod operentur illos effectus quos significant.

Obijcies secundò: Sicut se habet lex nova ad legem veterem, sic sacramenta novae legis, ad sacramenta veteris legis: Sed lex veteris (inquies) Durandus) sic se habet ad novam legem, ut illud quod promittebatur in veteri lege, solvatur in nova, non per legem, sed à Deo in lege; Ergo similiter gratia exhibetur in sacramentis novae legis, non per ipsa, sed à Deo in ipsis; & in hoc (subdit idem Author) sufficenter excedunt sacramenta novae legis, sacramenta legis antiquae.

B Respondeo negando Minorem, cum enim lex nova perfectior sit lege veteri, & quod est perfectum, aliquo modo causare debeat, Deum non tantum implet in lege nova quae in veteri promiserat, sed etiam legi novae virtutem tribuit, per quam veteris legis promissa impletur.

§. III.

Rejicitur secunda sententia, & sacramenta nova legi instrumentaliter physice concurrere ad causandam gratiam: ex Scriptura, Concilio, & SS. Patribus ostenditur.

Dico secundò: Sacramenta nova legi instrumentaliter physice ad causandam gratiam concurrunt.

Probatur primò conclusio ex verbis illis Christi Joan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei: ut enim ait S. Thomas 1. 2. quaest. 112. art. 1. ad 2. illis significatur, per sacramenta novae legis causari gratiam instrumentaliter, & per virtutem Spiritus Sancti principaliter: Ergo sicut Spiritus Sanctus principaliter physice causat gratiam, ita & sacramenta legis instrumentaliter physice: instrumentum enim causae physicae principalis, etiam physicum esse debet, & physice causare.

Confirmatur ex variis loquendi modis, quibus Scriptura utitur ad causalitatem nostrorum sacramentorum significandam: nam Joan. 3. dicuntur homines renasci ex aqua, ad Thom. 3. salvari per lavacrum regenerationis, ad Ephes. 5. mundari lavacro: Sed hi modi loquendi physice causalitatem indicant: Ergo &c. Minor probatur, nam particula Ex communiter indicat causam physicam, vel materialem, praeter quod dicitur annulus fieri ex auro; vel efficientem & instrumentalem, sicut dum animal dicitur gigni ex semine: constat autem homines renasci spiritualiter ex aqua baptismali, non tanquam ex causa materiali: Ergo ut ex instrumentaliter physica, & tanquam ex spiritualiter efficiente. Idem indicant particula Per, & ablativus casus, cum enim in communi modo loquendi causam physicam instrumentalem scriptura volumus indicare, dicere solemus quod hoc scriptum est calamo, vel per calamum: Ergo similiter cum dicimus mundari lavacro, aut per lavacrum, convenientius id intelligitur ut per instrumentum physicum, quam ut per instrumentum solum morale.

Scio Adversarios respondere, haec omnia re-

42. Ad etiam posse explicari per causalitatem moralem: vulgo enim (inquiunt) dicitur aliquid effici literis, & per literas; meritis, præceptis, ac per merita & præcepta, quæ tamen constar moralitatem causas esse.

Sed licet hoc verum sit, quando constar de morali tantum causalitate sermonem esse, ut in his Adversariorum exemplis contingit, quia manifestum est ea non posse aliter intelligi in re tamen adeo dubia, qualis est ea in qua versamur, de qua non apparet quod non possit nisi moraliter exponi, quis sibi persuadeat Spiritum Sanctum ejusmodi voces quibus vim sacramentorum nostrorum significare voluit, semper minus propriè, ac præter solitum usum, ad moralem duntaxat & metaphoricam causalitatem significandam uti passim, & tamen nupiam explicuisti se illo sensu esse locutum.

43. Probatur secundò conclusio ex Tridentino, quod sess. 7. Canone 6. jubet sub anathematis pena credere sacramenta novæ legis continere gratiam quam significant, quod etiam asserit Florentianum in decreto unionis: At hoc verificari nequit de continentia locali, & materiali, quomodo aqua verbi gratiâ continetur in vase, medicina in pixide, vel pecunia in bursa; gratia enim, cum sit qualitas spiritalis, non occupat locum. Unde rectè dixit S. Bonaventura in 4. dist. art. 1. quæst. 3. Non aliquo modo dicendum est, quod gratia continetur in ipsis sacramentis, tanquam aqua in vase, vel medicina in pixide. Non potest etiam hoc intelligi de continentia formali per inhesionem, eo modo quo accidens dicitur contineri in subiecto cui inest; gratia enim, cum sit accidens spirituale, completum, & permanent, non inhæret sacramentis, quæ sunt res corporeæ; sed residet in essentia animæ, quæ spiritalis est. Ergo necessariò hoc debet intelligi de continentia virtuali, quæ propria est causæ efficientis principalis, vel instrumentalis; quo pacto illuminatio & calefactio in Sole & igne continentur, & planta in semine, & effectus artis in instrumento artificis. Unde D. Thomas hic art. 3. in corp. art. quod gratia continetur in sacramento, secundum quandam instrumentalem virtutem, quæ est sicut & completa. Et in contrarium tertio loco sibi objicit: Spirituale non continetur à corporali, etiam si non eo sit, non enim anima continetur à corpore, sed potius continet corpus: Ergo videtur quod gratia, cum sit quid spirituale, non continetur in Sacramento corporali. Cui argumento sic respondet: Ad tertium dicendum, quod spirituale est perfectè in aliquo, continet ipsum, & non continetur ab eo: sed gratia est in Sacramento, secundum esse suum & incompletum, & ideo non inconuenienter dicitur sacramentum continere gratiam.

Ex quo facile intelliges quo sensu sacramenta novæ legis, à SS. Patribus & Theologis, vasa gratiæ, interdum appellantur, quia scilicet eam virtualiter continent, ut ejus causæ instrumentales; sicut arma vocantur in Scriptura, Vasa benedictionis, vasa mortis, & instrumenta musica, Vasa canticorum quod prædictos effectus, velut causæ instrumentales virtualiter contineant.

44. Nec valet si dicas cum Adversariis, sacramenta novæ legis, vasa gratiæ appellari, & dici eam continere, quia continent virtutem sanguinis & passionis Christi, velut quædam signa & chirographa, ad quorum præsentiam Deus infallibili-

ter confert gratiam. Non valet inquam: licet enim hedera sit signum infallibile vni vendibilis, non dicitur tamen continere vinum & multo minus esse vas vini, aut vino plena: chirographum etiam, quamvis sit infallibile signum pecuniæ debitæ, & ad ejus exhibitionem pecunia debita exhibeatur, nullus tamen propterea dicit, illud esse plenum pecuniâ, aut vas, vel bursum eam continentem. Similiter ergo si sacramenta novæ legis, sint dumtaxat signa, chirographa, & moralia instrumenta quæ Deum excitent ad dandam gratiam ritè ea suscipientibus, intuitu passionis & meritum Christi, incongruè esse vasa gratiæ, eamque continere dicentur.

45. Probatur tertio conclusio ex sanctis Patribus, qui virtutem & causalitatem physicam sacramentorum novæ legis passim videntur innuere. In primis enim Tertullianus antiquissimus Author libro de Baptismo cap. 4. sic ait: Igitur omnes aqua de pristina originis prerogativa, sacramentatum sanctificationis consequuntur, invocato Deo: superuenit enim statim Spiritus de cælis, & aqua superest, sanctificans eas de semetipso, & ita sanctificandæ, vim sanctificandi combibunt. Docet etiam idem Author, quod sicut aqua elementaris initio mundi fecundata Spiritu Dei, produxit pisces, & alia animalia: ita aqua baptismalis, eodem Spiritu sanctificata, spiritualiter regenerat Christianos, quos idcirco pisciculos appellat. Huic consonat illud Leonis Papæ serm. 4. de Nativitate Domini: Omnis hominis renascenti Baptismus est ad instar uteri virginis, eodem Spiritu replente fontem, qui replevit & Virginem. Et istud quod serm. 5. habetur: Virtus Altissimi quæ fecit ut Maria pareret Salvatorem, facit ut regeneret unda credentem. Favet etiam Cyrillus Alexandrinus lib. 2. in Joann. cap. 42. ubi ait: Quemadmodum viribus ignis intensus aqua calefacta, non aliter urit, quam ipse ignis; sic Spiritus Sancti operatione, aqua quæ baptizati corpus aspergitur, reformatur ad divinam virtutem & potentiam. Nilsenus oratione de S. Baptismo docet eo modo aquam Baptismi purgare animam, hominemque regenerare, quo semen est causa effectrix hominis geniti. Chrysostomus homil. 31. in Joann. Futurum erat (inquit) Baptisma, plenum maxime potestatis & gratiæ, purgaturum peccata, pro mortuo vivum efficiendum. Et homil. 27. docet, Christianos in fonte Baptismali formati, ut embrio in utero matris. Quod (inquit) est matrix embioni, hoc & fidei aqua. Cyprianus serm. de cæna Domini, ait de Eucharistia, Panis est propter nutrimenti congruentiam, sanguis propter vivificationis efficientiam. Celebre etiam est illud Augustini Tract. 80. in Joann. Quæ est tanta virtus aquæ, ut corpus tangat, & cor abluit! Denique Sanctus Sylvester apud Nicephorum libro 7. historiæ capite 33. alloquens Constantinum Imperatorem, illumque invitans de virtute Baptismi, sic ait: Hæc aqua, Imperator, divinâ virtute per invocationem vivificæ Trinitatis concepta, sicut cæteris corpus hominis abluit, ita etiam interius animam mundat & splendidiorem, radiis solaribus efficit.

46. Ex his SS. Patrum testimoniis plura possunt argumenta desumi, ad suadendum eos in sacramentis novæ legis, non solum virtutem & causalitatem moralem, sed etiam physicam agnovisse. In primis enim recipere à Spiritu Sancto virtutem sanctificandi, & eam in se combibere, vel imbibere, virtutem & causalitatem physicam de-

notat;

notat; vis enim moralis, cum sit merum ens rationis, non potest, nisi absurdè & ineptè, dici combibi in aqua, vel in ea inhiberi: Sed ex Terulliano citato, aquæ Baptismi virtutem sanificandi combibunt in semetipsis: Ergo in aquis Baptismi virtutem instrumentalem physicam productivam gratiæ agnovit.

47 Secundo, ex eodem Authore, sicut ex aquis naturalibus pisces generantur, ita & ex aquis Baptismi homines spiritualiter regenerantur: Sed aquæ naturales concurrunt physicè ad generationem piscium; Ergo & aquæ Baptismi ad regenerationem fidelium.

48 Tertio, ex Leone, Chrysostomo, Cyrillo, & Niseno citatis, Baptisma se habet ad instar uteri virginis ex quo natus est Christus; ad instar matris seu vulvæ in qua homo concipitur: ad instar feminis ex quo generatur; & ad instar aquæ ferventis, quæ ab igne calefacta, non minus nitit, quàm ipse ignis: At certum est concursum Virginis ad partum Christi, fuisse physicum, vulvam in qua homo concipitur, physicè ad ejus conceptionem concurrere; semen ex quo generatur, esse instrumentum physicum, & physicè concurrere ad ejus generationem; & denique aquam ferventem, & ab igne calefactam, physicè in calefactionem influere: Ergo pariter juxta illos SS. Patres, causalitas novæ legis tribuenda est.

49 Demum si sacramenta moraliter tantum concurrerent ad gratiæ productionem, & hominum sanctificationem, & essent solum (ut docent Adversarii) veluti chirographa, quæ Deum moraliter moverent & excitarent ad gratiam conferendam, absurda profus ac inepta, & quasi puerilis esset, celebris illa Augustini exclamatio, & admiratio: *Quæ est tanta virtus aquæ, ut corpus tangat, & cor abluat!* hoc enim commune & usitatum est apud homines, ut in virtute chirographi, vel sigilli regii, in cæra impressi, & aliorum signorum sensibilem, conferantur officia, dignitates, pecuniæ, & aliæ res magni momenti. Unde si quis in hanc admirationem & exclamationem erumperet, *Quæ est tanta virtus chirographi, ut ad exhibitionem ejus, statim numerentur pecuniæ!* *Quæ est tanta virtus monetæ, ut tradita mercatori, statim det ea quæ vendidit!* *Quæ est tanta virtus hederæ, ut ad fores appetita, statim vendatur vinum!* merito irrideretur ab hominibus: ita pariter si sacramenta solum moraliter ad gratiæ productionem concurrant, irritoria erit hæc Augustini admiratio: *Quæ est tanta virtus aquæ, ut corpus tangat, & cor abluat!*

50 Hæc omnia confirmari & illustrari possunt ex Catechismo Romano, jussu Pii V. edito, & in pluribus Conciliis Provincialibus in Gallia celebratis recepto: in eo enim parte 2. Symboli capit. 1. quæst. 18. hæc verba leguntur: *Quo pacto tanta res & tam admirabile, per sacramentum efficiatur, ut quemadmodum S. Augustini sententia celebratum est, aqua corpus tangat, & cor abluat, id quidem humana ratione atque intelligentia comprehendere non potest; constitutum enim esse debet, nullam rem sensibilem, suæ nature ea vi præditam esse, ut penetrare ad animam queat: at fidei lumine cognoscimus, omnipotentis Dei virtutem sacramentis inesse, quæ id efficiant quod sua vi res ipsæ naturales præstare non possunt. Quibus verbis in primis clarissime exprimitur efficientia realis & physica sacramentorum. Secundò*

A declaratur hæc sententia non esse rejiciendam ex eo quod non ita facile percipitur, aliæ quæ causalitatem duntaxat moralem exhibent. Tertio, ad hoc probandum adducitur lebreum illum locum Augustini: *Quæ est tanta virtus aquæ, ut corpus tangat, & cor abluat!* Denique rationem reddens quare hæc efficientia & causalitas sacramentorum, lumine naturali non ita facile possit intelligi, dicit hoc idcirco esse, quia nullæ res sensibiles suam naturam, ea vi præditam esse, ut penetrare ad animam queat: quæ ratio (ut evidens est) solum valet de instrumento physico, cum instrumenta moralia nullo modo debeant contingere subiectum in quo effectus causa spiritualis producitur.

S. IV.

Mens Divi Thomæ aperitur.

Incet superfluum videatur mentem S. Doctoris in hujus difficultatis resolutione involvitur, nam ita clarè & perspicuè pluribus in locis causalitatem & efficientiam physicam in sacramentis novæ legis agnoscit, ut de hoc dubitare, sit tenebras soli ostendere, & ut ajunt, in mediæ cœcitate. Quia tamen Vazquez, Coninch, & Delugo, S. Thomam in suam conantur pertrahere sententiam, & novissimè Augustinus Bernal, ejusdem Societatis Theologus, disp. 12. de sacramentis sect. 4. §. 2. ait quod *influxum physicum sacramentorum assertio, inquit S. Thomas, in communem pluribus attribuit, & hujus positionis assertores, ignorantes, ineptos Philosophos, summè stupidos, & incredibilibus ostantia Authores, appellat, ut clarè pateat, quantum Author ille verbis illis excellat, & quantum in doctrina D. Thomæ novius sit ac peregrinus, operæ pretium existimavi, variis ac evidentissimis demonstrationibus argumentis, S. Doctorem stare pro nostra sententia, & causalitatem physicam in sacramentis novæ legis manifestè docere.*

D In primis ergo manifestum est, secutum esse instrumentum physicum ad faciendum effectum: Sed expresse docet S. Thomas hæc in corp. sacramenta novæ legis eodem modo causare gratiam, quo securus facit ledum, ut enim: *Causa instrumentalis non agit per virtutem suam formæ, sed solum per motum quo movetur a principali agente, unde effectus non assimilatur instrumento, sed principali agenti, sicut ledus non assimilatur securi, sed arti quæ est in mente artificis; & hoc modo sacramenta novæ legis GRATIAM CAUSANT.* Ergo juxta D. Thomam, sacramenta novæ legis instrumentally physicè causant gratiam.

E Secundò, Idem S. Doctor ibidem in sol. ad 2. docet sacramenta novæ legis ex illis instrumentis esse, quæ duas habent actiones, unam propriam, & aliam instrumentalem, & hæc per illam efficiunt, qualem dicit esse securus respectu ledi: At hæc instrumenta sunt physica, ut convincit non solum exemplum securis, sed etiam doctrina ejusdem Doctoris Angelici capite quæst. 45. art. 5. ubi instrumenta quæ duas actiones habent, negat posse esse instrumenta creationis, cum tamen constet creaturam ad creandum, moraliter posse concurrere, cum creationem alicujus rei potest homo meteci, ut inquit are a Deo: Ergo juxta sanctum Thomam, sacramenta novæ legis sunt physica instrumenta gratiæ.

Tertio

Tertio, D. Thomas art. 3. huius questionis, docet quod gratia est in sacramento, secundum quandam instrumentalem virtutem, quae est fluens & incompleta, & quam locis art. sequenti §. 6. refert, dicit esse qualitatem: Sed virtus fluens, & incompleta, & quae est vera qualitas, physica est, & non moralis, ut de se patet: Ergo sacramenta novae legis, juxta doctrinam D. Thomae, instrumentaliter physice concurrunt ad producendam gratiam.

Quarto, Idem S. Doctor in 4. dist. 14. quaest. 2. art. 4. sic ait: Penitentia, ut est sacramentum, effluere tollit peccatum ex parte maculae, quia gratiam tribuit, sicut inducens albedinem, aufert nigredinem. Et secundum hoc penitentia, in quantum est sacramentum, peccata dimittit, quia sacramentum novae legis est causa instrumentalis gratiae, ut in prima distinctione dictum est. Sed inducens albedinem, aufert nigredinem effectivè physice: Ergo ex S. Thoma, sacramenta causant gratiam, & auferunt maculam animae, effectivè physice.

Quinto, juxta D. Thomam eodem modo philosophandum est de sacramentis novae legis, quantum ad efficientiam gratiae, ac de humanitate Christi: docet enim hic art. 5. quod cum Deus sit causa principalis gratiae, humanitas Christi instrumentum conjunctum, & sacramentum, instrumentum separatum, & per instrumentum conjunctum moveatur separatum, ut baculus per manum, oportet quod virtus salutifera à Divinitate Christi, per ejus humanitatem, in ipsa sacramenta derivetur. Et quaest. 27. de verit. artic. 4. ad calcem corporis articuli, ait quod sacramenta participant aliquid de virtute illa, quae humanitas Christi instrumentaliter ad justificationem operatur, ratione ejus sanctificationis Baptismo, sanctificationis sanguine Christi dicitur ab Apostolo ad Hebraeos 10. At juxta eundem Sanctum Doctorem, Christi humanitas, non solum moraliter, sed etiam physice causat gratiam: Ergo & sacramenta novae legis. Minor probatur ex Divo Thoma supra quaest. 13. art. 2. ubi loquens de anima Christi, in quantum est instrumentum unitum Verbo, dicit quod habet virtutem ad omnes immutationes miraculosas faciendas, quae conducunt ad finem incarnationis non tamen ad annihilationem, vel creationem. At si non loqueretur de instrumento physico, sed morali, evidens est quod non posset negare virtutem moralem ad creationem, vel annihilationem; nihil enim repugnat quod Christus impetrare possit annihilationem diaboli, vel creationem unius Angeli, vel animae ergo &c.

Item idem S. Doctor supra quaest. 48. distinguat aperte modum physicum, quo passio Christi operata est salutem nostram, à modo morali. In primo enim articulo determinat quod per modum meriti operata sit salutem; in secundo, per modum satisfactionis; in tertio, per modum sacrificii; in quarto per modum redemptionis, qui omnes quatuor modi sunt causalitatis moralis: Ergo quando postea art. 5. determinat quod etiam per modum efficientiae operata sit salutem, tanquam Verbi instrumentum, manifestum est, ipsum loqui de efficientia physica, de morali enim quatuor praecedentibus articulis locutus fuerat.

Praeterea, cum Magister in 4. dist. 10. articulifet haec verba S. Ambrosij, quae etiam referuntur à Gratiano de consecratione dist. 2. Si tantum valuit sermo Eliae, ut ignem de caelo deponeret.

Tom. V.

ret, valebit tantum sermo Christi, ut substantias mutet: in expositione textus id declarat S. Thomas, dicens: *Locus est à minori: unde intelligendum est quod plus valeat sermo Christi, & in persona Christi prolatus: quia sermo Eliae in seipso non habebat virtutem aliquam, sed operabatur per modum intercessionis; sermo autem Christi habet virtutem intraneam, de qua supra dist. 8. dictum est: Cum ergo sermo Eliae habuerit virtutem moralem, moventem Deum ad patranda miracula, virtus Christi intranea verbis ejus, fuit virtus instrumentalis physica, ad patranda opera miraculosa, & gratiam producendam; & non solum moralis: juxta illud prophetae Psal. 67. Dabit voci suae vocem virtutis.*

Denique, D. Thomam causalitatem physicam in sacramentis novae legis admisisse, eo manifestè patet, quod in 4. sent. dist. 4. quaest. 3. art. 2. quaestiuinc. 3. expresse docuit, Baptismum cum fictione susceptum, recedente fictione, producere gratiam, ratione characteris, in quo virtualiter remanet, & in quo tanquam in semine, ex sacramento praeterito relicta est virtus gratiae productiva. Verba ejus sunt: *Ad tertiam questionem dicendum, quod in Baptismo imprimatur character, quae est immediata causa disponens ad gratiam; & idèd cum fictio non auferat characterem, recedente fictione, quae effectum characteris impendebat, character qui est praesens in anima, incipit habere effectum suum, & ita Baptismus, recedente fictione, effectum suum consequitur.* Ex hac, inquam, S. Thomae doctrina, manifestum relinquitur, ipsum causalitatem physicam in sacramentis novae legis agnovisse; si enim moralem tantum admisisset, non debuisset recurrere ad characterem, in quo virtus gratiae productiva, ex praecedenti sacramento relinqueretur, & in quo illud tanquam in semine virtualiter permaneat; nam causa duntaxat moralis potest moraliter operari, etiam quando non est, & licet nullam virtutem sui vicariam reliquerit. Videat ergo Bernal, an assertores influxus physici sacramentorum novae legis, qui eum S. Doctori tribuunt, sint ignorantes, inepti Philosophi, summe stupidi, & increduli oscitantiae: his enim praclaris encomiis Author ille, non solum Thomistas, sed etiam illustriores Societatis Theologos, qui physicam (ut supra ostendimus) sacramentorum novae legis causalitatem admittunt, loco supra citato extollit. Sed huic egregio Encomiasti respondere sufficit illud Proverb. 20. *Qui contumeliam proferit, insipiens est.*

§. V.

Causalitas physica sacramentorum novae legis, variis congruentiis suadetur.

Licet nulla possit dari ratio à priori, cur sacramenta novae legis instrumentaliter physice causent gratiam (hoc enim ex sola Dei voluntate pendet, quia voluitur instrumenta physica assumere, eisque vim instrumentalem gratiae productivam imprimere) variae tamen assignari possunt congruentiae, & rationes probabiles, quibus haec veritas suaderi potest.

Prima sumitur ex D. Thoma quaest. 27. de verit. art. 4. ubi docet quod opinio illa quae sacramentis novae legis causalitatem solum morale attribuit, non sufficienter salvat dignitatem illorum supra sacramenta veteris legis, nec nobiliorem causandi modum in illis quam in istis agnoscit; constat enim moralem causalitatem non defuisse

de fuisse sacramentis antiquis, cum enim essent signa passionis Christi futura, cuius intuitu Deus in antiqua lege gratiam conferebat, vim quandam moralem excitandi Deum habebant, ad conferendam gratiam, ob merita Christi futura; unde si sacramentis novæ legis nulla alia virtus tribuatur, quàm vis illa moralis, & excitativa, manifestum est ea non elevari supra sacramenta vetera, nec ab illis differre quantum ad modum operandi, sed tantum ex parte rei causatæ, maioris scilicet & abundantioris gratiæ, quam causant sacramenta novæ legis, quatenus significant passionem Christi præteritam, quam sacramenta vetera repræsentabant solum ut futuram. Quod ut docet S. Thomas loco citato, non sufficit ad salvandam dignitatem sacramentorum nostrorum supra sacramenta vetera; & magis pertinet (inquit) ad conditionem temporis, quam ad dignitatem sacramentorum; quia in tempore illo promittebatur gratia, nunc autem est tempus plenitudinis gratiæ, propter reparationem humanæ naturæ jam factam; unde secundum hoc sacramenta ista, si tunc fuissent cum toto eo quod nunc habent, nihil plus fecissent quàm illa, nec illa nunc minus facerent quàm ista, nullâ eis additione factâ.

59. Confirmatur & magis illustratur hæc ratio. Sacramenta novæ legis differunt à sacramentis legis Mosaicæ, & que superant in hoc, quod sacramenta vetera erant tantum signa gratiæ, nova autem sunt non solum signa, sed etiam causæ illius: Sed hoc intelligi nequit de sola causalitate morali: Ergo in sacramentis novæ legis, præter moralem causalitatem, realis & physica admittenda est. Major patet, Minor probatur. Causalitas moralis, si quæ in sacramentis novæ legis intervenit, non excedit rationem signi: Ergo quando sacramenta nostra per hoc dicuntur differre ab antiquis, quod ista sunt tantum signa gratiæ, illa verò simul causæ & signa, hoc de causalitate solum morali intelligi nequit. Consequentia patet, Antecedens probatur. Sacramentis nostris non potest competere causalitas moralis, ratione alicujus actus moralis, quem ipsa exercent & elicant; sicut meritum, aut satisfactio, vel redemptio, sunt actus moralis causalitatis: Ergo illis solum potest competere causalitas moralis, secundum aliquid relictum ab actibus moralibus, ut contineant eorum valorem, & efficaciam in effectum: hæc autem continere nequeunt, nisi significando & repræsentando talem efficaciam & valorem; sicut chiographum repræsentat obligationem debitoris, & denarius plumbeus est signum voluntatis regis dandi tale vel tale officium, vel dignitatem: Ergo omnis causalitas moralis communicata sacramentis, solum potest esse per modum signi significantis efficaciam actuum meritoriorum & moralium Christi. Et hujus ratio est, quia non est causalitas moralis in istis inanimatis, nisi in quantum movent voluntatem aliquam, ut ipsis positis conferat effectum; quæ motio fieri ab eis non potest, nisi ut à signo.

60. Confirmatur amplius: Chiographum est tantum causa moralis largitionis pecuniæ, in quantum excitat memoriam hominis ut recorderetur se debere, & convincatur, si neget: Sed non excitatur ejus memoria, nec convincitur per chiographum, nisi quia illud est signum voluntatis & consensus prioris exhibiti; unde si adessent alia signa, quibus probaret non consensisse, resisteret.

A retur contractus, & nulla foret obligatio: Ergo causalitas moralis non transcendit rationem signi, subindeque si sacramenta novæ legis causent tantum moraliter gratiam, & sint tantum velut chiographa promissionem Dei de largienda gratia, rite suscipientibus significantia, non erunt vere causæ gratiæ, sed tantum signa illius, indeque à sacramentis veteris legæ non differrent.

B Secunda ratio: Cum Deus promittit ad faciendum, quàm ad puniendum, & sit (ut loquitur Tertullianus) de suo misericors, de nostro justus, congruum est ut instrumenta divinæ iustitiæ ad sanctificandos homines, non habeant imperfectionem & ignobiliorum modum operantis, quàm instrumenta divinæ justitiæ ad illos puniendos: At divinæ justitiæ instrumenta (sicut nec inferni, & purgatorii) virtute divinâ operantur in Damocles, & in animas purgant ac physice dolorem & tristitiam in ipsis causant idque (ut ait Augustinus libro 21. de civitate dei 10.) præstant miris, verum tamen modis, de quibus plura diximus in Tractatu de Angelis: Ergo rite dicendum, est sacramenta novæ legis instrumenta physice concurrente ad sanctificandos homines, idque miris, veris tamen modis efficere, ut supra ex Cathéchismo Pii V. collatum est.

C Tertia ratio: Sacramentum penitentiae physice producit gratiam: Ergo & alia sacramenta novæ legis. Consequentia patet ex paritate rationis. Antecedens verò probatur primò ex D. Thoma supra citato, ait enim in 4. sententiarum dist. 1. quæst. 2. artic. 4. quod penitentia, ut est sacramentum, effectivè tollit peccatum ex parte materialis, quia gratiam tribuit, sicut inducens alvum, velut nigredinem. Quibus verbis aperte docetur sacramentum penitentiae physice producere gratiam.

D Secundò probatur Antecedens: Eo modo producit gratiam sacramentum penitentiae, quomodo sacerdos penitentem absolvens: Sed hic physice producit gratiam: Ergo & penitentia sacramentum. Major patet, Minor probatur: Tum quia veritatem horum verborum, Ego absolvo te, nec solum est ut sacerdos verè & realiter peccatum remittat: Sed hoc non potest, nisi verè, & realiter producendo gratiam, atque adeò physice, quæ causa physica & realis, sit illa quæ verè & realiter influit in effectum, & efficientia moralis, sit propria tantum & metaphorica causalitas. Tum etiam, quia non apparet quomodo sacerdos, vel sententiam proferat, nisi moraliter tantum peccata remittat; sicut enim qui chiographum exhibet, quo oblato debitum solvitur, non debet solvere tale debitum: ita si sacerdos admittendo sacramentum penitentiae, habeat tantummodo sententiam, veluti chiographum, quo oblato & applicato, Deus confectus gratiam non poterit dici sacerdos causare gratiam remissionem peccati.

E Confirmatur: Sacramentum penitentiae debet per modum iudicii, & in eo Sacerdos gerit vices Iudicis, & penitens vices rei: Sed iudex in humanis, non exercit alium ad absolvendum, nec impetrat ejus absolutionem; sed propriâ autoritate à Principe sibi commissa, eum absolvit: Ergo & Sacerdos in tribunali penitentiae, verba illa, Ego absolvo te, proferens non solum excitat moraliter Deum ad illam remissionem gratiæ à vinculis peccati solvendum.

nec solum a Deo impetrat ejus absolutionem, sed A
authoritate Christi sibi commissâ, verè instru-
mentaliter eum absoluit, & gratiam remissivam
peccatorum divinæ virtutis instrumentum, phy-
sicè ei confert, & producit in anima ejus. Unde
D. Thomas infra quæst. 84. art. 3. *Solus Deus*
per autoritatem, & à peccato absoluit, & pecca-
tum remittit; Sacerdotes tamen utrumque faciunt
per ministerium, in quantum scilicet verba sacerdotis
in hoc sacramento instrumentaliter operantur in vir-
tute divina; unde & Dominus expressit utramque,
novo Matth. 16 dixit Petro, quodcumque solveris su-
per terram &c. Et Joan. 20. dixit Discipulis suis,
Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. Et in
resp. ad 4. ait quod Apostolis non est data potestas,
nisi sanarent infirmos, sed ut ad eorum orationem
infirmi sanarentur: est autem eis collata potestas
operandi instrumentaliter sive ministerialiter in sa-
cramentis, & ideo magis possunt in formis sacramen-
torum exprimere actum suum, quam in sanationibus
infirmorum.

Quarta ratio: In eodem genere causæ sacra-
menta concurrunt ad gratiæ productionem, quo
humanitas Christi: Sed humanitas Christi ad
gratiæ productionem physicè concurrat: Ergo
& sacramenta, Minor fuscè probata fuit in Tra-
ctatu de Incarnatione, & manifestè docetur à S.
Thoma locis §. præcedenti adductis. Major verò
suadet: Tum quia vel sacramenta novæ legis
ipsum Christum realiter in se continent, ut sa-
cramentum Eucharistiæ, vel reputantur quasi
actiones ipsius, ut alia sacramenta, quæ consti-
tuntur in usu, verba enim profertur à ministris
in persona Christi. Tum etiam, quia sicut huma-
nitas est instrumentum conjunctum divinitatis,
ita sacramenta sunt ejusdem instrumenta separa-
ta, ideoque Concilia, Patres, & ipsa Sacra Scri-
ptura, eodem modo loquuntur de sacramento
rum & humanitatis Christi causalitate. Unde
D. Thomas quod lib. 12. art. 15. *Sicut caro Christi*
habuit virtutem instrumentalem ad faciendam mi-
racula, propter conjunctionem ad Verbum, ita sacra-
menta per continuationem ad Christum crucifixum
& passum.

Quinta ratio: Admittendus est in sacramentis
novæ legis modus producendi gratiam instru-
mentaliter physicè, si ille sit possibilis, & si non re-
pugnet aliquid corporeum, quale est sacramen-
tum, ad productionem rei spiritualis, qualis est
gratia sanctificans, elevati: Sed in hoc nulla est
implicancia: Ergo id de facto ita esse asserendum
est. Major patet, Tum quia id valde decet hu-
manitatem Christi, & ejus sacramenta; cum mo-
dus ille producendi gratiam, & sanctificandi ho-
mines, nobilissimus, & præstantissimus sit, & di-
gnitatem sacramentorum novæ legis supra sacra-
menta vetera, manifestè declare. Tum etiam,
quia hic modus causalitatis ostendit, quanto
amore Deus dilgat & optet nostram sanctifica-
tionem, qui continua veluti miracula voluit ope-
rari, ut nos sanctificaret, elevando res corporeas
ad producendam in nobis rem a deo excellentem,
qualis est gratia sanctificans. Addo quod, juxta
hunc modum dicendi, melius & cum majori
proprietary intelliguntur & explicantur loca Scri-
pturæ, Conciliorum, & SS. Patrum, asserentium
sacramenta novæ legis homines sanctificare,
mundare, regenerare &c. ut ex supra dictis
patet.

Minor verò, in qua est difficultas, probatur pri-
mò ratione quam innuit S. Doctor infra qu. 75.
Tom. V.

art. 4. Deus cum sit rerum omnium dominus, &
ejus actio se extendat ad totam naturam cre-
abilis, eiq; ad nutum omnia obediant, quamlibet
creaturam potest assumere ut instrumentum phy-
sicum ad producendum quicquid est in potentia
saltem obedientialiter alterius creaturæ: Sed gratia
sanctificans continetur in potentia obedientiali
animæ, cum ex ea educatur: Ergo potest Deus ele-
vare quamlibet creaturam, etiam corpoream, ad
producendam instrumentaliter physicè gratiam
sanctificantem in anima.

Secundò eadem Minor suadet: Intellectus
agens elevat phantasma corporeum, ut instrumen-
taliter causet species intelligibiles spirituales in in-
tellectu recipientes, ut Vazquez & plures alii ex
Adversariis fatentur: Ergo à fortiori Deus qui est
agens infinitæ virtutis, potest elevare aquam, &
voces sensibiles & corporeas, ut physicè gratiam
spiritualem & supernaturalem causet instrumen-
taliter in anima.

Tertiò, Ignis inferni est corporeus, & tamen à
Deo ut instrumentum physicum assumitur ad alli-
gandas substantias purè spirituales, quales sunt
dæmones, & animæ damnatorum, & virtute divi-
nâ dolorem & tristitiam in ipsis causat, torquetq;
miris, sed veris modis, ut supra ex Augustino dice-
bamus, & in Tractatu de Angelis fuscè ostensum Dispt.
est: Ergo pariter potest Deus elevare sacramenta, art. 2.
ad producendam instrumentaliter physicè grati-
am sanctificantem in anima, ut magis patebit ex
dicendis articulo sequenti, ubi diluentur omnia
argumenta quibus Adversarii conantur ostendere
aliquid corporeum non posse divinâ virtute ad
producendam gratiam elevari.

ARTICULUS III.

Convelluntur fundamenta adversæ sententiæ.

Pura contra physicam sacramentorum novæ
legis efficientiam proponi solent argumenta,
quorum aliqua ex autoritate, alia ex ratione pe-
tuntur: quæ sunt primi generis, §. 1. diluentur, alia
verò in sequentibus.

§. I.

Solvuntur argumenta ex autoritate SS. Patrum.

Objiciunt in primis Adversarii quædam Pa-
trum testimonia, quibus physicam nostris
sacramentis videntur denegare causalitatem; ait
enim Author sermonis de Baptismo apud Cypria-
num, *Remissio peccatorum, sive per Baptismum, sive*
per alia sacramenta donetur, propria Spiritus Sancti
est, & ipsi soli hujus efficientiæ privilegium manet.
Hieronymus in cap. 4. *Matthæ: Ex hoc (inquit) disci-*
mus quod homo solum aquam tribuat, Deus autem
Spiritum Sanctum. Similiter Augustinus 15. de
Trinit. cap. 26. de Discipulis Christi ait, *Orabant ut*
veniret Spiritus Sanctus in eos, quibus manus impo-
nebant, non ipsi eum dabant.

Respondeo primò, quod si autoritates illæ
convincerent, probarent sacramenta novæ legis
non conferre gratiam ex opere operato, nec phy-
sicè, nec moraliter, ut patet illas ponderanti, unde
illæ ab Adversariis explicandæ sunt.

Respondeo secundò, Patres in quibus hæc & si-
miles locutiones inveniuntur, solum velle quod
Deus sit principalis author gratiæ, & quod ho-

homines vel elementa, ex se non habent vim dandi illam, non tamen negare quod ex communicatione virtutis Dei, & subordinatione ad eam, etiam homines, & sacramenta, possint instrumentaliter causare gratiam. Unde S. Thomas quæst. 5. de verit. art. 8. ad 1. ait, quod dictio exclusiva non excludit ab operatione instrumentum, sed aliud principale agens, ut si dicatur sic, faber cultellum facit, non excluditur operatio martelli, sed alterius fabri. Ita etiam quod dicitur quod DEUS per se mundum gubernat (juxta illud Gregorii libro 34. Moral. cap. 26. Mundum quippe per semetipsum regit, quem per seipsum fabricatus est) non excludit operationem inferiorum causarum, quibus quasi instrumentis Deus agit, sed excluditur regimen alterius principaliter agentis.

69. Obijciunt secundo: Hieronymus super caput 16. Matthæi comparans sacerdotes novæ legis sacerdotibus veteris, subdit: *Quomodo ibi leprosum sacerdos mundum vel immundum facit, sic & his alligat vel solvit Episcopus vel Presbyter.* At sacerdos veteris legis non erat causa leprosum, efficiens mundans à lepra corporis: Ergo neque sacerdos legis novæ, efficiens mundans peccatorem à lepra peccati.

70. Hoc etiam argumentum ab Adversariis solvendum est, cum illi doceant sacerdotes novæ legis, in genere saltem causæ efficientis moralis, ad mundandum peccatorem à lepra peccati concurrere, cum tamen sacerdotes veteris legis, nullatenus à lepra corporis mundare possent, sed duntaxat lepram à non lepra discernere. Hoc præmissis.

Respondendo, Hieronymum eo loco non negare quod Episcopi & Presbyteri veram habeant solvendi à peccatis potestatem (hoc enim de fide certum est) sed inveni solium adversus aliquos Episcopos & Presbyteros, qui verba illa Christi ad Petrum: *Tibi dabo claves regni calorum, & quodcumque ligaveris &c.* non rectè intelligentes, se posse vel damnare innocentes, vel solvere noxios, exultabant, ut pateret locum illum integrum perlegenti, verba enim S. Doctoris hæc sunt: *Istum locum Episcopi & Presbyteri non intelligentes, aliquid sibi de Pharisæorum assumunt supercilio, ut vel damnent innocentes, vel solvere se noxios arbitrentur; cum apud Deum non sententia sacerdotum, sed reorum vita queratur. Legimus in Levitico de leprosis, ubi jubentur ut ostendant se sacerdotibus, & si lepram habuerint, tunc à sacerdote immundificant; non quod sacerdotes leproso faciant & immundos, sed quod habeant notitiam leprosi, & possint discernere qui mundus quive immundus sit. Quomodo ergo sibi leprosum sacerdos mundum vel immundum facit, sic & alligat vel solvit Episcopus & Presbyter; non eos qui insonites sunt vel noxii, pro officio suo, cum peccatorum audierit varietates, scit qui ligandus sit, quive solvendus.*

71. Obijciunt tertio: D. Thomas hic art. 4. ad 1. virtutem instrumentalem quæ est in sacramentis novæ legis ad causandam gratiam, comparat virtuti spiritali seu intentionali, quæ est in voce ad excitandum intellectum audientis in conceptum ultimum rei significatæ: Quis autem dicat (inquit Vazquez) virtutem vocum ad excitandum intellectum esse physici instrumenti, & non moralis? Siquidem significatio nihil est reale in vocibus. Item in 4. dist. 7. quæst. 1. art. 4. quæst. 2. in corp. dicit Deum uti sacramentis, quasi quibusdam instrumentis justificationis. Et

A ad 2. sacramenta esse causas gratiæ, quasi instrumentaliter. Quibus in locis particula illa quæ tribuere sacramentis rationem instrumenti simpliciter dicti, quale est instrumentum physicon, sed instrumenti secundum quid, quale est instrumentum morale. Deinde idem S. Doctor hic art. 5. docet virtutem in sacramenta derivari à humanitate Christi, mediâ passionis: Sed passio Christi non est causa physica, sed solum modus nostræ justificationis, nam cum agere precepta, non potest esse causa physica: passio autem Christi jam transiit, neque unquam amplius erit, juxta illud Apostoli ad Romanos 6. *Christus resurgens ex mortuis jam non moritur, nec illi ultra non dominabitur &c.* Ergo juxta doctrinam D. Thomæ, sacramenta novæ legis non sunt instrumenta physica, sed solum moralia, gratiæ sanctificantis.

Respondendo quoad primum locum, negando quod virtus vocum ad excitandum intellectum, non sit virtus physici instrumenti; licet enim in voce significativa, ipsa ejus significatio non sit physica, nec realis, sed relatio aliqua rationis, ex passiva impositione vocis confurgens, virtus tamen quam habet ad immitendum species suas in sensum auditoris, & per eas conceptionem loquentis in alterius mentem transmittendi, realis est, & physica, atque adeo virtus instrumenti physici, ut docet Capreolus in 4. dist. 1. quæst. 1. ad quintum Scoti contra quartam, & variis D. Thomæ testimoniis ostendit; idque S. Doctor manifestè indicat in 4. dist. 1. quæst. 1. art. 4. quæstione 2. ad 4. ubi fusiùs explicans doctrinam quam tradidit hic art. 4. ad 1. licet ait: *In re corporali non potest esse virtus secundum esse completum, potest tamen ibi esse per modum intentionis, sicut in instrumentis motis ab artifice est virtus artis, & sermo audibilis existens causa dispositionis* (ut dicitur in 1. de generatione animalium cap. 20. circa finem). Ubi D. Thomam loqui de instrumentis physicis, evidentissimum est, nam instrumenta mota ab artifice, instrumenta physica sunt, ut: curis, dolabra, ferra; & virtus substantiæ separata, quæ agit ad generationem viventium, virtus physica est, & similiter virtus feminis, est virtus instrumentalis physica.

Ad secundum locum dico particulam quæstionis esse semper similitudinis notam, & diminutivam, sed expressionis, & confirmationis, ut cum de Rege ornatu & pompâ regiâ incedente dicitur: *incedit quasi Rex*, id est tanquam Rex. Et Scriptura Ioan. 1. dicit de Christo, *Vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti à Patre.* Ad eum ergo modum dixit D. Thomas, sacramenta esse causas gratiæ, quasi instrumentales; id est, tanquam vera, instrumenta gratiæ.

Ad tertium nego Minorem, & ad probationem ei subjunctam dico, quod licet passio & mors Christi jam transierint in actu, & in ratione motus, aut actionis, manent tamen virtute in effectu suo, videlicet in stigmaribus gloriosis corporis Christi, seu in humanitate quæ effectus fuit passionis & mortis; & quia hæc humanitas sic affecta, modò & in æternum manet, idem modò & in æternum consummare potest salutem.

Efficitur virtute sua effectiva. Ita colligitur ex D. Thoma supra quæst. 56, art. 1. ad 3. Ubi sic ait: Resurrectio Christi est causa efficiens & exemplaris nostre resurrectionis: efficiens quidem, inquantum humanitas Christi, secundum quam resurrexit, est quodammodo instrumentum divinitatis ipsius, & operatur in virtute ejus; & ideo sicut alia quæ Christi in sua humanitate fecit, vel passus est, virtute divina sunt nobis salutaria, ita & resurrectio ejus. Ex quibus verbis apparet, non esse mentem S. Thomæ, quod actio ipsa quæ jam præterit, assumatur ut instrumentum Divinitatis, sed humanitas, quæ secundum actionem illam resuscitata manet & passa est, aut mortua, & ideo Christi passio, & resurrectio, physice ad nostram justificationem & resurrectionem concurrere dicuntur, quia humanitas ejus, ut passa, & resuscitata, ad utrumque physice concurrat.

§. II.

Solvitur primum argumentum ex ratione petiitum, & quomodo sacramenta cum fictione suscepta, recedente fictione, producant gratiam, breviter declaratur.

Præter argumenta ex autoritate, quæ præcedenti diluimus, variis rationibus insurgunt Adversarii in nostram sententiam. Prima licet potest breviter proponi. Baptismus, qui in puncto suæ receptionis gratiam non contulit, propter recipientis obicem, sive fictionem recedente postea fictione, eam confert, ut docent S. Augustinus libro de Baptismo contra Donatistas cap. 12, relatus de consecrat. dist. 4. cap. 41. & S. Thomas infra quæst. 69, art. 10. & cum eo communiter Theologi: Sed tunc eam non causat physice, cum tunc non sit, sed transierit, & quod non est, physice agere nequeat: Ergo solum moraliter.

Nec valet si dicas, quod licet quando recedit fictio, Baptismus non sit in se, remanet tamen in sua virtute, nimirum in charactere, qui tunc a Deo elevatur ad causandam gratiam, quam Baptismus in puncto suæ receptionis debebat producere, si non fuisset positum impedimentum. Non valet, inquam, character enim de se non est instrumentum ad producendam gratiam, ut patet, quando simul character & gratia dantur, tunc enim gratia non datur mediante characterē: Ergo neque quando non datur simul gratia.

Respondeo bonam esse responsionem & tradi expressè à D. Thoma in 4. dist. 4. quæst. 3. art. 2. quæstione 3. his verbis articulo præcedenti relatis: Ad tertiam questionem dicendum quod in Baptismo imprimatur character qui est immediata causa disponens ad gratiam, & ideo cum fictio non auferat characterem, recedente fictione, quæ effectum characteris impediēbat, character qui est præsens in anima, incipit habere effectum suum, & ita Baptismus, recedente fictione, effectum suum consequitur. Quibus verbis aperte docet, quod quando Baptismus suscipitur cum fictione, recedente fictione, per characterem, ut effectum sacramentalem minus principalem, datur effectus principalis, qui est gratia.

Nec refert, quod quando non fictè suscipitur, gratia non datur mediante characterē; nam tunc sacramentum ipsum influit formaliter, & sic non oportet ponere virtutem influentiam seu mediante virtute à se relicta: quando tamen non

Tom. I.

A adest sacramentum, sufficienter salvatur hæc causalitas physica, mediante virtute aliquâ sacramento relicta, sicut mortuo generante producit proles per virtutem à se relicta in semine.

Hæc solutio & doctrina haud dubiè valde probabilis est, & potest applicari non solum Baptismo, sed etiam aliis sacramentis imprimētibz characterem. Verum adhuc gravis difficultas remanet de aliis sacramentis quæ characterem non imprimunt, quod modo scilicet, recedente fictione, possint physice producere gratiam, cum tunc nec in se nec in sua virtute existant, nihilque ex ipsis relinquatur in quo virtualiter permanere dicantur.

B Respondent aliqui, quod licet sacramenta quæ non imprimunt characterem, neque in se, neque in sua virtute sint, quando tollitur fictio, verè tamen instrumentaliter physice concurrunt ad gratiæ productionem; quia sicut in instrumentis divinæ virtutis non requiritur necessariò præsentia & contactus formalis subiecti in quo producit effectus, eò quod virtus causæ principalis sit intimè in omnibus rebus, & ratione illius instrumenta dicantur virtualiter præsentia & contingentia passum; ita non est necessaria existentia eo tempore quo operantur, eò quod eadem virtus causæ principalis sit formaliter existens in omni temporis differentia, & ratione existentia ipsius, instrumenta quæ assumit sint virtualiter existentia in ea duratione in qua non sunt formaliter.

C Sed hæc solutio & doctrina probabilitate caret, impossibile enim est, ut res non existens nec in se formaliter, nec virtualiter in aliquo suo effectus, possit physice in aliquid influere, sive principaliter: sive etiam instrumentaliter; existentia enim est conditio omnino necessaria ad agendum, quam Deus non potest supplere. Et ratio est, quia sublatâ existentia rei, vel in se, vel in alio, nihil illius actus remanet, ac proinde non est aliquid à quo possit esse actio: unde licet Deus possit multas condiciones supplere, v.g. præsentiam sive approximationem agentis ad passum, quia hujusmodi conditionibus sublatâ, adhuc intelligitur remanere principium à quo procedat actio, non potest tamen supplere existentiam, quia licet non sit actionis principium, ita tamen ab ea dependet principium actionis, ut eâ sublatâ, in nihilum redeat. Et sanè, si hæc opinio esset probabilis, nullâ ratione posset falsitatis convinci, qui vellent sustinere Deum posse assumere tanquam instrumentum physicum res possibiles & futuras; si quidem licet illæ non sint actus, Deus tamen adest formaliter præsens nedum tempori præsentis & præterito, sed etiam futuro, quod plusquam absurdum est.

E Secundo respondent alii, relinqui à sacramento determinationem in voluntate quæ se illi subiecit, recedente fictione, vi talis determinationis sacramentalis, seu ex sacramento relicta, & modificata, restare effectum gratiæ in sacramentis quæ non imprimunt characterem: sicut enim (inquiunt) non est inconveniens remanere virtutem determinationem physicam voluntatis, quæ amavit finem, ut ex ea se determinet ad media; sic nec repugnat voluntatem à sacramento suscepto determinari, & hanc determinationem in ea manere, ut recedente fictione gratiam operetur. Sicut supra dicebamus, quod passio & resurrectio Christi, physice ad nostram

G iij

salu-

salutem concurrere dicuntur, quia humanitas ejus, ut illis actionibus aut passionibus determinata & modificata remanet, & in virtute talis determinationis & modificationis, producit gratiam, ut instrumentum conjunctum Divinitatis. Hæc solutio probabilitate non caret.

81. Verior tamen ac probior est solutio & doctrina aliorum Thomistarum, asserentium sacramenta quæ non imprimunt characterem, recedente fictione, non caulare gratiam physicè, sed solum moraliter: rationi enim consentaneum videtur, quod sacramentum caulat gratiam, secundum modum essendi quem habet; ita ut illam physicè caulat, quando verè & physicè existit; moraliter verò, quando existit solum moraliter & in divina acceptatione, ut contingit in proposito. Nec hoc officit sententiæ de causalitate physica sacramentorum novæ legis, quia hæc non intelligitur, nisi de sacramento existente, cum existantia sit una de conditionibus requisitis ad physicam operationem.

§. III.

Aliud Argumentum solvitur.

82. **O**bjiciunt secundo Adversarii: Ad rationem instrumenti Physici necessarium est quod sit immediatè conjunctum subiecto in quo effectum suum producit, ipsumque physicè contingat: Sed sacramenta sæpe distant localiter ab homine in cujus anima est caulanda gratia, ut patet in sacramento poenitentiae, nam cum sacerdos poenitentem absolvit, verba non tangunt physicè poenitentem, nec ejus animam in qua producit gratia: Ergo nequeunt sacramenta esse instrumenta physicè productiva gratiæ.

83. Respondent Nunno & Serra, non esse necessarium quod agens physicum sit immediatè conjunctum cum ea parte in qua producit suum effectum, ut patet in pungente carnem, quod in sensu aut organo tactus caulat dolorem, & tamen non est immediatè ipsi conjunctum, sed factus est, ipsum esse conjunctum cum toto composito; unde cum sacramenta possint esse immediatè conjuncta cum homine, in ejus anima possunt instrumentaliter physicè caulare gratiam, & tangendo corpus, cor abluere, ut loquitur Augustinus, seu efficere operationem instrumentalem circa animam, ut ait sanctus Thomas hic artic. 1. ad 2.

84. Hæc solutio haud dubiè veram doctrinam continet, sed difficultatem propositam penitus non evacuat, sunt enim aliqua sacramenta novæ legis, quæ contactum circa corpus non requirunt necessariò, ut patet in exemplo adducto; non enim est necessarium, quod in sacramento poenitentiae, verba absolutionis à sacerdote prolata, reali & physico contactu ipsum poenitentem attingant. Idem constat in sacramento matrimonij, non requiritur enim necessariò quod verba unius contrahentis in ea distantia proferantur, quod alterum contrahentem realiter attingere valeant. Simile est in sacramento Eucharistiæ respectu consecrationis, non enim oportet, quod verba sacerdotis consecrantis, panem & vinum materialiter & realiter attingant, ut cum plures hostiæ consecrantur. Alia ergo assignanda est solutio, quæ sit universalior, & valeat etiam pro illis sacramentis quæ physicum corporis contractum non requirunt. Unde

85. Respondeo primò distinguendo Majorem: Ad

rationem instrumenti physici necessarium est, quod sit immediatè conjunctum subiecto in quo suum effectum producit: si sit instrumentum naturæ, vel naturæ, transeat Major. Si sit instrumentum divine virtutis, quale est sacramentum, nego Majorem. Hoc enim inter instrumenta primi & secundi generis reperitur discrimen, quod cum in instrumentis naturalibus, aut artificialibus, virtus causæ principalis non sit ita diffusam per seipsam possit immediatè contingere passum vel subiectum operis naturalis, vel artificialis, necesse est quod mediante instrumento illam debeat, reddatur ipsi præsens, subindeque quod instrumentum naturæ, vel artis, contingat immediatè passum seu subiectum in quo debet produci ejus effectus: è contra verò cum virtus Dei, ob ejus immensitatem, si omnibus rebus intimè præsens, non requiritur quod mediante instrumento reddatur præsens subiecto in quo gratia vel alius effectus supernaturalis produciatur, nec per consequens quod instrumenta divine virtutis tale subiectum immediatè contingant, sed in rem distantem operari possunt. Unde Christus Marth. 8. solà voce sanavit servum Centurionis absentem, & Ioan. 4. sanavit resurrexit filium Reguli distantem. Item Ioan. 11. voce revocavit animam Lazari existentem in Lybmo, quod virtus illa physicè pertingere non poterat. Hinc D. Thomas 2.2. quæst. 178. art. 1. ad 1. infert Deum posse elevare interiorem hominis operationem ad physicè patranda miracula in re externa & distantia. Et 1. parte quæst. 64. art. 4. ad 2. asserit Demones in aère isto derentos, torqueri ab igne inferni, assertque Glossam Iacobi 3. dicentem: *Dæmones portant semper ignem gehennæ, quousque vadant.*

Dixi autem in distinctione Majoris, transeat Major, quantum ad instrumenta naturalia, quia in istis instrumentis non est universaliter verum, quod debeant immediatè contingere subiectum in quo effectus causæ principalis produciatur: motivativa enim, licet non sit nisi in capite, operatur tamen instrumentaliter in pede, ipsumque movet localiter, ut instrumentum naturale animæ; quia ipsa anima cui conjungitur, & quæ est causa principalis talis motus, formaliter in pede existit. Cur ergo similiter, sacramenta, & alia divinæ virtutis instrumenta, non petunt operari in subiectum distans, cum Deus, qui est causa principalis gratiæ miraculorum, omnibus rebus intimè præsens sit, & immediatè ac intimè, quàm anima pedi, ipsis conjungatur; *in ipso enim vivimus, movemur, & sumus*, ut dicitur Actuum 17.

86. Secundo responderi potest & magis explicatè ac illustratè præcedens solutio, distinguendo alter Major: De ratione instrumenti physici est, ut subiectum in quo debet recipi ejus effectus physicè contingat, contactu suppositi, seu rei, nego Majorem. Contactu virtutis, & causalitatis, concedo Majorem. Similiter distinguo Minorem: sacramenta non contingunt semper subiectum in quo produciuntur illorum effectus scilicet gratia, contactu suppositi, seu rei, concedo Minorem. Contactu virtutis & causalitatis, nego Minorem, & Consequentiam. Quamvis ergo implicet contradictionem, quod instrumentum physicè influat in effectum causæ principalis, nisi causalitate & virtute à causa principali derivatâ, spiritualiter passum contingat; agens enim est virtute activa actum dare esse, &

ipsa productio & actualis efficientia, est virtus & realis contactus : unde S. Thomas supra li. 4. art. 6. ad 2. ait quod Passio Christi licet sit corporalis, habet tamen spiritualem virtutem ex Divinitate unita, & ideo per spiritualem virtutem efficaciam sortitur. Non requiritur tamen, quod instrumentum physicum (præsertim si sit instrumentum divinæ virtutis) per se ipsum sit instrumentum divinæ virtutis, physicè continuatum, seu per suam entitatem, physicè continuatum, in quo effectus causæ principalis producit, quia propinquitas, seu indistantia agentis ad passum, est aliqua conditio, divinæ virtutis suppletibilis.

§. IV.

Salvitur aliud argumentum, petitur ex alia conditione, ad instrumentum physicum requisita.

Obijciunt tertio Adversarii : Instrumentum physicum debet indispensabiliter habere aliquam actionem præviā, & sibi propriam : Sed sacramenta talem actionem non habent : Ergo non sunt instrumenta physica. Major supponitur ex Philosophia, Minor verò sic ostenditur. Actio prævia instrumenti desideratur, ut operetur dispositivè ad effectum principalis agentis : Sed sacramenta ex viribus propriis non possunt ad effectum Dei, scilicet gratiam, dispositivè operari : Ergo non possunt habere actionem præviā & sibi propriam ad rationem instrumenti physici requisitam. Major communiter docetur a Thomistis in Philosophia. Minor verò suadet. Instrumenta operari dispositivè ad effectum principalis agentis, est ipsa in subjecto in quo debet produci talis effectus, operari aliquid disposens ad illum : Sed sacramenta hoc non possunt præstare, cum non possint ex viribus propriis ponere in anima aliquid quod sit dispositio ad gratiam : Ergo non possunt ad effectum Dei dispositivè operari.

Hoc argumentum tangit difficultatem quam resolvunt Philosophi in secundo Physicorum, non tamen omnes eodem modo. Suarez enim existimat, in pluribus quidem instrumentis repetiri actionem præviā, per quam dispositivè operantur ad actionem & effectum principalis agentis, illam tamen non requiri indispensabiliter in omnibus, præsertim in instrumentis divinæ virtutis. Idem videtur sentire Nunno hinc difficultate 7. quatenus docet, quamcumque rem actu & realiter existentem, posse à Deo assumi ut instrumentum, ad quemlibet effectum, etsi nullam habeat actionem sibi propriam. Alii dicunt, agentis creati instrumenta debere necessario habere actionem præviā propriè sumptam ; instrumenta verò Dei, vel actionem propriam, vel saltem aliquid habens modum actionis, puta realem passionem, vel motum localem, &c.

Sed communior sententia inter Thomistas, à D. Thoma multis in locis evidenter tradita, asserit requiri indispensabiliter actionem præviā propriè sumptam in omni, etiam divinæ virtutis, instrumento. Ita 1. parte quæst. 45. art. 5. ubi sic ait : *Causa principalis non participat actionem causa superioris, nisi inquantum per aliquid sibi proprium, dispositivè operatur ad effectum principalis agentis.* Et hic art. 1. ad 2. Dicendum (inquit) quod instrumentum habet duas actiones, unam instrumentalem, secundum quam operatur, non virtutis propria, sed in virtute primi-

palis agentis ; aliam autem habet actionem propriam, quæ competit sibi secundum propriam formam, sicut securi competit scindere, ratione suæ acuitatis, facere autem lectum, inquantum est instrumentum artis : non autem perficit instrumentalem actionem, nisi exercendo actionem propriam, scindendo enim facit lectum. Et similiter sacramenta corporalia, per propriam operationem quam exercent circa corpus quodiungunt, efficiunt operationem instrumentalem ex virtute divinā circa animam : sicut aqua Baptismi, ablundo corpus secundum propriam virtutem, abluit animam, inquantum est instrumentum virtutis divinæ, nam ex anima & corpore unum fit. Et hoc est quod Augustinus dicit quod corpus tangit, & cor abluit. Ubi, ut patet, S. Doctor loquitur de actione propriè sumpta, eamque admittit in omni, etiam divinæ virtutis, instrumento.

Ratio etiam suffragatur : Virtus enim quæ 90. causa principalis movet instrumentalem, est essentialiter elevativa, atque ita essentialiter præsupponit in subjecto cui communicatur virtutem activam inferiorem, quam elevet, & faciat attingere aliquid quod est supra sphaeram activitatis ipsius ; subindeque implicat quod communicetur rei non habenti virtutem aliquam & operationem sibi propriam. Unde sicut habitus intellectus & voluntatis nequeunt recipi in alio, quam in potentiis vitalibus, quia sunt essentialiter perfectivi & elevativi potentiarum vitalium ; & si in alio per impossibile reciperentur, nihil agerent. Ita virtus instrumentalis non potest recipi nisi in subjecto habente virtutem sibi propriam, & si per impossibile reciperetur, nihil omnino efficere.

Dices, Deus non assumit instrumenta ex eo 91. quod indigeat eorum actione, imo potius sua omnipotentia elevat ea ad consortium suæ actionis ; ideoque indifferenter uti potest qualibet re ad producendos effectus quos intendit. Ergo instrumenta divinæ virtutis, nullam habere debent operationem præviā, & sibi propriam.

Sed nego consequentiam, licet enim Deus absolute non indigeat actione instrumenti, cum per seipsum absolute producere possit quæ producit per instrumenta : supposito tamen quod velit uti aliquo instrumento, necesse est quod aliquid assumat habens operationem propriam, quam exercendo, possit elevare ad producendum effectum altiorelem quem intendit. Unde fit ut licet possit indifferenter uti qualibet re habente propriam operationem (in quo excedit creaturas, quæ determinatis tantum instrumentis uti possunt) non tamen potest aliquid non operativum, ut instrumentum assumere. His præmissis

Ad argumentum respondeo, concessa Majori, 92. negando Minorem ; & ad ejus probationem, distinguo Majorem : Actio propria instrumenti desideratur ut operetur dispositivè, ex parte rei operatæ semper, nego Majorem. Ex parte modi operandi, concedo Majorem. Et similiter distinguo Minorem : Sacramenta ex viribus propriis non possunt ad effectum Dei, scilicet gratiam, dispositivè operari, ex parte rei operatæ, concedo Minorem. Ex parte modi operandi, nego Minorem, & Consequentiam.

Explicatur solutio : Dupliciter intelligi potest, instrumenta dispositivè operari ; nimirum ex parte rei operatæ, & ex parte modi operandi. Tunc instrumentum dicitur operari dispositivè ex parte rei operatæ, quando producit in passu aliquid

quod disponit ad effectum principalis agentis; & A hoc modo terra verbi gratia dicitur dispositiva operari ex parte rei operatae, quia facit divisionem continuam, quae est dispositio ad formam illam artificiosam, quae in cathedra verbi gratia reperitur. Tunc vero dicitur instrumentum operari dispositivum, ex parte modi operandi, quando producit aliquam actionem, per quam fit ultimatè capax & dispositum ad recipiendam motionem principalis agentis, per quam possit attingere effectum illius. Licet ergo instrumenta naturalia operentur dispositivè ad effectum principalis agentis utroque modo, instrumenta tamen divinae virtutis, solum operantur dispositivè secundo modo, seu ex parte modi operandi. Ratio verò huius discriminis evidens est: in hoc enim Deus differt ab agentibus naturalibus, quod ista dum assumunt instrumenta, utuntur tantum his quae habent actionem præviam, proportionatam effectui principalis agentis, seu producentem in subiecto aliquid disponens ad huiusmodi effectum: faber enim verbi gratia non utitur pectore ad faciendum scammum, sed duntaxat ferrum, quia ista ex se habet vim ad faciendam ligni divisionem, quae est dispositio ad formam scammi: Deus verò, quia est agens infinitae virtutis, non eligit temper talia instrumenta, sed indifferenter utitur qualibet creaturâ, quantum vis actio eius prævia, effectui producendo sit improporcionata; imò interdum utitur rebus ut instrumentis, quae effectui quem intendit repugnare videntur, ut patet Joan. 9. ubi ad dandum visum cæco nato, assumptum instrumentum lutum, quod certe ex se potius idoneum erat ad excæcandum. Unde licet instrumenta agentium naturalium dispositivè operentur, tam ex parte rei operatae, quam ex parte modi operandi; instrumenta tamen divinae virtutis, operantur solum dispositivè ex parte modi operandi.

95.

Ex hoc facile intelliges, quid intendat D. Thomas, dist. 8. parte quaest. 45. art. 5. negat posse aliquam creaturam creare, nedum principaliter, sed etiam instrumentaliter; quia instrumentum (inquit) non participat actionem principalis agentis, nisi per aliquid sibi proprium, dispositivè operetur ad effectum illius: illud autem quod est proprius effectus Dei creantis, præsupponitur aliis omnibus, scilicet esse absolute; unde non potest aliquis operari dispositivè & instrumentaliter ad hunc effectum, cum creatio non sit ex aliquo præsupposito quod possit disponi ad actionem principalis agentis. Non enim vult S. Doctor, necessarium esse, ut instrumentum ita dispositivè operetur, quod debet alterare, aut aliquo alio modo per suam virtutem immutare subiectum in quo debet recipi effectus causae principalis (hoc enim, ut jam diximus, non requiritur in instrumentis divinae virtutis) sed solum quod debet modificare, & deferre actionem principalis agentis ad prædictum subiectum, ipsam determinando, ut in eo producat effectum: hoc enim est, ipsum subiectum quodammodo disponere ad effectum principalis agentis. Ex quo bene sequitur, nullam creaturam posse assumi ad creandum, quia nulla actio, ita modificata & determinata ad producendum effectum in subiecto, potest esse creatio, cum creare sit ex non subiecto aliquid efficere.

S. V.

Alia difficultas resolvitur, & quomodo sacramenta causant gratiam breviter explicatur.

Objiciunt quarto Adversarii: Non potest significari quomodo sacramenta nostra physice producant gratiam, nam cum, excepta charitatè, omnia alia consistant in ulso materiae, atque adeo inter entia successiva numerantur in rebus autem successivis, tria tantum possunt considerari, initium, videlicet instans, sive visibile, quo dicuntur ultimo non esse & terminari post futurum; finis, scilicet instans in quo dicuntur primo non esse, sed immediate antecedere; & medium, quod est tota eorum duratio clausa inter duo illa instantia; si posset aliquando sacramenta novae legis physice causare gratiam, vel in instanti eorum initiativo haberet, vel in terminativo, vel in duratione intermedia? Sed non in instanti initiativo, ut patet cum in illo nondum sint: neque in terminativo, quia in eo jam amplius non existunt; neque tandem in duratione intermedia, nam praeterquam quod gratia est forma permanens, habens totum esse simul, subindeque in instanti, sacramenta in ipsa in sua duratione intermedia, ante instans terminativum, nondum completè & perfecte sunt, & proinde nondum possunt physice gratiam causare: Ergo illa non possunt physice producere gratiam, sed tantum moraliter.

Propter hoc argumentum multi negant physice sacramentorum novae legis efficientiam, quod verò eam propugnant, in varias dividunt sententias. Aliqui enim existimant, gratiam produci à sacramentis toto illo tempore quo durat actus sacramentalis, & quod inter instans initiativum & terminativum illius includitur. Alii dicunt, eam produci eo tempore quo durat ultima syllaba. Alii volunt eam causari in instanti; sed isti in duas adhuc dividuntur sententias, alii asserunt, eam produci in instanti intrinseco quo dicuntur sacramenta compleri; aliis in instanti duntaxat extrinseco, quando verum est dicere, nunc prima sacramenta non sunt, sed immediate antea erant. & hic dicendi modus apud Thomistas communior est. Unde

Dico primo, sacramenta non causare gratiam in tempore, sed in instanti.

Probat brevis: Est enim gratia, de absolute Dei potentia, possit in tempore produci, & aliqui existimant, probabile tamen non est, ita de facto à Deo per sacramenta produci; quia contra naturalem est rebus indivisibilibus: & quare esse est permanens, incipere determinate per primum sui esse, subindeque produci in instanti: Ergo gratia sacramentalis non producit in tempore, sed in instanti, sicut lux.

Confirmatur ex D. Thoma 3. parte quaest. 77. art. 7. ubi probat conversionem panis in corpus Christi fieri in instanti, tripliciter ratione. Prima parte formae, quia forma substantialis non subsistit magis & minus, & ideo fit in instanti. Secundo ex parte subiecti, quod est in ultima dispositione ad formam quam in instanti acquirit, & ideo aër in instanti illuminatur. Tercio ex parte agentis, quia agitur Dei virtute infinita. Sed omnes istae rationes locum habent in infusione gratiae, concurrente sacramento instrumentaliter, ut patet singulas expendenti: Ergo gratia sacramentalis

mentalis non producit in tempore, sed in instanti.

88. Confirmatur amplius ex eodem S. Doctore ibidem in solut. ad 3. ubi sic ait: *Ista conversio fit in ultimo instanti prolationis verborum, tunc enim complentur verborum significatio, quae est effectus in sacramentorum formis.* Quibus verbis rationem fundamentalem primae partis nostrae conclusionis insinuat. Sacramenta enim non produciunt gratiam, nisi quando est completa eorum significatio; quia ut communiter dicitur, verba operantur in sacramentis, in quantum significant, unde si tollatur à verbis aliquid quod est de substantia significationis, tollitur id quod est de substantia formae, ut docent Zacharias Papa, cap. *Retulerunt* de consecrat. dist. 4. Et Nicolaus Papa cap. *Sive vera*; idèque si una trium personarum omittatur in forma Baptismi, non est validum sacramentum. Sed usque ad ultimum instans prolationis verborum, non est perfectus sensus significationis, nec illa censetur completa: Ergo ante illud instans, sacramenta non produciunt gratiam, sed solum in illo instanti.

Dices, Eo modo potest gratia incipere, quo peccatum; Sed istud potest incipere in tempore indeterminato: Ergo & gratia, Minor probatur: Si Deus imponeret Petri praeceptum de eliciendo actu contritionis ante mortem, quod Petrus non exequeret, in tali casu peccatum non inciperet in instanti mortis, quia tunc non potest amittere gratiam, quam usque ad illud instans habuit: Ergo inciperet in tempore indeterminato antecedente illud instans.

Respondeo ipsam tunc peccatum, quando se exponit periculo non satisfaciendi praecepto, licet enim physice loquendo, toto tempore antecedenti instans mortis, possit eliciere actum contritionis, potest tamen designari aliquod instans in quo deberet ultimum tale praeceptum adimplere, quia post illud, adimpletio praecepti erit illi moraliter impossibilis, & idè peccatum in tali casu inciperet in tali instanti.

Dico secundò: Sacramenta non causant gratiam in instanti intrinseco, sed extrinseco, in quo verum est dicere, jam non sunt, sed immediate antea erant. Est contra Suarezem, Philippum à S. Trinitate, & quosdam alios, asserentes sacramenta causare gratiam in instanti intrinseco.

Probat conclusio naica sed efficaci ratione: Sacramenta non conferunt gratiam usque ad ultimum instans: Atqui non habent instans intrinsecum, sed duntaxat extrinsecum in quo desinant: Ergo non causant gratiam nisi in instanti extrinseco terminativo, in quo verum est dicere, jam non sunt, sed antea erant. Major patet ex dictis conclusionibus precedenti, & docetur expressè à D. Thomae 4. ad Annibaldum dist. 8. art. 5. ubi ait quod *virtus* (productiva gratiae) *communicatur* sacramento, *quando est in suo termino & complemento, non quando est simpliciter in processu.* Minor verò probatur: Ablutio v. g. & prolatio verborum in Baptismo, sunt res successivae; at res successivae non habent ultimum instans intrinsecum in quo desinant, sed duntaxat extrinsecum, unde Philosophi docent in libris Physicorum, successiva non desinere per ultimum sui esse, sed per primum sui non esse, id est per instans in quo verum est dicere, jam non sunt, sed immediate antea erant: Ergo sacramenta non habent instans intrinsecum, sed duntaxat extrinsecum in quo desinant.

Tom. V.

A Confirmatur & magis illustratur hæc ratio: 101

Quando aliquis effectus causatur mediante motu, tanquam terminus secundarius illius, non est simul in eadem duratione in quo est motus, sed in ultimo instanti terminativo ipsius, in quo verum est dicere, nunc non est motus; sed immediate antea erat, ut patet in communi doctrina Thomistarum de alteratione, quæ immediate disponit materiam ad introductionem formæ substantialis; quando enim durat alteratio, non ponitur forma, sed resultat in ultimo instanti terminativo illius, in quo verum est dicere, nunc primò non est alteratio, & immediate antea erat. Sic etiam ubi permanens, quo quis dicitur esse permanenter in loco, non acquiritur per motum localem, quoadusque motus ille sit perfectus, scilicet in instanti extrinseco terminativo illius, in quo verum est dicere, nunc non est motus localis, & immediate antea erat. Idem conit in generatione mixti, nam quando elementa in se invicem agendo, corrumpunt sese mutuo, & generant mixtum, tunc mixtum causatur instrumentaliter ab eis, quando non sunt, sed immediate antea fuerunt; neque enim possunt causare mixtum quando sunt, alias in uno & eodem instanti essent plures formæ in eadem materia, quod implicat contradictionem, ut suppono ex Philosophia. Cum ergo similiter gratia sacramentalis conferatur aliquo modo, medio motu quem includunt sacramenta, non producit in eadem duratione in qua sunt sacramenta, sed in instanti extrinseco terminativo illorum, in quo primò non sunt. Unde

Ad argumentum initio propositum, respondetur in forma, concessa Majori, negando Minorem, quantum ad secundam partem; ut enim jam ostensum est, sacramenta produciunt gratiam in instanti extrinseco terminativo illorum. Cum verò instanti Adversarij: Quod non est non potest aliquid physice producere, nam existentia est conditio necessaria ad agendum: Sed sacramenta non sunt in illo instanti extrinseco terminativo, cum in illo instanti verum sit dicere, nunc non est motus physicus sacramentalis, & immediate antea erat: Ergo in tali instanti non possunt instrumentaliter physice causare gratiam. Dupliciter responderi potest, primò distinguendo Majorem: Quod non est, nec immediate antea fuit, non potest aliquid physice producere, concedo Majorem. Quod non est, sed immediate antea fuit, subdistinguo Majorem, illamque concedo de his quæ agunt ut quod, & quæ sunt entia permanentia; nego autem de entibus successivis, & quæ agunt tantum ut quo; hæc enim est natura actionis successivæ, ut si per eam producat terminus, ille non existat, donec ipsa actio successiva desinat, ut patet in exemplis supra adductis. Unde cum actiones sacramentales sint successivæ, & assumantur tanquam causalitates ministrorum applicantium sacramenta, non debet gratia sacramentalis produci, quando illæ actiones sunt, sed quando verum est dicere quod immediate antea erant.

Secundò responderi potest aliter distinguendo Majorem: Quod non est in se nec in sua virtute, non potest aliquid physice producere, concedo Majorem. Quod non est in se, est tamen in sua virtute, nego Majorem. In illo autem instanti extrinseco terminativo motus sacramentalis, remanet virtus ipsius, quia remanet terminus per ipsum productus, in quo recipitur virtus productiva gratiæ: Hujusmodi verò terminus est ultimus

H

mum mutatum esse, quod mensuratur illo instanti A extrinsecè terminativo motus.

140 Dices primò: hinc sequi sacramentum non elevari ad producendam gratiam, sed tantum illud mutatum esse: At hoc videtur absurdum: Ergo &c. Sequela Majoris probatur. Illud non elevatur, quod non recipit virtutem productivam gratiæ: Atqui ex jam dictis, talis virtus in sacramento non recipitur, sed duntaxat in ultimo mutato esse: Ergo sacramentum non elevatur ad producendam gratiam.

Respondeo negando sequelam Majoris, ad cuius probationem, distinguo Majorem: Illud non elevatur quod non recipit virtutem productivam gratiæ, vel in se toto, vel in aliquo complemento suo intrinseco, concedo Majorem. In se tantum, nego Majorem. Quamvis autem sacramentum non recipiat in se toto, imò nec in aliqua sui parte, hanc virtutem, recipit tamen illam in aliquo ad suum complementum intrinsecè pertinente, scilicet in ultimo mutato esse, quod licet non sit intrinsecum sacramento per modum partis, bene tamen per modum termini ipsi immediate efficientis, & ad illud pertinet per modum complementi, sicut punctum ad lineam, & superficies ad corpus: unde quemadmodum unum corpus dicitur tangere aliud, quavis illud non tangat nisi ratione superficiei, & corpus perfectè sphericum, contingit planum, licet illud non tangat nisi in puncto: ita sacramentum dicitur causare gratiam, ratione illius indivisibilis seu mutati esse motus sacramentalis, quo intrinsecè completur, quia tunc sacramentum dicitur esse in facto esse, cum antea esset solum in fieri. Ad do quod vis productiva gratiæ non recipitur in illo mutato esse, nisi ratione motus sacramentalis què terminat, & idè hoc ipso quod illud mutatum esse attingit gratiam, totus motus sacramentalis potest dici producere instrumentaliter gratiam.

Dices secundò: Res immediate futura, nullo modo potest agere effectivè: Ergo neque res immediate præterita. Antecedens est certum, & patet ex dictis suprà §. 2. Consequentia verò videtur legitima ex paritate rationis, etenim tam nihil est res præterita, quam futura.

Confirmatur: Sires quæ nunc desinit, & non est, potest agere, quia immediate antea fuit: Ergo & causa quæ fuit heri, poterit modò supernaturaliter elevari ut effectivè agat, quod est omnino impossibile.

106 Ad instantiam, concessò Antecedente, nego Consequentiam, & paritatem; nam res futura nondum existit secundum quid & in termino, sicut res quæ immediate præterit, & idè non potest assumi à Deo ut instrumentum, sicut potest assumi id quod præterit sub ratione successionis, & manet secundum rationem termini.

Ad Confirmationem responderetur quod res quæ heri præterit, non habet contiguitatem cum re quæ modò producitur, & idè neque contactum durationis habet, ac proinde in illam effectivè operari nequit; res autem quæ immediate conjungitur cum alia, habet contactum durationis successivæ, & ita potest agere in illam.

107 Ad do quod, res quæ præterit heri, si virtutem aut effectum suum reliquit, potest hodie à Deo assumi ut instrumentum, non in se, sed in sua virtute & effectum, sicut dicit S. Thomas suprà quæst. 50. hujus partis, de morte Christi, & quæst. 56. de ejus resurrectione, quod operatur nostram salutem & resurrectionem, quia videli-

cer operatur per humanitatem aliquandè mutuatam, & nunc resuscitatam: Sic ergo sacramentum dicitur operari physice, non quia commensuratur partes sint simul, aut secundum successionem suam assumatur à Deo, sed quia remanent in ultimo talis successionis virtualiter, tamen in ultimo mutato esse, in quo (ut supra diximus) patitur virtus productiva gratiæ.

Dices tertio: Si sacramentum operatur in instanti extrinsecè terminativo, sequitur quod potest sacramentum habere suum effectum in instanti separationis animæ à corpore: Sed hoc videtur absurdum: Ergo &c. Minor patet, quia tunc homo qui in tota vita sua fuit in peccato mortali, posset in instanti quo jam non vivit amplius, gratiam accipere, & salvari, quod omnino impossibile est. Sequela verò Majoris probatur, Contingere potest quod taliter ministretur sacramentum homini morienti, ut idem sit instans extrinsecum sacramenti, & separationis animæ à corpore: Ergo si sacramentum operatur in instanti extrinsecè terminativo, poterit habere suum effectum in instanti separationis animæ à corpore, & producere gratiam in anima jam à corpore separata.

Respondeo primò retorquendo argumentum in Adversarios, nam etiam contingere potest, quod taliter ministretur sacramentum homini morienti ut, idem sit instans intrinsecum sacramenti, & separationis animæ à corpore: Ergo si sacramentum causat gratiam in instanti intrinsecè terminativo illius, poterit habere suum effectum in instanti separationis animæ à corpore.

Respondeo secundò, negando sequelam Majoris, nam admissò illo casu, anima separata non recipiet gratiam per sacramentum, ob duplicem rationem. Primò scilicet, ob defectum subjecti capax, sicut enim in naturalibus, vi alterationis non relinquitur forma naturalis in ultimo termino, si materia destrueretur, quia non esset in quo reciperetur: ita etiam si contingeret hominem mori in ultimo instanti extrinsecè terminativo sacramenti, verè sacramentum non causaret gratiam, quia non esset subiectum capax ad recipiendi; si quidem non anima separata, sed corpus conjunctum, est capax recipiendæ gratiæ, & justificationis à peccato. Secundò, quia in ultimo sacramentum non esset ultimò completum, cum non haberet suum ultimum mutatum esse, quod operamen mediante (ut suprà dicebamus) sacramentum producit gratiam: Sicut enim subiectum motus sacramentalis est Homo, ita determinati indivisibilis, seu mutati esse illius; unde in primo non esset homo, non posset esse tale indivisibile, seu mutatum esse, motus sacramentalis.

Ad completam hujus difficultatis resolutionem, diligenter observandum est, quod quando in prima conclusione diximus, gratiam sacramentalem in instanti produci, si sit sermo de mensura propria & proportionata ipsi gratiæ, hoc non debet intelligi de instanti temporis continui, sed discreti; cum enim actio illa intentionalis quæ sacramenta producunt gratiam, non sit corporea & successiva, sed spiritualis & supernaturalis, non habet pro mensura sui propria & proportionata tempus nostrum, sed aliam mensuram superiorem, quæ nulla alià esse potest, quam tempus discretum, quo actiones supernaturales mensurantur. Quia tamen in hoc tempore discreti, mensurans proprie & per se

productionem gratiae, potest coexistere toti tempori quo durat motus sacramentalis aut quo profertur ultima syllaba, vel solum instanti mensuranti ultimum mutatum esse motus sacramentalis, ideo querunt Theologi, an gratia, in tali duratione temporis, vel in illo instanti, producat; & in hoc sensu diximus in prima conclusione, gratiam sacramentalem non causari in tempore, sed in instanti, nimirum in instanti temporis discreti, correspondenti non parti, sed solum instanti nostri temporis.

§. VI.

Solvitur ultimum argumentum, & an virtus per quam sacramenta eleventur ad causandam gratiam, sit spiritalis, vel corporea, motio, vel qualitas, breviter explicatur.

Objiciunt ultimum Adversarii: Si sacramenta essent instrumenta physica ad causandam gratiam, deberet ipsis imprimi virtus aliqua a Deo, causativa gratiae: Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud. Major certa videtur, quia sacramenta ex se nullam habent virtutem sufficientem ad agendum in animam, & producendum in ea gratiam sanctificantem: Ergo necesse est quod prius natura quam operentur, accipiant a Deo aliquam virtutem per quam eleventur. Minor vero suadetur primo: Si esset aliqua virtus in sacramentis, vel esset spiritalis, vel corporea? Non spiritalis, quia implicat virtutem spirituales recipi in subiecto corporeo. Nec etiam corporea, nam sicut sacramentum ex eo quod corporeum est, non potest ex se, etiam instrumentaliter, attingere effectum supernaturalem & spirituales qualis est gratia; ita etiam non posset eam attingere, motum & elevatum per solam virtutem corpoream.

Secundo probatur eadem Minor: Si in sacramentis daretur virtus aliqua causativa gratiae, per quam eleventur, vel talis virtus esset motio, vel qualitas? Primum dici nequit, cum enim motus le teneat ex parte actus secundi, nequit esse virtus elevans sacramentum, ipsiusque in actu primo confluentis. Nec etiam secundum, alioquin sacramenta nova legis haberent virtutem productivam gratiae permanentem, & sic non essent instrumenta ad causandam gratiam, cum sit contra rationem instrumenti operari per formam sibi permanentem inherentem.

Hic argumento multipliciter respondent Auctores qui physicam sacramentorum novae legis causalitatem defendunt. Suarez enim, Meratius, Yzambertus, & alii Recentiores, nolentes admittere in sacramentis virtutem ullam supernaturalem, per quam eleventur, recurrunt ad potentiam quandam obedientialem, proximam & immediate activam omnium effectuum supernaturalium, qui non repugnant, quam volunt singulis rebus creatis esse congenitam, imò & ab illis non esse distinctam, sed esse ipsammet entitatem cuiuslibet rei, ut potentem cum Deo influere in quemcunque effectum.

Sed haec solutio & doctrina Suaris, non solum Thomistis, sed etiam Vazqui, aliisque Societatis Tholomis displicet, & fusa a nobis confutata est in Tractatu de visione beatifica, ibi enim multis ostendimus, potentiam illam obedientialem, proximam, & immediate omnium actuum supernaturalium, cum solo concursu Dei simultaneo operativam, & omnibus rebus creatis con-

Tem. V.

A genitam, fictitiam esse, contradictionem involvere, totum ordinem gratiae evertere, virusque Pelagiani erroris continere. Addo quod, etsi talis potentia obedientialis admitteretur, illa non sufficeret ad constituendum aliquid in ratione instrumenti divinae virtutis in actu primo; alioquin, cum juxta Suarem detur in omnibus rebus creatis talis potentia, hoc ipso quod creaturae sunt, omnes essent instrumenta in actu primo ad producendam gratiam aut effectum supernaturalem, nec particularem ordinationem in hoc haberent sacramenta, ut dicerentur esse in actu primo Dei instrumenta ad producendam gratiam; solum enim requireretur applicatio & concursus Dei cum qualibet rei creatae ad producendum talem effectum: applicatio autem & concursus simultaneus non dant virtutem, nec constituunt creaturam in actu primo potentem ad operandum, sed illam ut talem supponunt: Ergo ante applicationem & concursum Dei simultaneum, dicerentur res omnes creatae instrumenta Dei ad producendam gratiam, aliosque effectus supernaturales, subindeque omnes creaturae essent sacramenta.

Addo etiam, repugnare quod instrumentum per virtutem activam sibi congenitam inchoative constituatur in actu primo respectu effectuum quos solum instrumentaliter attingit, & ut excedens respicit. Et hoc praesertim habet verum in instrumentis divinae virtutis, quia in instrumentis quae assumuntur ab agentibus naturalibus, aliquid est in instrumento quo indiget agens naturale ad suum effectum, & ideo non potest aequaliter agere uno instrumento, sicut alio: sicut non potest quis scribere securi, sed calamo, & idcirco agens naturale non praevinit in instrumento suo omnem ordinem ad effectum: At vero Deus aequè bene potest gratiam producere ablutione, & ambulatione, ut quavis alia re, aut operatione, unde non supponit in instrumento suo aliquem ordinem ad effectum supernaturalem, sed omnem ipse praevinit, & ab ipso derivatur: Ergo non debet inchoativa virtus productiva gratiae, & aliorum effectuum supernaturalium in instrumentis Dei, ipsis naturaliter esse congenita, ut fingit Suarez.

Secunda solutio est Vincentii Asturicensis, & aliorum, qui ut activitatem hanc obedientialem, ab ipsa naturali entitate indistinctam rejicerent, & tamen virtutem supernaturalem a Deo sacramentis impressam admittere non cogerentur, dixerunt sacramenta, & alia divinae virtutis instrumenta, non elevari, nec constitui in actu primo ad producendam gratiam, & alios effectus supernaturales, per aliquid intrinsecum, sed per extrinsecam subordinationem ad Deum, & specialem ipsius assistentiam,

Sed hic etiam modus dicendi communiter à Thomistis rejicitur, & merito, repugnat enim manifestè doctrina D. Thomae, qui variis in locis expresse admittit virtutem creatam & supernaturalem in sacramentis, & aliis divinae virtutis instrumentis, per quam ad producendam gratiam, & alios effectus supernaturales eleventur. Nam hic art. 4. cum retulisset sententiam aliquorum dicentium sacramenta causare gratiam, per virtutem divinam sacramento assistentem (quae est sententia de elevatione per subordinationem extrinsecam, & specialem Dei assistentiam) eam rejicit: quia (inquit) *Ponendo*

H ij quod

quod sacramentum sit instrumentalis causa gratiae, necesse est simul ponere quod in sacramentis sit quaedam virtus instrumentalis ad inducendum sacramentalem effectum. Hanc etiam virtutem clarissime admittit in solutione argumentorum, ut legenti patebit. Et infra quaest. 74. art. 4. ait quod verba consecrationis inest quaedam virtus creata ad conversionem sacramentis faciendam: & oppositum (subdit) dictis sanctorum repugnat, & derogat dignitati sacramentorum nova legis. Similia habet in 4. ad Annib. dist. 8. art. 5. ubi sic concludit: *Et quia forma efficit significando, ideo completa significatione, in fine orationis, id est in eius termino, infunditur ei virtus efficiendi, quae perficit transmutationem in instanti.* Denique in 4. sent. dist. 1. quaest. 1. art. 4. quaest. 2. ait. *Dicendum quod propter auctoritates inductas necesse est ponere aliquam virtutem supernaturalem in sacramentis.* Et dist. 8. quaest. 2. art. 3. refert S. Dionysium in fine libri de Eccles. hierarchia dicentem: *In ipsis scilicet consummatis invocationibus, id est formis sacramentorum, esse virtutes operativas ex Deo.* Et subiungit ipse D. Thomas, relata opposita opinione: *Sed hoc opinio dignitati sacramentorum nova legis derogat, & dictis Sanctorum obviare videtur.* Et ideo dicendum est, quod in verbis praedictis, sicut in aliis formis sacramentorum, est aliqua virtus ex Deo. Ergo juxta doctrinam D. Thomae, sacramenta non elevaruntur ad producendam gratiam, per extrinsecam subordinationem ad Deum, seu specialem ejus assistentiam, sed per impressionem alicujus virtutis supernaturalis in ipsis receptae.

18. Ratio etiam id suadet: Primo quia impossibile est illud quod est de se impotens & improporcionatum ad causandum aliquem effectum, reddi potens & proportionatum ad illum producendum, nisi intrinsecè mutetur, subindeque nisi in se recipiat aliquam formam seu virtutem quam antea non habebat: Sed sacramentum non est de se potens ad causandam gratiam: Ergo non potest reddi potens, & constitui in actu primo ad illam producendam, nisi intrinsecè à Deo mutetur, & elevetur, per impressionem alicujus virtutis supernaturalis. Minor patet, Major verò suadetur. Causam esse potentem, & constitutam in actu primo ad operandum, non est aliqua denominatio extrinseca, subindeque à virtute aliqua & principio interno peti debet: Ergo implicat de non potente in actu primo reddi potentem & proportionatam ad aliquem effectum producendum, nisi intrinsecè mutetur per receptionem alicujus virtutis activae quam antea non habebat.

Confirmatur ex illo communi axioma Philosophorum, *Idem manens idem, semper facit idem:* Sed si aqua verbi gratia in Baptismo non recipiat aliquam virtutem à Deo, per quam elevetur & reddatur potens ad producendam gratiam, semper manebit eadem: Ergo semper faciet idem quod antea praestabat, id est solum abluer corpus, non vero mundabit cor, nec gratiam in anima producat.

120. Secundo: Omnis causa efficiens antequam producat aliquem effectum, vel eliciat aliquem operationem, debet eam in se praetercontinere, saltem virtualiter, aliis non posset illam producere, & extra se emitte; unde implicat quod sacramentum producat gratiam in anima, nisi prius saltem naturam eam virtualiter & in actu primo contineat:

A) Sed non potest eam in actu primo & virtualiter in se praetercontinere, nisi ratione alicujus virtutis Deo receptae: Ergo ut producat physicè gratiam, necesse est quod à Deo, per impressionem alicujus virtutis supernaturalis, prius saltem naturae vetur.

Confirmatur & magis illustratur hac ratione. Nulla causa physicè agere potest, nisi prius habet naturam naturae in se virtutem physicam & naturalem ad agendum, cum actus secundus eliciatur praesupponat primum: unde si Deus velit aliquam creaturam operari & producere aliquem effectum requiritur indispensabiliter quod prius vel supponat in ea virtutem ad illum producendum; alioquin talis causa non ageret, sed Deus ad ejus praesentiam, talem effectum produceret. Ergo cum sacramenta non habeant ex se virtutem ad producendam gratiam, ut eam instrumentum ter physicè producant, necesse est ut à Deo per impressionem alicujus virtutis supernaturalis eleventur.

Confirmatur amplius: Licet probabile sit, quod ad complendam activitatem, & actum primum alicujus causae, sufficiat sola assistentia extrinseca Dei, absque impressione alicujus virtutis, tamen probabile est quod divina essentia in ratione speciei potest complere activitatem intellectus operificati, per solam assistentiam sui ad intellectum repugnat tamen quod detur tota activitas, & actus primus ad agendum alicui causae, per solam extrinsecam Dei assistentiam; oportet enim quod agens seu causa à qua exit actio, in se habeat activitatem, & id quo agat, & quo emittat actionem. Sed sacramenta nullam plane habent ex sua natura activitatem, seu vim gratiae productivam, ut fatentur Auctores hujus sententiae, qui in rebus creatis non agnoscunt potentiam illam obedientiam proximè & immediate effectuum supernaturalium operativam, quam fingit Suarez? Ergo impossibile est sacramenta elevari & reddi potentia ad causandam gratiam, per solam assistentiam Dei extrinsecam, sed ad hoc praestandum, necesse est quod Deus virtutem aliquam supernaturalem ipsis tribuat.

Tertio non potest intelligi quod Deus specialiter assistat alicui instrumento, & illud suo actu conjungat, & subordinet, nisi instrumentum aliquo modo mutetur: Ergo & nisi recipiat aliquam intrinsecam. Consequentia patet, Antecedens probatur. Eo ipso quod Deus incipit assistere specialiter alicui instrumento, resultat nova realitas realis in instrumento in ordine ad Deum: relatio autem realis nequit inter duo extrema resultare, nisi saltem in altero eorum sit realis mutatio, quae cum non possit esse in Deo, necessario dicendum est eam fieri in instrumento.

Denique: Et si in instrumentis quae naturaliter sunt colligata cum causa principali, non requiratur nova immutatio, ut operentur; sicut in calore animalis, ut producat carnem, non requiritur nova virtus ab illo proveniens, nempe ab animali: tamen in instrumentis quae de novo colligantur, oportet novam dari immutationem quae dicatur instrumentum subordinatum tali causae, & illi unitum, atque ab ea ad agendum elevatum, ut docent Philosophi in 1. Physicorum, & patet in terra, dolabra, penicillo, & alii instrumentis artificialibus: Atqui sacramenta non sunt instrumenta naturaliter Deo colligata, & subordinata, ad causandam gratiam, sed à Christo adhuc effectum praestandum instruitur: Ergo

gratiam producant, necesse est quod per impressionem alicujus virtutis supernaturalis, intrinsecè immutentur. Unde

127. Ad argumentum principale initio paragraphi propositum respondeo, concessa Majori, negando Minorem, ad cuius primam probationem, in qua quaeritur an virtus illa supernaturalis in sacramentis recepta, sit spiritualis vel corporea; Respondent Paludanus, Cabrera, Sylvius, & alij, virtutem illam esse formaliter corpoream, virtualiter tamen spiritualement, quia est à Deo, qui summè spiritualis est. Sed præterquam quod hæc solutio est formaliter contra D. Thomam hic art. 4. ad 1. asserentem virtutem illam spiritualement esse, non tollit difficultatem argumenti propositi; nam sicut sacramentum, quia corporeum est, non potest esse, etiam instrumentaliter, attingere effectum supernaturalem & spiritualement, qualis est gratia, ita etiam non potest eam attingere motum & elevatum per solam virtutem corpoream. Item sicut sacramentum, ex eo quod est corporeum, non habet ex se ullam vim agendi in animam, quæ spiritualis est; ita & virtus corporea, quæcunque illa sit, est penitus incapax agendi in animam.

Dicendum ergo est, virtutem illam quæ sacramenta eleantur ad causandam gratiam, spiritualement esse. Ad probationem verò in contrarium respondetur primò cum D. Thoma citato, quod sicut forma spiritualis incompleta, qualis est anima rationalis, potest informare materiam; quamvis forma spiritualis completa, qualis est Angelus, hoc non possit; ita etiam, licet virtus spiritualis completa & permanens, non possit recipi in subiecto corporeo, bene tamen virtus incompleta, vitalis, & intentionalis. Cuius disparitatis ratio est, quia accidens vitale & incompletum, licet ex parte quæ est accidens, dependeat à subiecto in esse; quia tamen, formaliter ut vitale, magis debet commensurari termino quàm subiecto, via enim in quantum via, solum debet habere commensurationem cum utroque termino à quo & ad quem: Unde si causa à qua producit, & terminus ad quem ordinatur, spiritualia sunt, ut contingit in proposito, tale accidens spirituale esse debet. At verò accidens completum & permanens, solum est subiecti cui in hæret, non verò alterius ad quod in actu exercitio continuo ordinatur, & idè debet ipsi subiecto proportionari & commensurari, subindeque esse corporeum, si subiectum in quo recipitur corporeum sit. Unde cum dicitur, quidquid recipitur, ad modum recipientis recipitur, distinguendum est, si habeat esse permanens, concedo. Si habeat esse fluens, & intentionale, ac elevat ad effectum supernaturalem, nego. Quod enim ita elevat, non debet esse secundum modum, sed potius supra modum recipientis, & in eo debet solum præsupponere non repugnantiam ad sui receptionem.

Secundò responderi potest, quod licet repugnet accidens spirituale recipi in subiecto corporeo, quia corporeum est, non tamen quod in subiecto corporeo, quatenus est ens creatum, recipiatur: Virtus autem spiritualis per quam sacramenta eleantur ad causandam gratiam, non recipitur in sacramento, quatenus corporeum est, & à respirituali distinctum, sed quatenus est ens creatum. Et ratio est, quia hæc virtus recipitur in subiecto corporeo, ratione potentie

Tom. V.

obedientialis passivæ: potentia autem obedientialis passiva non convenit rei corporeæ, quia corporea est (aliàs non conveniret rei spirituali) sed quia est ens creatum, & idè hæc potentia obedientialis est ejusdem rationis, formaliter loquendo, in respirituali & corporea.

Dices primò contra primam solutionem: accidens corporeum, etiam incompletum, non potest recipi in subiecto spirituali: Ergo neque accidens spirituale, etiam incompletum, in subiecto corporeo.

Respondet Aravius, negando Antecedens: si enim (inquit) verum est illud principium quod supra adduximus, nimirum accidens vitale & incompletum non commensurari subiecto, sed soli principio & termino, tam bene concluditur, accidens incompletum & vitale corporeum, posse recipi in subiecto spirituali, ac accidens spirituale incompletum in subiecto corporeo.

Verum si hic Author attendisset ad subiectum accidentis corporei, concessisset Antecedens, & negasset consequentiam: quamvis enim accidens vitale solum commensuretur & principio & termino, si aliud non obstat, si tamen sit corporeum, dicit essentialiter habitudinem ad corpus tanquam ad subiectum, quia essentialiter exigit obiectum extensum, aut extensionem connaturaliter exigens; cuius ratio est, quia quantitas fundatur & radicatur in gradu corporis, unde necesse est, ut illud omne quod pertinet ad gradum entis corporei, habeat in se quantitatem, aut pertineat ad subiectum quantitatis.

Est etiam alia ratio disparitatis inter accidens spirituale & corporeum, accidens enim debet esse perfectio subiecti in quo recipitur: Unde cum corporeum nequeat perficere spirituale, bene tamen spirituale corporeum, licet accidens spirituale incompletum, & vitale, possit recipi in subiecto corporeo, repugnat tamen accidens corporeum, quodcunque illud sit, recipi in subiecto spirituali.

Dices secundò: Omne accidens habet existentiam dependentem à subiecto in quo recipitur, de communiter dicitur, *Accidentis esse, est subiecto inesse*: Ergo si recipiatur in subiecto corporeo, eius existentia erit corporea: Sed repugnat accidens spirituale existere per existentiam corpoream, cum existentia debeat esse proportionata essentia quam actuat: Ergo repugnat accidens spirituale, quodcunque illud sit, recipi in subiecto corporeo.

Respondeo concessa Antecedente, distinguendo Consequens: Ergo si recipiatur in subiecto corporeo, quia corporeum est, eius existentia erit corporea, concedo. Si recipiatur in subiecto corporeo, sed non quia corporeum est, sed quatenus est ens creatum, & substantia creata, nego; & concessa Minori subsumptà, eadem distinctione, secundum consequens, seu consequentia distingui debet. Solutio patet ex dictis in secunda responsione ad principale argumentum. Ibi enim dicebamus, quod licet virtus spiritualis recipi possit in subiecto corporeo, in eo tamen non recipitur quia corporeum est formaliter, sed quatenus est ens, & substantia creata, quia non recipitur in eo, nisi ratione potentie obedientialis passivæ, quæ competit rebus creatis sub ratione generalis entis & substantie creatæ, non vero præcisè sub ratione corporis: Unde licet ratione talis potentie, accidens spirituale recipiatur

H iij

in subiecto corporeo, non oportet tamen ejus existentiam esse corpoream.

133. Ad secundam probationem Minoris principalis, in qua quaeritur; an virtus per quam sacramenta eleantur ad causandam gratiam, sit motio, vel qualitas? duobus modis respondent Thomistae: aliqui enim asserunt virtutem illam esse motionem aliquam virtuosam, eleantem simul & applicantem ipsum sacramentum ad gratiam producendam. Ita Nazarius, Nufio, Cabrera, & Joannes à S. Thoma. Alij verò docent, illam esse qualitatem vialem & incompletam, habentem modum motionis, & ad secundam speciem qualitatis reductivè pertinere. Ita Paludanus, Capreolus, Ferraricus, Choquetius, Martinez à Prado, & alij ex nostris Thomistis. Et hic dicendi modus videtur probabilior, & doctrinæ D. Thomae conformior. Nam S. Doctor in 4. dist. 1. quaest. 1. art. 4. quaest. 2. in corp. & ad 1. sic concludit: *Vnde & virtus hac quae est in sacramentis, reducit ad id genus in quo est virtus completa principalis agentis, quae est qualitas.* Quae autoritas videtur expressa, cum clarè S. Thomas virtutem quae est in sacramentis ad causandam gratiam, ad speciem qualitatis reducat; non enim est in genere qualitatis directè, quia non est qualitas completa, sed incompleta. Unde ibidem dist. 8. quaest. 2. art. 3. in corp. ait: *Sed hac qualitas non habet esse completum in natura, qualiter est virtus alicuius principalis agentis secundum formam suam: sed habet esse incompletum, sicut virtus quae est in instrumento ex intentione principalis agentis, & sicut similitudines colorum in aere, ut supra dist. 1. dictum est.* Ubi S. Thomas eo sensu quo negat virtutem illam esse qualitatem completam, affirmat esse qualitatem incompletam, adducitque Exemplum specierum intentionalium in aere existentium, quas constat esse qualitates incompletas, viales, & transeuntes: Ergo juxta doctrinam D. Thomae asserendum est, virtutem superius vialem per quam sacramenta eleantur ad causandam gratiam, esse qualitatem vialem & transeuntem, & habere solum modum motionis, non autem reipsa motionem aliquam virtuosam esse.

Ratio etiam id suadet: Nam talis virtus non 134. solum applicat sacramenta ad instrumentalem operationem, ob quam rationem se habet ut motio, sed etiam constituit illa in actu primò, conferens illis vim eliciendi talem actionem, quam de se non habent: Sed virtus reddens subiectum activum, seu vim operandi illi tribuens, ipsumque in actu primò constituens, pertinet ad genus qualitatis, scilicet ad habitum, vel potentiam; directè quidem, si sit completa; indirectè verò & reductivè, si sit incompleta, ut communiter docent Philosophi: Ergo virtus supernaturalis per quam sacramenta eleantur à Deo ad causandam gratiam, reductivè ad genus qualitatis pertinet.

Confirmatur: Character pertinet ad genus qualitatis, ut est communis Theologorum sententia: Ergo & virtus per quam sacramenta eleantur, eadem enim est ratio utriusque, quia utraque est virtus instrumentalis, complens potentiam in ordine ad aliquos effectus, naturam eius virtutem excedentes; & in hoc solum differunt, quod character est virtus instrumentalis permanens, virtus autem per quam sacramenta eleantur, est fluens & transiens, & se habet per modum motionis, ideoque interdum à S. Thoma appellatur motio,

quamvis locis suprà citatis expressè asserat esse qualitatem.

Dices, Idem S. Doctor 2. 2. quaest. 78. art. 1. 1. negat posse dari aliquam qualitatem ex quo genere operativam Miraculorum: Ergo non potest dari in sacramentis aliqua qualitas ex quo genere productiva gratiae.

Respondet D. Thomam ibi negare tantum qualitatem permanentem & habitalem, quare omnia miraculorum genera se extendere nata in qualitas autem illa quam in instrumentis divinae virtutis admittimus, nec permanens est, sed vialem & incompletam, nec ad omnia miraculorum genera se extendit, sed pro diversis miraculis, diversetiam exiguntur qualitates.

ARTICULVS IV.

An sacramenta novae legis, Christi & Dei, moralia instrumenta ad causandam gratiam dici possint?

§. 1.

Referuntur sententiae & vera eliguntur.

135. Multis ostendimus praecedentibus articulis, sacramenta novae legis esse instrumenta physica Dei ad causandam gratiam, sed adhuc superest breviter discutendum, an praeter causalitatem illam physicam, quam passim Thomistae omnes una cum S. Doctore illis attribunt, casualitas aliqua moralis illis conveniat, possintque Christi & Dei moralia instrumenta appellari: cuius difficultatis resolutione, partem negantem tenent aliqui ex nostris Thomistis, contententes sacramenta novae legis, nec Christi, nec Dei posse propriè instrumenta moralia appellari. Ita ex professo docent Hyacinthus Choquetius de origine gratiae sanctificantis disp. 9. cap. 1. Nufio, Martinez à Prado, & ex extraneis Suarez, Valentia, & Alanus.

Sententia tamen affirmans illa non solum esse instrumenta physica, sed etiam moralia Christi & Dei, videtur probabilior, & communior est Schola D. Thomae, eamque ex Thomistis amplectuntur Cabrera, Aravius, Joannes à S. Thoma, Marcus à Serra, Philippus à S. Trinitate, & recentioribus Henriquez, Bonacina, & alij, cum quibus.

Dico primò: sacramenta novae legis esse causalitatem instrumentales morales Christi Domini ad gratiam producendam.

Probatum breviter: illud est causa moralis instrumentalis alicuius effectus, quod ut subordinatum causae principali morali, inducit causam physicam ad ipsius productionem, ut patet, cum pretium quo artifex conducitur, inducit ipsum ad faciendum artefactum: Atqui sacramenta novae legis inducunt causam physicam gratiae, scilicet Deum, ad eius productionem, ut subordinata Christo Domino, qui est causa principalis moralis ipsius, per modum meriti, impetrationis, & satisfactionis: Ergo &c. Major patet: Aliter probatur. Sacramenta novae legis se habent ad Christum in ordine ad gratiam proportionatè, sicut pecunia se habet ad emptorem, in ordine ad rem aliquam emendam, quia licet pecunia continet pretium rei emendae, ita sacramenta continent pretium ipsius gratiae, quod est virtus passionis Christi. Sicut ergo pecunia, ut sub-

ordinata emptori, inducit vendentem ad tradendam emtori rem venditam; ita etiam sacramenta novæ legis, ut subordinata Christo pro nobis merenti, & satisfaciendi, inducunt nostro modo loquendi Deum ad gratiam conferendam illis à quibus suscipiuntur.

Confirmatur: Sacramenta novæ legis sunt instrumenta Christi ut causæ principalis morali gratiæ. Ergo sunt instrumenta moralia ipsius. Consequentia patet, omne enim agens principale debet uti instrumento sibi proportionato, & eiusdem ordinis cum ipso, ita ut agens principale physicum, instrumento physico, agens verò principale morale, instrumento morali utatur. Antecedens verò sic ostenditur. Sacramenta novæ legis sunt instrumenta Christi prout est noster Redemptor: Sed Christus, in quantum noster Redemptor, est causa principalis morali gratiæ: Ergo sacramenta novæ legis sunt instrumenta Christi, ut causæ principalis morali. Major est evidens, Minor probatur. Causa meritoria alicuius doni, vel præmii, est causa morali illius: Christus autem ut noster Redemptor, est causa meritoria nostræ gratiæ, & quidem principalis in genere causæ morali meritoria; quia causa instrumentalis subordinatur alteri causæ principali tanquam superiori, nulla autem potest dari causa superiori Christo, à qua meritum eius ut à causa principali procedat; siquidem Deus qui solus est superior Christo ut homini, est incapax merendi, ex eo quod ille qui meretur est inferior illi qui mercedem retribuit: Deus autem nec potest esse inferior alicui, nec ab aliquo mercedem expectare vel accipere: Ergo Christus, in quantum noster Redemptor, est causa principalis morali gratiæ.

Dico secundo: Sacramenta novæ legis possunt etiam dici instrumenta moralia respectu Dei, in ordine ad gratiæ productionem.

Probatur: illud est instrumentum morale Dei in productione gratiæ, quod ab ipso habet vim movendi causam principalem physicam, ut producat gratiam: Atqui sacramenta novæ legis, non solum à Christo, sed ab ipso etiam Deo, habent vim movendi moraliter: Ergo non solum instrumenta moralia Christi, sed etiam Dei, in ordine ad gratiæ productionem, dici debent. Major patet, Minor probatur. quando quis promittit se ad præsentiam alicuius rei collaturum aliquod beneficium, huiusmodi deinde res applicata, habet ex tali promissione vim movendi moraliter promittentem, ut conferat tale beneficium: Atqui Deus promittit se daturum gratiam, ad præsentiam sacramentorum: Ergo sacramenta applicata habent ex illa Dei promissione vim movendi ipsi Deum promittentem, ut conferat gratiam.

Confirmatur: Deus exhortationibus & præceptis Christum excitavit & determinavit, ad promerendum nobis gratiam, & ad instruendum sacramenta, quibus medianibus meritum ipsius nobis applicaretur, & ipse moveretur nostro modo intelligendi ad gratiam principaliter nobis communicandam: Ergo ex hoc etiam capite sacramenta possunt dici instrumenta moralia Dei. Unde Deus se habet in proposito, sicut artifex qui alium hortaretur, ut se invitaret ad artefactum aliquod efficiendum, oblata pecuniâ: sicut enim illa pecunia esset non solum morale instrumentum illius qui ea mediante invitaret artificem ad operandum, sed etiam ipsius artificis, qui per

eam vellet moveri ad operandum; ita etiam in proposito, sacramenta sunt moralia instrumenta: non solum Christi, quatenus eis medianibus sua nobis applicat merita ad gratiam à Deo impetrandam, sed Dei, qui voluit eis moveri ad gratiam nobis communicandam.

S. II.

Solvuntur objectiones.

Objicies, primo: Si sacramenta novæ legis essent instrumenta moralia Dei, ex eo quod Deus promittit ad illorum præsentiam se gratiam largiturum, etiam sacramenta veteris legis possent dici instrumenta moralia Dei ad gratiam producendam: Sed hoc videtur falsum, & repugnans doctrinæ D. Thomæ: Ergo & illud. Sequela Majoris est evidens, quia etiam Deus promittit se ad præsentiam sacramentorum veteris legis daturum gratiam non ponentibus obicem. Minor verò probatur: D. Thomas hic art. 6. ex professo inquirens, utrum sacramenta antiqua causarent gratiam? Respondet negativè. Ergo censet non fuisse etiam instrumenta moralia Dei ad illam producendam, aliâs diminutè processisset nihil dicendo de illa causalitate morali.

Respondet concessa Majori, negando Minorem, ut enim ostendimus Tractatu sequenti, cum agemus de circumcisione, circumcisio, & alia veteris legis sacramenta causant gratiam ut instrumenta moralia Dei. Ad probationem in contrarium dicendum est, D. Thomam negasse tantum causalitatem physicam sacramentis veteris legis. Nectamen diminutè processisset, nihil dicendo de causalitate morali, quia art. 1. dixerat causalitatem moralem quæ convenit sacramentis novæ legis, non transcendere rationem signi, unde quia art. 6. inquirebat de causalitate transcendente rationem signi, quam concesserat sacramentis novæ legis art. 1. non debuit art. 6. explicare hanc causalitatem moralem; imo hoc ipso quod illa non transcendit rationem signi, supposuit eam convenire etiam sacramentis veteribus.

Obijcies secundo: Causa morali non est instrumentum illius qui movetur ad conferendum effectum, sed alterius qui movet ipsum; preces enim aut pretium, aut consilium, vel merus, quibus Petrus movet Paulum ad aliquod beneficium conferendum, non sunt instrumenta Pauli quibus beneficium conferat, sed Petri, quibus Paulum excitet ad illud conferendum: Atqui sacramenta novæ legis, sunt instrumenta Dei quibus confert gratiam: Ergo non possunt dici causæ morales respectu illius.

Respondet primò negando Majorem, universaliter & absolute sumptam, nullum enim est inconveniens, quod instrumentum morale, quo mediante aliquis movet alium ad operandum, sit etiam instrumentum morale illius qui movetur, ut patet exemplo adducto in probatione secundæ conclusionis; si enim artifex aliquem hortaretur, ut se invitaret ad artefactum aliquod efficiendum, oblata pecuniâ, illa pecuniâ esset morale instrumentum, non solum illius qui ea mediante invitaret artificem ad operandum, sed etiam ipsius artificis, qui per eam vellet moveri ad artefactum efficiendum.

Respondet secundo distinguendo Majorem: Quod inducit ad aliquid faciendum, non est instrumentum illius qui movetur vel inducitur ad illud

illud præstandum: si ille non promiserit se illud facturum ad præsentiam talis rei, concedo. Si promiserit se illud facturum ad illius præsentiam, nego. Cum ergo in proposito Deus promiserit se daturum gratiam ad sacramentorum applicationem, illa possunt dici instrumenta moralia Dei.

146. Obijciens tertio: Ut sacramenta novæ legis essent instrumenta moralia Dei in productione gratiæ deberet Deus esse causa moralis gratiæ. Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud. Major patet, nam instrumentum morale respicit causam principalem ejusdem ordinis. Minor verò suadetur, Tum quia causa moralis non influit per se in effectum: Deus autem influit per se in gratiam. Tum etiam, quia non potest explicari causalitas moralis, quam Deus excreat una cum sacramentis.

147. Respondeo concessâ Majori, negando Minorem, ad cujus primam probationem, distinguo Minorem: Deus influit per se in gratiam, quatenus præcise est causa moralis illius, nego. Quatenus præter causalitatem moralem habet efficientiam physicam, concedo. Ad secundam dicendum, causalitatem Dei moralem consistere in hoc quod Deus promiserit se daturum gratiam ad præsentiam sacramentorum; vel in hoc quod Christo præcepit, ut applicaret suæ passionis merita sacramentis, quibus deinde ad dandam nobis gratiam moveretur ut antea explicatum est.

ARTICVLVS V.

Quam gratiam causent sacramenta novæ legis? An primam, vel secundam?

§. I.

Quibusdam præmissis referuntur sententia.

148. Notandum primò Gratiam sanctificantem solere distingui in primam & secundam. Illa prima dicitur, quæ primum infunditur subiecto, nondum habenti ullum gradum gratiæ sanctificantis, atque adeo existenti in peccato mortali, quod definit esse quando gratia infunditur. Illa verò appellatur secunda, quæ advenit subiecto jam grato, & gratiam jam præhabitam auget.

149. Notandum secundò: Sacramenta novæ legis alia esse quæ dicuntur *sacramenta vivorum*, alia quæ vocantur *sacramenta mortuorum*. Sacramenta mortuorum sic dicta sunt, quod pro mortuis spiritualiter, morte videlicet peccati, instituta sunt, & sunt duo, Baptismus & poenitentia. Sacramenta verò vivorum sic appellantur, quia Christus ea instituit pro viventibus vitâ spirituali animæ, quæ est vita gratiæ, & sunt alia quinque.

150. Notandum tertio: Dupliciter nos posse intelligere quod aliquod sacramentum causet primam vel secundam gratiam, nimirum per se, & per accidens. Illa sacramenta dicuntur per se causare primam gratiam, quæ sunt instituta à Christo ad conferendam gratiam homini in peccato originali vel mortali existenti. Illa vero dicuntur per accidens causare primam gratiam, quæ licet instituta sint ad augendam gratiam, possunt tamen interdum causare primam gratiam. Et in hoc etiam duplici sensu, possunt sacramenta dici causare secundam gratiam, ut consideranti patebit. His præmissis.

A Triplex hic occurrit difficultas breviter discutenda, & resolvenda. Prima est, utrum omnia sacramenta tam vivorum quam mortuorum causent per se primam gratiam? Secunda, utrum saltem hoc sacramentis mortuorum conveniat, an sacramenta vivorum quæ per se causant gratiam, ordinantur ad causandam gratiam per accidens primam gratiam causare possint?

Quantum ad primum Nunno hic art. 1. difficultate 2. probabile esse dicit omnia sacramenta legis novæ per se conferre primam gratiam, hac tamen moderatione, ut duo sacramenta quæ dicuntur mortuorum, tam per se conferant, quam ex ratione communi sacramentis, sed ex propria ratione atoma, cetera verò solent ratione communi, quia hic apparet major congruitas sacramentorum novæ legis; subdistingue tenentiam hanc à viris doctissimis subtiliter & riosè defendi. In illam inclinare videtur Joannes S. Thoma hic art. 1. dubio 2. ubi docet sacramenta novæ legis esse per se productiva primæ gratiæ ex ratione generica.

Quid secundum, Gabriel, Ocham, Minor & alii Nominales, docere olim nullum ex sacramentis novæ legis, etiam pro mortuis institutum, per se loquendo causare primam gratiam in adultis. Fundamentum eorum erat, quia ad eum non sunt sufficienter dispositi ad aliquod sacramentum suscipiendum, nisi per contritionem unde cum contritio non sit sine gratia, nunquam adulti recipiunt fructuosè sacramentum aliquod, nisi præsupponantur in gratia. In quam opinionem incidunt Janenista, dum docent ad validitatem sacramenti poenitentis, prærequiri deborem sive detestationem peccatorum ex Dei detestatione procedentem, ac proinde qui sit vera contritio.

Quantum ad tertium Vaquez 3. parte disp. 103. cap. 4. Villalobos Tract. 4. difficult. 7. num. 4. Bernal disp. 11. sect. 2. docent sacramenta vivorum nunquam, etiam per accidens, causare primam gratiam. Alii id asserunt solum de quantum sacramentis, nimirum de Confirmatione, Eucharistia, Ordine & Matrimonio, & concedunt Extremam Unctionem in aliquo casu contra primam gratiam. Ita Cardinalis Delugo de Eucharistia disp. 12. sect. 1. num. 3. & 16. & Guis Hurtado disp. 3. difficult. 4.

Communis verò Thomistarum sententia tenet quidem non omnia novæ legis sacramenta causare per se primam gratiam, sed aliter duo sacramenta mortuorum, illam per se causare, non solum in parvulis sed etiam in adultis; sacramenta autem vivorum nunquam illam causare per se, bene tamen per accidens, atque adeo reddere de attrito contritum, nempe quando ille qui ad aliquod eorum accedit in peccato mortali existimat bonâ fide se esse in gratia, & attritionem habet, quam putat esse contritionem. Ita Capreolus, Cajetanus, Paludanus, Soto, & alii quos sequuntur, Suarez, Valentia, Granado, & alii communiter.

§. II.

Prima sententia reijciatur, & omnia sacramenta novæ legis non causare per se primam gratiam, breviter suadetur.

Dico primò: non omnia sacramenta novæ legis causant per se primam gratiam. Probatur

Probatur primò conclusio ratione fundamen-
tali. Illud dicitur convenire per se sacramentis,
quod convenit ex vi suæ institutionis: Sed omni-
bus sacramentis novæ legis ex vi suæ institutionis
non convenit causare primam gratiam: Ergo
omnia novæ legis sacramenta per se illam non cau-
sant. Major patet, nam sacramenta sunt signa
ad placitum, & ita omnem vim significativam &
causativam quam per se habent, debemus asse-
re illis convenire ex libera institutione Dei &
Christi; unde si aliquid ex vi institutionis non
convenit sacramentis, non potest ipsis convenire
nisi per accidens. Minor verò suadetur: Illa
sacramenta dicuntur instituta ad causandam pri-
mam gratiam, quæ sunt instituta ad remittenda
peccata: At omnia novæ legis sacramenta non
sunt instituta ad remittenda peccata, sed tantum
duo, nimirum Baptismus & Pœnitentia, quæ ad
tollendum peccatum originale & actuale institu-
ta sunt; alia verò instituta sunt ad alios effectus
producendos qui supponunt per se peccata re-
missa, & infusionem primæ gratiæ, ad conserva-
tionem & augmentum vitæ spiritualis, ut patet
de Confirmatione & Eucharistia: Ergo omnibus
sacramentis novæ legis, ex vi suæ institutionis
non convenit causare primam gratiam.

Confirmatur: Non alia de causa, aliqua sa-
cramenta novæ legis appellantur sacramenta
mortuorum, alia verò sacramenta vivorum, nisi
quia aliqua ordinantur ad mortuos spiritualiter
resuscitandos, subindeque ad producendam pri-
mam gratiam expulsiivam peccati: alia verò in-
stituta sunt ad magis perficiendam & augendam
spiritualem vitam gratiæ, & per consequens so-
lum ad producendam secundam gratiam, quæ
ita appellatur, ex eo quod adveniat subiecto jam
grato, & gratiam jam præhabitam augeat.

Respondet Nunno, hanc rationem, cum sua
confirmatione, convincere quidem omnia sa-
cramenta novæ legis, secundum rationes specifi-
cas atomas considerata, non causare per se pri-
mam gratiam; non probare tamen, quod ex ra-
tione communi & generica illam non causent:
licet enim (inquit) sacramenta vivorum ex sua ra-
tione specifica, sive differentiali, per se insti-
tuta sint ad solum augmentum gratiæ, sive ad
secundam gratiam producendam, atque adeo
ex tali ratione non habent conferre per se nisi
illud augmentum, sumpta tamen secundum
suam rationem genericam sacramenti novæ legis,
per se instituta sunt ad primam gratiam causan-
dam.

Verùm hæc responsio, licet subtilis primâ
fronte videri possit, nihil tamen re ipsa solidita-
tis habet. Unde contra illam arguitur primò:
Implicat quod differentia distinguens duas species
eiusdem generis, conveniat per se utrique spe-
ciei, etiam secundum rationem genericam, sicut
fieri non potest ut rationale conveniat ullo
modo homini & equo: Sed causare per se primam
gratiam, est differentia distinguens sacramenta
mortuorum à sacramentis vivorum, ut jam o-
stensum est, & concedit Nunno: Ergo causare
per se primam gratiam, sacramentis vivorum
secundum rationem genericam convenire ne-
quit.

Secundò, Differentia non debet repugnare
rationi genericæ: Sed si sacramenta vivorum ex
ratione generica per se causarent primam gra-
tiam, eorum differentia repugnaret rationi ge-
nericæ.

Tom. V.

Anerica: Ergo sacramenta vivorum ex ratione ge-
nerica sacramenti novæ legis non habent per se
causare primam gratiam. Major est principium
certum in Metaphysica, ex duobus enim repug-
nantibus ad invicem, non potest una simplex
essentia resultare, qualis resultat ex genere &
differentia. Minor verò probatur. Per se non
causare primam gratiam, sed eius augmentum
& perfectionem accidentalem, repugnat ei quod
est causare per se primam gratiam: Atqui sacra-
menta vivorum ex propria ratione differentiali
habent per se non conferre primam gratiam,
sed augmentum & perfectionem accidentalem
ipsius: Ergo si ex ratione generica per se con-
ferrent primam gratiam, differentia ipsorum re-
pugnaret rationi genericæ.

B Tercio, Distinctio illa metaphysica quoad cau-
salitatem gratiæ, absque fundamento fingitur,
sacramenta enim sub nulla ratione virtutem ha-
bent gratiæ productivam, nisi ex institutione
Christi: Christus autem nullam institutionem
fecit sacramentorum secundum rationem gene-
ricam, sed solum singula instituit ad suos specia-
les fines & effectus; & quamvis ex hac institu-
tione factum sit, ut conveniant omnia in ali-
quibus rationibus communibus quas intellectus
abstrahere potest, & præcisè considerare, ta-
men hoc ad nostram tantum speculationem per-
tinet, non vero ad practicam institutionem,
utpote, quæ per se particularia, & proprios ac
determinatos fines respicit, non generales, nisi
quatenus in specificis continentur.

C Confirmatur hæc impugnatio: Vel Christus
fecit aliquam institutionem sacramentorum quæ
dicuntur pro mortuis, secundum rationem ge-
nericam, vel non fecit? Si fecit, quæro ad quid
illa instituerit secundum rationem genericam?
Non ad causandam primam gratiam, quando-
quidem docet Adversarius id eis convenire secun-
dum rationem specificam, Si respondeat ad gra-
tiam ut sic, abstrahendo à primâ & secundâ,
idem dicam de sacramentis vivorum, ea nimirum
secundum rationem genericam non fuisse insti-
tuta neque ad primam neque ad secundam gra-
tiam, sed ad gratiam ut sic. Si respondeat, Chri-
stum non instituisse sacramenta mortuorum se-
cundum rationem genericam, sed secundum
specificam, quare non idem dici poterit de sacra-
mentis vivorum?

D Probatur secundo conclusio: Si omnia sacra-
menta causarent per se primam gratiam, sacra-
menta vivorum possent digne suscipi ab eo qui
consciis peccati mortalis cognosceret se esse
solum attritum supernaturaliter, non vero con-
tritum: licet enim cum conscientia peccati
mortalis accedere ad sacramentum quod per se
ad illud expellendum institutum est, quale est
sacramentum per se conferens primam gratiam:
Atqui secundum fidem qui conscius sibi peccati
mortalis, cum sola attritione, etiam super-
naturali, cognita ut tali, sacramentum vivo-
rum, v.g. Eucharistiæ, susciperet, indigne illud
reciperet: Ergo omnia sacramenta non causant
per se primam gratiam.

E Respondet Nunno negando sequelam: cum enim
(inquit) ratio generica sacramenti vivorum
non possit habere suum effectum, nisi ratio spe-
cifica habeat etiam suum proprium effectum, ut
digne quis accedat ad tale sacramentum, ne-
cesse est quod sit dispositus, saltem per se
loquendo, non solum ad receptionem primæ
gra-

161.

162.

163.

16.

gra-

gratia, correspondentis rationi genericæ talis sacramenti, sed etiam ad receptionem augmenti gratiæ, correspondentis rationi specificæ: qui autem habens conscientiam peccati mortalis, est solum attritus non est sufficienter dispositus ad secundam gratiam, sed tantum ad primam.

Sed contra: Vel sacramentum vivorum per se requirit unam tantum dispositionem, vel duplicem? Si unicam, vel illa dispositio correspondere debet rationi specificæ sacramenti, atque adeo esse contritio, & tunc nunquam sacramentum illud per se causabit primam gratiam, utpote requirens per se in fuscipiente aliquid impossibile cum carentia primæ gratiæ, videlicet contritionem: vel illa unica dispositio correspondere debet solum rationi genericæ, atque adeo esse tantum attritio; & nunc qui sibi conscius erit peccati mortalis poterit cum sola attritione cognita ut tali, digne accedere ad illud sacramentum. Quod si dicatur sacramentum vivorum duplicem in peccatore fuscipiente requirere dispositionem, attritionem videlicet correspondentem rationi genericæ, & contritionem, correspondentem rationi specificæ. Contra erit primo, quod attritio & contritio sint simul impossibiles in eodem subiecto, utpote cum attritio dicat carentiam gratiæ justificantis, quam contritio essentialiter importat, quia contritio est dolor informatus gratiæ & charitate; attritio vero est dolor non informatus gratiæ & charitate. Contra secundo: Impossibile est Eucharistiam producere primam gratiam in subiecto in quo supponit actum contritionis.

166. Probatur tertio conclusio: Ut sacramenta vivorum per se conferrent primam gratiam, secundum rationem genericam, oporteret quod ratio genericæ sacramenti novæ legis esset conferre primam gratiam: Atqui ratio genericæ sacramenti novæ legis, non est conferre primam gratiam, sed conferre gratiam absolute, abstrahendo à primâ & secunda: Ergo sacramenta vivorum per se non conferunt primam gratiam. Major patet, Minor vero probatur. Ratio genericæ sacramenti novæ legis, ea est quam determinant omnes differentie specificæ sacramentorum novæ legis: Sed ratio quam determinant differentie specificæ sacramentorum novæ legis, non est conferre primam gratiam, quandoquidem ista ratio differentia essentialis Baptismi & penitentiae, bene tamen conferre gratiam absolute, abstrahendo à primâ & secunda, ut manifestum est: Ergo &c.

§. III.

Solvuntur obiectiones

167. Obijciens primò: Juxta Confilia & SS. Patres articulo 1. citatos, sacramenta novæ legis, quæcumque illa sint, dicuntur simpliciter & absolute causa gratiæ: At nisi causarent primam gratiam, non absolute & simpliciter dici possent causa gratiæ, sed tantum cum addito; nam secunda gratia, sive eius augmentum, non significat gratiam simpliciter & absolute, sed tantum eius modum seu intentionem: Ergo omnia sacramenta novæ legis causant primam gratiam.

168. Respondeo negando Minorem, cum enim augmentum gratiæ, sive quilibet gradus ipsius, sit vera gratia, sicut quilibet gradus caloris est

A verus calor, et si aliqua sacramenta novæ legis, illa videlicet quæ vivorum sacramenta dicuntur, per se non causent primam gratiam, sed solum eius augmentum, seu aliquem gradum illius, absolute & per se debent dici causa gratiæ. Vnde etiam in Scriptura qui crescit in gratia, dicitur justificari, Eccles. 18. Ne verearis si quis ad merum adhuc. Licet ergo apud Theologos nomine gratiæ intelligatur prima, ut in materia de merito, in qua ad tollendam æquivocationem, ne quis videatur concedere primam gratiam cadere sub merito condigni, contra doctrinam Tridentini sessionis 6. canone ultimo, dicitur: Inguisoleat gratia & augmentum gratiæ: non tamen est cur augmentum gratiæ non possit appellari absolute gratia, cum sit ejusdem ordinis no rationis & essentiae cum primâ gratia.

Obijciens secundò: Passio Christi per se, non verò solum per accidens, remittit peccata, & tribuit primam gratiam: Sed omnia sacramenta novæ legis, etiam illa quæ pro vivis instituta sunt, continent per se, & non solum per accidens, virtutem passionis Christi: Ergo per se, & non solum per accidens, possunt primam gratiam producere.

Respondeo distinguendo Minorem: Sacramenta vivorum continent per se virtutem passionis Christi, universali ter sumptam, sicut etiam in ipsa passione Christi, sive in ejus humanitate, ratione passionis, nego Minorem. Continent per se virtutem passionis Christi, limitate participatam, & ut determinatam ad producendam per se secundam gratiam, concedo Minorem, & nego Consequentiam.

Si insites, & dicas, ex hac limitatione sequi quod sacramenta vivorum non possint etiam per accidens primam gratiam efficere. Negabitur sequela, quia licet virtus passionis Christi non derivetur per se ad illa, nisi ad solum augmentum & perfectionem accidentalem gratiæ per accidens tamen in aliquo casu communicatur ipsis talis virtus à Christo, non solum ad augmentum, sed etiam ad primam productionem gratiæ, ut patet ex dicendis §. 3.

D Obijciens tertio: Omne agens quod per se potest intendere aliquem habitum, potest etiam illum quoad suam entitatem producere: Sed sacramenta vivorum causant per se augmentum gratiæ: Ergo possunt etiam per se causare entitatem gratiæ, subindeque primam gratiam. Major probatur non major, imò minor requiritur virtus ad producendum habitum quoad suam entitatem, quam ad illum augendum: Ergo omne agens quod per se potest intendere aliquem habitum, potest etiam illum quoad suam entitatem producere.

E Respondeo negando Majorem, ad probationem, concessio Antecedente, nego Consequentiam: ut enim sacramenta vivorum dicantur causare per se primam gratiam, non satis est quod habeant in se sufficientem virtutem ad producendam gratiæ entitatem, sed insuper exiguntur ut ad sic producendam sint instituta: unde cum sacramenta vivorum non sint instituta à Christo ad producendam entitatem ipsam gratiæ, sed ad illam augendam; licet virtus quam habent à participatione Christi sit sufficiens ad illam producendam & de facto illam interdum producant, ut infra dicemus, non tamen propterea causant per se primam sed secundam gratiam.

Dices, D. Thomas 3. parte quæst. 79. art. 3. de Eucharistia loquens ait, quod virtus huius sacramenti potest considerari dupliciter: uno modo secundum se, & sic hoc sacramentum habet ad virtutem remittendum quæcumque peccata, ex passione Christi, quæ est fons & causa remissionis peccatorum. Sed peccata non remittuntur nisi per infusionem primæ gratiæ: Ergo Eucharistia ex se & per se habet conferre primam gratiam.

Respondeo hunc locum D. Thomæ cui potissimum confidit Adversarius, non adversari nostræ sententiæ, sed potius eam confirmare, & explicare: nihil enim aliud intendit S. Doctor, quam quod si virtus Eucharistiæ consideretur absolute & in abstracto, prout ambit tam ea quæ per se, quam illa quæ per accidens ipsi communicantur passione Christi, est efficax ad remittenda quæcumque peccata; si verò consideretur per comparisonem ad recipiendum sacramentum, hæc virtus contrahitur ad duas species, quarum alia per se respicit augmentum gratiæ producendum, alia verò per accidens ad causandam primam gratiam ordinatur; quando per accidens recipitur à subiecto non existente in gratia, non habente tamen impedimentum ad gratiam, & invincibiliter ignorante esse in statu peccati. Unde particula, *secundum se*, quæ utitur S. Thomas loco citato, non idem sonat ac per se, sed idem valet ac absolute, & in abstracto.

§. V.

Secunda opinio refellitur, & aliqua novæ legis sacramenta, per se primam gratiam, etiam in adultis causare, breviter ostenditur.

Dico secundò: causare primam gratiam etiam in adulto, per se convenit sacramentis mortuorum, Baptismo scilicet & Pœnitentiæ.

Probatur primo conclusio ratione fundamentali: Illud per se convenit sacramentis mortuorum ad quod per se instituta sunt: sed sacramenta mortuorum sunt per se instituta ad causandam primam gratiam: Ergo per se illis convenit causare primam gratiam. Major patet ex supra dictis, Minor probatur. Sacramenta mortuorum per se instituta sunt ad delendum peccatum mortale, originale, vel actuale: Atqui illa peccata non delentur per secundam gratiam, sed per primam; sicut enim secunda gratia necessario præsupponit primam, quia nihil aliud est, quam ipsius augmentum, ita præsupponit peccatum mortale deletum, utpote impossibile cum prima gratia: Ergo sacramenta mortuorum ad causandam primam gratiam per se instituta sunt.

Confirmatur: Si Baptismus & Pœnitentia non causarent per se primam gratiam, nulla esset ratio ob quam ad differentiam aliorum appellantur sacramenta mortuorum, quandoquidem æque ac illa, vitam spirituales animæ, sive primam gratiam, præsupponerent.

Probatur secundo conclusio ab absurdo & inconvenienti quod sequitur ex adversa sententia, simul præcipuum eius fundamentum convellitur. Si remissio peccati originalis & actualis in adultis non fieret nisi per contritionem ut includentem votum Baptismi vel pœnitentiæ, & ad

validitatem horum sacramentorum non sufficeret attritio, sed requireretur dolor seu detestatio peccatorum ex Dei dilectione procedens, ac proinde quis sit vera contritio, institutio sacramentorum novæ legis non contulisset hominibus faciliorem viam ad justificationem obtinendam per sacramenta, quam sine sacramentis: Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud. Minor constat, quia finis institutionis sacramentorum novæ legis est ut homines facilius justificentur, & majorem gratiam consequantur, juxta illud Christi Joan. 10. *Ego veni ut vitam habeant, & abundantius habeant*.

Sequela etiam Majoris evidens est, si enim antequam aliquis accedat ad sacramentum Pœnitentiæ v. g. necessario debeat habere contritionem, cum nullus illam habeat, nisi simul habeat gratiam, & sit justificatus, non erit facilius justificari per sacramentum pœnitentiæ, quam extra illud. Unde ad vitam dum hoc inconveniens, necessario dicendum est, ad utilem huius sacramenti susceptionem, sufficere imperfectam aliquam peccatorem detestationem, quæ dicitur attritio; & ideo sacramentum pœnitentiæ dici facere de attrito contritum, quia revera efficit subiectum à quo recipitur de habente solum attritionem, habens saltem habitualiter contritionem, eò quod ad gratiam in tali sacramento collatam, cum aliis virtutibus infusis, sequatur

etiam pœnitentia, quæ est habitualis contritio: vel quia ipsum sacramentum est æquivalenter sive virtualiter contritio, eò quod loco ipsius substituitur, & suppleat eius defectum. De quo fufius in Tractatu de Pœnitentia.

Ex his solum manet præcipuum fundamentum Nominalium, falsum enim supponunt, nempe adultos non esse capaces recipiendi sacramenta etiam mortuorum, nisi habeant contritionem, alias nulla esset differentia inter sacramenta mortuorum & viventium, & falsum esset quod communiter docent Theologi, nimirum sacramenta mortuorum facere hominem de attrito contritum.

Nec obstat illud Gregorij magni homil. 26. super Evang. *Non debemus nos per pastoralem auctoritatem solvere, nisi quos Authorem nostrum per suscitantem gratiam cognoscimus vivificare*. Sensus enim illorum verborum iste est, non debemus nos sacerdotes absolvere sacramentaliter, nisi eos qui per gratiam Dei excitantem & suscitantem concipiunt motum doloris de peccatis, & incipiunt per gratiam vivificari, scilicet dispositivè. Ex quibus nihil contra nos.

Ex dictis etiam confutatum manet quod asserit Serra hic art. 1. dubio 3. conclus. 2. nimirum causare augmentum gratiæ, per se convenire omnibus sacramentis, etiam illis quæ sacramenta mortuorum dicuntur. Nam, ut supra dicebamus, sacramenta illam gratiam causant per se & directè, quam causant ex institutione propria & peculiari unicuique: Sed ex institutione peculiari Baptismi, & Pœnitentiæ, non est sacramenta illa causare augmentum gratiæ, quia Baptismus est regeneratio, & dat per se primum esse in ordine supernaturali; Pœnitentia verò est secunda post naufragium tabula, & directè solum habet liberare à morte peccati: Ergo hæc sacramenta per se & directè non causant augmentum gratiæ, sed per accidens tantum, & indirectè, quando nimirum eam in subiecto jam per actus contritionis vel charitatis productam inveniunt.

180. Addo quod, Cum secunda gratia, sive augmentum gratia, causari nequeat, nisi præsupposita prima gratia, ut sacramenta mortuorum causarent per se secundam gratiam, oporteret quod supponerent per se primam gratiam: Sed non supponunt per se primam gratiam: alias enim, cum per se etiam causent primam gratiam, & eam per se causare nequeant, nisi supponendo per se eius carentiam, simul supponerent per se, & non supponerent per se primam gratiam: Ergo &c.

§. V

Tertia difficultas expeditur, & ostenditur sacramenta vivorum, per accidens aliquando conferre primam gratiam.

Dico tertio: Sacramenta vivorum per accidens interdum causant primam gratiam.

181. Probatur primò ex D. Thoma, qui variis in locis manifeste conclusionem istam docet: nam in *infra* quaest. 72. art. 7. ad 3. de sacramento Confirmationis sic loquitur: *Si aliquis adultus in peccato existens, cuius conscientiam non habet, vel si etiam non perfecte contritus accedat, dummodo non sciat accedat, per gratiam collatam in hoc sacramento, consequetur remissionem peccatorum.* Et quaest. 79. arti. 3. de Eucharistia ait: *Potest hoc sacramentum operari remissionem peccatorum dupliciter: uno modo non perceptum actu, sed voto, sicut cum quis primo iustificatur à peccato: alio modo etiam perceptum ab eo qui est in peccato mortali, cuius conscientiam & affectum non habet, forte enim primo non fuit sufficienter contritus, sed devotè & reverenter accedens, consequetur per hoc sacramentum gratiam charitatis, qua contritionem perficit, & remissionem peccati.* Item in 4. dist. 23. qu. 1. arti. 2. loquendo de Extrema Unctione. *Quia* (inquit) *hoc robur gratia facit, quæ secum non compatitur peccatum, ideo ex consequenti si invenit peccatum aliquod vel mortale, vel veniale, quo ad culpam tollit ipsum, dummodo non ponantur obex ex parte recipientis (sicut etiam de Eucharistia & Confirmatione supra dictum est) & ideo Iacobus de remissione peccati conditionaliter loquitur dicens, si in peccatis sit, dimittuntur ei, quo ad culpam, non enim semper delet peccatum, qui non semper invenit sed semper remittit, quoad debilitatem prædictam, quam quidam reliquias peccati dicunt.* Quo nihil clarius & expressius in favorem nostræ conclusionis dici potest.

182. Respondet Delugo, sensum D. Thomæ locis citatis non esse quod per illa sacramenta immediate remittatur peccatum in casibus illis, sed solum mediante auxilio ad eliciendum contritionem necessario, quod sumptio illorum impetrabit peccatori, bona fide ad ea accedenti.

Sed contra primò: D. Thomas locis citatis nullam omnino facit mentionem auxilij ad actum contritionis impetrandi: Ergo gratis omnino ita D. Thomam interpretatur Delugo.

Secundo: ille fatetur loco supra citato, Extremam Unctionem in aliquo casu, juxta doctrinam D. Thomæ, causare immediate primam gratiam: Sed D. Thomas eodem modo loquitur locis citatis de Confirmatione, & Eucharistia, ac de Extrema Unctione: Ergo sentit, tria illa sacramenta per accidens interdum remittere peccatum, & conferre primam gratiam immediate, & non solum mediante auxilio, ad eliciendam contritionem necessario. Idemque, de aliis sacramentis

A vivorum, Ordine scilicet & Matrimonio, accedendum est.

Probatur secundò conclusio: Si quis confitetur la attritione supernaturali de peccatis confessus, sed ex malitia sacerdotis non absolutus, propter tamen existimans se esse absolutum, atque adeò contritum, accedat consequenter ad illud quod sacramentum vivorum, puta ad Eucharistiam, tunc non ponit obicem primæ gratiæ: Ergo illam saltem per accidens virtute sacramenti recipit. Probatur consequentia, quia cum Christus instituerit omnia sacramenta, ut sint organa per quæ illius merita nobis applicentur, & gratia conferatur, verisimile est, ea ita instituisse, ut aliquem gradum gratiæ conferant omnibus non ponentibus obicem ejus receptioni aliunde verò primus gradus gratiæ non est excellentior secundo. Ergo si homo nullum in dicto casu habeat obicem primæ gratiæ, verisimile est, quod illam recipiet infallibiliter, virtute sacramenti Eucharistiæ ad quod accedit.

Dices cum Delugo: licet in sacramento Baptismi, vel Penitentia, peccatum actuale mortale, solà attritione supernaturali detestatum, atque adeò non remissum, non sit obex effectui illorum sacramentorum, quia nimirum illa sacramenta de se auferunt peccatum, tamen propter rationem oppositam quia sacramentum Eucharistiæ causat nutritionem spirituales, cui statim peccati opponitur, in casu argumenti, peccatum lethale cum quo homo accedit ad Eucharistiam, est sufficiens obex ad gratiam virtute talis sacramenti recipiendam.

Sed contra: Obstat quidem in casu nostro, effectui proprio sacramenti Eucharistiæ, peccatum de quo solum habetur attritio, si prius puritate naturæ, quam conferretur augmentum gratiæ per accidens in dicto casu non remittitur: sed cum in tali casu prius natura quam conferatur augmentum gratiæ per Eucharistiam, peccatum illud quod homo invincibiliter ignorat per accidens ex vi talis sacramenti remittitur & fiat ex attrito, habitualiter contritus, nulli omnino est hæc Adversarii responsio.

Probatur tertio conclusio: Sacramenta mortuorum interdum per accidens causant secundam gratiam, ut concedunt Adversarii, etiam instituta sint ad conferendum per se primam gratiam: Ergo reciprocè sacramenta vivorum, sicut per se ordinata ad collationem secundæ gratiæ, tamen ex accidenti interdum simul conferunt primam gratiam.

Negat paritatem Delugo, quia (inquit) multo major requiritur virtus ad causandam primam gratiam, & tollendum peccatum, quam ad causandum augmentum gratiæ in homine iusto, idque probat ex eo quod homo iustus possit sibi mereri de condigno augmentum gratiæ, non tamen primam gratiam post lapsum recipientem.

Sed contra: Primus gradus gratiæ non est excellentior secundo. Deinde, quod iustus non possit sibi mereri de condigno primam gratiam acquirendam post lapsum, bene tamen augmentum gratiæ non ex eo provenit quod unum, per se loquendo, difficilius sit alio, sed præcisè quia principium meriti, quale est gratia, non potest cadere sub merito.

Denique suaderi potest conclusio: Serpens dicit quod ægrotus proximus morti nequeat aliud sacramentum suscipere, nisi Extremam Unctionem.

rem, & in illis angustiis difficillimum sit elicere contritionem: Ergo credendum est, clementiam divinam instituisse, & ordinasse, ut hoc sacramentum tunc illi subveniat, & per accidens primum gratiam conferat. Et hoc sibi persuadent fideles, cum adeo solliciti sunt non discedere sine Extrema Unctione, quamvis non sit sacramentum tantæ necessitatis, sicut Baptismus, & Pœnitentia. Si autem hoc concedendum est Extreme Unctioni, ut fatetur Delugo, non est cur Eucharistia denegetur: tum quia ipsa fontem gratiæ & vitæ continet: tum etiam, quia sicut de Extrema Unctione dicitur Jacobi 5. *Si in peccatis sit remissus ei*; ita Ecclesia petit, quod Eucharistia sit *ablutio scelerum*.

§. VI.

Solvuntur objectiones.

Contra conclusionem istam obijciuntur primò: Sacramentis nullum effectum ex opere operato attribui possumus, nisi aut definitione Ecclesiæ expressum, aut traditione Patrum acceptum, aut Scripturâ traditum sit, aut saltem ex illorum propria natura & institutione efficaciter deducatur: Sed nihil horum habemus, ut productionem primæ gratiæ, etiam solum per accidens, sacramentis vivorum tribuamus: Ergo illorum effectum ipsis adscribere non debemus.

Secundo, Sacramentum Confirmationis est in vita spirituali, sicut potentia augmentativa in vita naturali; & Eucharistia, sicut potentia nutritiva. Sed potentia augmentativa, & potentia nutritiva, essentialiter præsupponunt vitam naturalem: Ergo similiter sacramenta Confirmationis & Eucharistiæ, essentialiter supponunt vitam supernaturalem animæ, quæ habetur mediante primâ gratiâ, & consequenter nunquam etiam per accidens illam conferunt.

Tertiò, Cibus quantumcumque applicetur mortuo, non potest ei vitam restituere: Ergo similiter sacramentum Eucharistiæ, quod est per modum cibi spiritualis, applicatum animæ per peccatum mortuæ, non potest, etiam per accidens, illi vitam gratiæ restituere.

Quartò, Qui solum attritus putat se esse contritum, non magis dici potest sufficienter dispositus ad sacramenta vivorum, quam qui solum attritus cognoscit se esse tantum attritum; quod enim putet se esse contritum, hoc oritur ex ignorantia: ignorantia autem non facit hominem magis dispositum ad effectum gratiæ: Ergo non magis recipit effectum sacramenti, subindeque primam gratiam, quam qui sciens se esse tantum attritum, accederet ad Eucharistiam.

Ad primam respondeo distinguendo Majorem: sacramentis nullum effectum attribui possumus, certo & tanquam de fide, aut tanquam demonstrabile demonstratione Theologicâ, nisi aut definitione Ecclesiæ expressum sit &c. concedo Majorem. Sacramentis nullum effectum attribui possumus, probabiliter & conjecturaliter, nisi &c. Nego Majorem; ad hoc enim sufficit quod ille effectus qui sacramentis adscribitur, non adversetur doctrinæ Scripturæ, determinationi Ecclesiæ, & traditioni Patrum, & verissimiliter ex ipsa institutione sacramentorum, eorumque excellentia deducatur, maxime si graves Theologi ita sentiant, quæ omnia concurrunt in præsentia materia. Nam in primis nullus locus Scripturæ, aut traditionis Patrum, aut deter-

Tom. V.

minationis Ecclesiæ, hæcenus objectus est, cui nostra opinio videatur adversa. Secundo id verissimiliter deducimus ex institutione, natura, & nobilitate sacramentorum legis gratiæ; cum enim, ut dicebamus, Christus instituerit sacramenta novæ legis, tanquam instrumenta & organa suæ gratiæ nobis conferendæ, verissimile est, instituisse ut eam conferant omnibus qui impedimentum ipsi non ponunt: qui autem solum attritus de peccato, existimant bonâ fide se esse contritum, nullum videtur apponere impedimentum gratiæ recipiendæ in sacramentis vivorum. Cui congruentia generali pro omnibus sacramentis vivorum, addi potest specialis pro Eucharistia, nimirum quod cum realiter Christum contineat, qui est fons vitæ, verissimile est quod potest mortuos morte peccati vivificare. Denique D Thomas, & communiter eius Discipuli, alique celebres Theologi extra ejus Scholam, quos supra citavimus, ita pie sentiunt.

Ad secundum respondetur quod licet sacramentum Confirmationis, & sacramentum Eucharistiæ, sint per se in vita spirituali, sicut potentia augmentativa & potentia nutritiva in vita naturali, sunt tamen etiam interdum, licet solum per accidens, sicut potentia generativa.

Ad tertium respondetur, cibum quidem materiale qui convertitur in substantiam aliti, mortuo applicatum, esse in capacem vitam ei restituere; cibum tamen spirituale Eucharistiæ, qui est vita per essentiam, & qui alitum potest in se convertere, posse etiam hominem mortuum morte peccati, sed tamen de eo attritum, attritione quam bonâ fide credit esse contritionem, vivificare; præsertim cum homo ille non sit ita mortuus, quin possit aliquem actum vitæ supernaturalis, licet imperfectum, exercere, manducando cibum illum, etiam aliquo modo supernaturaliter, videlicet illum suscipiendo cum fide & reverentia.

Ad quartum distinguo Antecedens: Qui solum attritus putat se esse contritum, non magis est dispositus positivè ad sacramenta vivorum, quam qui solum attritus cognoscit se non esse contritum, concedo. Non magis est dispositus negativè, nego, ignorantia enim ipsius facit ut non indignè accedat ad hoc sacramentum.

ARTICVLVS IV.

Quid addat gratia sacramentalis supra gratiam habitualement

Supponit titulus, gratiam sacramentalem (id est per sacramenta productam) addere aliquid supra gratiam habitualement, imò & supra virtutes & dona Spiritus Sancti, quæ ad instar passionum consequuntur infusionem gratiæ habitualis. Et ratio evidens est, Nam ille qui extra sacramentum justificatur, habet gratiam habitualement, virtutes omnes infusas, sicut & dona Spiritus Sancti, nec tamen habet gratiam sacramentalem: Ergo signum est illam aliquid addere supra gratiam habitualement. In hoc ergo conveniunt omnes Theologi, sed dissident in explicando quod sit illud superadditum: Divus enim Bonaventura, Richardus, & Gabriel, existimant gratiam sacramentalem non addere supra gratiam gratum facientem, nisi respectum ad sacramentum tanquam ad causam: ita ut in hoc solum hæc duæ gratiæ differant, quod gratia gratum

I ij

faci-

faciens, quæ non est sacramentalis, causatur à solo Deo, illa verò quæ est sacramentalis, fit effectus non solum Dei, sed etiam & simul sacramenti. Paludanus verò & Capreolus docuerunt gratiam sacramentalem addere gratiæ gratum facienti alium particularem habitum realiter ab ea distinctum quem vocant regenerativum in Baptismo, corroborativum in Confirmatione, nutritivum in Eucharistia, & sic de aliis. Alii autem fatentur quidem illud quod addit gratia sacramentalis supra gratiam gratum facientem, non esse alium distinctum habitum, dicunt tamen esse modum aliquem seu perfectionem aliquam intrinsecam, modaliter ab ipsa gratia habituali distinctam. Ita Cabrera, Nufio, Choquetius, Joannes à S. Thoma, Marcus à Serra, & Martinez à Prado. Demum alij Thomistæ communiter docent illud quod gratia sacramentalis superaddit gratiæ gratum facienti, non esse aliud præter auxilia specialia, pro specialibus sacramentorum effectibus necessaria, sive jus aliquod morale ad illa.

§. I.

Triplici conclusione difficultas resolvitur:

Dico primò: Gratia sacramentalis non est gratia habitualis, additâ solâ connotatione ad sacramentum, tanquam ad causam.

198. Probatur primò: Si gratia sacramentalis præter respectum ad sacramentum nihil adderet gratiæ gratum facienti, frustra tot sacramenta, tot & tam diversis cæremoniis celebranda, à Christo instituta fuissent, cum unumquodque sæpius iteratum, id

199. omne quod singula præstare potuisset.

Secundo, Non magis esset effectus proprius sacramenti Extremæ Unctionis tollere reliquias peccatorum, quam Confirmationis, præsertim cum in Confirmatione major gratia gratum faciens conferatur: neque esset magis proprius effectus sacramenti Confirmationis, robur ad fidem Christi protestandam, quam sacramentorum Baptismi & Pœnitentiæ, utpote cum tria illa sacramenta in hoc conveniant, quod singula ex eis conferant gratiam sanctificantem, cum omnibus virtutibus & donis, tanquam proprietatibus concomitantibus.

200. Dico secundo: Gratia sacramentalis non est aliquis habitus à gratia habituali, & virtutibus ac donis ab ea profluentibus, specie distinctus.

Probatur primò: Gratia sacramentalis facit hominem Deo gratum, aut magis gratum: At si esset habitus à gratia gratum faciente realiter distinctus, non redderet hominem Deo gratum, vel magis gratum, cum reddere hominem Deo gratum, fit effectus proveniens à sola gratia habituali, quæ specie multiplicari nequit: Ergo gratia sacramentalis non est aliquis habitus à gratia habituali specie distinctus.

201. Probatur secundo: Frustra ponuntur habitus distincti à gratia sanctificante, & virtutibus ac donis ab ea profluentibus, infundi per sacramenta: Ergo gratia sacramentalis non est aliquis habitus, à gratia habituali, & virtutibus ac donis realiter distinctus. Consequentia patet, Antecedens probatur. Vel enim illi habitus recipereutur in essentia animæ vel in potentiis? Non in essentia animæ, quia ad sanctificandam animam sufficit gratia habitualis: non potest autem singuli alius finis vel effectus in essentia animæ, ob quem

A illi habitus gratiæ superaddantur. Neque etiam in potentiis, quandoquidem ipsis solum infundi debent habitus qui sint principia supernaturalium actionum: actus vero ad quos spectat gratia sacramentalis ordinatur, sunt ab ipsa ut patebit discurrendo per singulos. Nam actus ad quem gratia baptismalis ordinatur, est conservare vitam spirituales, mitigando fomitem, ne regnet & noceat concupiscentia: hoc autem, ut constat, perficitur per virtutes morales, quæ appetitum sensitivum subijciunt rationi. Actus gratiæ Confirmationis est constanter profiteri fidem professio autem fidei inter actus externos habet numeratur à D. Thoma 2.2. quæst. 3. art. 1. Actus gratiæ Eucharistiæ est augere & nutrire spiritum animam, quod maxime fit per actus ferventiores virtutum, quibus gratia & ipsa virtutes augentur. Actus gratiæ Pœnitentiæ est peccata præterita plangere, pro peccatis temporalibus satisfactionem facere, peccata, & peccatorum occasiones vitare; ad quæ sufficiunt gratia, virtutes, & dona, cum auxiliis actualibus. Actus gratiæ Ordinis est cum debita intentione, attentione, & devotione, cultum divinum exercere, & præcipue ministrare sacramenta, ad quæ character & virtus religionis sufficiunt. Actus gratiæ Extremæ Unctionis est auferre reliquias peccatorum, quæ sunt quidam animi torpor, sive languor, erigendo animam in spem, & firmam fiduciam divinæ misericordie contra diaboli tentationes, sique ad introitum gloriæ disponere; quod potest fieri per spem, perseverantiam, & fortitudinem. Denique actus gratiæ Matrimonij, sunt castè vivere, fidem mutuum servare, seque mutuis officiis fovere; ad quæ sufficiunt iustitia, charitas, & castitas, sive continentia.

Dico tertio: Gratia sacramentalis non addit præter gratiam gratum facientem, modum aliquem seu perfectionem aliquam intrinsecam, modaliter à gratia habituali, & virtutibus, ac donis ipsam concomitantibus distinctam, sed dumtaxat jus ad specialia auxilia, ad actiones sacramentales exercendas necessaria.

D Colligitur ex D. Thoma hic art. 2. ubi quæritur, quid gratia sacramentalis addat super gratiam communiter dictam; Et nullâ factâ mentione alicujus modi intrinseci, solum dicit addere quoddam auxilium divinum ad consequendum hoc sacramenti. Deinde modus intrinsecus gratiæ habituali superadditus, ad actiones sacramentales exercendas non est necessarius; ut enim conclusione præcedenti ostendimus, discurrendo per singula sacramenta, ad eliciendas actiones sacramentales cuilibet sacramento proprias, sufficiunt gratia habitualis, cum virtutibus & donis ipsam concomitantibus, atque specialibus auxiliis ad operandum requisitis: Ergo frustra admittitur modus aliquis, seu perfectio aliqua intrinseca, modaliter distincta à gratia habituali, & virtutibus ac donis ipsam concomitantibus, subindeque gratia sacramentalis addet solum supra gratiam, virtutes, & dona, jus quoddam ad specialia auxilia quæ Deus confert his qui susceperunt sacramenta, quando illis auxiliis opus habent in ordine ad proprium finem cujuslibet sacramenti, ut patebit discurrendo per singula sacramenta.

In Baptismo ergo, præter gratiam habituatam, confertur jus quoddam ad auxilia quibus homo juvetur ad rectè & religiosè suscipiendâ baptismi sacramenta, quod est proprius finis Baptismi.

Confirmatione, præter augmentum gratiæ sanctificantis, datur jus ad specialia auxilia, quibus homo inclinetur, etiam cum periculo vitæ, ad fidem constanter profitendam; ad quam professionem fidei ritè exercendam, tanquam ad suum finem, Confirmatio ordinatur. In sacramento Eucharistiæ, præter augmentum gratiæ, datur speciale auxilium ad actus charitatis & devotionis, quibus anima spiritaliter nutritur; quæ nutritio charitatis est proprius finis Eucharistiæ. Pœnitentiæ, præter gratiam habitualement, quæ confert remissionem peccatorum actualium, tribuit insuper auxilium ad indignationem aliquam contra seipsum, & satisfactionem Deo exhibendam pro peccatis præteritis, & ad evitanda futura. Extrema Unctio, præter augmentum gratiæ habitualis, confert jus ad auxilia specialia homini solatium interius affertia, ad languorem ex morbo & afflictione corporis provenientem, mitigandum, & simul ad vincendas Dæmonum tentationes, quæ tunc gravissimæ sunt, & molestæ. In sacramento Ordinis datur augmentum gratiæ, & simul jus ad auxilia pro bono usu officii suscepti necessaria. Denique Matrimonium, præter augmentum gratiæ, confert auxilium ad frandam carnis libidinem, fidelitatem conjugalem servandam, curamque de prole habendam.

Dixi gratiam sacramentalem addere jus ad auxilium, non verò ipsum auxilium, quia cum gratia sacramentalis conferatur in susceptione sacramenti, auxilium verò, quia est aliquid transiens, non datur nisi quando exercenda est actio sacramentalis, consequenter dicendum est, gratiam sacramentalem non addere auxilium in actu secundo, sed in actu primo; id est jus morale ad auxilium in actu secundo, quod jus actu confertur, cum suscipitur sacramentum. Et hoc sensu intelligendus est D. Thomas, cum hic art. 2. dicit gratiam sacramentalem addere auxilium supra habitualement.

§. II.

Solvuntur obiectiones.

Obijciens primò contra istam conclusionem: D. Thomas hic art. 2. ad 3. ait quod ratio sacramentalis gratiæ se habet ad gratiam communiter dictam, sicut ratio speciei ad genus. Sed species addit supra genus aliquid intrinsecum. Ergo & gratia sacramentalis aliquid intrinsecum superaddit gratiæ habituali, & non solum auxilia extrinseca.

Secundò, Habens gratiam sacramentalem potest eam uti ad libitum, sicut ille qui habet gratiam habitualement. Sed si nihil gratiæ habituali superadderet, præter auxilia actualia, per modum transiens collata, non posset eam habens uti ipsa pro libito & voluntate sua; ad hoc enim necessarium esset, quod illa auxilia essent sicut habitus permanentia in habente gratiam sacramentalem, quod tamen est contra eorum naturam: Ergo gratia sacramentalis gratiæ habituali aliquid præter auxilia actualia superaddit.

Tertiò, Auxilia specialia uni sacramento debent esse magis proportionata gratiæ habituali quæ confertur in illo, quam gratiæ habituali quæ recipitur in alio sacramento: Sed non apparet quomodo hæc proportio salvari possit, nisi gratia habeat in uno sacramento intrinsecam perfectionem, quam non habeat in alio: Ergo gratia sa-

cramentalis aliquam perfectionem intrinsecam gratiæ habituali superaddit.

Ad primum respondent Cajetanus & Scoto, D. 208.

Thomam per gratiam communiter dictam intelligere gratiam, prout abstrahit ab habituali & actuali, & sic non esse mirum, si gratia sacramentalis se habeat ad illam, sicut species ad genus. Sed hæc solutio, seu interpretatio, a mente D. Thomæ prorsus aliena est; manifestum enim est, D. Thomam per gratiam communiter dictam, gratiam habitualement intelligere, de hac enim procedit titulus, & corpus articuli, nec non argumentum quod tertio loco sibi objicit, ut textum legenti patebit. Unde melius respondetur, D. Thomam verbis citatis solum velle, gratiam sacramentalem se habere ad gratiam habitualement, sicut speciem ad genus, quia sicut species addit aliquid ad rationem generis, ita gratia sacramentalis addit supra gratiam habitualement jus ad specialia quædam auxilia, ad proprios effectus sacramentorum producendos proportionata; & secundum hoc gratia illa, quamvis una essentialiter, in diversas tamen contrahitur species accidentales, sicque est effectus nostrorum sacramentorum. Ponit ergo S. Doctor exemplum de genere & specie ad hoc tantum ut ostendat gratiam sacramentalem addere supra gratiam habitualement, sicut species addit ad genus, non verò intendit quod licet species addit ad genus perfectionem essentialiter & intrinsecam, ita & gratia sacramentalis ad gratiam habitualement, comparatio enim non debet tenere in omnibus.

Ad secundum nego Minorem, ut enim qui recipit sacramentum uti possit ad libitum gratia in eo recepta, sufficit quod habeat jus speciale ad auxilia toties à Deo recipienda, quoties occurrit occasio utendi tali gratiâ ad finem proprium sacramento.

Ad tertium respondeo similiter, jus speciale quod habet gratia gratum faciens in uno sacramento ad actus ei proprios, ex eo quod conferatur specialiter in ordine ad illos, tribuere ipsi maiorem proportionem cum illis auxiliis in illo sacramento, quam in alio.

Ex his inferes primò, quod licet Deus aliis qui sacramenta non suscipiunt, non soleat auxiliis deesse, quibus in operibus ad quæ tenentur, adjuvantur; specialiter tamen titulo adest illis qui sacramenta suscipiunt, ratione scilicet juris specialis, quod ipsis gratia sacramentalis tribuit ad auxilia pro actibus specialibus sacramentorum necessaria.

Inferes secundò, gratias sacramentales dici posse distinguere inter se specie, non quidem physica, aut ratione gratiæ habitualis, quæ specie, multiplicabilis est, sed specie morali, ratione juris annexi ad auxilia specie diversa.

Querunt hic aliqui Authores, an gratiæ sacramentales dari possint extra sacramenta? Cui interrogationi breviter respondeo, quod licet extra sacramenta non conferatur character, qui solet à quibusdam imprimi, potest tamen conferri eadem gratia, & credibile est multis fuisse collatam per solum Baptismi votum, eandem gratiam quam solet conferre ipse Baptismus: cuius evidens signum est, quod olim in primitiva Ecclesia, non suscipiebatur Baptismus usque ad virilem ætatem, quod magno fuisset fidelibus præjudicio, si per votum Baptismi non potuissent eandem habere gratiam, quam per realem ipsius receptionem fuissent consecuti. Nec tamen

Inde sequitur, superfluum esse susceptionem sacramentorum, quia facilius recipiuntur in re, quam habeatur votum ipsorum, absolute loquendo; tale enim votum importat necessarium contritionem. Adde quod, per realem susceptionem gratia sacramentalis datur ex opere operato, ac verò extra sacramentum, ex opere operantis.

Quærit D. Thomas articulo ultimo hujus questionis, utrum sacramenta veteris legis gratiam causarent? Sed de hoc commodius dicemus Tractatu sequenti, ubi agemus de circumcisione, & an illa gratiam causaverit, declarabimus. Unde ad hunc locum Lectorem remittimus, ne eadem inutiliter repetamus.

DISPUTATIO IV.

De charactere Sacramentali.

Ad quæst. 63. D. Thomæ.

Quia sunt aliqua sacramenta in lege nova, quæ præter effectum communem omnibus, videlicet gratiam, habent causare characterem, postquam S. Doctor de gratia sacramentali differuit, agit de charactere sacramentali, utpote secundario, & minus principali sacramentorum novæ legis effectus. Circa illum verò celebres occurrunt difficultates & controversiæ, articulis sequentibus resolvendæ.

ARTICULVS I.

An & quæ sacramenta novæ legis imprimant characterem?

Character est nomen græcum, idem significans ac signum quo solet res aliqua signari vel ut agnoscat, & ab aliis distinguatur, sicut signari solet servus, aut ovis; vel ut usui publico deputetur, sicut signatur pecunia sigillo regio; vel ut ad aliquod officium destinetur, sicut olim qui militiæ nomen dabant, notâ aliqua insigniebantur, quæ character militaris ticebatur. Unde character propriè supponit pro resensibili, à Theologis tamen transfertur ad significandum signaculum quoddam, quo Christiani in susceptione quorundam sacramentorum, cultui divino deputantur. Quærimus ergo, an, & quæ sacramenta novæ legis, tale signaculum seu characterem imprimant; in sacramentis enim veteris legis, non fuisse aliquem specialem characterem impressum, docent communiter Theologi cum D. Thomâ articulo 1. ad 3. ubi sic ait: Sacramenta veteris legis non habebant in se spirituales virtutes, ad aliquem spirituales effectum operantes; & ideo in illis sacramentis non reperiebantur aliqui spirituales characteres, sed sufficiebat ibi corporalis circumcisio quam Apostolus signaculum nominat Rom. an. 4. Unde Chrysostomus homil. 2. in Epist. ad Ephes. loquens de judæis: Ob signati sunt (inquit) Israelitæ, sed circumcisio, quemadmodum pecudes. His verbis significans signaculum quo judæi à Gentilibus secernebantur, fuisse tantum, sicut in pecudibus, corporale, non verò spirituale, sicut in Christianis.

A

§. I.

Duplici conclusione proposita diffinitur & resolvitur.

Dico primò, aliqua sacramenta novæ legis imprimere characterem.

Conclusio est certa de fide, definita in cap. Maiores, de Baptismo, & in Concilio Florentino in Decreto unionis, & in Tridentino sess. 7. can. 9 ubi sic dicitur: Si quis dixerit in tribus sacramentis, Baptismo scilicet, Confirmatione & Ordine, non primi characterem in anima, hoc est signum quoddam spirituale & indelibile, unde ea iterum non possunt, anathema sit.

Quamvis autem existentia characteris contra Hæreticos eam negantes non possit evidenter probari ex Scriptura, necladduci expellum aliquid illius testimonium; probabiliter tamen suaderi potest ex illo Apostoli, 2 ad Corinth. 1. Qui unxit nos Deus est, & qui significavit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus nostris: nec enim tunc illi effectus, quos ibi enumerat Apostolus, mirum signatio, unctio, & pignus, non incongruè ad gratiam sanctificantem referri possunt, nam illa unguimur, & in filios Dei signamur, quæ pignus est atque arrha gloriæ futuræ; placet tamen ex SS. Patribus, signationem illam quæ fit in Baptismo, de quo ibi loquitur Apostolus, distinguunt à gratia; dicunt enim characterem illum impressum per Baptismum, reperiri in eis qui carent gratia sanctificante, & qui posterius obicem suæ justificationi, per peccatum infidelitatis, Ita Augustinus lib. 6 de Baptismo contra Donatistas cap. 1. ubi ait: Auctoritate Ecclesiæ in Conciliis generalibus constare, ovem quæ sita erat, & dominicum characterem à salubris depravatione acceperat in Baptismo, venientem ad Christianam vitam salutem, ab errore corrigi, & dominicum characterem in eo agnoscere, nec imprimi. Et Tract. 1. in locum, dicit quod si Baptizatus charitatem non habuit, habet tamen characterem impressum, sed deservit regnum. Item vetustus Scriptor, Haymo nomine, dicit eundem locum Apostoli, Deum dando hoc signum seu signaculum, facere nos genus electum, & iam tunc cum boni non sumus: quod tamen falsum esset, si illa ob signatio de qua loquitur Paulus loco citato, esset effectus gratiæ, sumus enim boni per gratiam.

Favent etiam alii SS. Patres: Cyrillus enim Ierosolymitanus præfat. in Catecheses vocat Baptismum, signaculum sanctum & indelibile, quod non potest intelligi de gratia, utpote delibatum per peccatum. Epiphanius lib. 1. Tomi præfat. contra hæreses, hæresi 8 sic habet: Baptismus circumcidit nos à peccatis, & ob signat nos in nomine Domini. Quibus verbis, non solum characterem à gratia remissionis peccatorum distinguit, sed etiam analogia figuræ & veritatis, Circumcisionis & Baptismi, confirmat nostram doctrinam; in Circumcisione enim gratia infusa debatur, & nota quædam in parte corporis relinquebatur, ut igitur veritas ipsa respondeat figuræ, per Baptismum non solum gratiam dari oportet, sed etiam signum aliquod, quod cum non sit corporale, quia transacto Baptismo nihil corporale remanet, oportet quod sit spirituale.

Confirmatur ex aliis SS. Patribus, quæ præfat. characterem sacramentalem agnoscunt, in primis enim Dionysius Ecclesiasticæ hierarchiæ cap. 1. cum

cum dixisset quod Deus in quodam signo sui tradidit participationem accedenti ad Baptismum, subiunxit: *Perficiens ipsum divinum (intellege per gratiam) & communicatorem divinum, per characterem.* Quibus verbis ita expresse characterem sacramentalem videtur agnoscere, ut S. Thomas in 4. dist. 4. quest. 1. art. 1. dicat quod a. 3. Dionysio prima traditio characteris nobis advenit. Illum etiam aperè admittit Cyrillus Alexandrinus in Concilio Ephesino columnâ 1. ubi loquens de eo quod nobis datur in Baptismo, licet ait: *Per eum divinus nobis character imprimitur.* Augustinus etiam illum non obscure expresse, variis in locis, Epistolâ enim 44. ad Donatum: *Vos omnes (inquit) Christi estis, quia characterem dominicum portatis, quem accepistis in sacramento.* Et libro 2. contra Parmenianum. *Si militia characterem in corpore suo, non militans pavidus exhorruerit, & ad elementam imperatoris confugerit, ac prece suscitâ, & imperatâ jam veniâ, militare coeperit, nunquid homine liberato, atque correcto, character ille repetitur, ac non potius agnitus approbatur? An forte minus haberent sacramenta Christiana, quam corporalis hæc nota?*

Denique quanti fecerint SS. Patres characterem sacramentalem, colligi potest ex S. Basilio Oratione 13. in qua Catechumenos ut Baptismum recipiant, his verbis hortatur: *Tesseram dices sub te militantis dant, ut amici facilius se invicem noscentes exhortentur, & si cum hostibus commiscantur, facilius discerni ac separari possint.* Quod si forte commilitonum separatio fiat, nemo te quaram, nostram an adversary, partium sis, noverit, nisi mystici signis familiaritatem præ te seras; nisi signatum sit super te lumen vultus Domini, nisi characterem in te agnoscat Angelus, quomodo pro te pugnavit, aut ab inimico vindicabit? Quomodo, inquam, dices Dei sum, signa non ostendens? An ignoras, quem admodum signatis domos in Ægypto exterminator præterit, in non signatis verò primogenita peremit? Theaurus non obsignatus, furibus facile parebit. Ovis sine oblique nota, insidius protinus est obnoxia.

Ex quibus patet Innocentium III. non fuisse primum characteris sacramentalis autorem, ut ait Kemnitius, cum Patres citati, multis sæculis ante ipsum vixerint, & cum tempore Magistris sententiarum, qui quinquaginta fere annis Pontificem illum præcessit, doctrina de characterem esset in scholis recepta, ut ipse Magister testatur in 4. sent. dist. 28. Interâ K. ipseque Innocentius in capite Majores, de characterem, tanquam de re notissima, & certissima, & apud Doctores indubitata, loquatur: unde S. Thomas supra citatus, primam characteris traditionem, per Dionysium advenisse affirmat, qui eam accepit ab Apostolis, à Spiritu sancto, & à Christo immediate edoctis.

Licet autem ratio à priori impressionis characteris in aliquibus sacramentis, sit sola Christi voluntas, congruentia tamen non desunt, potius ex analogia ad res humanas illa quam D. Thomas hic art. 1. adducit, optima est: Sacramenta enim non solum ordinantur ad remedium peccati, sed etiam ad perficiendum hominem in his quæ pertinent ad cultum Dei: quando autem aliquis deputatur ad aliquid determinatum, solet ad id consignari, & per aliquid sibi impressum aut additum deputari: unde sicut milites qui ad scribentur militia, solebant olim quibusdam characteribus corporalibus insigniri, quia ad aliquid corporale deputa-

bantur: ita congruum est, Christianos, qui per sacramenta ad aliquid spirituale deputantur, spirituali aliquo characterem consignari & consecrari.

Addo quod, Baptismus, etiam cum fictione susceptus, non debet etiam in hæreticorum doctrina iterari: Ergo habuit aliquem effectum; si enim nullum habuit, nulla apparet ratio quare non debeat iterari: Sed ille effectus non potest esse gratia, si fides iustificans, hæc enim indignè suscipienti sacramentum, etiam in eorum doctrina, non confertur: Ergo debet esse character.

Respondent hæretici, Baptismum, ob quadruplicem alium effectum quem habet, iterari non posse. Primum, quia significat Christi mortem: Christus autem semel tantum mortuus est. Secundum, quia est sacramentum fidei: fides autem est una. Tertium, quia Deus in illo sacramento, quasi in init fedus nobiscum: divina autem pacta & federa sunt perpetua. Quartum, quia Baptismus est regeneratio spiritualis; nemo autem generatur plusquam semel.

Sed contra primum est, quod Eucharistia significat etiam Christi mortem, juxta illud 1. ad Corinth. 11. *Quotiescunque enim manducabitis panem hunc, mortem Domini annuntiabitis, & tamen non semel tantum, etiam apud hæreticos, sumitur Eucharistia.*

Contra secundum: Fidei unitas non impedit quin possimus sæpius fidem nostram protestari, imò redeuntes ad Ecclesiam jubentur Catholica fidei professionem iterum edere. Adde quod, sicut ad Ephesios 4. dicitur *una fides, unum Baptisma*: ita etiam Eucharistia vocatur *unus panis*.

Contra tertium est, quod divinum pactum est etiam in aliis sacramentis, nimirum tribuendi jus ad vitam æternam, & tamen iterantur. Deinde, pactum Dei non est perpetuum simpliciter, sed solum si homo servet conditiones pacto appositæ: fieri autem potest, ut non servet id quod promiserat in Baptismo, & consequenter quod pactum non impediat Baptismum iterari: Ergo &c.

Contra quartum est, quemadmodum licet anima non sæpius producat in esse natura, potest tamen sæpius produci in esse gratia, quoties nimirum mundatur à peccato mortali: ita licet homo non possit sæpius generari substantialiter quoad entitatem suam, bene tamen spiritualiter quoad gratiam. Deinde recipiens Baptismum cum intentione non recedendi à peccatis, & tamen sacramentum ipsum recipiendi, non regeneratur spiritualiter, quandoquidem non iustificatur, ob appositionem obicis divina gratia, & tamen non potest denuò baptizari: Ergo &c.

Dico secundo: per tria sacramenta imprimi characterem, nimirum, per Baptismum, Confirmationem, & Ordinem: non verò per alia quatuor, nempe Eucharistiam, Penitentiam, Extremam Unctionem, & Matrimonium.

Utraque pars est de fide, definita in Florentino in Decreto unionis, ubi de sacramentis novæ legis sic dicitur: *Inter hæc sacramenta, tria sunt Baptismus, Confirmatio, & Ordo, quæ characterem, id est spirituale quoddam signum, imprimunt, indelebile in anima, unde in eadem persona non reiterantur: reliqua verò characterem non imprimunt, & reiterationem admittunt.* Similia habet Tridentinum sess. 7. can. 9.

11 Probatur prima pars ratione D. Thomae hic art. 6. Character est quaedam spiritualis potestas, quâ homo deputatur ad agendum aliquid, vel ad recipiendum ea quae pertinent ad cultum sacerdotii Christi: Sed per sacramentum Confirmationis & Ordinis homo deputatur ad agendum aliquid pertinens ad cultum sacerdotii Christi, nimirum ad propugnandam eius fidem, vel ad sacramenta alii tradenda: per sacramentum verò Baptismi accipit potestatem recipiendi alia sacramenta, quare Baptismus omnium sacramentorum jama dicitur: Ergo per haec tria sacramenta character imprimitur. Unde idem S. Doctor in 4. dist. 7. quaest. 2. art. 1. quaest. 1. ad 2. ait, *In distinctione filiorum Israel ab Aegyptiis, significabatur character Baptismalis: in distinctione timidorum à fortibus in bellis, character Confirmationis: in distinctione Levitarum à fratribus suis, character Ordinis.*

12 Secunda pars quae asserit per alia quatuor sacramenta Characterem non imprimi, probatur primò ratione quam tradit idem Doctor Angelicus eodem art. 6. citato, in argumento *sed contra*, & indicat Florentinum verbis supra relatis: Sacramenta in quibus imprimitur character, non reiterantur, eò quòd character indelebilis sit: Sed alia quatuor sacramenta iterantur: Ergo characterem non imprimunt.

13 Probatur secundò aliâ ratione, quam habet idem S. Doctor in corpore ejusdem articuli. Ea solum sacramenta characterem imprimunt, quibus homines specialiter cultui divinò deputantur: Atqui tribus tantum prædictis sacramentis deputantur cultui divinò: Ergo solum tria illa sacramenta characterem imprimunt. Major patet ex dictis conclusionibus præcedenti, Minor probatur. Quamvis omnia sacramenta sint aliqua caeremonia religiosa, & cultus divini, tamen per se omnia ordinantur in bonum suscipientis, & in remedium peccati: tria verò solum secundariò tribuunt hominibus quandam spirituales potestatem exercendi cultum divinum, vel per modum agentis, vel per modum patientis, ut Baptismus dat potestatem suscipiendi alia sacramenta, Confirmatio dat vim pugnandi pro Christo, & profitendi fidem coram tyrannis: Ordo dat potestatem offerendi sacrificium, vel in ordine ad illud ministrandis: Penitentia verò habet solum restituere peccatorem in pristinum statum, quo religiose modo ordinario colit Deum; Extrema Unctio, cum detur solum migrantibus ex hoc saeculo, non ordinatur ad specialem illum cultum, sed removel reliquias peccatorum; Matrimonium etiam, ut constat, non tribuit spirituales illam potestatem; denique Eucharistia, licet sit essentialiter cultus divinus, per modum actionis, ut loquitur S. Thomas, tamen, cum sit consummatio totius cultus divini, & finis omnium sacramentorum, non ordinatur ad specialem cultum, nec tribuit spirituales potestatem exercendi cultum divinum, quin potius omnis potestas ad illum ordinatur.

14 Confirmatur ex pulchra analogia characteris divini cum humano. Illi solum apud homines solent ab Imperatoribus characterem insigniri, qui suscipiunt potestatem exercendi aliquod officium publicum erga Regem: unde non omnes qui in mensa Regis comedunt, nec qui reconciliantur Regi, nec qui homines in regno multiplicant, characterem suscipiunt, sed qui

A admittuntur ad familiam Regis, qui militiam ejus exercitum, & quibus committitur aliquod officium speciale. Pariter ergo imprimitur character divinus per Baptismum, qui est introitus in familiam Christi: per Confirmationem, qui Christiani sunt milites ejus; & per Ordinem, quo suscipitur officium ministrandi sacra, non verò per alia sacramenta.

S. 11.

Solvuntur objectiones Hæreticarum.

O Bjiciunt primò Hæretici contra præcedentes conclusiones, nomen characteris sacramentalis nusquam haberi in Scriptura, sed deique ipsum admittendum non esse.

E Secundo sic arguunt: Augustinus in libro de gestis dicit, quod character exterior agnoscitur, agnitus approbatur: Atqui character spiritus non agnoscitur exterior, sed solum sacramentum sensibile: Ergo per characterem Augustinus intelligit ipsum sacramentum.

Tertiò, idem S. Doctor ibidem ait, quod si baptizaretur in nomine Donati, reciperet characterem Donati: At nullus esse potest character Donati animæ impressus: Ergo S. Augustinus nullum agnovit characterem spirituales animæ impressum per receptionem sacramenti.

Quartò, idem Augustinus ibidem asserit characterem esse invocationem Trinitatis: Ergo non est aliquod signaculum animæ inherens, sed ipsi per sacramenta impressum.

C Quintò, Sacramenta vetera non causabant characterem: Ergo nec nova.

Denique, Videmus hodie homines ad militiam corporalem, absque eo quod notentur assigillentur in corpore, notis seu characteribus corporalibus, sed sufficere quod verbore benedice admittantur ad militandum, vel in aliquo libro eorum nomina scribantur: Ergo ut sentitur proportio inter militiam spirituales & corporalem, sufficit in Christianis extrinseca designatio à sacramento præterito, vel relationis, sicut in militia corporali; subindeque character spiritualis, animæ per sacramentum Baptismi vel Confirmationis impressus, superfluous & fictitius videtur.

D Ad primum respondeo, concessio Antecedente, negando Consequentiam: Nomina enim hypostasis & personarum, expressè in sacris litteris non habentur, ut tradit Hieronymus in Epistola ad Damasum, & tamen hæretici iniquitatis nomina illa non rejiciunt. Item Patres ingenitum esse, Scriptura similiter non tradit, teste Augustino, & tamen hoc hæretici impuginare non audent. Licet ergo similiter nomen characteris sacramentalis nusquam legatur in Scripturis, id tamen non est sufficiens argumentum ad ipsum negandum; præsertim cum apud Dionysium, Cyrillum, Augustinum, & alios SS. Patres supra citatos reperatur.

E Ad secundum respondeo Augustinum solum velle characterem cognosci exteriori ex sua causa, hoc enim ipso quod externo sensu cognoscimus aliquem esse baptizatum, cum Baptismus sit causa characteris, cognoscimus etiam quodammodo exteriori characterem, quia cognoscimus ejus causam.

Ad tertium dico quod quando Augustinus ait, eum qui baptizaretur in nomine Donati, recipitur characterem Donati, arguuntur ad hominem, & vult inde probare, quod si Donatus non habet potestatem imprimendi characterem

charactere interius in anima, ita nec instituenti Baptismum administrandum in nomine proprio.

Ad quartum dicendum, Augustinum loqui in sensu causali, quia per invocationem Trinitatis, tanquam per causam, in sacramento Baptismi imprimitur character spiritualis in anima baptizati.

Ad quintum, concessio Antecedente, nego Consequentiam & paritatem: Tum quia sacramenta novae legis multo excedunt sacramenta veteris legis: unde licet in sacramentis antiquis nullus requireretur spiritualis character, bene tamen in nostris. Tum etiam, quia ut ait D. Thomas hic art. 1. ad 3. *Sacramenta veteris legis non habebant in se spirituales virtutes ad aliquem spirituales effectus operantes, sicut habent sacramenta novae legis.* Adde quod in Circumcisione, externa illa carnis abscissio erat sufficiens ad distinguendum Judaeos ab infidelibus.

Ad ultimum, concessio pariter Antecedente, nego etiam consequentiam & paritatem: sicut enim licet inter homines amicitia non ponat aliquid intrinsecum, amor tamen divinus formam aliquam & qualitatem supernaturalem, nimirum gratiam sanctificantem, in anima ponit & causat, ut suavius res disponantur, & propter maiorem efficaciam divinae operationis & amicitiae, ut in Tractu de gratia ostensum est. Ita pariter, licet homines ad malitiam corporalem ascribi possint, absque eo quod nota aliqua seu character corporali notentur in corpore, ad suavem tamen Dei providentiam pertinet, ut milites suos spirituales, spirituali interno, & indelebili insignat characterem ex excellentia sacerdotii Christi, & sacramentorum ejus, eorumque vis & efficacia magis reluceant, & suaviori modo res disponantur.

ARTICULUS II.

Quid sit character sacramentalis?

Um essentia cuiuslibet rei ex ratione generica & specifica constet, ut natura characteris plenè & integrè habeatur, duo in hoc articulo explicanda sunt: nimirum in quo genere entis character ponatur, & in qua specie collocetur?

Variae autem circa haec duo sunt Authorum sententiae. Durandus enim in 4. dist. 4. quaest. 1. num. 11. asseruit characterem sacramentalem esse tantum relationem rationis, vel denominationem extrinsecam, quā aliquis ratione sacramenti suscepti dicitur ad certum statum vel munus deputatus. Scotus verò in 4. dist. 6. quaest. 10. fatetur quidem characterem esse aliquid reale, non tamen absolutum, sed relativum, relationem quam vocant extrinsecam, sive extrinsecis advenientem, quia posito ipsius fundamento, seu subiecto (quod inquit est ipsa animae substantia) & termino, qui est Christus, quia character est signum Christo assimilativum, non confugit relatio illa, nisi praeterea aliquid extrinsecum ipsi adveniat, nimirum susceptio alicujus sacramenti quae characterem imprimunt. Communiter tamen ceteri Theologi docent characterem esse ens absolutum, & pertinet ad predicamentum qualitatibus.

Verum cum quatuor sint species predicamentorum qualitatibus, nimirum habitus & dispositio, po-

tentia & impotentia, passio & paribilis qualitas, forma & figura, adhuc gravis inter eos controversia est, ad quam ex illis specialiter character pertineat? Alii enim volunt pertinere ad primam, alii ad secundam, alii ad tertiam, & alii ad quartam. Primum placet Bellarmino, Suari, Vazqui, & aliis Recentioribus. Secundum docetur à D. Thoma & ejus Discipulis, nec non à Valentia, Henrique, Sayro, & aliis. Tertium olim docuere Altiſiodorensis & Ocham, quibus adherere videtur Cardinalis Delugo hic disp. 6. sect. 3. num. 48. ubi dicit quod possumus facile constituere characterem in tertia specie qualitatis, quia est paribilis qualitas, nec enim in ea specie solum institui debent qualitates corporeae. Non desunt etiam qui asserant characterem esse in quarta specie qualitatis, quia (inquiunt) est quaedam figura spiritualis. Ita Martilius, Salas, Averſa, & alii.

S. I.

In quo genere entis, & in qua specie ponatur character, sequentibus conclusionibus declaratur.

Dico primò: erroneum videtur asserere quod character sit sola relatio rationis, aut determinatio extrinseca.

Probatur primò: Concilium Florentinum & Tridentinum vocant characterem, *signum spirituale animae impressum*, quod tamen verificari nequit, propriè loquendo, de ente rationis, utpote quod non imprimatur animae, sed tantum existit objectivè in intellectu. Nec dicas hunc modum loquendi Conciliorum, non esse necessariò intelligendum cum proprietate. Contra enim est, quod semper debent Concilia ita intelligi, nisi hoc sit evidenter impossibile, quod tamen non contingit in praesenti.

Confirmatur primò: Concilia hoc modo loquendi damnavunt haereticos negantes aliqua ex sacramentis novae legis imprimere characterem: Sed non negabant haeretici, neque negare poterant, ejusmodi denominationem extrinsecam, vel relationem rationis in qua constituit Durandus characterem; quis enim negare posset, quod ratione susceptionis Baptismi maneat homo deputatus, sive ordinatus ad certum statum? Ergo &c.

Confirmatur secundò: Si character non sit quid reale, sed relatio rationis, sive denominatio extrinseca, confurgens ex eo quod per susceptionem sacramenti homo deputatus specialiter ad cultum divinum, ipsa etiam legis antiquae sacramenta, saltem circumcisio, & consecratio sacerdotum, dici poterunt impressisse characterem; imò & nunc consecratio altarium, & vasorum templi, per quam ad sacros usus deputantur, dici poterit eis imprimere characterem: Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud.

Probatur secundò: Character sacramentalis est principium vel agendi realiter, ut in sacerdote ad consecrandum panem & vinum, & in confirmato ad proteſtandum fidem contra Tyrannum, vel recipiendi realiter alia sacramenta, ut in Baptismate: Sed ens rationis non potest esse principium realis actionis, vel passionis: Ergo character sacramentalis relatio rationis esse nequit.

Probatur tertio: Terminus immediatus actionis realis debet esse aliquid reale, nunquam enim ens rationis sic terminat actionem realem, sed tantum mediare, unde dicitur fieri per resultantiam: Atqui character est, interdum sal-

rem, terminus immediatus actionis realis, videlicet sacramentalis; in eo enim qui cum fictione, & tamen valide suscipit sacramentum Baptismi, nequit alius terminus assignari, præter ipsum characterem, quandoquidem non producit gratia in illo casu: Ergo character est aliquid reale, non verò sola relatio rationis.

Dico secundò: character sacramentalis non est relatio, sed ens absolutum, pertinens ad prædicamentum qualitatis.

- 28 Probatur prima pars ratione jam insinuatâ: Quod immediatè terminat actionem realem, non potest esse relatio, etiam realis, nam ad relationes formaliter & immediatè non datur motus, teste Aristotele 7. Physicorū textu 10. & 11. imò nec actio, ut ex eodem textu colligitur: Sed character (ut supra dicebamus) est interdum terminus immediatus actionis realis: Ergo non est relatio realis, sed aliquid absolutum.

- 29 Respondet Scotus, locum Aristotelis intelligendum esse de relationibus internis, non verò de relationibus quæ extrinsecus adveniunt.

Sed contra: Ipsæmet Scotus inter relationes extrinsecus advenientes ponit relationem dextræ ad sinistram, quia idem numero corpus potest nunc dextrum nunc sinistram fieri, per mutationem alterius, quamvis in se nullum motum, nullamve mutationem recipiat: Sed Aristoteles loco citato negans ad relationem dari per se sive immediatè motum, affert exemplum eorum relatorum quæ diversos respectus acquirunt, mutato solum uno extremo, & non altero: Ergo loquitur etiam de relationibus, quas Scotus vocat externas, seu extrinsecus advenientes.

- 30 Probatur secundò eadem pars: Nulla relatio, etiam realis, potest esse principium agendi, vel patiendi, quia totum ejus esse est ad aliud se habere tanquam ad terminum: Sed character baptismalis est principium patiendi, Confirmationis verò, & Ordinis, principium agendi: Ergo character sacramentalis, relatio realis esse nequit.

- 31 Probatur tertio: Si character esset, ut docuit Scotus, relatio realis, posset, & deberet assignari fundamentum proximum ipsius: Sed non potest assignari tale fundamentum: quæro enim quodnam sit?

- 32 Respondent ejus Discipuli, esse actuale susceptionem sacramenti, quod dicitur imprimere characterem.

Sed contra: Impossibile est relationem actu manere, non existente amplius ipsius fundamento proximo: Sed transactâ actuali sacramenti imprimentis characterem susceptione, remanet character, utpote in omnium doctrina indelebilis: Ergo si sit relatio realis, falsum est quod susceptio sacramenti sit ejus fundamentum proximum.

Si dicant Adversarii, remanere virtualiter susceptionem sacramenti, & et formaliter transire, quæro quid sit illa virtus? Certè non potest aliud assignari, præter ipsum characterem, præsertim in eo qui fide suscipit sacramentum, habens tamen intentionem ipsum suscipiendi.

- 33 Mitto quæ à Philosophis objiciuntur adversus illas Scoti relationes, quas vocat extrinsecus advenientes, solumque addo, in ejus doctrina, non magis propriè, quam in opinione Durandi, verificari verba Conciliorum dicentium characterem spiritualem esse animæ impressum, ne-

que enim propriè loquendo dici potest relatio etiam realis imprimi: non est igitur character relatio etiam realis, sed solum fundamentum quadruplicis relationis, videlicet relationis ad Christum cui consignat, & quodammodo assimilat, cum sit quædam participatio sacramenti Christi; relationis ad alios fideles habentes similem characterem; relationis ad alios qui manent vel saltem non similem habent characterem, quæ est relatio dissimilitudinis; & tandem relationis ad cultum divinum ad quem ordinatur, quæ tunc est adu, quando ejus terminus, scilicet cultus divinus, actualiter ponitur.

Ex his probata manet secunda pars conclusionis, quæ asserit characterem sacramentalem ad prædicamentum qualitatis pertinere, supponit enim quod character sit ens reale, & absolutum ad aliud genus, quam ad prædicamentum qualitatis, pertinere nequit, non potest enim pertinere ad prædicamentum substantiæ, cum sit accidens supernaturale, à substantia animæ distinctum, & in ea per operationem sacramentalem productum; nec ad prædicamentum quantitatis, quia hæc est accidens corporeum, & ordinis naturalis; ille verò est accidens spirituale, pertinet ad ordinem supernaturalem. Quod etiam non sit actio, vel passio, vel aliquid ex quatuor ultimis prædicamentis, manifestum est: actio enim & passio cito transeunt, character verò est aliquid permanens: item quatuor ultima prædicamenta sunt entia corporea, character verò spiritualis est; præterquam quod hujusmodi prædicamenta resultant in subiecto ex adhesionem adjacentia extrinseca alterius rei, quod non convenit characteri: facta ergo sufficienti enumeratione, relinquitur characterem ad genus seu prædicamentum qualitatis spectare, unde solum restat resolvendum, ad quam ex quatuor speciebus qualitatis supra enumeratis pertineat.

Dico ergo secundò, characterem non poni quartam vel tertiam speciem qualitatis.

Probatur prima pars: Illa solum forma pertinet ad quartam speciem qualitatis, quæ proprie & non per metaphoram tantum dicitur figura, sive forma: Atqui character sacramentalis dicitur propriè, sed solum per metaphoram, figura, vel forma: Ergo ad quartam speciem qualitatis non pertinet. Major est certa, res enim non constituuntur in specie per denominationem metaphoricam, sed per rationem formalem propriam, aliàs ex eo quod virtus dicitur facere hominem rectum, constitueretur in specie bene, vel figura, ad quam rectitudo pertinet. Minor verò probatur: Cum figura propriè dicta sit proprietas quantitatis, non reperitur in rebus spiritualibus: Sed character sacramentalis est spiritualis: Ergo non dicitur propriè figura, sed solum metaphoricè, quatenus scilicet dicitur in rebus sensibilibus uti solemus figuris imprecis, tanquam signis quibus eas distinguimus & figuramus: ita proportionaliter character sacramentalis est qualitas spiritualis animæ imprecis, ratione cujus ordinatus verbi gratia tanquam specialis Dei minister distinguitur à non ordinato. Hanc rationem insinuat D. Thomas articulo 2. ad 1. ubi sic dicitur: *Figura est quæ terminatio quantitatis, unde propriè loquendo non est nisi in rebus corporeis, in spiritualibus autem dicitur metaphoricè: non autem ponitur aliquid in genere vel specie, nisi per id quod de eo propriè prædicatur, & ideo character non potest esse in quatuor ultimis*

qualitatis, licet hoc quidam posuerint.

Probat etiam secunda pars conclusionis, quæ aliter characterem non poni in tertia specie qualitatibus. Ad tertiam speciem qualitatis, nempe passionem & patibilem qualitatem, pertinent tantum illæ formæ quæ sunt principia vel termini actionum, quæ sunt cum alteratione sensibiles, sicut pallor qui fit ex metu, & rubor qui causatur ex verecundia: Sed character non est ejusmodi, utpote spiritualis: Ergo ad tertiam speciem qualitatis non pertinet. Hanc etiam rationem indicat S. Thomas articulo citato in resp. ad 2. ubi sic habet: *In tertia specie qualitatibus non sunt nisi sensibiles qualitates: character autem non est lumen sensibile, & ideo non est in tertia specie qualitatibus, ut quidam dixerunt.* Et in argumento *sed contra* sic argumentatur: *Character non est passio, quia passio cito transit, character autem indelebilis est, ut infra dicitur.*

Dico tertio: character non est in prima specie qualitatis, sed in secunda. Ita D. Thomas hic art. 2.

Probat primo conclusio ratione fundamentali. Quidquid reducit ad primam speciem qualitatis, est habitus, vel dispositio: Sed character nec est habitus, nec dispositio: Ergo ad primam speciem qualitatis non pertinet. Major patet, Minor etiam quoad secundam partem manifesta videtur: Dispositio enim est qualitas facile mobilis à subiecto: Sed character, utpote indelebilis, non est qualitas à subiecto facile mobilis: Ergo non est dispositio. Probat vero quoad primam, Primo quia habitus sunt intensibiles & remissibiles, scilicet potentie: Sed character nusquam intenditur, vel remittitur: quantumlibet eo utatur sacerdos, aut ab ejus exercitio desistat: Ergo non est habitus, sed potentia. Secundò, indelebilitas est proprietates potentie, non vero habitus: Sed character est indelebilis, ut infra ostendemus: Ergo non est habitus, sed potentia. Tertio, Differentia essentialis quæ est inter habitum & potentiam, in hoc consistit, quod habitus disponit subiectum determinate bene aut determinate male, vel in se absolute, vel in ordine ad operationem; potentia vero perficit subiectum in ordine ad operationem absolute & indifferenter, sive bene, sive male: voluntas enim est principium volitionis nedum virtuosæ, sed etiam vitiosæ: scientia vero influit solum in cognitionem certam & evidentem, ex principiis deductam, & virtus moralis est principium solum operis conformis rationi, sive dictamini prudentiæ. Et quamvis qualitates istæ primæ speciei, quæ dant determinate bene aut male operari, sint in duplici differentia, aliæ scilicet quæ absolute & simpliciter dant determinate bene, aut determinate male, secundum naturam subiecti, quia disponunt ad operandum absolute conformiter aut difformiter ad rectam rationem; aliæ quæ dant determinate bene aut male secundum quid, & cum addito, id est in aliquo certo genere, sive circa certam aliquam materiam, & obiectum speciale alicujus potentie; sicut sunt scientia & error, quæ disponunt ad bene vel male discurrendum, ex principiis, sicque qualitates istæ relinquunt indifferentiam in subiecto, ut iis bene vel male utatur in alio genere extra propriam illam materiam, ob quam rationem potest quis bene

Tom. V.

A discurre ex principiis, bene tamen aut male indifferenter in genere moris; hoc tamen habent omnes qualitates primæ speciei, quod si dent bene, nullus possit iis male uti in propria materia, sive illa materia sit bonum totius, ut constat in virtutibus moralibus, quæ versantur circa bonum rationis, sive sit bonum alicujus particularis potentie; nec similiter possit ullus iis bene uti in propria materia, si dent male operari: at verò qualitates secundæ speciei relinquunt in subiecto indifferentiam ad bonum vel malum sui usum circa propriam materiam.

B Character autem relinquit animam indifferentem, ut bene vel male ipso utatur circa propriam materiam, propria enim ejus materia est cultus exterior religionis Christianæ, disponit enim ad ea quæ sunt divini cultus perficienda, agendo vel patiendo; nam character Baptismi disponit ad recipienda alia sacramenta; character Confirmationis, ad profitendam fidem coram tyranno; character verò Ordinis, ad conficiendum Eucharistiam, absolvendum a peccatis &c. Et quia hæc possunt exerceri religiose aut sacrilegè (potest enim baptizatus alia sacramenta infructuose percipere, confirmatus profiteri fidem ex motivo vanæ gloriæ, vel religionis, & sacerdos sacrilegè vel religiose consecrare, vel absolvere) ideo character ea non respicit, ut bene & religiose determinate perficienda, aliàs nusquam valide exercerentur, si religiose; sed recipit ea absolute, ut perficienda cum habitu dine ad regulas morum, non determinando ad habitudinem conformitatis aut difformitatis, sed hæc determinatio habitudinis est à virtute religionis, aut à vitio illi proposito.

C Ex quo melius intelligitur differentia characteris à virtutibus secundum quid, quales sunt scientia, ars &c. hæc enim non recipiunt suam materiam, ut subest regulis morum, sed scientia illam respicit, ut subest certitudinibus & evidentie principiorum, & formæ præceptisque dialecticis, ars verò respicit illam, ut subest regulis artis, & sic quamvis scientia & ars non determinant subiectum ad bonum sui usum in genere moris, non relinquunt tamen illud indifferens in propria materia, sed extra illam. At verò character respicit cultum & caeremonias religionis Christianæ, nedum in esse entis, sed etiam prout pertinent ad genus moris, & non dat eas exercere bene aut male determinate, ac proinde relinquit indifferentiam in suo obiecto, circa genus in quo propria ejus materia continetur, ad bene vel male, religiose & sacrilegè; unde se habet respectu caeremoniarum divini cultus, prout pertinent ad genus moris, sicut voluntas se habet in ordine ad bonum: quare sicut voluntas dat posse prosequi bonum absolute, sive sit tale in re, sive secundum apparentiam tantum; quod autem verum bonum determinate, aut apparens prosequatur, habet à virtutibus & vitiis: ita character dat posse peragere Christianæ religionis cultum & caeremonias, ut sunt actus humani & morales; quod verò perficiantur determinate bene aut male, intra genus moris, habetur à religione, aliisque virtutibus aut vitiis respective.

Hanc rationem, quæ est præcipua & fundamentalis, innuat D. Thomas hic art. 2. in argumento *sed contra*, ubi sic dicitur: *Nul-
lus habitus est, qui se possit ad bene & male habere.*

K 3

habere: character autem ad utrumque se habet, utrum-
tur enim eo quidam bene, alij vero male, quod in ha-
bitu non contingit: nam habitu virtutis nullus utitur
male, & habitu malitie nullus bene: Ergo relinqui-
tur quod character sit potentia.

40 Dices cum Vazquez, characterem non esse ha-
bitum disponentem ad operandum, & ideo ne-
que disponentem ad bene vel male operandum
sed ad bene vel male se habendum secundum se,
quod sufficit ad rationem habitus.

Sed contra: Character sacerdotalis concurret
active ad conversionem panis in corpus Christi,
ut docet D. Thomas infra quest. 78. art. 4. &
idem dicendum est de absolutione & productio-
ne gratiae, in anima poenitentis; character etiam
Confirmationis concurret active ad confiten-
dum publice fidem, ut constabit ex infra dicen-
dis: character etiam Baptismi, ad alia sacra-
menta recipienda ordinatur: Ergo character est qua-
litas activa vel passiva, subindeque si esset habi-
tus, ad bene vel male operandum vel recipien-
dum disponderet, non vero ad bene vel male se
habendum secundum se, ut ait Vazquez: unde in
Catechismo Pij V. de sacramentis in genere §.
penultimo dicitur, quod character hoc praestat, ut
apri ad aliquid suscipiendum vel peragendum effici-
amur.

41 Alij responsionibus, vel instantiis, hanc D.
Thomae rationem, luce meridianam clariorem,
veluti quibusdam nebulis obscurare nititur
Suarez, sed haec facile depelli possunt ex funda-
mentis iam statutis, & ex discrimine supra ex-
plicato inter characterem, & scientiam, alias-
que virtutes in intellectu speculativo existen-
tes, magisque in solutionibus argumentorum
instantiae illae diluentur.

Secunda ratio quam idem S. Doctor habet incor-
pore ejusdem articuli, potest sic breviter propo-
ni. Illa qualitas qua homo fit potens ad recipien-
da vel tradenda ea quae sunt cultus divini est po-
tentia. Sed per characterem homo fit potens ad re-
cipienda vel tradenda ea quae sunt cultus divini.
Ergo character est potentia. Majore est evidens,
quia qualitas ad recipiendum ordinata, est po-
tentia passiva; quae vero ad agendum ordinatur,
potentia activa: Sed qualitas qua homo fit po-
tens ad recipienda ea quae sunt cultus divini, or-
dinatur ad recipiendum; qua vero fit potens ad
tradenda ea quae sunt cultus divini, ordinatur
ad agendum: Ergo qualitas qua homo fit potens
ad recipienda vel tradenda ea quae sunt cultus
divini, est potentia. Minor vero probatur: In
Baptismo verbi gratia homo acquirit potestatem
recipiendi alia sacramenta, quae sunt quidam
cultus; quam potentiam non habebat antea, cum
Baptismus sit janua omnium sacramentorum: si-
militer quando quis ordinatur in sacerdotem,
accipit de novo potestatem conficiendi corpus
Christi, absolvendi a peccatis, & producendi
gratiam: Sed nihil aliud potest esse illa potestas,
nisi character: Ergo &c. Major patet, Minor
probatur. Sacramenta nihil producant praeter
gratiam, virtutes infusas, & characterem: Sed
nec gratia, nec virtutes infusae possunt esse hu-
jusmodi potentia, ut manifestum est, alioquin
illa in omnibus iustis, non vero in solis sacerdo-
tibus reperiretur: Ergo talis potestas nihil aliud
potest esse quam character.

24 Respondent Suarez, Vazquez, & alij Recen-
tiores, hanc rationem D. Thomae probare qui-
dem characterem esse potentiam moralem ad

recipiendum vel tradendum ea quae sunt cultus
divini, non demonstrare tamen illum esse po-
tentiam physicam ad hujusmodi res, cum haec
plures ex illis actibus qui ad cultum divinum
pertinent, absolute possint sine characterem ex-
cere, verbi gratia cantare Epistolam, vel Evan-
gelium, deferre candelabrum, &c. & characterem
solum requiratur, ut tales actus eliciat vel ex-
ceat ex officio.

Sed contra primo: Absurdum videtur dicere
potentiam quam habet Sacerdos ad conficien-
dum corpus Christi, vel ad absolvendum a pec-
catis, non esse diversam a potestate iudicis, vel
Praetoris, quae moralis est; praeterim cum talis
potestas sit participatio sacerdotij Christi, & po-
testatis quam habet ad producendam gratiam,
& alios actus supernaturales eliciendos; quae
potestas physica est, & non solum moralis, ut
Tractatu de Incarnatione fuse ostendimus.

Secundo, Sacerdos instrumentaliter physice
concurrit ad productionem gratiae in anima poe-
nitoris, quem peccatis absolvit, & ad conver-
sionem panis in corpus Christi, ut disp. praede-
centi ostensum est, & Suarez, alique ex adve-
sariis nobiscum docent: Ergo potentia quam
habet ratione characteris sacerdotalis ad agendum
illos exercendos, physica est, & non solum mo-
ralis.

Tertio, Character est indelebilis, nec potest
intendi, vel remitti: At haec potentiae morales
convenire nequeunt, sed solum potentiae physicae:
Ergo character est potentia physica.

Quarto, Potentia solum moralis, in relatione
rationis, vel denominatione extrinseca consti-
tuitur, ut patet in potestate iudicis, vel Praetoris,
quae sunt purae denominationes extrinsecae, vel
relationes rationis: Sed character sacramentalis,
non est sola relatio rationis, vel denomi-
natio extrinseca, ut conclusionem primam contra Du-
randum ostendimus: Ergo non est potentia solum
moralis, sed etiam physica.

Denique, Non repugnat characterem sacra-
mentalem esse potentiam physicam, ut constabit
ex solutione objectionum, aliunde vero hoc
cedit in maiorem ipsius dignitatem, & magis
proprie explicat doctrinam Augustini & alio-
rum Patrum asserentium characterem Baptismi
esse potentiam ad recipienda alia sacramenta:
Ergo hoc ei concedendum est.

§. II.

Solvuntur objectiones.

Obijcies primo cum Durando contra pri-
mam conclusionem: Per hoc quod quis de-
putatur a Rege ad aliquod ministerium, pene-
ris v. g. vel iudicis, non imprimatur illi aliquod
reale, sed solum ex tali depuratione confertur
denominatio extrinseca, vel relatio rationis, per
quam intellectus distinguit illum qui sic de-
putatus est, ab aliis non ita deputatis: Ergo cum cha-
racter sacramentalis solum propter hoc consti-
tuatur, ut homo deputetur a Deo ad aliquod mi-
nisterium cultus divini, est solum denominatio
extrinseca, vel respectus rationis.

Respondeo concessio Antecedente, negando
consequentiam; & pariter: haec enim est dif-
ferentia inter Deum & homines, quod homi-
nes deputando aliquem ad aliquod officium,
non ipsum intrinsece mutant, nec dant ipsi qua-
litatem aliquam per quam reddatur idoneus ad
illud exercendum, sed illam praesupponunt
vero Deus non supponit in suis ministris ealem
idone-

idoneitatem, sed illam facit, eosque eligendo ad A
ministerium sui cultus simul dat potentiam ad illa
exercenda, per impressionem alicujus qualitatis
supernaturalis, quam characterem appellamus.
Sicut licet amicitia inter homines non ponat ali-
quid intersecum in personis quæ amantur, a-
mor tamen divinus formam aliquam, & qualita-
tem supernaturalem, nimirum gratiam sanctifi-
cantem, in anima producit, Unde D. Thomas 1.
parte quæst. 20. art. 2. dicit quod amor Dei est in-
fundens & creans bonitatem in rebus: cum enim non
sit amor affectivus, sed effectivus, non supponit,
sed ponit bonitatem quam diligit.

Obijciens secundò cum Scoto contra secun-
dam partem primæ conclusionis. Signum non
est ens absolutum, sed respectivum, dicit enim
relativè ad significatum: Sed juxta Concilia &
SS. Patres, character sacramentalis est signum,
ait enim Dionysius lib. de Ecclesiast. hierarchia
c. 20. quod character est signum communionis divi-
nitatis, & sacra ordinationis fidelium. Et Tridenti-
num sess. 7. can. 9. dicit characterem esse signum
quoddam spirituale, & indelebile: Ergo character
non est ens absolutum, sed respectivum, subin-
deque non ponitur in prædicamento qualitatis,
sed relationis.

Respondet primò rationem constitutivam
signi esse relationem transcendentalem, vel ab-
strahere à transcendentali & prædicamentali;
nam quando habet omnes conditiones requisi-
tas, est prædicamentalis, si verò aliqua defici-
ant, est transcendentalis, ut docent Philosophi
in Logica.

Respondet secundò, datà Majori, distingu-
endo Minorem: Character est signum fundamē-
taliter, sive materialiter, concedo Minorem.
Formaliter, nego Minorem, & Consequentiam.

Explicatur solutio: Vox signi dupliciter accipi
potest, nimirum vel pro ipsa relatione signi, vel
pro forma & figura quæ alicui imprimitur ut ex
impositione signi ficit: quomodo in circumci-
sione circarix illa quam imprimebat, dicitur si-
gnum, & sigillum, & aliæ similes figure, signa
vocaliter, licet in se sint res absolutæ. Ad hunc
ergo modum dicunt Concilia & SS. Patres, cha-
acterem esse signum, quia est forma realis ani-
mæ impressa quæ configatur intrinsicè, & ad
aliquos actus divini cultus intrinsicè deputatur.
Quæ configuratio & sigillatio, neque imprimi-
tur, neque remanet in anima, nisi præintelligatur
qualitas absoluta illi impressa, & ideo negatur
sola relationem sufficere ad omnia propter
quæ ponitur character.

Obijciens tertio contra secundam conclusio-
nem: Figura spiritualis est in quarta specie qua-
litatis: Sed character est figura spiritualis: Ergo
ponitur in quarta specie qualitatis. Minor est
certa, Major verò probatur. Habitus spiritualis
est in prima specie qualitatis, & potentia spiri-
tualis in secunda: Ergo pariter figura spiritualis
est in quarta.

Respondet negando Majorem, figura enim
spiritualis (ut in probatione secundæ conclusio-
nis dicebamus) non est propriè talis, sed tantum
metaphoricè: res autem non ponitur in prædica-
mento ratione illius quod ei competit solum
per metaphoram. Ad probationem verò in con-
trarium dico, ideo in prima & secunda specie
qualitatis collocari non solum qualitates cor-
poreas sed etiam spirituales, quia definitiones
harum specierum ab Aristotele assignatæ, & ab

omnibus receptæ, univocè conveniunt qualita-
tibus spiritualibus & corporeis: at verò definitio
figuræ à Philosopho tradita convenire nequit rei
spirituali, dicit enim figuram esse terminum
quantitatis.

Dices, Ratio imaginis propriè repetitur in
corporalibus, & tamen etiam propriè repetiri
potest in spiritualibus, nam verbum mentis est
propriè imago rei intellectæ, unde in divinis
Verbum dicitur imago Patris: Ergo licet figura
propriè dicatur de quantitate, & rebus corpo-
reis, nihilominus potest etiam propriè dici de
rebus spiritualibus.

Respondet concessio Antecedente, negando
consequentiam, & pariter: imago enim ex
sua ratione formali importat similitudinem de-
ductam seu expressam, quæ potest formaliter &
propriè esse in corporalibus & spiritualibus: fi-
gura verò essentialiter in suo conceptu & ratio-
ne formali dicit rationem termini: non est autè
intelligibile, quomodo accidens spirituale ter-
minet animam, aut aliquod aliud accidens in a-
nima existens: unde licet ratio imaginis propriè
dicatur de rebus corporalibus & spiritualibus,
ratio tamen figuræ, non propriè, sed metapho-
ricè tantum, de rebus spiritualibus dici potest.

Obijciens quartò contra tertiam conclusio-
nem: Si character haberet rationem potentie, se-
queretur ad aliquam essentiam seu naturam,
quia omnis potentia est principium proximum
operationis, quæ sequitur ad principium aliquod
radicale, quod est natura & essentia: Sed cha-
acter non consequitur aliquam essentiam: Ergo
non habet rationem potentie physicæ, sed solum
moralis. Minor patet, nam character non con-
sequitur aliquam essentiam naturalem, cum sit
qualitas supernaturalis, nec naturam supernatu-
ralem, scilicet gratiam, cum ab illa separari pos-
sit, & in peccatoribus repetiri: Ergo non sequi-
tur ad aliquam essentiam seu naturam.

Confirmatur: Idem character Ordinis in sim-
plici sacerdote non potest validè conferre sa-
cramentum Confirmationis, & tamen adjuncta
dispensatione Pontificis, id potest: Ergo non est
potentia physica ad efficiendos effectus sacra-
mentales; dispensatio enim Pontificis non con-
fert potentiam physicam, sed duntaxat mora-
lem. Et simile est in collatione Ordinis Mino-
rum, quæ (ut multi existimant) potest à Ponti-
fice committi simplici sacerdoti, qui tamen ex se
non poterat validè illos conferre.

Ad objectionem dicendum, quod potentie
naturales, & quæ sunt simpliciter potentie,
consequuntur aliquam naturam, ut sunt illi prin-
cipium operandi: potentie autem instrumenta-
les, & quæ solum reductivè sunt potentie, non
oportet quod consequantur aliquam naturam,
sed derivantur à natura principalis agentis, in
quo invenitur principaliter talis potentia, & sic
character, cum sit potentia incompleta, & in-
strumentalis, non debet consequi ex aliqua es-
sentia, sed ab extrinseco nobis communicari, &
à sacerdote Christi, ac potestate excellentiæ,
quam ex vi gratiæ capitis habet supra totam Ec-
clesiam, derivari.

Ad confirmationem respondeo nō repugna-
re physicam potentiam sacramentalem pendere
quoad validitatem actus à conditione morali, pu-
ta commissione, sive collatione jurisdictionis:
sicut sacerdos per characterem sacerdotalem ha-
bet potentiam physicam instrumentalem ad pro-
ducen-

ducendam gratiam in anima peccatoris, per verba absolutionis, quæ instrumentaliter physice ad productionem gratiæ concurrunt, ut dispensatione precedenti ostendimus, & Suarez, aliq; ex Adversariis docent nobiscum; tamen ut physice instrumentaliter illam producat, dependet à conditione quadam morali, videlicet à collatione jurisdictionis. Si ergo hoc invenitur in ministro ordinario Pœnitentiæ, quid mirum quod inveniat in ministro extraordinario Confirmationis, aut minorum Ordinum; & quod character sacerdotalis ad exercendos actus illos hierarchicos, à commissione Summi Pontificis, tanquam à conditione dependeat?

61 Adde quod, effectus omnium sacramentorum, licet sint quid physicum (nimirum gratia, vel character) nihilominus ab aliquo morali pendent, quia sic instituit Christus, à cuius institutione sacramenta omnino pendent. Sic nisi oleum sit benedictum ac Episcopo, non potest confici sacramentum Extremæ Unionis, nec Confirmationis, & tamen benedictio illa nihil ponit in oleo; & similiter sacramentum Extremæ Unionis, licet sit quid physicum, non potest conferri potest, nisi homini extreme ægrotanti, quia conditio illa extreme ægitudinis, ex Authoris sacramentorum institutione, necessaria est. Et multæ etiam conditiones requiruntur inter contrahentes Matrimonium, sine quibus inhabiles sunt ad recipiendum hoc sacramentum. Nihil ergo mirum, si pariter character sacerdotalis, ut sacramentum Confirmationis, & minores Ordines conferre valeat, à commissione Summi Pontificis, ut à morali conditione dependeat.

62 Obijciens quinto: Potentia physica hominis constituit ipsum causam principalem suorum effectuum: Sed character sacramentalis non constituit hominem causam principalem illorū effectuum ad quos datur: Ergo non est potentia physica.

63 Respondeo distinguendo Majorem: Potentia physica hominis, ipsum constituit causam principalem, si sit potentia completa, concedo. Si incompleta, nego. Character verò sacramentalis, licet sit potentia physica, est tamen incompleta, quia indiget motione & applicatione Christi ut principalis agentis, unde non ponitur directe in specie qualitatis, sed solum reductivè, ut docet D. Thomas hic art. 2. in calce corporis articuli, ubi sic concludit: *Et ideo sicut virtus quæ est in sacramentis, non est in genere per se, sed per reductionem, eo quod est quiddam suum & incompletum: ita etiam character non proprie est in genere vel specie, sed reductus ad secundam speciem qualitatis.*

64 Obijciens sexto: Character est qualitas determinata ad bonum, non autem indifferens ad bonum & malum: Ergo non est cur rejiciatur à prima specie qualitatis. Consequentia patet, ratio enim cur D. Thomas rejicit characterem à prima specie qualitatis est, quia est indifferens ad bonum & malum. Antecedens verò probatur primò: Character determinatè inclinatur ad bonum, scilicet ad verum Dei cultum, per vera sacramenta exhibendum: Ergo est determinatus ad bonum, non verò indifferens ad bonum & malum.

65 Secundo, Character est qualitas supernaturalis, à Deo ut auctore gratiæ participata & derivata: Sed quid quid à Deo ut auctore supernaturali procedit, semper inclinatur ad bonum, subindeque non est indifferens ad bonum & malum:

A Ergo character est qualitas determinata ad bonum, non verò ad bonum & malum indifferens. Tertio, Character est participatio sacramentalis Christi, & potestatis ejus, ut docet D. Thomas hic art. 3. Sed Christi sacerdotium & potestas determinata ad bonum, non verò indifferens ad bonum & malum: Ergo & character.

Quarto, Character est potestas instrumentalis quæ agit ut mora à Christo, ut à causa principali: Ergo si indifferenter se habet ad bonum & malum, reducenda erit illa indifferencia in actionem Christi per quam agit, & si malum operatur, id reductur ad Christum ut principalem moventem, quod est absurdum.

Denique, Ut aliqua qualitas dicatur ex institutione principum boni actus determinatè, licet quod sit determinata, ad bene operandum in propria materia, licet in aliogenere (videlicet in genere morali) non sit determinata ab homine, sicut patet in habitibus intellectibus, qui sunt determinati ab homine in propria materia (ars & scientia) licet in genere morali bene & male se habere possint: Sed character in propria materia (scilicet in cultu vero Dei per sacramenta exhibendo) determinatus est, cum enim in intellectu subijciatur, est ita determinatus sua ratione ad verum, ut ejus actus non sit alius quam verè recipere vel tradere sacramenta, aut verè protestari fidem coram tyranno: Ergo etc.

Respondeo negando Antecedens, & subijciendam ejus probationem, distinguo Antecedens: Character inclinatur determinatè ad bonum, scilicet ad verum Dei cultum, quasi obijciat, sed ex parte obijcti, concedo Antecedens. Subijctivè, si ex parte subijcti, nego Antecedens, & Consequentiam. Non enim est differentia inter habitum & potentiam, quod habitus inclinet ad bonum obijctum, potentia verò respiciat obijctum quod indifferenter se habeat ad bonum & malitiam; omnis enim potentia debet habere pro obijcto aliquod ens, & consequenter aliquod bonum, sicut visus est determinatus ad aliquod bonum, scilicet ad coloratum, quod est bonum quoddam: sed differunt, quia habitus respicit bonum aut malum determinatè, etiam ex parte subijcti, nam bonum facit habitum, & importat rationem convenientis aut disconvenientis ad ipsum subijctum; potentia verò dicitur indifferens ex parte subijcti, quia illud non determinat secundum rationem boni vel mali, convenientis aut disconvenientis: unde dicitur character sit qualitas determinata ad bonum obijctum, scilicet ad verum Dei cultum; quia tamen non determinat secundum convenientiam vel disconvenientiam subijcti, sed solum illud indifferens, ut bene vel male eo utatur, non est habitus, sed potentia.

Ad secundam, concessa Majori, distinguo Minorem: quidquid à Deo ut auctore supernaturali procedit, inclinatur ad bonum, obijctivè, concedo; subijctivè semper, nego; licet enim semper inclinatur ad bonum obijctum, non tamen semper determinatur ad faciendum bonum subijctum, ut patet in dono prophetiæ: prophetia enim est donum Dei auctoris supernaturalis, & ab ipso ut auctore gratiæ promittitur, & tamen datur alicui peccanti mortaliter, ut constat de Balaam, Caipha, & Sybillis.

Ad tertiam dicendum characterem esse imperpetuum, scilicet tantum potestatis Christi participatum,

nem, ac proinde inclinare quidem, sed non de-
terminare potentiam ad operandum bene mora-
liter. Adde quod, est participatio potestatis Chri-
sti per modum potentiae, & non per modum ha-
bitus, unde non datur ad hoc ut subiectum faciat
bonum, sed ut verum Dei cultum exerceat.

Ad quartam, concessio Antecedente, nego
consequentiam; licet enim character sit potestas
instrumentalis, quae non agit nisi ut mota à Chri-
sto, ut a causa principali; quia tamen quantum
ad modum operandi subordinatur arbitrio ope-
rantis, si Sacerdos eo male utatur, & consecret
verbigrati ad conficiendum forilegium ex ho-
stia consecrata, sacilegium illud non reducit in
Christum ut principaliter operantem, sed in ma-
litiarum ministrum, potestate illa instrumentali sibi à
Christo concessa abutentis. Sicut licet mens
Propheta à Spiritu Sancto ut instrumentum ab
artifice moveatur, ut docet S. Thomas 2.2. quaest.
173. art. 4. nihilominus quando peccat propheta-
ndo, ut accidit in Caypha, qui gravissime pec-
cavit, dum dixit: *Expedi vobis, ut unus moriatur ho-
mo pro populo & non tota gens pereat* tale pecca-
tum in Spiritum Sanctum ut in causam principa-
lem non reducit, sed in ipsum Prophetam, do-
cto Prophetiae abutentem, & ex mala intentione
verba à Spiritu Sancto inspirata proferentem.

Ad ultimam nego Minorem, character enim,
etiam in propria materia, retinet indifferentiam,
subindeque non est habitus, sed potentia. Ad pro-
bationem in contrarium dico, characterem non
esse in intellectu speculativo, sed practico, ac
proinde proprium eius obiectum non esse verum
speculativum, sed verum practicum, & materiam
eius propriam esse practice se habere ad cultum
religiosum; unde cum in materia religionis in-
differenter se habeat, & indifferens sit ad religiosè
vel irreligiosè suscipiendum aut ministrandum
sacramentum, in propria materia indifferenter se
habet.

Obijcies septimò: Si character esset potentia
dum simpliciter posse agere, deberet reperiri in
Christo, cum ipsi data sit omnis potestas in caelo
& in terra, ut dicitur Matth. ultimo: Sed cha-
racter non est in Christo, ut communiter docent
Theologi: Ergo non est potentia.

Respondeo negando sequelam Majoris, licet
enim character sit spiritualis potestas, quia ta-
men est diminuta, & ab alio participata, non de-
bet esse in Christo, sed aliquid excellentius, nimi-
rum tota potestatis plenitudo, & sacerdotum
sempiternum & supremum. Præterquam quod,
notari characterem est proprium ovium, servo-
rum, militum, ac membrorum: Christus autem,
etiam ut homo, est Pastor, Dominus, Dux, &
Caput: Ergo characterem insigniri non debet, sed
Christiani, utpote eius oves, servi, milites, ac
membra, per characterem ipsi configurari de-
bent.

Ex quo intelliges, quod quando S. Thomas hic
art. 3. docet characterem sacramentalem esse cha-
racterem Christi, non sic debet intelligi, quod
character sacramentalis qui est in nobis, sit eius-
dem rationis cum aliquo characterem in Christo
existente, sed quod character sacramentalis con-
signat Christo, tanquam Summo Sacerdoti, quia
cum per characterem deputentur fideles ad cul-
tum religionis divinae, omnis autem religio penes
Sacerdotem Summum resideat, character sacra-
mentalibus quo in Ecclesia militante ad Dei cultum

Tom. V.

homines deputantur à Christo tanquam à Sum-
mo Sacerdote, debet fideles Christo tanquam
Summo Sacerdoti specialiter consignare.

Ex quo rursus sequitur, characterem ad tria
potissimum dari. Primo ut nos reddat aptos in
Religione Christiana ad cultum divinum, pro-
pter quod definitur potest: *Potentia spiritualis ad
divina suscipienda, vel agenda*. Secundo, ad
configurandum nos Christo, tanquam ministros
Summo Sacerdoti, cuius potestatem excellentiae
per characterem participamus. Tertio, ad dif-
cernendum fideles ab infidelibus, & membra Ec-
clesiae ab his qui sunt extra illam, quod est pro-
prium characteris Baptismalis; vel etiam fideles
qui sunt milites Christi ex officio, ab aliis fide-
libus, qui nondum sunt ad ejus militiam ex officio
assumpti, quod est proprium characteris Con-
firmationis; vel etiam ordinatos à non ordinatis
tanquam Rectores in sublimiori statu existen-
tes, à subditis & inferioribus, quod est proprium
characteris Ordinis.

§. III.

Solvuntur argumenta Suaris.

Prima proponit argumenta Suarez, ut osten-
dat characterem sacramentalem non esse po-
tentiam physicam, sed ea ad tria capita reduci
possunt, juxta numerum sacramentorum quae im-
primunt characterem.

In primis ergo de characterem Baptismi sic ar-
guit. Character baptismatis neque est potentia
activa, neque passiva. Ergo non ponitur in spe-
cie potentiae, sed habitus. Consequentia patet
Antecedens etiam, quoad primam partem, evi-
dens est, nam in Baptismo nullam acquirimus
potestatem ad agendum. Probatur verò quan-
tum ad secundam. Potentia passiva dicitur talis
per ordinem ad actum quem in se recipit: Sed ni-
hil excogitari potest, quod in characterem Baptis-
mi recipiatur: Ergo ille potentia passiva dici ne-
quit. Maior videtur manifesta, Minor vero pro-
batur, discurrendo per singula quae excogitari
possunt. In primis enim character Baptismi non
est potentia ad recipiendam alia sacramenta, nam
illa, cum sint quid sensibile, & sensibile, actione
perficiantur, recipiuntur in corpore: character
vero Baptismi, cum sit quid spirituale, non reci-
piatur in corpore, sed in anima, vel potius in ali-
qua ex ejus potentiis; nimirum in intellectu pra-
ctico, ut infra dicemus. Deinde character baptis-
malis non est potentia ad recipiendam gratiam,
cum Cathecumenus per contritionem possit re-
cipere eandem entitatem gratiae, quam recipit
Baptizatus. Item character Baptismi non est
potentia passiva ad recipiendos alios characteres:
nam quod characteres Confirmationis & Ordinis
non imprimantur nisi habenti characterem Bap-
tismi, oritur solum ex ordinatione divina, non
verò ex defectu alicuius potentiae receptivae, sicut
enim anima est immediate capax characteris bap-
tismalis, & ita aliorum.

Respondeo Primo negando Antecedens, ad cu-
jus probationem, dico illud principium cui inni-
titur tota Suaris ratio: *de ratione poten-
tiae passivae est quod in se recipiat formam vel
actum ad quem ordinatur, non esse universaliter
verum; sufficit enim ad rationem potentiae passi-
vae, quod reddat subiectum capax receptionis a-
licuius formae vel actus: gravitas enim in terra, est
potentia passiva ad motum deorsum, ut docet D.*

L

Tho

Thomas 5. Metaphysicæ lect. 14. in principio, & tamen non recipit motum illum in seipsa, sed solum terram capacem reddit ad illum recipiendum. Item mollities, quam ad secundam speciem qualitatis pertinere dicit Aristoteles in prædicamentis, capite de qualitate, in cera est potentia passiva ad recipiendam figuram sigilli, & tamen illam in seipsa non recipit, sed ceram capacem facit ad eam recipiendam. Similiter ergo character baptismalis, licet in se proprie non recipiat illa sacramenta, aut alios characteres, eo ipso tamen, quod hominem disponat ad illorum receptionem, habet sufficienter quod requiritur ad rationem potentie physice passivæ.

Dices cum Vazque, ex hac doctrina & solutione sequi quantitates esse potentiam passivam respectu accidentium, cum sit ratio cur illa recipiantur in toto composito.

80 Sed negatur sequela, quia ad rationem potentie, sive activæ, sive passivæ, requiritur quod pertineat ad prædicamentum qualitatis, cum potentia sit secunda ejus species: unde licet quantitas sit ratio cur accidentia corporea recipiantur in toto composito, & ad illorum receptionem disponat, potentia tamen passiva proprie dici nequit.

81 Respondeo secundo, dato & non concessio principio illo, cui Suarez discursus innititur, negando Minorem, & ad ejus probationem dico, characterem Baptismi esse potentiam passivam ad recipienda alia sacramenta. Ad probationem vero in contrarium dicendum est, quod licet sacramenta recipiantur in corpore quasi naturaliter, seu ut entitates corporeæ, medio tamen e characterem Baptismi, in illo recipiuntur sacramentaliter, seu ut actiones sacramentales sunt: nam sicut ad operandum sacramenta, non solum in quantum actiones naturales sunt, verbi gratia ablutionem, aut unctionem, sed etiam in quantum sacramentales, & productivæ gratiæ indiget homo potentia quadam activâ physica; ita & ut recipiat in se sacramenta, sacramentaliter, seu ut validæ actiones sacramentales sunt, requiritur character Baptismi; constat enim quod si detur Confirmatio, vel Ordo, homini non Baptizato, non fit sacramentum, nec sacramentaliter in eo recipitur, sed idem est, ac si lapidi vel bruto conferatur.

82 Ad id quod subditur de gratia, respondent aliqui Recentiores, quod licet Cathecumenus possit recipere eandem entitatem gratiæ quam recipit ille qui baptizatur, non tamen ut sacramentalem, sive ut conjunctam cum specialibus auxiliis ad quæ jus habet ille qui suscipit sacramentum Baptismi.

Sed hæc solutio displicet, quia ut disputatio præcedenti art. 6. versus finem dicebamus, licet extra sacramenta non conferatur character, potest tamen extra illa gratia sacramentalis dari, & credibile est multis fuisse collatam, per solum votum Baptismi, eandem gratiam sacramentalem, quam solet Baptismus esse conferre. Unde

83 Melius respondetur, characterem baptismalem non esse quidem potentiam passivam in ordine ad gratiam sacramentalem, ob rationem insinuatam, bene tamen in ordine ad characteres Confirmationis & Ordinis; quia illi non recipiuntur in anima, vel in intellectu practico, nisi medio characterem Baptismi: licet enim anima sit capax absolute omnium characterum secundum ordinariam tamen & suam De

A ordinationem, recipiuntur medio baptismali, cui ex natura sua proportionantur; licet tamen in substantia, hoc tamen non tollit quod quantitas sit immediatum eius susceptivum. Unde patet disparitas inter characterem Baptismi, & alios characteres, & ratio cur anima sit capax præcisè capax recipiendi characterem baptismalem, non vero alios; character enim baptismalis est ex natura sua dispositio ad receptionem aliorum: ad recipiendam autem dispositionem non requiritur alia dispositio alioquin daretur processus in infinitum.

Dices cum Suarez, quod character Baptismi præsupponi debeat ad characteres Confirmationis & Ordinis, provent solum ex institutione Christi: Ergo non est potentia physica, sed tantum moralis, ad recipiendum huiusmodi characteres.

Sed nego Consequentiam: Sacramenta enim novæ legis virtutem habent gratiæ productivæ solum ex institutione Christi, & tamen sunt etiam in doctrina Suarez, instrumenta physici gratiæ efficientia; quidni ergo pariter character Baptismi poterit esse potentia physica ad recipiendum characteres Confirmationis & Ordinis, tametsi solum ex institutione & ordinatione Christi, præsupponi debeat ad characteres Confirmationis & Ordinis?

C Secundo principaliter arguit Suarez: Character Confirmationis neque est potentia activa, neque passiva: Ergo non ponitur in specie potentie, sed habitus. Consequentia patet, Amen. Dens probatur. Si character Confirmationis est potentia passiva, maxime respectu characteris Ordinis, activa vero ad propugnandam fidei fidem: Sed hoc dici nequit: Ergo &c. Minor probatur, quia character Confirmationis non est simpliciter necessarius ad recipiendum characterem Ordinis, sed solum ad congruentius recipiendum: similiter non est simpliciter necessarius ad propugnandam fidem, sed solum ad fortius propugnandam: Ergo character Confirmationis non est potentia passiva, & actus respectu illorum. Consequentia probatur, quia potentia non datur tantum ad faciendum sed ad simpliciter operandum, vel recipiendum, in quo distinguitur ab habitu.

D Respondeo primo, characterem Confirmationis posse dici potentiam passivam in ordine ad ipsa alia illa auxilia quæ ad fidem tuendam homini medio characterem, à Deo conferuntur; actus vero, ut homo per characterem possit prædicare fidem ex officio, tanquam miles Christi, ad quod non sufficit extrinseca deputatio, ut in humanis, ob divinam scilicet institutionem, & excellentiam status supernaturalis, nec non ob differentiam quæ reperitur inter electionem, & reprobationem Dei, & hominum ad aliquod officium, quam §. præcedenti in solutione primæ objectionis declaravimus.

E Respondeo secundo, negando Antecedentem probationem, nego Minorem, ad cuius impugnationem, dato Antecedente, nego Consequentiam; differentia enim essentialis inter habitum & potentiam, non est illa quæ in argumento à Suarez adducitur, sed illa quam nos supra assignavimus, nimirum quod habitus datur ad operandum vel recipiendum determinatè bene vel male, potentia vero ad operandum vel recipiendum determinatè bene vel male: unde si quis habet

supernaturales non dant facilius tantum, sed simpliciter posse, ita non erit inconueniens, quod potentia aliqua supernaturalis detur ad facilius tantum operandum vel recipiendum, dummodo ordinetur ad operandum vel recipiendum, abstrahendo à bene vel malè, quod cum characteri Confirmationis conueniat, vera potentia actiua vel passiva dicendus est.

Adde quod, ad propagandam fidem sub ratione indifferentis, abstrahendo à bene vel malè moraliter, character Confirmationis est simpliciter necessarius, cum fides, religio, fortitudo, & alie virtutes morales respiciant actus ad propagandam fidem necessarios ut habent bonitatem moralem intra proprium obiectum, atque adeò determinatè sub ratione boni, nullus enim potest uti virtute ad malè operandum, juxta illud Augustini libro 2. de libro arbitrio cap. 18. *Virtus est bona qualitas mentis qua nemo male utitur.*

Tertiò obijcit Suarez: Character Ordinis neque est potentia passiva, neque actiua: Ergo nullo modo habet rationem potentie. Consequentia patet, Antecedens verò quoad primam partem est D. Thomæ, & Discipulorum eius, qui docent characterem Ordinis potentiam passivam non esse, cum non detur ad recipiendum, sed ad agendum. Probatur verò quantum ad secundam. Si character Ordinis esset potentia actiua, vel id ei conueniret, respectu aliorum sacramentorum vel respectu gratie quæ per sacramenta efficitur, vel respectu transubstantiationis in Eucharistia? Sed respectu nullius ex his tribus est actiua potentia: Ergo ratio potentie actiue ei non conuenit. Major patet ex sufficienti enumeratione, Minor vero quo ad singulas partes suadet. Et in primis quod character Ordinis non sit potentia actiua respectu aliorum sacramentorum, manifestum videtur, tum quia character Ordinis in sex inferioribus Ordinibus usque ad Diaconatum, nullum sacramentum conficit. Tum etiam, quia sacramenta materialiter sumpta non efficiuntur à characterè spirituali, sed à membris externis: quantum verò ad esse formale solum addunt supra actionem sensibilem, significationem, seu rationem signi, quæ est relatio rationis, cum sacramenta sint signa ad placitum. Quod verò non sit potentia actiua ad producendam gratiam, non minus videtur certum, tum quia Sacerdos non causat gratiam, per characterem, sed per sacramentum quod ministrat, unde etiam non Sacerdos, imò non baptizatus, potest causare gratiam per sacramentum Baptismi. Tum etiam, quia esto character sacerdotalis possit eleuari à Deo ad producendam gratiam, & sit in potentia obedienti ad talem elevationem, hoc tamen non sufficit ut sit potentia actiua ad producendam gratiam; alioquin cum cuilibet enti creato in sit potentia obedientialis ad similem elevationem, quælibet creatura posset sibi habere potentiam actiuam, vel esse potentiam actiuam respectu gratie. Denique quod character sacerdotalis non sit potentia actiua respectu transubstantiationis, probatur ex eo quod non videtur possibilis aliqua qualitas effectiua transubstantiationis panis in corpus Christi, præsertim si qualitas illa sit permanens; ut est character, nam ut docet D. Thomas 2. 2. quæst. 178. art. 1. ad 1. repugnat dari aliquam qualitatem permanentem, patrativam miraculorum, ut est conversio panis in corpus Christi.

Tom. V.

A sti, quæ non solum miraculosa est, sed etiam miraculorum miraculum, appellatur.

Respondeo negando Antecedens, quoad utramque partem: ad probationem contra primam, dicendum est, D. Thomam non loqui de characterè Ordinis ut sic, sed tantum de characterè Ordinis, qui est principale, analogatum, scilicet de characterè sacerdotali, qui solus potest esse potentia pure actiua, alij verò sunt potentie passivæ respectu characterum superiorum Ordinum, & actiue respectu priorum actuum, nam actus ministrandi solemniter ex officio ad altare, ab eo procedunt; sicut actus profitendi fidem ex officio, tanquam miles Christi, à characterè Confirmationis, sive illo mediante, elicitur, ut supra dicebamus.

Ad illud quod dicitur de characterè sacerdotali, respondeo illum esse potentiam actiuam respectu illorum trium quæ in argumento recensentur, nimirum respectu sacramentorum, respectu gratie, & respectu transubstantiationis, unde nego Minorem, quantum ad singulas partes, Ad probationem verò primæ partis dicendum est, quod licet character sacerdotalis sit qualitas spiritalis, potest tamen tanquam instrumentum divinæ virtutis concurrere ad actiones illas sensibiles & corporeas in quibus sacramenta de materiali consistunt, non minus quam res materiales, ut Dei instrumenta, possunt efficere res spirituales. præterquam quod huiusmodi actiones licet sensibiles & corporeæ sint, non procedunt tamen à characterè formaliter ut tales sed secundum quod sacramentales sunt, & productivæ gratie, vel characteris, quod est aliquid reale & excellentissimum in operationibus illis.

Ad probationem secundæ partis dicendum est, quod licet Sacerdos per sacramentum quod ministrat, gratiam causet, illam tamen causat per characterem, tanquam per virtutem & potentiam instrumentalem, quæ ab autore gratie instituta est ad producendam gratiam; unde characteri debita est elevatio instrumentalis ad talem effectum producendum? per quod differt à cæteris rebus quæ obedientialiter elevari possunt; cum enim alie res institutæ non sint ad causandam gratiam, nulla creatura facit sibi debitam talem elevationem, ita ut quis possit ad voluntatem habere illam; per characterem autem ita facit quis sibi debitam & quasi connaturalem elevationem illam, ut quando voluerit possit illa uti. Quare habens characterem ad producendam gratiam, habet se sicut calamus præparatus, qui est instrumentum proportionatū & connaturale scribendi; alie autem res quæ elevari possunt à Deo ad causandam gratiam, habent se sicut calamus non præparatus ad scribendum, vel sicut aliquid aliud ad id non proportionatum, ut recte annotavit Joannes à S. Thoma hic art. 2. in dubio 2. in solutione argumentorum.

Quod diximus de productione gratie sacramentalis, de transubstantiatione dicendum est, nullum enim est inconueniens, qualitatem aliquam supernaturalem, qualis est character, esse ex natura sua virtutem instrumentalem in ordine ad illam mirabilem conversionem panis in corpus Christi, sicut in ordine ad productionem gratie. Unde quando S. Thomas asserit nullam posse dari qualitatem permanentem, patrativam miraculorum, loquitur

L ij

loqui-

loquitur de virtute permanente completa, non vero de incompleta, qualis est character sacerdotalis, qui idcirco ad convertendum panem in corpus Christi, & producendam gratiam in anima poenitentis, per verba absolutionis, indiget non solum concursu Dei communi & ordinario, sed etiam speciali & extraordinario, seu motione pravia Dei ut authoris supernaturalis, qua compleatur & reddatur proportionatus & potens ad effectus illos mirabiles producendos. Per quod patet ad probationem tertiae partis Minoris principalis.

ARTICVLVS III.

Quodnam sit subiectum proximum & immediatum characteris sacramentalis, an ipsa substantia animae vel aliqua ex eius potentiis, & quae

24. Certum est ipsam animae substantiam esse subiectum saltem radicale, medium, remotum, & quod characteris sacramentalis. Primo, quia in Concilio Florentino & Tridentino, characterem imprimi animae definitum est. Secundo, quia character est signum spirituale, ut statuit etiam Tridentinum, atque adeo subiectum per se spirituale. Tertiò, quia cum post mortem perseveret indelebiter, non in composito hominis corruptibili, sed in anima immortalis, tanquam in subiecto quod recipiatur necesse est. Solum ergo difficultas est & controversia inter Theologos, quodnam sit subiectum immediatum, proximum, formale, & quo characteris, an ipsa animae essentia, vel voluntas, aut intellectus; Primum asserunt Suarez, Vazquez, Bellarminus, & alij, qui characterem esse in prima specie qualitatis existimant. Secundum affirmatur à Scoto, & eius sectatoribus. Tertium docetur à D. Thoma, & eius discipulis, quos sequuntur Valentia, Henriquez, Granado, Sayrus, & plures alij, propter quod ait Meratius, Divi Thomae sententiam in hac parte, eò saltem cæteris praeferre, quod insigniores habeant patronos, & sectatores.

Mitto sententiam Alensis & D. Bonaventurae existimantium characterem residere simul in intellectu & voluntate, licet præcipue sit in intellectu: supposita enim distinctione reali utriusque potentiae, tum inter se, tum ab anima, opinio illa ex eo statim rejicienda apparet, quod unum numero accidenti distincta numero subiecta non possint absque implicancia concedi, quia, ut docetur in Metaphysica, accidens à subiecto cui inest, suam individuationem & unitatem numericam desumit. Unde D. Thomas in 4. dist. 4. quæst. 1. art. 3. *Nallum accidens potest esse in pluribus potentiis, quia accidens numeratur & distinguitur penes materiam & distinctionem subiecti.* Hoc præmissis, pro resolutione difficultatis propositæ, sit

§. I.

Duplici conclusione proposita difficultas resolvitur.

Dico primò, characterem non esse immediate in essentia animae, sed in aliqua ex eius potentiis. Ita D. Thomas hic art. 4. ubi sic concludit: *Character non est sicut in subiecto in essentia animae, sed in eius potentia.*

A Ratio etiam quam ibidem insinuat, id facit. Subiectum enim immediatum qualitatis quæ proximè ordinatur ad operationem, debet esse potentia immediatè operativa: Sed character sacramentalis immediatè ordinatur ad operationem, nempe ad divinum cultum, qui in actionibus consistit, ipsa verò essentia animae non est immediatè operativa: Ergo subiectum immediatum characteris, non est essentia animae, sed aliqua ex eius potentiis.

Hæc ratio solum probat characteres Confirmationis, & Ordinis, qui sunt potentie activæ ut articulo præcedenti ostendimus, non requirunt immediatè in essentia animae, utpote immediatè non operativa. Verum cum character Baptismi sit potentia passiva in se recipiens characterem Confirmationis & Ordinis, si illi non subiectatur immediatè in essentia animae, nec illi in eam immediatè recipi poterit.

Dico secundo, subiectum proximum & immediatum characteris, non est voluntas, sed intellectus practicus. Ita D. Thomas hic art. 4. citato in solut. ad 3. ubi sic ait: *Oportet quod character sit in cognoscitiva potentia animae, in qua est intellectus practicus.* Quibus verbis rationem fundamentalem recte conclusionis insinuat: Cum enim character per se primò ordinetur ad actus divini cultus, quibus fit professio fidei, debet habere pro subiecto immediatè illam potentiam, in qua immediatè subiectatur habitus fidei: Sed habitus fidei immediatè subiectatur in intellectu: Ergo & character.

Confirmatur: Sicut fides est radix totius edificij spiritualis, ita etiam character est fundamentum omnium actionum & passionum hierarchicarum, quæ sunt tradere divina & recipere: Ergo debet constitui in eodem subiecto in quo est fides.

Probatur secundo conclusio ex D. Dionysio cap. 2. de Ecclesiastica hierarchia, ubi ait characterem esse *Lumen divinum illuminans nos, & figurans Christo*: At lumen & configuratio non pertinent, saltem immediatè, ad voluntatem, sed ad intellectum; lumen quidem, quia voluntas est potentia cæca; configuratio vero, quia figura seu imago Dei, cui nos configuratur character, est in intellectu, & non in voluntate, nulli ratione intellectus, & ex consequenti; propter quod Filius Dei, qui in divinis per intellectum procedit, vocatur figura substantiæ Patris: Ergo character est in intellectu, non vero in voluntate.

Probatur tertiò: Qualitas quarum subiectum immediatum est voluntas, per se determinat ad bonum vel malum morale, ita ut non possit voluntas eis uti indifferenter ad bonum vel malum morale: At character non determinat per se ad bonum vel malum morale, sed relinquit indifferentem voluntatem ad ipso utendum ad bonum vel malum morale, ut patet ex dictis articulo præcedenti. Ergo non subiectatur immediatè in voluntate, sed in intellectu.

Denique suaderi potest conclusio ratione fundamentali. Illa potentia in homine debet esse subiectum immediatum characteris sacramentalis, quæ suo actu, ut elevato per characterem, debet alias potentias movere & dirigere ad actiones vel passiones pertinentes ad cultum Dei: Sed intellectus practicus est talis potentia, utpote quæ per actum imperij sibi proprium debet movere & dirigere alias omnes facultates ad opus: Ergo intel-

lectus practicus immediatum subjectum characteris sacramentalis esse debet. Minor fusc probata fuit in Tractu de actibus humanis, agendo de actu imperii. Major verò sic ostenditur. Illa potentia debet immediate recipere characterem sacramentalem, quæ debet immediate operari in ordine ad cultum divinum; ad hoc enim præcipue imprimatur character, ut per ipsum eleventur potentie hominis ad talem cultum: Sed potentia immediate operativa circa cultum divinum, illa est quæ suo actu ut elevato per characterem alias omnes movet & applicat ad actiones & passiones pertinentes ad cultum divinum: Ergo potentia quæ actu suo ut elevato per characterem, alias omnes movet & applicat ad actiones & passiones ad cultum Dei pertinentes, immediatum subjectum characteris esse debet. Itaque character Baptismi subjectatur immediate in intellectu practico, quia ipsum debet elevare, dando efficaciam imperio ejus ad dirigendas & movendas ceteras potentias hominis, in ordine ad receptionem validam aliorum sacramentorum. Character Confirmationis debet similiter pro suo subjecto immediato habere eundem intellectum, quia elevat illum dando vigorem actui imperii ipsius, ad inferendam mediis aliis potentiis actionem ex officio protestativam fidei contra hostes Christi. Denique character Ordinis idem pariter in intellectu practico immediate residet, quia tribuit actui imperii ipsius efficaciam ad conficiendum valide & ex officio, mediis aliis potentiis, alia sacramenta, & convertendum substantiam panis & vini in corpus & sanguinem Christi.

§. II.

Solvuntur objectiones.

Objicies primò cum Suarez: Character cum sit signum manifestans hominem esse deputatum ad aliquod munus, debet poni in parte notiori: Sed anima notior est intellectu & voluntate, cum sit prior illis: Ergo character residet in anima, non verò in aliqua ex ejus potentiis.

Respondeo hoc argumentum undequaque nutare, & rimas agere, nam Major non est absolute & universaliter vera, non enim signa distinctiva semper sunt in parte patentiori, ut signa Ducum, vel Militum, non in capite, sed in pectore poni solent. Minor etiam equivocationem patitur, nam licet essentia animæ sit notior quoad se ejus potentiis, istæ tamen quoad nos notiores sunt, ratione suarum operationum: character autem, ex eo quod signum manifestativum est, debet poni in eo quod est nobis notius, ut nobis designet. Demum Consequentia nulla est, quia character non solum ponitur in homine ut signum designificatum illius, sed etiam ut vera potentia instrumentalitatis, atque adeò subjectum ejus immediatum non potest esse essentia animæ, quæ non est immediate operativa, sed solum aliqua ex ejus potentiis, quæ immediate activæ sunt. Sicut enim id quod habet rationem naturæ supernaturalis in homine, scilicet gratia, subjectatur immediate in natura seu substantia animæ; ita quod habet rationem potentie supernaturalis, debet subjectari immediate in potentia naturali, ut observat S. Doctor in 4. dist. 4. quæst. 1. art. 3. quæstionc. 1. ubi sic discuitur: *Natura proportionatè spiritualitati subternitur, sicut personæ perfectioni. Unde sicut gratia quæ est spiritualis principium, est in essentia animæ, sicut in*

Tom. V.

A subjecto; ita & character, qui est spiritualis potentia, est sicut in subjecto in naturali potentia animæ.

Dices, Potentie naturales recipiuntur immediate in anima: Ergo & supernaturales, quibus character annumeratur.

Respondeo cum D. Thomæ art. 4. ad 2. negando consequentiam, & paritatem, Tum quia potentie naturales non præsupponunt aliam potentiam, sed dimanant ab ipsa anima, tanquam propriæ ipsius virtutes. Tum etiam, quia potentie naturales non elevent suum subjectum ad operandum, subindeque non debent præsupponere ipsum esse proximè activum, cujus oppositum competit potentie supernaturali.

Objicies secundò: Idem est subjectum immediatum formæ, & dispositionis ad illam: Sed gratia est forma ad quam character se habet ut dispositio, sicut docet D. Thomas in 4. dist. 4. quæst. 1. art. 1. ad 5. ubi ait, quod character est dispositio ad gratiam, per quamdam congruitatis dignitatem: Ergo sicut substantia animæ, est subjectum immediatum gratiæ, ita & characteris.

Respondeo primò negando Majorem universaliter sumptam, nam ut ait D. Thomas 1.2. quæst. 74. art. 4. ad 3. *Bonus imaginatio est dispositio ad scientiam, quæ est in intellectu, & veniale peccatū quod est in sensualitate, potest esse dispositio ad peccatum mortale, quod est in ratione* Item contritio quæ est in voluntate, est dispositio etiam ultima ad gratiam justificantem, quæ residet in essentia animæ. Quamvis ergo character physicè disponeret ad gratiam, non propterea deberet collocari in essentia animæ. Unde idem S. Doctor in 4. dist. 4. quæst. 1. art. 3. quæstionc. 1. ad 1. *Dispositionem* (inquit) *esse in eodem subjecto cum eo ad quod disponit, non est necesse nisi quando dispositio postea sit perfectio; sicut scientia quæ prius fuit dispositio, postea sit habitus, & ideo scientia dispositio & scientia habitus sunt in eodem subjecto proximo. Non autem hoc oportet, quando dispositio & perfectio differunt per essentiam, sed possunt esse in diversis subjectis; & præterea quando illa diversa habent ordinem ad invicem; sicut operatio sensibilis est dispositio ad intelligibilem operationem, & similiter character est dispositio ad gratiam.*

Respondeo secundò negando Minorem, character enim non præcedit ut physica dispositio gratiam significantem, nam physicè nullus est ordo causalitatis inter has duas qualitates, nec ex natura sua una ab alia pendet, manet enim character sine gratia, & gratia optimo & connaturali modo esse potest sine character, ut constat in illo qui per actum contritionis, sine reali susceptione Baptismi, ultimo disponitur ad gratiam. Unde quando S. Thomas ait, characterem esse dispositionem ad gratiam, non loquitur de dispositione physica & ex natura rei, sed de dispositione morali & congruitatis; cum enim usus characteris sit Deum colere, & hoc dignè & religiosè fieri non possit sine gratia, congruum est, ut Deus qui dat characterem, det & consequenti etiam gratiam, ad hoc ut cultus divinus qui per characterem exercetur, fiat religiosè.

Objicies tertio: Character non est principium alicuius operationis: Ergo non est in aliqua potentia animæ, sed in ejus essentia. Consequentia patet ex supra dictis, Antecedens etiam manifestum videtur: cantare enim Evangelium v.g. aut absolvere à peccatis, vel ministrare sacramenta, aut fidem coram tyranno profiteri, non sunt actus

L. ii

elicit

elicitur à charactere, sed à fide, vel religione, & potentiis exterioribus.

108. Respondeo negando Antecedens, ut enim in ultima probatione secundæ conclusionis ostensum est, character est principium actus intellectus, scilicet imperii, quo præcipit aliis potentiis, ut aliquos actus eliciant, puta character Diaconi, ut cantetur Evangelium, character Sacerdotalis, ut verba absolutionis & consecrationis proferantur, & eliciatur intentio necessaria ad valorem sacramenti; qui actus licet ab aliis facultatibus ab intellectu distinctis elicitivè procedant, imperativè tamen oriuntur ab intellectu, ut informato character, ut actiones illas dirigente: sicut quamvis actus alicujus artis, puta futuriæ, à membris externis producantur, diriguntur tamen ab intellectu, ut informato tali habitu.

109. Objicies quartò contra secundam conclusionem: Cum character sacramentalis per se ordinetur ad exhibendum cultum Deo, in ea potentia immediatè subjectari debet, ad quam pertinet exhibitio talis cultus: Sed exhibitio cultus divini, pertinet ad voluntatem, in ea enim residet virtus religionis, quæ divinum cultum: habet pro suo objecto: Ergo in voluntate, non verò in intellectu, character existit.

110. Respondeo distinguendo Majorem: in ea potentia subjectari debet immediatè character, ad quam pertinet exhibere cultum Deo, abstrahendo ab hoc quod exhibitio talis cultus bene vel male fiat, concedo Majorem, Ad quam pertinet exhibere cultum Deo bene & religiosè, nego Majorem. Similiter distinguo Minorem: ad voluntatem pertinet exhibere cultum Deo, secundum quod bene religiosè debet fieri, concedo Majorem: Absolutè & abstrahendo ab hoc quod bene vel male fiat, nego Minorem, & Consequentiam sic enim sumptus divinus cultus, non pertinet ad virtutem religionis, sed ad virtutem fidei in intellectu residentem, & ad characterem, ut dirigentem habitum fidei, & imperantem actiones illas quibus Dei cultus perficitur.

Ex dictis inferes primò, characterem sacramentalem idcirco à Dionysio supra citato appellari lumen spirituale, quia intellectus practicus, mediante suo imperio, ut per characterem elevato, dirigit ceteras potentias ad exercitium cultus divini. Dicitur etiam potestas, quia tribuit potestatem aliquid efficiendi vel recipiendi. Item vocatur signum, seu sigillum, quia sicut ludeus à Rege missus, non habet potestatem, nisi litteras habeat sigillo regio obsignatas: ita similiter nisi quis characterem habeat quo deputetur & ordinetur in legitimum collatorem vel susceptorem sacramentorum, vel defensorem fidei, nihil validè, vel saltem ex officio, præstabit in illis.

III. Intelliges etiam ex dictis, quomodo per characterem dicamur configurari Trinitati, quia nempe sicut Trinitas operatur per actum imperii, formaliter immanentem, & virtualiter transeuntem, ut in Tract. de scientia Dei fusè declaravimus, ita & character.

112. Denum facile colliges ex dictis, quomodo character distinguatur à religione: hæc enim respicit cultum divinum, sub ratione boni, ille verò sub ratione veri practici, & non ut bene moraliter, sed solum ut validè exerceatur intendit.

ARTICVLVS IV.

Utrum character in sit anime indelebilis

§. I.

Quibusdam præmissis conclusio affirmativa statuitur

Explicita existentia, essentia, & subjecto characteris, superest ut præcipuum ejus proprietatem, nimirum illius incorruptibilitatem, proponamus, & utrum anime infic indelebilitatem, claremus, Vt autem certa ab incertis separemus duo ut certa & indubitata supponenda sunt. Primum est, characterem non esse indelebilem, secundum ordinem ad potentiam Dei absolutam, quia potest Deus quodlibet eius creatum destruere, suspendendo concursum conservativum illius, secundum est, characterem esse indelebilem, solum in hac vita, non quidem ab intrinseco, sed ex natura sua, quia cum sit virtus instrumentum instrumento separato communicata, est extrinseca sua visibilibus & fluens, & consequenter delecta sed ab extrinseco, quatenus scilicet statum Deum semper, saltem pro præsentis statu & vita in anima conservare; hoc enim saltem definitum Florentinum & Tridentinum, dum aiunt characterem esse indelebilem; & colligitur posterius ex eo quod tria sacramenta characterem impingunt, semel suscepta, nunquam deinceps per totum vitam tempus iterentur: si enim esse delectabilis in præsentis vita, vel ille qui semel baptizatus est, posset iterum baptizari, vel certe characterem delecto, esset christianus sine characterem, atque adeò à principio talis esse potuisset. Solum ergo difficultas est, an characterem indelebilitas, ut remaneat post hanc vitam in beatis & in damnatis; pro cuius resolutione.

Dico breviter, characterem post hanc vitam in beatis & damnatis remanere. Ita cum D. Thomas hic art. 5. communiter docent Theologi.

probat primò ratione quam habet in corpore Res semel Deo consecrata, quandiu remanet integra, tandiu manet etiam consecrata, ut patet in templis, altaribus, calicibus &c. Sed per characterem homo consecratur Deo, quatenus anima: Ergo quandiu remanet anima integra, tandiu etiam remanet character: Sed post hanc vitam anima integra remanet, cum sit incorruptibilis: Ergo post hanc vitam remanet character.

Dices, ex hac ratione sequi, characterem non posse deleri, etiam de potentia dei absoluta quæ res consecrata, quandiu remanet integra, manet necessario consecrata, ita ut non possit amittere suam consecrationem, etiam de potentia Dei absoluta, ut patet in calice, & aliis.

Sed contra primò, Licet daremus rem consecratam per denominationem extrinsecam ab actu præterito, sicut est calix, non posse amittere suam consecrationem, quia in Deo non est potentia faciendi ut actus qui semel fuit, non ferat hoc tamen negandum esset de re consecrata per aliquam formam sibi intrinsecè communicatam, quia potest Deus destruere formam illam per quam fit consecratio: in proposito anima consecratur per aliquid reali & sibi intrinsecum, scilicet per characterem: Ergo &c. Secundò: Deus potest execrari rem consecratam, statuendo ut ad sacros usus non sit deinceps destinata.

designata, sicut factum est post cessationem legis veteris, cum templa & vasa quæ antea erant aliquantulum consecrata, suam consecrationem amiserint.

106. Probatur secundò conclusio: Nullum accidens potest destrui, nisi vel physice à suo contrario, vel demeritorie & moraliter in penam peccati commissi, vel per accidens ad destructionem proprii subiecti, vel per negationem concursus causæ conservantis: Sed nullo ex his modis contingit characterem destrui post hanc vitam: non quidem primo, quia character, cum sit potentia, nullum habet contrarium: non etiam secundo, quia imputatur existenti etiam in peccato mortali, ut patet in eo qui sic accedit ad Baptismum: non etiam tertio, quia anima & potentia spirituales in quibus subiectatur character, sunt incorruptibiles: non denique quarto, quia licet possit Deus, qui solus est causa conservans characterem absolute subtrahere concursum quo liberè conservat res, nunquam tamen solet, nisi cum causæ naturales vel morales id postulant, quod in proposito non reperitur, ut dictum est.

107. Ex qua ratione habes, characterem esse ex natura sua indelebilem & incorruptibilem, eo proportionali modo quo Angeli dicuntur incorruptibiles. In cuius rei signum docet D. Thomas ad Roman 7, lect 1. ad illa verba Apostoli, *soluti estis a lege viri*, & ad Hebræos 11, lect 7, in fine ad illa verba, *Acceperunt mulieres de resurrectione mortuos suos* &c. quod si baptizatus, vel confirmatus, vel ordinatus moriatur, & miraculose resurgat, non debet iterum eadem sacramenta suscipere, quod verum non esset, si character ex natura sua non esset incorruptibilis, & non posset absque speciali miraculo post hanc vitam conservari.

S. II.

Solvuntur obiectiones.

108. Obijciens primò. Gratia est perfectior character, & tamen inest animæ mutabiliter, & potest, etiam in hac vita, amitti & corrumpi: Ergo multò magis character. Consequentia manifesta videtur, nam quanto accidens est imperfectius, tantò minus firmiter inhaeret subiecto.

109. Respondeo concessio Antecedente, negando consequentiam & paritatem, ob duplicem rationem discriminis. Prima est, quia gratia habet contrarium, scilicet peccatum, non verò character: ille enim (ut supra dicebamus) imprimatur etiam existenti in peccato mortali, ut patet in eo qui sic accedit ad Baptismum. Secunda est, quia gratia quæ est forma completa, exigit in subiecto dispositionem, & ejus naturæ accommodatur, & quia anima est mutabilis secundum liberum arbitrium, quando est in statu viæ, consequens est quòd gratia inest animæ mutabiliter, Virtus autem instrumentalis (qualis est character) magis attenditur secundum conditionem principalis agentis, sive principii à quo derivatur, quare cum sacerdotium Christi, à quo derivatur character, & cuius est participatio, perpetuum sit, & incorruptibile, juxta illud Psalmi 109, *Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech*, character quoque indelebilis & incorruptibilis esse debet, non verò gratia sanctificans. Unde ad probationem in contrarium, distinguo Antecedens: Quanto accidens est imperfectius tantò minus firmiter inhaeret subiecto, ceteris

A paribus, concedo. Si cetera non sint paria, ut contingit in proposito nego.

Obijciens secundò. Cessante fine, cessare debet ea quæ sunt ad finem. Sed finis characteris, scilicet administratio, vel receptio sacramentorum cultusque exterior, cessabit post hanc vitam. Ergo & character.

120. Respondeo quod præter hunc finem characteris, est alius, scilicet distinctio fidelium ab infidelibus, quæ distinctio debet manere in alia vita, in boni ad gloriam, & in malis ad ignominiam; sicut etiam militaris character remanet in militibus post adeptam victoriam; & in his qui vicerunt ad gloriam, & in his qui sunt victi, ad penam, ut ait S. Doctor hic art. 5, ad 3.

Ad complementum huius disputationis quæres, quinam ex duobus effectibus sacramentorum novæ legis, debeat dici primarius & principalis, an gratia, vel character?

121. Respondeo gratiam dici debere primarium & principalem effectum sacramentorum novæ legis, characterem verò secundarium & minòs principalem. Ratio est, quia effectus primarius sacramentorum ille est ad quem sacramenta per se primò ordinantur. Sed illa ordinantur per se primò ad gratiam: Ergo gratia est primarius & principalis effectus sacramentorum novæ legis. Major patet, Minor probatur, Sacramenta per se primò ordinantur ad nostram sanctificationem; in quo distinguitur à sacrificio, quod per se primò respicit cultum divinum, & bonum ipsius Dei; sacramentum verò bonum hominis, seu sanctificationem ipsius: Sed sanctificatio hominis fit per gratia, non verò per characterem: Ergo sacramenta per se primò ad gratiam, & non ad characterem ordinantur.

122. Confirmatur. Præcipuus effectus in sacramentis est ille qui ad ulteriorem non ordinatur, & ad quem ceteri omnes referuntur: Sed character, cum sit res & sacramentum finis, ut docet D. Thomas hic art. 6, ad 3, & communiter Theologi, ordinatur ad gratiam, gratia verò, cum sit res tantum, non ordinatur ad characterem: Ergo gratia est primarius & præcipuus sacramentorum effectus, non verò character. Unde S. Doctor in proemio quæstionis 62 sic habet. *Deinde considerandum est de effectu sacramentorum, & primo de effectu eorum principali, qui est gratia, secundo de effectu eorum secundario, qui est character.*

123. Dices primo. Ille est primarius effectus sacramenti, qui est simpliciter necessarius ad finem illius, qui vero ad melius esse, secundarius tantum: Sed character est simpliciter necessarius ad finem sacramenti a quo producit, gratia vero ad melius esse tantum: Ergo character est primarius effectus sacramenti, non verò gratia. Major certa videtur, Minor probatur. Finis sacramenti Ordinis verbi gratia, est conficere Eucharistiam vel ministrare in ordine ad illam; Sed ad hunc finem character est simpliciter necessarius, gratia vero ad melius esse tantum, scilicet ad illa munia recte & religiose perficienda: Ergo &c.

124. Respondeo negando Minorem, & ad probationem eius, nego Majorem quamvis enim finis characteris Ordinis sit conficere Eucharistiam, vel ministrare in ordine ad illam, & finis characteris Baptismalis, reddere hominem capacem suscipiendi alia sacramenta, finis tamen primarius ipsius sacramenti Ordinis, est reddere hominem gratum Deo, sicut & finis sacramenti Baptismi

tinui, est hominem spiritualiter regenerare, quod fit per gratiam, non vero per characterem.

126. Dices secundò: Ille est effectus primarius alienius causa, qui semper producit: Sed gratia non semper producit, bene tamen character: Ergo gratia non est effectus primarius sacramenti, sed character.

Respondet Major esse veram, de effectibus qui nullam ex parte subjecti exigunt dispositionem non autem de iis qui cam necessario præsupponunt; unde cum gratia per sacramenta producenda, aliquā postulet dispositionem, saltem in adultis, quam non exigit character, ex eo quod Christus ita instituit, non sequitur gratiam esse effectum secundarium sacramentorum.

DISPUTATIO V.

De Sacramentorum institutore.

Ad quest. 64. D. Thomæ.

Postquam S. Doctor de essentia, & existentia, duplicique sacramentorum effectu, gratia nimirum & character, fusè disseruit, disputat de causa efficiente illorum, quæ duplex est, institutor scilicet, & minister sive executor sacramentorum. Nos de priori tantum hic agemus, ea quæ de sacramentorum ministris disputari solent, in sequentem disputationem rejicientes.

ARTICVLVS I.

An Christus omnia legis novæ sacramenta immediate instituerit?

2. **O**mnia sacramenta veteris legis fuisse à Deo immediate instituta, docent communiter Theologi, & constat de circumcisione Genes. 17. de reliquis vero ex toto Exodo, & Levitico. Neque obstat quod per Moysen, & per Angelos data fuerint illa sacramenta, sicut etiam per eos data fuit ipsa lex, id enim intelligendum est solum tanquam per legatos Dei, & promulgatores ipsorum, non vero tanquam per institutores, solum enim Deum habuerunt proprium authorem. Idem dicendum est de sacramentis legis naturæ, non potest enim apparenti aliquo fundamento dici, hoc fuisse alicui homini à Deo commissum. Et certe, si hoc in lege scripta factum non est, neque in lege naturæ fieri debuit. Nec obstat, quod non à Deo determinata essent signa sensibilia in quibus consistebat, sed voluntate humana determinarentur; inde enim solum potest inferri, determinationem sacramentorum fuisse ex voluntate humana, non vero ipsam eorum institutionem: Deus enim voluit, & immediate per se ipsum instituit, quod homines, tempore illius legis, uterentur ad suam sanctificationem signis sensibilibus quamvis per eos determinandis. Solum ergo difficultas est, an omnia novæ legis sacramenta, immediate à Christo instituta fuerint, vel aliquorum institutionem Apostolis aut Ecclesiæ commiserit? Plures enim graves & antiqui Theologi, ut Magister sententiarum, Hugo à sancto Victore, D. Bona-

A ventura, & Alensis, existimant sacramenta Confirmationis, & Extremæ Unctionis, non à Christo immediate instituta, sed perinde ab Apostolis immediate fuisse instituta; post obitum Apostolorum in Concilio Medanen- secundum vero à Beato Jacobo.

Dico tamen, omnia novæ legis sacramenta immediate à Christo fuisse instituta. Conclusio est certa de fide, & definita in Tridentino sessione 7. canone. his verbis: Si quis dicere sacra- menta novæ legis non fuisse omnia à Christo instituta, anathema sit. Quamvis autem per hoc non immediate, non expresse habeatur in illis verbis, illam tamen subintelligi à Concilio, colligitur primò ex eo quod alias differentia quæ Tridientinum assignat inter sacramenta sacramentalia, & ipsa sacramenta (quod nimirum illas potest Ecclesia mutare & instituire, illa substantia sacramentorum (nulla esset, si Ecclesia posset etiam instituire & mutare ipsa sacramenta. Secundò, idem Concilium sessionis canone docet Extremam Unctionem à Christo fuisse institutam, & à D. Iacobo promulgatam, ubi distinguit promulgationem ab institutione, & hanc soli Christo, illam vero D. Iacobo attribuit.

Colligitur etiam hæc veritas ex illo 1. ad Corinth. 4. Sic nos existimet homo ut ministri Christi, & dispensatores mysteriorum Dei. id est sacramentorum. Vbi Apostoli non dicuntur ut institutores, sed dispensatores sacramentorum. Unde Ambrosius libro 4. de sacramentis capite 4. dicit sacramentorum quis est, nisi Dominus Iesus.

Ratio demonstrativa huius conclusionis nulla est, quia dependet ex mera voluntate Dei, ut tamen congruentias adducat D. Thomas, 4. in solutione argumentorum. In primis, ne fideles ponerent spem in homine, si ab ipso aliqua fuissent instituta sacramenta, congruum fuit, ut Christus omnia institueret. Secundò, ne divisio in Ecclesia oriretur, propter diversa sacramenta, sicut apud illos qui dicebant, ego sum Paulus, ego autem Apollo, ego vero Capita. Item ne essent multa capita in Ecclesia, cum nim ad caput Recipiente pertineat condere, veluti fundamenta ipsius, & quæ habent vim in tota Republica, cuiusmodi sunt sacramentalia hoc ipso quod est in plures sacramentorum institutores, essent etiam plura capita in Ecclesia. Addo quod, cum ad dignitatem excellentiam sacramentorum pertineat dignitas, & excellentia authoris, seu institutoris, sacramenta novæ legis non essent immediate instituta à Christo, essent inferiora sacramenta veteris legis, quæ (ut supra ostendimus) à Deo immediate instituta fuerunt.

Est etiam alia specialis ratio, cur omnia novæ legis sacramenta debuerint immediate à Christo institui, quam tradit idem S. Doctor in supplemento, quæst. 6. art. 6. in corp. & in 2. dist. quæst. 3. art. 1. quæst. 1. ubi ait, quod licet creatio universi præsupponitur operationi causalium secundarum quæ sicut non potuerunt ipsum creare, ejusque ordinem instituire, nec illum mutare aut invertere possunt: ita institutio Ecclesiæ præsupponitur operationi ministeriorum, qui in ea jam fundata & constituta suo statu instituuntur. Ecclesia autem fundatur per fidem & sacramenta: Ergo institutio sacramentorum non procedit ab operatione ministeriorum.

ARTICULUS II.

An potestas ministerialis instituendi sacramenta, & potestas excellentiæ quæ fuit in Christo, homini puro communicari potuerit.

Non procedit difficultas de potestate instituendi sacramenta per propriam auctoritatem, supremam, & independentem, utpote soli Deo propriam, ac proinde non convenientem Christo, ut homini, sed de potestate ex commissione, & de potestate excellentiæ quam Theologi ponunt in humanitate Christi, & quaeritur, an duplex illa potestas, puro homini communicari potuerit? Pro resolutione

10. Notandum primò, quamcumque potestatem instrumentariam gratiæ productivam, non sufficere ut aliquis dicatur causa instituens sacramenta ministerialiter, aliàs quilibet administrans sacramentum, diceretur illud instituere, & nulla esset differentia inter causam instituentem, & utentem, seu applicantem: reliquitur ergo potestas eligendi aliquam rem sensibilem, ad cuius applicationem gratia infallibiliter conferatur, & quæ proinde in certum & infallibile signum gratiæ instituitur.

11. Notandum secundò, potestatem excellentiæ quam Theologi ponunt in humanitate Christi, præter hanc potestatem instituendi sacramenta, seu dandi alicui rei sensibili vim ad infallibiliter significandam & causandam gratiam, adhuc tria alia importare. Primum, quòd ille qui habet talem potestatem, suis actibus mereatur collationem gratiæ per sacramenta. Secundum, quòd in nomine ipsius sacramenta sanctificentur, seu administrantur. Tertium, quòd non sit ita restrictus sacramentis, ut sine illis non possit producere illorum effectum, His præmissis, sit

§. I.

Duplici conclusione difficultas proposita resolvitur.

12. **D**ico primò: Potestas ministerialis instituendi sacramenta potuit homini puro communicari. Ita communiter Thomistæ, Suarez, Valentia, Delugo, & alii, contra Scotum, Durandum, & Vazquem, qui negant talem potestatem posse puræ creaturæ communicari.

Probatur conclusio ratione fundamentali. Potuit Deus facere liberam facultatem puro homini, aliis eo modo quo vellet gratiam conferendi, vel per solum actum internum, vel per externum contractum, aut verbum, vel per quodlibet aliud sensibile signum; sicut humanitati Christi dicitur communicata facultas patrando miracula, & dandi gratiam. Sed ratione huiusmodi facultatis dicendus esset homo ille habere potestatem verè & propriè instituendi ex divina commissione sacramenta: Ergo potestas ministerialis instituendi sacramenta potuit homini puro communicari. Major est certa, nulla enim est per se loquendo major epugnancia in communicanda hac potestate supposito creato, quam naturæ creatæ, qualis est natura humana Christi. Minor verò probatur. Instituire sacramenta nihil aliud est quàm designare externas caeremonias, & res sensibiles, per quas, vel ad quarum præsentiam, infallibiliter detur & significetur gratia: Sed facultas explicata esset potestas ad talem actum

strorum Ecclesiæ, sed illi præsupponitur jam facta à Christo Ecclesiæ fundatore. Quæ ratio æque concludit de Apostolis, nam ipsi quoque sunt ministri Ecclesiæ, juxta illud Pauli 1. ad Corinth. 4. *Sic nos existimet homo ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei.*

Obijciunt primò: Cyprianus sermone de ablutione pedum, non longè à principio, sic ait: *Ipsè summus sacerdos sui est sacramenti institutor, & auctor, in cæteris homines Spiritum Sanctum habuere Doctorem.* Ergo lentit solam Eucharistiam esse immediatè à Christo institutam.

Respondet, Cyprianum per sacramentum Christi intelligere non solam Eucharistiam, sed etiam alia sacramenta; per ly verò in cæteris, intelligere caeremonialia, quæ non à Christo immediatè, sed ab Ecclesiâ fuere instituta, ut explicant Belarminus, Gravina, & alii. Addo, hunc sermonem non esse Cyprianis, sed Auctoris incerti, (subindeque nos ejus auctoritate non premi; ipsosque hæreticos prædicta verba debere interpretari cum illi doceant, non solum Eucharistiam, sed etiam Baptismum, à Christo immediatè fuisse institutum.

Obijciunt secundò: Christus communicavit Apostolis totam auctoritatem quam à Patre accepit, ut colligitur ex verbis illis Christi ad Apostolos: *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos*: Sed Christus habuit potestatem instituendi sacramenta: Ergo & Apostoli, subindeque credibile est eos tali auctoritate utentes, aliquam sacramenta instituisse. Unde initio Ecclesiæ Apostoli conferbant sacramentum Baptismi, in nomine Christi, & non cum forma ordinaria; & sacramentum Confirmationis sine Chrismate, per solam manuum impositionem: sicut & sacramentum Ordinis, sine propria materiâ.

Respondet negando Majorem, licet enim Christus potuerit communicare suis Apostolis potestatem instituendi sacramenta, ut dicemus articulo sequenti, eam tamen de facto non communicavit, sed per seipsum immediatè sacramenta novæ legis instituere voluit, ut illa in majori essent æstimatione, & ob alias rationes, seu congruentias supra adductas. Ad locum verò Scripturæ, qui videtur militare in contrarium, dicendum est, quòd ly *sicut* non importat omnimodam paritatem, sicut nec in alio loco, ubi Christus alloquens Patrem dicebat, *Rogo Patrem ut unum sint, sicut & nos unum sumus*; constat enim non posse dari tantam, seu tam perfectam unitatem inter fideles, quanta seu quàm perfecta est unitas inter Patrem & Filium. Unde non colligitur ex prædicto loco, quòd Christus Dominus communicaverit suis Apostolis totam auctoritatem quam acceperat à Patre.

Ad illud verò quòd subditur de sacramentis Baptismi, Confirmationis, & Ordinis, dicendum est, illa sacramenta initio Ecclesiæ sub alia forma vel materiâ ab Apostolis fuisse collata, ex speciali dispensatione Christi, propter exigentiam illorum temporum, ipso Christo Domino peculiariter ad id concurrente, non autem conferente potestatem Apostolis, ut sacramenta illa sic instituerent, aut mutarent, ut magis patebit, cum de illis in particulari agemus.

actum, qui enim illam haberet, verè posset instituere signum sensibile, ad hoc ut cauteretur gloria, ut ejus præsentiam infallibiliter cauteretur gloria, ut constaret. Ergo &c.

13. Confirmatur hæc ratio, & simul Adversariorum responsioni aditus præcluditur. Quamvis ut purus homo dicatur habere potestatem delegatam instituendi sacramenta, non sufficiat quod ex pluribus actionibus possit aliquas determinare, quibus non ipse, sed Deus imponat virtutem ad significandam gratiam, ut fiebat in lege naturæ, si tamen haberet talem facultatem ratione ejus posset, si vellet, alicui signo sensibili imponere virtutem ad illam significationem, diceretur eo ipso præcisè posse verè & propriè sacramenta instituere: Sed Deus faciendū puro homini facultatem sanctificandi alios eo modo quo vellet, sicut humanitas Christi sanctificabat, tribueret ei talem potestatem: Ergo tribueret ipsi potestatem delegatam instituendi sacramenta.

14. Confirmatur ampliùs: Ut purus homo dicatur posse verè & propriè sacramenta instituere, non requiritur ut illa potestas sit independens ab alio, verè enim homines dicuntur auctores & institutores legum tam Ecclesiasticarum quam Civilium, quas tamen non condunt, nisi per potestatem à Deo dependentem, sed sufficit quod tota institutio & virtus ipsius sacramenti, ab eo dependeat ut à causa ex delegatione & commissione divina agente: Sed potest Deus velle, quod tota institutio & virtus sacramenti dependeat ab homine tanquam à causa secunda, ex delegatione & commissione divina agente, nulla enim in eo apparet implicancia: Ergo potest Deus potestatem ministerialem instituendi sacramenta puro homini communicare.

15. Dico secundò: Potestas excellentiæ quæ fuit in Christo ad instituenda sacramenta, potuit homini puro communicari. Ita Auctores citati pro præcedenti conclusione.

Probat per conclusio ratione fundamentali. Quatuor illa, in quibus notabili secundo diximus potestatem excellentiæ consistere, possunt homini puro communicari: Ergo & talis potestas. Consequentia patet, Antecedens probatur, discutendo per singula. In primis enim Deus potest tantam gratiæ plenitudinem conferre puro homini, ut aliis promereatur gratiam de congruo, imò & de condigno, si constitueretur à Deo caput cæterorum hominum, ut ostendimus in Tractatu de justificatione & merito. Secundò, in nomine ejus possent sacramenta administrari, hoc ipso quod gratia ex merito ipsius conferretur. Tertiò, posset instituere signa præctica & infallibilia gratiæ, ex commissione divina, ut conclusione præcedenti probatum est. Et tandem posset sine sacramentis producere gratiam, quia posset Deus ejus arbitrio relinquere potestatem ad conferendam gratiam actu interno, vel signo sensibili indifferenter: Ergo quatuor illa quæ ad potestatem excellentiæ requiruntur, homini puro communicari possunt. Hanc rationem insinuat S. Thomas hic art. 4. in corp. ubi sic discutit. Christus in sacramentis habuit duplicem potestatem: unam auctoritatis, quæ competit ei secundum quod Deus; & talis potestas nulli creaturæ potuit communicari, sicut nec divina essentia. Aliam potestatem habuit excellentiæ, quæ competit ei secundum quod homo, & talem potestatem potuit ministris communicare, dando scilicet eis tantam gratiæ plenitudinem, ut eorum meritum operaretur ad sacra-

Dist. 2.
art. 7.
concl. 3.

A mentorum effectum, ut ad invocationem nominum ipsorum sanctificarentur sacramenta, & in ipsorum sacramenta instituere, & sine rita sacramentorum, effectum sacramentorum conferre solo imperio, potest enim instrumentum conjunctum, quamvis fuerit fortius, tantò magis virtutem suam instrumentum separato tribuere, sicut manus baculo.

Similia docet Augustinus Tractatu 8. in Joann. ubi inter alia ait: Potuit Jesus Christus, si volu-
erat, potestatem, alicui servo suo, ut daret baptis-
mum tanquam vice suā, & transferret à se baptis-
mi potestatem, & eam constitueret in servo, & tan-
tam vim daret baptismo translato in servum, quan-
tam vim haberet baptismus datus à Domino, Hæc
B. Luit, idè ut in illo posset baptizatorum a quo stu-
pizatos agnoscerent. Ubi S. Augustinus docet de
facto puros homines solum baptizare per mini-
sterium, de possibili verò potuisse baptizare per
potestatem talem ac tantam, quantum Christus
ut homo habuit, quæ est potestas excellentiæ.

Confirmatur: Potestas excellentiæ in Christo
convenit ipsi, in quantum capiti totius Ecclesiæ:
Sed Deus de potentia ab soluta potuit purum ho-
minem constituere caput totius Ecclesiæ, & ipsæ
gratiam & opera ad justificationem aliorum ho-
minum ordinare: sicut de facto Adamus fuit con-
stitutus caput non solum naturæ, sed etiam mor-
tale, totius humani generis, quantum ad trans-
missionem justitiæ originalis, vel privationis
illius in posteros, ut in Tractatu de peccato,
ostensum est: Ergo potuit Deus potestatem ex-
cellentiæ, quæ fuit in Christo ad instituenda sacra-
menta, puro homini communicare, non tamen
cum ea eminentia & perfectione quæ fuit in Chri-
sto; nam Christus ut homo est instrumentum con-
junctum divinitatis, alii verò ministri, quibus Deus
potestatem excellentiæ communicaret, essent ali-
lius instrumenta separata. Item potestas excellentiæ
in Christo, infinitam dignitatem suæ personæ
connotabat, ratione cujus erat principium meriti
& satisfactionis infiniti valoris, quod puro homi-
ni competere nequit, ut in Tractatu de Incarnatione
ostendimus.

§. II.

Solvuntur objectiones.

Obicies primò: Instituere sacramenta est
instituere certa & infallibilia signa gratiæ
conferendæ: Sed solus Deus id potest: Ergo &
illud. Major constat, Minorem verò probant Scito-
tus & Gabriel. Primò, quia ille solus potest certum
& infallibile signa gratiæ conferendæ instituere,
qui potest gratiam ipsam conferre: Sed solus
Deus (inquiunt) potest gratiam conferre: Ergo
& infallibilia signa gratiæ conferendæ instituere.
Secundò, cum non possit dari signum certum &
infallibile gratiæ conferendæ, nisi determinata
divina voluntas ad gratiam tali signo posito con-
ferendam, & pura creatura tale signum posset in-
stituere, posset etiam determinare voluntatem
Dei ad gratiam conferendam, quod tamen im-
plicat.

Respondeo negando Minorem, ad cuius prin-
cipalem probationem, distinguo Minorem. Solus
Deus potest conferre gratiam, ut causa principa-
lis, propriâ virtute & auctoritate id præstans, con-
cedo: Ut causa absolute, nego. Pura enim creatura
ut causa instrumentalis & ministerialis per vir-
tem & auctoritatem à Deo acceptam id potest.

Ad secundam probationem, nego sequelam: A
Cum enim in illo casu Deus præsupponeretur determinatus à se ipso ad volendum conferre infallibiliter gratiam, in præsentia signi ab ipsa creatura instituendi ipsamque creaturam ad talem institutionem faciendam prædeterminaret, jam non Deus à creatura, sed creatura à Deo, in institutione illa determinaretur.

Obijcies secundò eum Vazque: Potestas instituendi propriè sacramenta, ei solum convenit, à quo oritur primum sacramenti decretum: Sed primum sacramenti decretum, à solo Deo potest manare: Ergo illi soli potest convenire potestas instituendi sacramenta. Minor constat, Major vero probatur à Vazque, quia instituere (inquit) idem est quod rem aliquam incipere, & ab initio quasi statuere & deservere.

Respondeo concessa Majori, distinguendo Minorem. Primum sacramenti decretum in genere causæ principalis, propria & suprema autoritate instituentis sacramentum, est à solo Deo, concedo Minorem. Primum sacramenti decretum, in genere causæ ministerialis, ex commissione divina instituentis sacramentum, nego Minorem, & Consequentiam. Certè, si argumentum Vazquis valeret, probaret etiam homines non posse dici verè & propriè conditores legum Civilium aut Ecclesiasticarum, quandoquidem æquè dici potest, primum illarum decretum emanare à solo Deo, ac primum decretum sacramenti.

Obijcies tertio: Iustificatio impij, est quid majus, quàm creatio cæli & terræ, ut docet Augustinus Tractatu 72. in Ioan. Sed Christus non potuit communicare Discipulis vim creandi cælum & terram: Ergo neque vim iustificandi impij, ne per consequens illis committi institutio sacramentorum, cum per illa peccatores iustificentur.

Respondeo ex D. Thomæ 1. 2. quæst. 113. art. 9. quod licet ex parte facti sit quid majus iustificatio quàm creatio, quia hæc terminatur ad esse naturale, illa ad formam supernaturalem; tamen ex parte modis, excedit creatio, & est maximum opus Dei, quia ex nihilo fit aliquid: ex quo sequitur, quod licet possint dari instrumenta physica ad infusionem gratiæ, & iustificationem impij, nimirum sacramenta, repugnet tamen, juxta doctrinam D. Thomæ 1. parte quæst. 45. art. 5. quod detur instrumentum physicum creationis.

Obijcies quartò contra secundam conclusionem: Potestas excellentiæ convenit Christo, ratione unionis hypostaticæ: Ergo non potest communicari puræ creaturæ.

Respondeo concessa Antecedente, distinguendo Consequens. Non potest communicari creaturæ, cum ea eminentia & perfectione quæ fuit in Christo, concedo. Modo imperfectiori, nego. Solutio patet ex suprà dictis, licet enim pura creatura non possit esse instrumentum conjunctum divinitatis, nec influere infinitum valorem meritum, & satisfactorium in suas operationes, sicut Christus: quia tamen puro homini potuit communicari tanta gratia, ut mereretur de condigno virtutem & effectum sacramentorum, & institui caput morale cæterorum hominum, potuit ipsi communicari, modo tamen imperfectiori, ea potestas excellentiæ, quæ fuit in Christo ad instituenda sacramenta, & iustificandos alios homines.

Tom. V.

DISPUTATIO VI.

De Ministro Sacramentorum.

Ad sex ultimos articulos quæst. 64.

Consideratâ causâ efficiente principali, quæ sacramenta instituit, scilicet Christo, superest ut de causâ ministeriali, quæ ea confert, & dispensat, differamus, & plures ac graves, quæ circa sacramentorum ministros occurrunt difficultates, articulis sequentibus resolvamus.

ARTICULUS I.

Quinam sint Sacramentorum ministri?

Scotus in 4. dist. 6. quæst. 1. affirmat Angelos, etiam de lege ordinaria, posse esse sacramentorum ministros. E contra Augustinus Bernal disp. 17. sect. 1. num. 15. ait, quod licet Angeli de potentia extraordinaria possint sacramenta administrare, non tamen ea conficere. Alii verò Theologi communiter docent, Angelos posse quidem de potentia absoluta sacramenta conficere & administrare, solos tamen homines esse ordinarios sacramentorum ministros. Verum cum homines in duplici statu considerari possint, nimirum in statu viæ, & termini, seu beatitudinis, adhuc est difficultas & controversia inter Theologos, utrum non solum homines viatores, sed etiam beati & comprehensores, sint de potentia Dei ordinaria, five ex vi institutionis Christi, idonei sacramentorum ministri, ita ut si in corpore assumpto apparerent, vel miraculosè resurgerent, absque novo miraculo, sacramenta ministrare possent? In cuius difficultatis resolutione, partem negativam tenent Alensis, Cabrera, Coninck, Vazquez, Delugo, Becanus, & alii. Affirmativam verò amplectuntur ex Thomistis Soro, Sylvester, Nunno, Martinus Ledesma, Philippus à Sancta Trinitate, Martinez à Prado, & ex extraneis Suarez, Henriquez, Diana, & plures alii.

§. I.

Triplici conclusione difficultas proposita resolvitur.

Dico primò: De lege ordinaria soli homines, & non Angeli, sunt sacramentorum ministri. Ita D. Thomas hic art. 7. ubi hanc conclusionem probat in argumento *sed contra*, ex illo ad Hebræos 5. *Omnis Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in his, quæ sunt ad Deum: Sed Angeli boni vel mali non sunt ex hominibus: Ergo ipsi non constituuntur ministri in his, quæ sunt ad Deum, id est in sacramentis.* Unde Chrysostomus libro 3. de sacerdotio: *His, qui terram incolunt, atque in ea versantur, commissum est, ut ea, quæ in cælis sunt, dispensent: iis datum est ut potestatem habeant, quam Deus optimus neque Angelis, neque Archangelis datam esse voluit; neque enim ad illos dictum est: quacunque ligaveritis super terram, erunt ligata & in cælis, & quacunque solveritis super terram, erunt soluta & in cælis.*

Ratio à priori hujus conclusionis nulla alia assignatur.

M ij

gnati

gnati potest, nisi voluntas Dei, & Christi, congruentia tamen non desunt. Nam in primis minister minus principalis sacramentorum, non debet esse superior in natura ministro magis principali, hoc enim esset indecens: Christo autem ut homini, qui ut talis est minister principalis sacramentorum, Angelus est superior in natura. Secundo, Sacramentum constat ex re sensibili, & re spiritali: Ergo conveniens fuit, quod illius minister sensum & intellectum haberet: talis autem est solus homo. Tertiò, Recipiens sacramentum est solus homo: Ergo ut servaretur proportio, debuit solus homo in ministrum sacramentorum institui. Denique, Sicut in sacramentis requiritur pro materia aqua naturalis, oleum, balsamum, & vinum naturale, sic etiam congruū fuit, quod requireretur naturalis locutio, & verborum prolatio, quæ tamen est Angelis impossibilis, ut pote cum sit actio vitalis procedens à principio intrinseco; locutio verò ab Angelis formata, mediis corporibus assumptis, sit ab ipsis Angelis solum extrinsecus assistentibus ejusmodi corporibus.

4. Dico secundò: De potentia & lege extraordinaria, Angeli possunt sacramenta conficere, & administrare. Ita D. Thomas articulo citato in corpore, ubi sic ait: *Sicut Deus virtutem suam non alligavit sacramentis, quin possit sine sacramentis effectum sacramentorum conferre: ita etiam virtutem suam non alligavit Ecclesie ministris, quin etiam Angelis possit virtutem tribuere ministrandi in sacramentis.* Et in 4. sentent. dist. 5. quæst. 2. art. 3. quæstiunc. 2. *Sicut Deus potentiam suam sacramentis non alligavit, ita nec potestatem consecrandi sacramenta alligavit aliquibus ministris, unde qui dedit hanc potestatem hominibus, potest dare & Angelis.* Quibus verbis S. Doctor conclusionem nostram & docuit & probavit.

5. Potestque confirmari ex variis historiis, quibus Angelos sacramenta administrasse & conficisse refertur. Sanctum enim Onuphrium Anachoretam, ab Angelo Eucharistiam accipere solitum dominico quoque die, ex Paphnutio Abbate, teste oculari, referunt Sabellicus lib. 2. cap. 2. Volaterranus lib. 17. & passim alii. Item Clemens VIII. in Bulla beatificationis beatæ Agnetis de monte Politiano, Ordinis Prædicatorum, datâ 23. Februarii anni 1601. testatur quod sæpius eidem Angelus Eucharistiam suâ manu porrexit. Ipsos etiam sacram synaxim sæpius B. Catharinæ Senensis administrasse refert D. Antonius 3. p. Chron. titulo 23. cap. 14. §. 8. & alii passim. Narrat etiam Nicephorus libro II. historiæ Ecclesiasticæ cap. 20. S. Amphilochem in deserto ab Angelis fuisse consecratum in Episcopum, ejusque consecrationem ratam à cæteris Episcopis habitam fuisse. Plura etiam templa dicuntur Angelorum, vel etiam ipsius Christi Domini ministerio consecrata. Specialiter templum in honorem B. Michaelis in monte Gargano constructum, & aliud in honorem S. Dionysii in Gallia prope Parisios erectum: de quo Gaguinus lib. 3. cap. 2. & 3. hæc scribit. *Episcopi B. Dionysii sanum à Dagoberto Rege structum dedicare 6. Calendas Martii statuerant. Prædie Calendarum quidam leprâ admodum deformat, ab editu impetravit in ade pernoctare. Ubi dum vigil in oratione perseverat, videt perspicue Christum, comitantibus eum Petro & Paulo, unâ cum Divis martyribus Dionysio, Rustico, & Eleutherio, per fenestram in basilicam adventare. Ergo candelâ vestram ad leprâ contaminatum progressus Christus: Tu inquit, homo dicitur Pontificibus, cum crastina ad hanc adem se conferent, eam à me consecratam. Cujus rei fidem fecit infirmi hominis cura, nam contactâ hominis facie, lepram omnem Christum auferens, eam proximo lapidi agglutinavit: quâ hanc usque diem, per summam admirationem vigetur. Quo miraculo attoniti Præfules, à dedicatione abstinerunt.*

A stram in basilicam adventare. Ergo candelâ vestram ad leprâ contaminatum progressus Christus: Tu inquit, homo dicitur Pontificibus, cum crastina ad hanc adem se conferent, eam à me consecratam. Cujus rei fidem fecit infirmi hominis cura, nam contactâ hominis facie, lepram omnem Christum auferens, eam proximo lapidi agglutinavit: quâ hanc usque diem, per summam admirationem vigetur. Quo miraculo attoniti Præfules, à dedicatione abstinerunt.

Dico tertiò: Homo, etiam comprehensor, sive beatus, est de lege Dei ordinaria, sive ex institutionis Christi, absque ulla alia conditione nova, minister idoneus sacramentorum, licet solum extraordinarius.

B Hanc conclusionem apertè supponit D. Thomas eodem art. 7. citato: cum enim in secundo argumento sibi objecisset, quod homines sancti assimilantur Angelis in celo, ut dicitur Matthæi 22. Sed aliqui sancti in celo existentes possunt ministrare in sacramentis, quia character sacramentalis est indelebilis, ut dixerat art. 5. Ergo etiam Angeli. Respondet ad secundum, quod sancti qui sunt in celo sunt similes Angelis quantum ad participationem gloria, non autem quantum ad conditionem naturæ, & per consequens neque quantum ad sacramenta. Ubi S. Thomas non negat, nec permittit transire Minorem, tanquam nullam facientem ad vim argumenti, sed eam absolute concedit, utpote conformem rationi præcipue oculi, & dicti art. 5. Ergo censet, sanctos in celo existentes, posse de lege Dei ordinaria, sive ex institutionis Christi, absque ulla alia nova conditione, ministrare sacramenta.

C Ratio etiam id suadet: Homo enim, licet comprehensor & beatus, habet characterem, cum ille sit indelebilis, & post hanc vitam remaneat, ut disp. præcedenti ostendimus, & miraculose ressumendo corpus, potest adhibere omnia ad valorem sacramenti essentialiter requisita, nimirum debitam materiam & formam, & habere institutionem faciendi quod facit Ecclesia: Sed hæc conditiones sufficiunt, ut de potentia ordinaria, sive ex vi institutionis Christi, possit administrare idoneè sacramenta: Ergo dato miraculo, quo beatus assumeret corpus, postea, potestate ordinatâ, absque ullo novo miraculo, esset idoneus sacramentorum minister. Major patet, Minor verò suadetur. Licet enim ut quis sit minister ordinarius, præter conditiones assignatas, requiratur minister per quod sit viator, utpote cum ob necessitatem sacramentorum, ejus conversatio debeat esse ordinaria nobiscum, hæc tamen conditio non videtur necessaria in ministro extraordinario, alia nulla esset differentia inter ordinarium & extraordinarium sacramentorum ministrum, beatus autem si resumeret corpus, diceretur minister sacramentorum extraordinarius, non quod tunc illi opus esset ad ministranda sacramenta potentia Dei extraordinaria, sed quia soli viatores ordinariè conficiunt sacramenta: Ergo &c.

E Confirmatur: Scriptura, Concilia, & Patres loquentes de institutione hominum in ministrum sacramentorum, facta à Christo, nullam præter mentionem faciunt conditionis status viæ: Ergo cum aliunde non videatur necessaria, dicendum de facto non fuisse appositam à Christo, & consequenter beatos posse ex vi institutionis Christi validè administrare sacramenta.

§. II.

Solvuntur objectiones.

Contra primam conclusionem nullum militat argumentum alicujus momenti, sed contra secundam obijciuntur Sacramenta nove legis essentialiter constant rebus & verbis, ut disputatione ostensum est. Sed verba ab Angelis in corporibus assumptis prolata, non essent vera verba, cum Angeli in corporibus assumptis non possint verè loqui, ut docet D. Thomas 1. parte quæst. 51. art. 3. ad 4. sed solum formare sonos in aëre, similes vocibus humanis, qui tamen, cum non sint à principio intrinseco, non sunt veræ voces: Ergo Angeli, etiam de potentia & lege extraordinaria, non possunt sacramenta conficere.

Propter hoc argumentum Cabrera & Nunno existimant sacramentum quod de lege & potentia extraordinaria ab Angelo vel anima separata conficeretur, licet foret verum sacramentum, non tamen ejusdem rationis substantialis cum nostris, utpote cum verba ab Angelo vel anima separata prolata, non sint vera verba. Sed existimo cum Soto & Martinez à Prado, quod tale sacramentum esset ejusdem speciei cum nostris, quia licet verba prolata ab Angelo in corpore assumpto, sint speciei diversa ab illis quæ homines proferunt, hæc tamen diversitas materialiter & per accidens se habet ad rationem signi sensibilis, subindeque ad rationem sacramenti, quia illi sunt sensibiles, licet non sint à principio intrinseco vitali, habent tamen eandem significationem, subindeque eandem virtutem gratiæ productivam, quam habent nostræ voces sacramentales. Unde in forma ad argumentum respondeo, distinguendo Majorem: Sacramenta nove legis essentialiter constant rebus & verbis, ut vitaliter prolatis à ministro, nego Majorem. Ut significativis, seu ut habentibus rationem signi sensibilis gratiæ sanctificantis, concedo Majorem. Similiter distinguo Minorem: Verba ab Angelis in corporibus assumptis prolata, non sunt vera verba, si per ly vera, intelligantur verba verè vitalia, seu vitaliter prolata, concedo Minorem. Si per ly vera verba, intelligantur verba verè significativa, nego Minorem & Consequentiam: Hæc enim verba, *Ego te baptizo*, ab Angelo in corpore assumpto prolata, non minùs verè interiori animæ absolutionem significant, subindeque non minùs habent rationem signi sensibilis gratiæ, & per consequens sacramenti, quam cum ab homine proferuntur.

Obijciuntur secundò contra tertiam conclusionem: Christus suà institutione designans ministros sacramentorum, solos viatores alloquebatur: Ergo soli viatores sunt ex vi institutionis Christi, ministri idonei sacramentorum.

Secundò, Soli homines viatores sunt secundum legem ordinariam capaces recipiendi sacramenta. Ergo & illa conficiendi & administrandi.

Tertiò, Cum sacramenta pertineant ad Ecclesiam militantem, illi solum sunt ministri idonei ipsorum, ex vi institutionis Christi, qui pertinent ad Ecclesiam militantem: At beati non pertinent ad Ecclesiam militantem, sed ad triumphantem: Ergo non sunt ministri idonei sacramentorum, ex vi institutionis Christi.

Quartò, Si aliquis ex summis Pontificibus mortuus, & beatus, resurgeret, nullam haberet

Tom. V.

A potestatem jurisdictionis in Ecclesiam, aliàs essent simul in ipsa plures Summi pontifices: Ergò neque potestatem Ordinis, sive administrandi sacramenta.

Denique, ex nostra doctrina sequitur sacerdotem in inferno existentem cum anima & corpore, habere potestatem, si adessent ibi panis & vinum, illa transubstantiandi in corpus & sanguinè Christi, quod tamen non debet admitti; aliàs enim si id posset, præstaret utique, dæmone ille panem & vinum in dissolutione Dei & sacramenti portigente; imò eadem ratione possent in inferno ordinari sacerdotes, à damnatis Episcopis.

B Ad primam objectionem respondeo, concessio Antecedente, negando Cōsequentiam; licet enim solos viatores alloqueretur Christus, quādo dedit hominibus potestatem sacramenta administrandi, quia eos tantum præsentis habebat, non est tamen unde dicamus, eorum institutionem non fuisse absolutam, sed appositam fuisse conditionem status viæ.

Ad secundam nego etiam Consequentiam & paritatem: disparitas est, quòd recipere sacramenta est proprium illorum in quibus prima gratia debet recipi, vel augeri, quales tamen sunt soli viatores, beati enim habent gratiam in termino suæ consummationis existentem, ac proinde non exigentem ulteriùs aliquod augmentum.

C Ad tertiam dico quod licet beati sint omnino extra Ecclesiam militantem, quoad receptionem sacramentorum, non tamen quoad eorum administrationem.

Ad quartam nego paritatem, disparitas est, quod plures suprema potestates jurisdictionis obstitant paci & perfectioni regiminis Ecclesiastici, non verò plures potestates Ordinis.

Ad ultimam respondeo quod licet sacerdos damnatus habeat potestatem consecrandi, Deus tamen non sinit quod eam exerceat.

Instant Adversarii: gratis omnino miraculo sam illam divini concursus denegationem asseri in illo casu, longèque probabilius dici, Deum non concedere sacerdoti damnato illam potestatem quā vult eum nunquam uti, quàm miraculosè impedire, ne concessa utatur.

D Respondeo quod si ageretur de nova potestatis illius collatione, in statu damnationis à Deo faciendâ, valeret instantia. Verum cum hæc potestas sit illa eadem quam habebat sacerdos ante mortem, sicut probabilius est dicere dæmonem, etiam in statu damnationis, habere potestatem ad multa, ad quæ tamen Deus ei denegat concursum, quàm asserere quod Deus ei auferat talem potestatem: ita & asserere Deum denegare sacerdoti in corpore & anima apud inferos existenti, concursum ad transubstantiationem panis in corpus Christi, quàm negare ei potentiam ad hunc effectum.

ARTICULUS II.

Virum ad valorem sacramenti requiratur intentio ministri, quâ intendat sacramentum perficere?

Hæresis est Lutheri, in libro de captivitate Babylonica absolutè negantis, ad valorem sacramentorum requiri intentionem ministri, & asserentis sacramentum perfici, si apponantur res, & verba proferantur; tamen à ministro

M iij

joco

joco aut irrisione, vel fictè & mendaciter totum id exterius peragatur. Unde omnes Catholici Doctores fatentur ad valorem sacramenti exigì aliquam intentionem ministri, sed difficultas est, utrum ad valorem sacramenti sufficiat intentio faciendi solum actum externum, vel requiratur necessario intentio faciendi illum ut sacramentalem, id est ut Christus eum instituit, referendo illum ad finem institutionis, & volendo illum quia institutum, & prout institutum?

15. In cùs difficultatis resolutione, Catharinus, Salmeronius, Scribonius, Pasqualigus, & alii, quos refert & citat Martinez à Prado hic dubio 7. existimant ad valorem sacramentorum sufficere quod verba modo serio proferantur, prout solet fieri ab Ecclesia, absque alia intentione interna, quam serio proferendi verba, & adhibendi materiam sacramenti. Sententia tamen opposita, asserens ad valorem sacramenti necessariam esse intentionem faciendi sacramentum formaliter, seu ut est quædam cæremonia sacra à Christo instituta, communis est apud Theologos, tam domesticos, quam extraneos, quorum alii Catharini sententiam ut hæreticam, alii ut erroneam, alii verò saltem ut temerariam proscribunt.

§. I.

Conclusio affirmativa statuitur.

Dico igitur: Ad valorem sacramenti non sufficit in ministro intentio faciendi solum actum externum, sed requiritur insuper intentio faciendi illum ut sacramentalem.

16. Probatum primò: Concilium Florentinum in decreto unionis, & Tridentinum sess. 7. Can. 11. definiunt ad valorem sacramenti requiri in ministro intentionem faciendi quod facit Ecclesia: Sed quod facit Ecclesia non solum est apponere materiam, & verba exterius proferre, hoc enim extra Ecclesiam fieri potest à pagano, sed his conficere cæremoniæ sacram: Ergo ad valorem sacramenti necessaria est in ministro intentio faciendi sacramentum formaliter.
17. Confirmatur: Concilia citata definiendo requiri ad valorem sacramenti materiam & formam, etiam definiunt requiri voluntatem applicandi materiam, & proferendi verba; actus enim exterior, & volitio illius, pro eodem reputantur: Sed ultra materiam & formam definiunt esse necessariam intentionem ministri: Ergo per talem intentionem, aliquam aliam intelligunt, præter eam quæ ad exteriorem verborum prolationem, & materię applicationem requiritur.
18. Confirmatur ampliùs: Tridentinum sess. 14. c. 6. & Can. 9. definit pœnitentiam non manere absolutum, nec perfici sacramentum, si sacerdos animus serio agendi, & vere absolvendi desit: Ergo ultra exteriorem prolationem verborum, serio quoad exteriùs factam, requiritur interior animus absolvendi, & perficiendi sacramentum.
19. Probatum secundò ex ipsa institutione sacramentorum, in qua inclusa videtur intentio interior faciendi sacramentum: nam Ioan. 20. instituitur pœnitentia, his verbis: *Quorum remiseritis peccata* &c. quibus sacerdotes instituuntur iudices, & ipsis confertur potestas remittendi peccata; atque adeò sacerdos absolvens profert sententiam ut iudex, & peccata remittit: At sententia à iudice prolata sine interiori intentione, valida non est, neque debitum remittitur sine intentio-

A ne interiori remittendi, quamvis exterius seculi proferatur sententia, & debitum dicatur remitti: Ergo ad rationem sacramenti pœnitentiæ, quæ seriâ prolationem verborum, interior intentionem requiritur. Similiter in Eucharistiæ institutione Christus Lucæ 22. dixit, *Hoc facite in meam commemorationem*, quod sine interiori intentione fieri nequit. Et de Extrema Unctione Iacobi, dicitur: *Inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orant super eum*: oratio autem intentionem internam requirit. De Matrimonio etiam constat, nam sine interiori consensu non conficitur, & idem de aliis sacramentis.

B Tertiò suaderi potest conclusio ratione D. Thomæ hic art. 8. Minister potest operari vel nomine proprio, vel nomine Christi, v. g. infantem ablueri, similiter potest verba proferre nomine Christi, aut proprio; nam tam ablutio, quam verborum prolatio, indifferentia sunt, cum utroque modo ponantur. Deinde, actiones exteriores indifferentes sunt ex se, ut sint aliquid merè naturale, & ut sint quid sacramentale: Ergo ponantur utrumque quid sacramentale, debet determinari ab intentione ministri, & consequenter ultra intentionem illa ponendi serio quod exterius, debet adesse alia intentio, nimirum exercendi nomine Christi, ut quid sacramentale.

§. II.

Mens Divi Thomæ aperitur.

Rationi dubitandi de mente D. Thomæ, fundamentum præbent verba quæ habet hic art. 8. ad 2. ubi ait: *Quidam dicunt quod requiritur mentalis intentio in ministro, quæ si desit, non perficitur sacramentum*; sed hunc defectum in pœnitentiis, qui habent intentionem accedendi ad sacramentum, supplet Christus qui interius baptizat, in adultis autem, qui intendunt sacramentum suscipere, supplet illum defectum fides & devotio. Sed hoc solum potest dici quantum ad ultimum effectum qui est purgatio à peccatis, sed quantum ad effectum qui est in sacramentum, scilicet quantum ad characterem, non videtur quod per devotionem accedentis possit suppleri, quia character nunquam imprimitur nisi per sacramentum. Et idè alii melius dicunt; quod minister sacramenti agit in persona totius Ecclesiæ cum est minister. In verbis autem, quæ proferuntur, exprimitur intentio Ecclesiæ quæ sufficit ad perfectionem sacramenti, nisi contrarium exterius exprimat, ut parte ministri vel recipientis sacramentum. Quibus verbis S. Doctor manifestè videtur docere, ad

E valorem sacramenti non requiri in ministro intentionem faciendi sacramentum formaliter, sed sufficere solam applicationem materię, & verborum prolationem. Idem apertius adhuc tradere videtur in 4. dist. 6. quæst. 4. art. 2. quæstionem ad 2. ubi sic ait: *Alii dicunt quod in Baptismo & in aliis sacramentis, quæ habent in forma actum externum, non requiritur mentalis intentio, sed sufficit expressio intentionis per verba ab Ecclesia instituta, & idè si forma servatur, nec aliud exterius dicitur quod sententiam contrariam exprimat, baptizatus est.*

Propter hæc testimonia Vazquez & Bernald. Doctores attribuant opinionem illam, quæ docet ad valorem sacramenti intentionem ministri non requiri, quapropter huic sententiæ nullam audent infligere censuram.

Nihilominus dicendum est, D. Thomam me-

nifeste stare pro nostra & communi sententia, & aperte docere, intentionem conficiendi sacramentum, ad illius valorem necessariò in ministro requiri.

Pater hoc primò, quia ratio, quam habet hic art. 3. in corp. & quam §. præcedenti expendimus, id aperte declarat.

Secundò, In responsione ad 2. in ipsis verbis pro ratione dubitandi adductis, censet eandem esse rationem, quantum ad necessitatem intentionis, de eo qui ministrat sacramentum, ac de eo qui illud recipit: Sed infra quæst. 68. art. 7. ad 2. ait, quod si in adulto deesset intentio suscipiendi sacramentum, esset rebaptizandus. Ergo pariter censet, quod si in ministro deesset intentio conferendi sacramentum, denud debet conferri.

Tertiò, Idem S. Doctor art. 10. hujus quæstionis aperte tradit nostram sententiam, ait enim, quod intentio ministri potest perverti dupliciter, uno modo respectu ipsius sacramenti, puta cum aliquis non intendit sacramentum conferre, sed derisorie aliquid agere, & talis pervertitus tollit veritatem sacramenti, & praeipue quando suam intentionem exterius manifestat: Quibus verbis aperte docet, quod licet sit clarius & magis notum, quod non perficitur sacramentum, cum minister exterius manifestat se non habere intentionem, vel exprimit se derisorie agere, tamen si revera mentaliter interius non intendat sacramentum conferre, sed derisorie agere, etiam non valet sacramentum: Ergo sentit sacramentum esse invalidum, si minister mentalem intentionem non habet.

Quartò, Idem Doctor Angelicus supra quæst. 60. art. 7. ad 3. ait, quod ille qui corrupte profert verba sacramentalia, si hoc ex industria facit, non videtur intendere facere quod facit Ecclesia, & ita non videtur perfici sacramentum: Ergo censet intentionem faciendi quod facit Ecclesia, ad perfectionem & valorem sacramenti requiri. Id etiam aperte docet libro 4. sententiarum, variis in locis quæ refert Martinez à Prado hic dubio 7. §. 5. & quæ brevitas causâ prætermittit.

Ad testimonia verò in ratione dubitandi adducta, in quibus Vazquez & Bernal maximam vim faciunt, duplex potest adhiberi solutio. Prima est, D. Thomam ibi non loqui de perfectione sacramenti, quoad rem, sed solum quoad prudentem existimationem, seu quoad humanam & moralem certitudinem; quoniam enim per verba ministri ferè prolata, exprimitur intentio Ecclesie, sumus moraliter certi, ministro intentionem non deficere, subindeque de veritate sacramenti moralem habemus certitudinem, omnem auferentem anxietatem. Quod autem hæc interpretatio legitima sit, & menti S. Doctoris consona, patet ex eo quod ibi solvit argumentum, quod probare intendebat, ex eo quod intentio esset requisita, sequi non posse esse notum accedenti, se verum recepisse sacramentum, & consequenter non poss. habere certitudinem salutis, cum sint quædam sacramenta ad eam obrinendam necessaria. Cui satisfaciunt asserendo intentionem Ecclesie, verbis ministri expressam, satis esse ad certificandum suscipientem de valore sacramenti, eâ certitudine quæ haberi potest, & quæ tantum moralis est, sicut & quam extra revelationem specialem habere potest homo se esse in gratia Dei.

Dices primò: D. Thomas loquitur de perfectione sacramentali, de qua in titulo articuli quæ-

stiat: At in titulo articuli loquitur & inquit de perfectione essentiali sacramenti: Ergo in solutione ad 2. de hac loquitur, & non de perfectione quantum ad humanam certitudinem.

Secundò, In loco ex libro 4. sententiarum adducto, expresse affirmat non requiri mentalem intentionem ad valorem sacramenti, hac enim exclusâ, asserit dari verum baptismum: Ergo explicatio nulla.

Ad primum respondeo negando Majorem, nam cum difficultas argumenti procederet de incertitudine salutis, in solutione illius loquitur de perfectione sufficienti ad humanam certitudinem.

Ad secundum dicatur non requiri mentalem intentionem ut existat sacramentum, quantum ad certitudinem moralem, omnem anxietatem excludentem, hæc enim de ejus existentia datur, si oppositum exterius non exprimitur.

Secunda solutio seu interpretatio D. Thomæ est, illum locis citatis loqui de intentione mentali expressa & explicita, quam non esse necessariam ad valorem sacramenti affirmat. Pro quo notandum est, duplicem posse dari intentionem, aliam expressam, quâ quis expresse, & quasi in actu signato, intendat conficere sacramenta; aliam implicitam & magis confusam, quâ quis eo ipso quod in actu exercito accedat ut minister Christi & Ecclesie, vult implicite & in confuso sacramentum conficere, quod rectè à Magistro Soto explicatur hoc exemplo. Si quis v.g. suscipit sacros ordines, ut sit sacerdos & minister Ecclesie, & postea consuevit celebrare, & alia administrare sacramenta, neque unquam per actum contrarium cogiter aliter ministrare, quàm intendant Christus & Ecclesia, habet iste quidem intentionem implicitam & in confuso ministrandi sacramenta, non tamen expressam. De prima ergo negat D. Thomas esse necessariam contra auctores primæ solutionis, & secundam sufficere affirmat, quæ semper præsumitur in ministro, & de qua semper sumus moraliter certi, nisi aliter exterius exprimitur; si autem alia expressa esset necessaria, semper essemus dubii de valore sacramenti. Id & non amplius intendit D. Thomas locis pro ratione dubitandi adductis.

Dices primò: In utroque testimonio D. Thomæ solvit secundum argumentum, quod non procedebat de actuali intentione, de hac enim loquitur in solutione ad 3. & longè aliter respondet, nempe sufficere intentionem habitualement, hoc est virtualement: Ergo ineptè à nobis explicatur de intentione actuali. Secundò, ibidem D. Thomas refert opinionem Theologorum requirentium ad valorem sacramenti intentionem mentalem, & ipse oppositum ut probabilius docet: Sed nullus Theologorum requirit intentionem expressam: Ergo D. Thomas non rejicit solam intentionem mentalem explicitam, sed etiam implicitam.

Ad primum respondeo aliud esse intentionem actuale, aliud explicitam, actualis enim potest esse vel implicita vel expressa; & similiter intentio expressa, potest esse vel formalis, vel solum virtualis; unde D. Thomas in testimoniis adductis affirmat expressam, sive formalem, sive virtualement, necessariam non esse: in solutione autem ad 3. requirit ad valorem sacramenti intentionem saltem virtualement, sive expressam, sive confusam.

Ad secundum nego Minorem, cujus nulla potest asserri probatio, si enim dantur Theologi nullam

nullam requirentes intentionem, quid mirum quod tempore D. Thomæ essent alii requirentes expressam?

§. III.

Solvitur argumentum ex historia Ecclesiastica desumptum.

27. **A** Necquam difficiliora proponamus argumenta, placet hic breviter illud diluere quod desumitur ex historia Ecclesiastica, quæ refert Baptismum datum à puero Athanasio ludente cum aliis pueris, fuisse declaratum validum ab Alexandro Patriarcha Alexandrino, ut habetur cap. Spiritus Sanctus 1. quæst. 1. ubi sic dicitur: *In Ecclesiastica historia legitur, quod Alexander Episcopus Alexandria cum Petri Martyris solemniter celebraret, post expleta Missarum solemnia, vidit super oram maris puerum ludum, imitantium (ut fieri solet) Episcopum, & gerentium ea qua in Ecclesia geri mos est. Mox eos ad se perducit, & quid egissent percontatur. Illi rei ordinem pandunt, baptizatos à se esse quosdam Catechumenos confitentur per Anastasium (legendum est Athanasium, ut legunt emendati codices) puerum, qui illis fuerat Episcopus simulatus. Ubi ex responsis eorum vidit secundum religionis nostræ ritum cuncta constare, statuit illis quibus integris interrogationibus & responsionibus aqua fuerat infusa, iterari baptismum non debere sed adimpleri ea qua sacerdotibus mos est.* Ex hac historia validum videtur posse confici argumentum, ad probandum intentionem conficiendi sacramentum, ad ejus valorem non requiri: Quoniam non serio sed joco opus externum sacramenti exequitur, non videtur habere intentionem faciendi sacramentum formaliter, sed tantum materialiter, & nihilominus baptismum per jocum à puero Athanasio collatum, ratum & validum fuisse, declaravit Alexander Patriarcha Alexandrinus: Ergo ad valorem sacramenti non requiritur intentio faciendi sacramentum formaliter, sed sufficit intentio proferendi verba, & applicandi materiam.

28. Respondeo dupliciter aliquem posse opus externum sacramenti joco peragere, primò volendo solum repræsentare & fingere quod sit in Ecclesia à sacerdote baptizante, & tunc nullum efficitur sacramentum; secundò intendendo revera facere quod ille facit, quamvis recreationis causâ, & in eo casu perficitur sacramentum, sicut in casu quo minister velit baptizare luci causâ. Hoc autem secundo modo Athanasius Baptismum suis sodalibus administravit: ut colligitur ex tribus. Primò ex hoc quod interrogatus cur id fecisset? responderit se voluisse agere quod Episcopum Alexandrinum fecisse viderat. Secundò, quia solos Catechumenos atque adeò nondum baptizatos, baptizaverat. Tertiò ex eo quod licet Historici narrantes hanc historiam, Athanasium pueris annumerent, certum tamen est quod erat grandiusculus, & ætatè plusquam annorum duodecim.

29. Sed contra hanc solutionem obijci potest difficilis instantia desumpta ex alia historia, nimirum D. Genesii Martyris, qui (ut refertur in Martyrologio Romano 25. Augusti) cum esset mimus, & vellet coram Diocletiano mysteriis Christianorum illudere, se ægotum simulavit, & mimicè ab uno ex sodalibus suis baptizari postulavit, sed à Deo inspiratus, & repente ad fidem conversus, baptismum suscepit, & pro fide postea mortuus

A est. Ex hac, inquam, historia constare videtur, baptismum mimicè & fictè collatum, fuisse validum præsertim cum Angelus ante absolutionem Genesio apparens, ei promiserit mediâ illâ aquâ remissionem omnium suorum delictorum, quæ libro omnia & singula scripta legebantur.

Ut ab hac difficultate facile se expediant Bellarminus, Vazquez, & alii ex Recentioribus, respondent S. Genesium baptizatum fuisse non ab aliquo ex sodalibus suis mimis, sed à vero sacerdote Christiano, qui proinde veram intentionem administrandi tale sacramentum habuit. Verum ut ait Cardinalis Delago, hoc videtur incredibile.

B Quomodo enim sacerdos Christianus venisset absque ingenti sacrilegio ad cooperandum ludicro spe&aculo, quod totum ad derisionem religionis Christianæ ordinabatur? Quomodo enim ausus esset coram Imperatore, Christi persecutore acerrimo, se se sacerdotem Christianum missum fuisse? Denique, quomodo impune id fecisset, & pacificè, peracto baptismo, domum rediret? Diocletianus permisisset? Quibus addere, quod Historici probatè fidei referunt S. Genesium baptizatum fuisse ab uno ex sodalibus irridente mysteria Christianorum in theatro, ut ex Suario referunt Baronius tomo 1. historia Ecclesiastica anno 302. num. 27. & Ribadeneira in floribus Sanctorum, die 25. Augusti, in vita S. Genesii.

C Respondet secundo P. Nicolai in additionibus ad Raynerium, verbo Baptismus, cap. 1. §. 7. credibile esse mimos exteriori facere voluisse quod Christiani faciebant, licet joco tacerent, & tunc veram baptismum contulisse. Sed hoc etiam difficile creditur esse putant aliqui Recentiores! Num nec Christiani ipsi (inquiunt) quando in scenam agunt personam sacerdotis baptizantis, habent veram intentionem baptizandi, aut faciendi quod facit Ecclesia, sed solum repræsentandi & imitandi illud: quanto minus paganus qui Ecclesiam irridebat, existimandus est habuisse intentionem conficiendi verum sacramentum?

D Parum tamen (ut rectè observavit Martini Prado) urget hæc replica, imò retorqueri potest in favorem P. Nicolai. Idem enim Christiani nimirum in scena, quando agunt personam sacerdotis baptizantis, non habent veram baptizandi intentionem, ne rebaptizent jam baptizatos, & sacramenta Christi irrideant. E contra verò Genesius, ut magis irrideret nostra sacramenta, cum ea mimicè in theatro præsentabant, quæ Christiani præstare solent, facere intendebant; atque adeò mimus ille qui S. Genesium baptizavit, ut magis Christianorum baptismum irrideret, ipsum baptizare intendebat eo modo quo faciunt Christiani.

E Addo, valde probabile & credibile esse quod aliqui dicunt, nimirum Angelum qui S. Genesium monuit, ut baptismum serio reciperet, eique peccatorum remissionem pollicitus est, admonuisse etiam ludalem suum, ut serio pieque illum ipsi administraret, subindeque tunc nec in administrante, nec in suscipiente defuisset intentionem. Non est etiam improbabile quod alii asserunt, ut ab hac difficultate facilius se expediant, nempe Deum tunc implevisse miraculose intentionem ministris, quæ ceteris sit conditio necessaria & essentialis delegataria, non tamen de potentia absoluta.

S. IV.

Soluntur alia objectiones.

Objicies primò: Cùm Episcopus antequam Ordines conferat, protestetur se nolle ordinare excommunicatum, aut non habentem facultatem à suo Prælatò, non habet intentionem talem ordinandi; & tamen si ad sit inter alios quos Episcopus ordinat, verè ordinatur, ut jura supponunt, quandoquidem decernunt illum suspensum à suo Ordine remanere: Ergo ad valorem sacramenti non requiritur in ministro intentio conferendi sacramentum.

Respondeo quod licet hæc protestatio Episcopis fiat ad terrorem, & ad significandum quod non vult talem ordinare, postquam tamen, facta sufficienti diligentia, nullus talis apparet, intentionem habet, vel saltem habere tenetur, eos omnes ordinandi quos habet præsentem, sive aliqui ex ipsis sint aut non sint excommunicati, & sive habeant vel non habeant facultatem à suo superiore.

Objicies secundò: Sacramentum potest in recipiente habere effectum quem minister non intendat: Ergo & habere rationem sacramenti, licet ipsum ut tale non velit administrare. Consequentia legitima est, Antecedens verò probatur. Hæretici nostri temporis baptizant absque intentione imprimendi characterem, quandoquidem ipsum non admittunt; imò & absque intentione causandi gratiam, quæ sit forma intrinseca, cùm eam etiam negent, & tamen suo baptisinate imprimunt characterem, & producant gratiam: Ergo &c.

Respondeo distinguendo Antecedens: Sacramentum potest in recipiente habere effectum quem minister non intendat formaliter & explicitè, bene tamen virtualiter & implicitè, concedo. Quem non intendat, neque formaliter, neque virtualiter, nego. Cùm enim impossibile sit quod aliquis velit causam, nisi virtualiter saltem & implicitè velit effectum, quia effectus implicitè & virtualiter continetur in causa, eo ipso quod hæretici velint causam characteris & gratiæ, scilicet sacramentum legitime administratum, etiam si explicitè nolint ipsum characterem & gratiam intrinsecam, implicitè tamen & virtualiter ea intendunt.

Objicies tertio: Certum est quod sicut Christus instituit sacramenta, ut eorum valor sit independentes à fide & bonitate ministri, ita potuerit ea instituire, ut ad eorum valorem & efficaciam non requireretur in ministro intentio illa formaliter faciendi: Sed hic modus institutionis est convenientior: Ergo dicendum est quod Christus ita de facto illa instituit. Major constat, Minor verò probatur primò, quia Christus sic instituendo sacramenta, magis ostenderet suam virtutem, quæ pravâ intentione ministri non impediretur. Secundò, manifestius esset quod solus Deus est qui principaliter causat effectum sacramenti, juxta suam voluntatem, & quod homines sunt pura instrumenta illius. Tertiò, hic modus institutionis sacramentorum independentem ab intentione ministri quoad suum valorem, valde conducit ad pacandos animos illa suscipientium, sicut è contra oppositus multas anxietates & dubitationes circa salutem ingerit fidelibus: si enim ad valorem sacramenti requiratur in ministro intentio ipsum formaliter ut sacramentum conficiendi, sicut suscipiens sacramentum nunquam poterit esse certus de tali intentione,

Tom. V.

A utpote interna, atque adeò occulta, ita nec de valore sacramenti ab eo suscepti, & consequenter neque de sua salute.

Respondeo concessa Majori, negando Minorem, conveniens enim fuit valorem sacramentorum dependere ab intentione ministri: Primò propter eorum dignitatem quæ requirit ut non fiant ab homine casu, temerè, & fortuito, sed nobiliori modo; scilicet per actiones verè humanas & cum deliberatione factas. Secundò, propter dignitatem ministrorum, qui cùm sint causæ liberæ, debuerunt assumi à Deo tanquam instrumenta quæ simul moverentur & se liberè moverent ad productionem sacramenti formaliter ut talis. Tertiò, quia alioquin non esset ratio ob quam non assumpsisset Deus ad hoc ministerium quâcumque aliam creaturam, etiam irrationalem.

Ad primam autem probationem in contrarium, dicendum est, virtutem Dei & ejus sapientiam magis ostendi in operando fortiter, & disponendo suaviter, movendoque instrumentum animatum, secundum modum suum.

Ad secundam similiter dico, dependentiam sacramentorum ab intentione ministri, illam non extrahere à ratione instrumenti animati, nec proinde rationem causæ principalis à Deo auferre.

Ad tertiam respondeo ad pacandos animos eorum qui sacramenta recipiunt, sufficere certitudinem moralem de intentione ministri, quæ cùm facile ab eo haberi possit, quia non requirit in eo charitatem, vel fidem, nisi minister ipse exterius ostendat se illam, non habere, vel ex aliquo alio signo probabili id possit colligi, non est cur suscipiens sacramentum sit quoad hoc anxius de sua salute, & valida sacramenti susceptione; maxime cùm incertitudo de veritate & effectu ipsius, ex aliis oriri possit, de quibus tamen recipiens sacramentum non est anxius quoad salutem: quod enim valide conferatur sacramentum poenitentiae, pendet non solum ex intentione ministri, sed etiam ex eo quod sit verè baptizatus & ordinatus, atque potestate jurisdictionis insignitus. Item qui in pueritia fuit baptizatus, postquam ad ætatem adultam pervenit, non potest certo scire se esse baptizatum, sed tantum credere parentibus id affirmantibus.

Objicies quartò: Implicat ponere materiam & formam sacramenti, nisi ponatur sacramentum; sicut implicat poni materiam & formam artefacti, nisi ipsum artefactum ponatur: Ergo cùm minister applicat alicui materiam & formam Baptismi, verè ipsum baptizat, & sacramentum conficit, tametsi intentionem non habeat ipsum baptizandi & conficiendi sacramentum.

Respondeo distinguendo Majorem. Implicat ponere materiam & formam sacramenti, formaliter ut tales, seu quatenus sunt quædam cæremoniæ sacræ à Christo institutæ, nisi ponatur sacramentum, concedo Majorem. Implicat ponere materiam & formam sacramenti, materialiter & inesse Entis, & abstrahendo ab hoc quod sint quædam cæremoniæ sacræ à Christo institutæ, nego Majorem. Nam res & verba inesse Entis materialiter non sunt sacramentum, sed ut instituta à Christo, ut sint signa practica gratiæ sanctificantis: unde ut minister sacramentum conficiat, requiritur necessariò quod materiam & formam sacramentorum, sub hac ratione, implicitè saltem & in confuso, ponere intendat: Ad quod sufficit quod intendat facere illud

N

quod

quod facit Ecclesia. Ad exemplum verò de artefacto, quod in argumento adducitur, neganda est paritas. Ratio discriminis est, quia artefactum nihil aliud dicit, quam materiam & formam; sacramentum autem, ultra ablationem & verba, addit esse signum praeiticum gratiae: rationem autem signi gratia in actione exteriori reperiri, dependet à duobus, nempe ab intentione ministri, & à Christi institutione & voluntate, qui noluit materiam, & formam sacramenti, gratiam significare, deficiente intentione ministri.

S. V.

Alia difficultates & casus conscientiae breviter resolvuntur.

41. **R**estant adhuc resolvendae quaedam difficultates de intentione ministri, quas breviter hic expediemus. Prima est, an deficiente intentione ministri ad valorem sacramenti requisitâ, Deus suppleat illius defectum, & conferat sine vero sacramento effectum sacramenti: v. g. si minister ex malitia non intendat baptizare puerum, an Deus ex sua infinita misericordia, conferat illi gratiam, sine vero Baptismo?
42. Respondeo negativè, contra Alensem, D. Bonaventuram, Sylvestrum, Paludanum, & alios. Probatur primò ex D. Thoma infra quæst. 68. art. 1. & 73. art. 3. & quodlib. 6. art. 4. ubi distinguens triplex Baptisma, aquæ, spiritus, & sanguinis, docet quod pueri non habentes usum rationis, cum non possint dilectionem Dei habere, in qua Baptismus spiritus seu flaminis consistit, salvari non possunt, nisi per Baptismum aquæ, vel sanguinis, si propter Christum occidantur, qualiter de innocentibus docet D. Augustinus: Ergo sentit quod quotiescunque non suscipitur verum Baptisma, gratia non confertur à Deo, nisi addit Baptismus flaminis vel sanguinis.
43. Id etiam efficaciter probari potest ex lege illa generali Joan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non potest intrare in regnum Dei.* Ex illa enim evidenter inferitur, quod puer ante usum rationis v. ram Baptisma non recipiens, ex defectu intentionis ministri, non consequetur vitam æternam. Unde Augustinus Epist. 28. ad Hieronymum: *Quisquis dixerit quod in Christo vivificabuntur parvuli qui sine sacramenti ejus participatione de vita exeunt, hic profecto contra Apostolicam predicationem venit, & totam damnat Ecclesiam.* At hoc esset falsum, si puer ille effectum Baptismi, scilicet gratiam, sine vero Baptismo reciperet: Ergo gratia non confertur à Deo, cum ex defectu intentionis ministri, verum Baptisma non conficitur.
44. Confirmatur: Puer sine debita materia vel forma baptizatus ex malitia vel ex ignorantia ministri, gratiam non recipit, ut omnes concedunt: Ergo nec ille qui sine debita intentione baptizatur. Consequentia manifesta est, nam tam bene deficit sacramentum ex defectu intentionis ministri, sicut ex defectu formæ, vel materiæ, ut definit Florentinum in Decreto unionis, ubi dicitur, omnia sacramenta tribus perfici, nimirum materiâ, formâ, & intentione ministri, quorum si aliquid desit, non perficitur sacramentum.
45. Dices, D. Thomas hic art. 8. ad 2. oppositam sententiam docere videtur, cum enim ibi retulisset opinionem aliquorum asserentium quod Christus in parvulis supplet defectum intentio-

Anis, & in adultis fides & devotio recipiuntur de hac sententia loquitur: *Sed hoc sicut patet in quoad ultimum effectum, qui est justificatio operis, sed quantum ad effectum qui est rei & sacramentum, scilicet quantum ad characterem, non datur quod per devotionem accedens possit suppletur: quia character nunquam imprimitur, nisi per sacramentum: Ergo sentit defectum intentionis haberi, quantum ad effectum gratiæ, non quantum ad characterem.*

Respondeo quod licet sententia relata à Thoma, de parvulis & adultis loquatur, & de qua effectum Baptismi, gratia scilicet & character ille tamen solum eam approbat, quantum ad effectum dilectionem & fidem includentem Dei dilectionem, extra sacramentum justificari possunt: quantum autem ad alia, refertur quidem sententia, non approbat.

Secunda difficultas est, quænam intentio sit necessaria ad valorem sacramenti, actualis, habitualis, aut virtualis?

Respondeo breviter, intentionem actus non esse requisitam ad valorem sacramenti, habitalem verò non esse sufficientem, bene tamen virtutalem.

Prima pars habetur in Rituali Romano, & docetur à D. Thoma hic art. 8. ad 3. & rationem agnat, quia habere intentionem actualem, non est totaliter positum in hominis potestate, quia prout intentionem cum homo vult multum intendere, ita alia cogitare, secundum illud Psalmi 39. *Cor meum dereliquit me.* Adde quod, actualis intentio est necessaria ad actum humanum & deliberatum, sed sufficit virtualis, ut patet in oratione, & quam, ut sit meritoria, sufficit virtualis intentio, ut docet S. Thomas 2. 2. quæst. 84. art. 3.

Quamvis autem hæc intentio non sit necessaria ad valorem sacramenti, studiose tamen curat debet (inquit S. Doctor) sacramenti minister, ut etiam actualem intentionem adhibeat. Quod (ut rectè advertit Cajetanus) non debet intelligi de intentione quæ in actu signato minister dicat, *Ego intendo consecrare sacramentum*, sed de intentione in actu exercito, ita ut postquam minister actum intentionis conficiendum sacramentum habuit, attendat ad ea quibus consistit, nimirum ad distinctam prolationem formæ, ad reverentem correctionem materiæ, ad futuram tunc ineffabilem præsentiam divini gratiæ.

Secunda pars quæ asserit habitalem intentionem ad valorem sacramenti non sufficere, non minus est manifesta quam præcedens; nam habitualis intentio est illa quæ quis aliquid facit ex habitudine, absque advertentia & deliberatione, ut cum quis habens habitum misericordie, nihil de elemosyna cogitans, imò fortè dormiens, pecuniam ponit ubi elemosynæ colliguntur: Sed hoc non sufficit ad valorem sacramenti, cum illius administrationi debeat esse actio humana & deliberata. Ergo ad valorem sacramenti intentio habitualis non sufficit.

Dices, Divus Thomas hic art. 8. ad 3. manifestè docet oppositum, ait enim: *quod licet aliquid cogitat non habeat actualem intentionem, habet tamen intentionem habitalem, quæ sufficit ad perfectionem sacramenti.* Quo nihil clarius ad expressum contra nostram resolutionem dici posse videtur.

Duplex tamen huic infantia potest adhiberi sol-

In primis dici potest cum Cajetano, D. Thomam ibi loqui de intentione habituali, non distinguitur à virtuali, sed prout differt ab actuali; tum quia id aperte constat ex ipso textu, tum etiam quia tempore D. Thomæ; omnis intentio est actualis, etiam ea quæ virtualis dicitur, vixit solebat habitualis, ut patet ex D. Bonaventuræ in 2. sent. dist. 41. art. 1. quæst. 3. in solutione 6. argumens, ubi *habitualement relationem ad Deum*, sufficere operi meritorio asserit, & subdit: *habitualement relationem dici, non quod habeat charitatem per quam sit habilis ad referendum, sed quia in primis illius operationis, vel alterius ad quam illa consequenter se habet, intentionem habet ad Deum directam*. Ubi Doctor Seraphicus aperte relationem habitualement ad Deum, pro virtuali usurpat, quæ propterea dici habitualis potest, quia per modum alicujus habitus perseverat, licet actum præcedentem supponat.

Secundò respondet Pater Nicolai in scholiis ad art. 8. hujus quæstionis, & in additionibus ad Raynerium, titulo de Baptismo, cap. 1. §. 8. certum sibi videtur, quod non intentionem *habitualement*, sed potius *virtualement*, ibi scripserit S. Thomas, sed propter abbreviatos characteres, qui ex veteri scribendi usu, similem formam præferunt, aut maximam affinitatem inter se habent, imprudenter, vel per oclantiam, vox illa *virtualis*, pro *habitualement* mutata sit. Hujusque mutationis duo indicia manifesta adducit. Primum est, quia exemplaria quædam anni 1540. intentionem *virtualement* legunt, non verò *habitualement*. Secundum, quia S. Doctor non solet habitualement cum virtuali confundere, sed unum ab alio accuratè distinguit, ut patet in quæstionibus disputatis, de charitate art. 11. ad 3. ubi sic habet: *Aliud est habitualiter referre in Deum, & aliud virtualiter: habitualiter enim refert in Deum & qui nihil agit, nec aliquid actualiter intendit, ut dormiens; sed virtualiter aliquid referre in Deum, est agentis propter spiritum, ordinantis in Deum*. Et in 4. sent. dist. 16. quæst. 2. art. 2. quæstionem 2. contritionem ait posse accipi tripliciter, *vel actu, vel habitu, vel modo modo*, scilicet *ex virtute actus quem agit &c.* Et in hac ipsa parte quæst. 87. art. 1. negat *habitualement* dispensationem ad peccatorum venialium remissionem sufficere, sed requiri vult saltem aliquam *virtualement*.

Tertia pars, quæ affirmat ad valorem sacramenti intentionem virtualement sufficere, colligitur ex præcedentibus: nam si habitualis non sufficit, & actualis requisita non est, restat ut virtualis sufficiat. Intentio autem virtualis illa est, quæ licet actu transierit, manet tamen in virtute, ratione primi propositi quo quis se ad agendum applicuit humano modo. *Putat cum sacerdos accedens ad baptizandum, intendit facere circa baptizandum quod facit Ecclesia: unde si postea in ipso exercitio alius cogitatio ejus ad alia rapiatur, ex virtute prime intentionis perficitur sacramentum*, ut ait S. Thomas hic art. 8. ad 3. Est etiam aliud vulgare exemplum ejusdem S. Doctoris 3. contra Gentes cap. 138. illius scilicet qui propter Deum iter arripuit, in quo ut ex illa intentione iter perficiat, necessarium non est quod in qualibet parte itineris de Deo actu cogitet.

Sed dubitari potest, an ebrius, vel dormiens, possit conficere sacramentum? Ratio autem dubitandi est, quia ante ebrietatem vel somnum, potuit velle conficere sacramentum, verbis in ebrietate vel somno proferendis, subindeque tunc

Tom. V.

A virtualement intentionem conficiendi sacramentum habere, quæ cum ad valorem sacramenti sufficit, si ille in ebrietate vel somno supra debitam materiam verba proferat, nihil tunc ad valorem sacramenti deesse videtur. Potestque augeri difficultas, nam si quis ante somnum vel ebrietatem baptismum desideret, & postea dormiens aut ebrius baptizetur, recipit sacramentum: Ergo pariter si minister ante ebrietatem vel somnum, sacramentum velit conficere, revera illud conficiet, si in ipsa ebrietate vel somno, supra debitam materiam verba proferat.

54. Nihilominus dicendum est, verba a sacerdote ebrio vel dormiente prolata supra debitam materiam, non conficere verum sacramentum, etsi ante somnum aut ebrietatem, intentionem illud conficiendi habuerit. Ratio hujus resolutionis nulla alia assignari potest quam Christi voluntas, qui licet prolationem verborum voluntariam solum in causa, ad dignitatem sacramenti elevare poterit, id tamen noluit, tum ob reverentiam debitam sacramentis, tum etiam quia oportuit sacramenta confici à ministro, cum morali certitudine materiæ debitæ: in somno autem vel in ebrietate talis certitudo esse nequit, quamvis enim quis ante somnum vel ebrietatem; materiam debitam pro conficiendo sacramento prope se relinqueret, postea tamen in somno existens, aliam posset substituere, & verba supra illam proferre: ob hæc ergo & similia inconvenientia, etsi in somno vel ebrietate possit quis virtualement intentionem conficiendi sacramentum habere, nihilominus sacramentum non conficeret, etsi supra debitam materiam tunc verba proferret. Præsertim quia sacramentum ex parte formæ consistit in verbis quæ formaliter verba sint: illa verò quæ dormiens vel ebrius proferat, non sunt verba formaliter, defectu actualis significationis, sed duntaxat materialiter, sicut ea quæ à pica, vel à plittaco proferuntur, ideoque non possunt sacramenta conficere. Ex quo patet disparitas ad exemplum adductum, nam recipiens sacramentum nulla debet verba proferre, bene tamen qui illud conficit vel ministrat: præterquam quod recipiens se habet per modum patientis, ministrans verò vel conficiens sacramentum, per modum agentis: major autem in agente, quam in patiente libertas & advertentia requiritur: unde licet in somno vel ebrietate possit quis verum sacramentum, v. g. baptismum quem antea desideravit, recipere, non tamen illud tunc conficere vel administrare.

55. Tertia difficultas est, an sit verum sacramentum ubi error erga personam cui confertur intervenit? v. g. dum putat aliquis se baptizare puerum, & nomen Petri illi imponit, & baptizat puellam, queritur an tunc verum sacramentum conficiat? Videtur enim quod non, ob defectum intentionis, non enim habuit intentionem baptizandi puellam, sed puerum.

56. Huic difficultati cum distinctione respondendum est, nam vel minister ita alligavit intentionem suam, ut non intendat conferre Baptismum, nisi tali individuo, puero v. g. & tunc si alius supponatur, non conficit sacramentum, ex defectu intentionis. Si autem habeat intentionem conferendi sacramentum præsentis, quicumque ille sit, quamvis per errorem putet esse alium qui non est, revera sacramentum confert. Idem dicendum, si sacerdos putans se audire confessionem Petri, alterius audiat, & absolvat, & in aliis

N 2

sacra-

sacramentis similiter. Si autem queras, qualis debeat esse intentio ministri? Respondeo debere esse talem, quod absolute dirigatur ad presentem materiam, sine limitatione aut implicita conditione non faciendi sacramentum, si persona non sit illa quam putat; quam intentionem semper adesse in ministro presumendum est.

57. Contra hanc tamen doctrinam fieri potest hæc instantia. In matrimonio error personæ reddit sacramentum nullum; si enim quis contrahat cum Bertha, putans esse Tulliam, verum matrimonium non contrahit: Ergo idem in aliis sacramentis dicendum.

Respondeo concessio Antecedente, negando consequentiam & paritatem. Ratio discriminis est, quia matrimonium est quidem contractus conficiens in traditione corporis in particulari & in individuo, unde error in persona est substantialis, & æqualitatem aufert, subindeque contractum nullum efficit. Nec sufficit quod detur alia uxor æque bona, quia cum hæc æqualitas non possit certo ab hominibus cognosci, maxime cum bonitas conjugis debeat esse respectiva in ordine ad alterum, merito conjuges alligant suam voluntatem & intentionem ad talem determinatam personam, quod in aliis sacramentis non contingit.

ARTICULUS III.

Virum per malos ministros valide possint sacramenta conferri?

§. I.

Varij circa hoc referuntur ac refelluntur errores.

58. Tercio post Christum natum sæculo, in Asia & Affrica cepit error aboriri, asserens non esse vera sacramenta ab hæreticis & schismaticis collata. Primus illius author in Affrica fuit Agrippinus D. Cypriani prædecessor, ut referunt D. Augustinus l. b. 2. de baptismo cap. 2. & Vincentius Lyrensis in Commonitorio cap. 9. his verbis, *Venerabilis memoria Agrippinus, Carthagenensis Episcopus, primus omnium mortalium contra universalis Ecclesie regulam, contra divinum Canonem, contra morem & instituta Majorem, rebaptizandum esse censuit, eos scilicet qui ab hæreticis baptizati essent. Eum postea secutus est D. Cyprianus, cum multis Affrica Episcopis, licet non propterea ab Ecclesia se separaverit, imò presumendum sit (ait Augustinus cap. 8. libri citati) virum adeo sanctum, ante mortem sententiam mutasse. Cujus correctionem (inquit cap. 5.) siliiter taceant, membra clamant: si in epistolis non inveniuntur, corona martyris testatur.*

59. Donatistæ etiam olim senserunt, sacramenta à ministro existente in peccato mortali collata, esse invalida, quos postea secuti sunt Luciferiani & Albigenes. Wicliffus autem ea tantum sacramenta valida esse censuit, quæ à ministris prædestinatis conferrentur. Alij demum à malis ministris confici quidem sacramenta putarunt, sed non per ea gratiam conferri. Ut omnes isti errores confutentur, & veritas Catholica firmius stabilatur.

60. Dico breviter, peccatores & infideles valide sacramenta conficere, si adhibeant omnia ad illorum valorem requisita.

Conclusio est certa de fide, utpote definita in variis Conciliis, nempe in Concilio Nicæno ge-

nerali, ut testatur Augustinus lib. 2. de baptismo cap. 3. 4. 5. & 6. in Carthagenensi primo Concilio in Tridentino sess. 7. Can. 12. de sacramentis genere, his verbis: *Si quis dixerit, ministrum peccato mortali existentem, modo omnia officia pertinent servaverit, non conficere aut conferre sacramentum, anathematis.* Sub peccato autem intelligitur, etiam peccatum hæresis comprehenditur. Can. 4. hoc specialiter de baptismo definit, & ait: *Si quis dixerit baptismum qui etiam datur hæreticis in Nomine Patris & Filij & Spiritus Sancti, cum intentione faciendi quod facit Ecclesia, esse verum, anathematis.*

Favet etiam perpetua Ecclesie Traditio, quæ nunquam concessit eos rebaptizare qui à ministris peccatoribus, hæreticis, schismaticis, & de gradibus baptizati sunt. Unde S. Augustinus lib. de baptismo cap. 9. inquit: *Consuetudinis roborem tenetur obis terrarum, & hæc sola opponatur indolentibus novitatem.*

Non desunt etiam ad eandem veritatem suadendam congruentia & probabiles rationes, quæ adducit S. Thomas 4. contra Gentes cap. 77. Ferrariensis ejus Commentator ibidem exponit. Prima est: Ministri Ecclesie in Ordinis susceptione accipiunt potentiam ad sacramenta ministranda: Sed hæc potentia per peccatum aut infidelitatem non admittitur: Ergo peccator & infidelis retinet potestatem sacramenta ministrandi, subindeque vera conficit & ministrat sacramenta, si omnia adhibeat ad eorum valorem necessaria. Major est certa, Minor probatur. Quia alicui per consecrationem acquiritur, perpetua in ipso manet, cujus signum est, quod semel consecratum, iterum non consecratur, ut patet altari, chrismate, & aliis: Sed potestatem ministrandi accipit minister in Ordinis susceptione, cum quadam consecratione: Ergo illam nunquam amittit.

Confirmatur: Deus non aufert Principibus terræ potestatem jurisdictionis, propter ipsorum crimina, hæresim, infidelitatem, & apostasiam, scilicet Reipublicæ status aut economiæ detrimentum vel turbetur: propter quod D. Petrus cap. 2. in prima Epistola, fideles monet, suis ut per eos dominis, non tantum piis & modestis, sed etiam discipulis: Ergo similiter rationi consentaneum est, ad gubernationis Ecclesiasticæ & fidelium utilitatem, quod Deus suis ministris peccatoribus & infidelibus, potestatem valde administrandi sacramenta non auferat.

Secunda ratio D. Thomæ sic potest proponi. Minister solum concurrat instrumentaliter ad ministrum sanctificandum, sicut & ipsa sacramenta atque adeo gratiam non conferunt propria virtute, sed virtute Dei, neque sibi assimilare intendunt effectum, sed causæ principali: Ergo ut per sacramenta minister conferat gratiam, non est necessarium, quod gratiam aut fidem habeat & contineat, sed sufficit quod sacramentum & illius effectus in causa principali contineatur.

Confirmatur primo exemplo Divi Thomæ: Ut medicus conferat sanitatem, non est necessarium illius corpus, quod est instrumentum animæ habentis artem medicinæ, esse sanum: Ergo Deus per ministrum qui est ejus instrumentum, gratiam conferat, & sacramenta conficiat, necesse est, quod minister gratiam habeat aut fidem.

Confirmatur secundo alio exemplo S. Augustini lib. 3. contra Cresconium cap. 8. Ut semen fructificet, nihil refert quod lotis aut sordidis manibus seminetur, & terra ad fructificandum idonea; fructum posito, & Solis influxu non deficiente, terra dabit fructum suum: Ergo quidquid sit de sanctitate & munditia ministri, si ad sint cetera requisita, verum conficietur sacramentum, gratiam conferens.

Alio exemplo utitur idem Augustinus Tractatu 5. in Joan. ut refertur in decretis causa & quaest. 2. ubi dicitur, quod *superbus minister cum diabolo computatur, sed non contaminatur donum Christi*, quia per illam purus fluxus transit, & venit adferendum terram. Et paulo post subditur: *Lapis ex aqua fructum ferre non potest, & si per lapideos canales transit ad arcolas aqua, in canali lapideo nihil generatur, sed tamen hortus fructum plurimum offert*: Spiritus enim virtus sacramenti, ut putra hanc, ab illuminandis excipitur, sed per immundum transiens, non inquinatur. Aliud exemplum adducit Nazianzenus orat. 40. in sanctum Baptisma, comparat enim bonum vel malum ministrum, sigillo aureo vel ferreo, quod eundem habet effectum, sive aureum sit, sive ferreum.

Confirmatur tertio: Potest artifex uti ad opera sua necum instrumento vivo & sibi conjuncto, puta manu, sed etiam inanimato & separato, nempe malleo: Ergo similiter potest Deus hominem carente vita gratia, nec sibi per charitatem aut fidem conjuncto, uti tanquam instrumento ad sacramenta & eorum effectus.

Tertia ratio: Ut quis efficaciter utatur gratia gratis sibi data, non requiritur quod habeat gratiam gratum facientem, vel fidem, ut constat de Caipha, qui licet pessimus, & scripturis de Christo, quosque miraculis credere nollet, veritatem tamen de ipso prophetavit: Sed potestas conficiendi & ministrandi sacramenta, ad gratias gratis datus reducitur, quia per se ordinatur ad bonum alterius, non vero ad bonum ejus in quo est, nisi per accidens: Ergo illius ulus gratiam gratum facientem vel fidem necessariam in ministro non requirit.

Quarta ratio sumitur ex inconvenienti quod sequitur ex adversa sententia: si enim ad valorem sacramenti requireretur sanctitas & fides ministri, vix ulla esset fidelibus securitas de sua salute; sicut enim semper essent incerti de bonitate ministri, ita & de valore sacramenti ab eo collati.

Si dicas, non minus esse fideles incertos de intentione ministri, quam de ejus sanctitate. Respondetur hoc esse falsum, cum enim longè facilius sit ministro habere intentionem conficiendi sacramentum, quam sanctitatem, potest non solum ipse minister, sed etiam recipiens sacramentum ab eo, magis esse certus de intentione ejus, quam de ipsius sanctitate; sapè enim contingit, ut qui videntur boni, mali sint, cum tamen ministrum non habere necessariam intentionem, raro contingat, quia ille defectus non provenit, sicut defectus sanctitatis, ex difficultate illam habendi, sed ex pura malicia.

§. II.

Solvuntur objectiones.

Objectiones primò: Leo Papa Epistola 77. negat baptizatos ab hæreticis sanctificationem.

A nem accipere, & Ambrosius libro de his qui in titantur cap. 4. ait quod *Baptisma perfidorum non sanat, sed polluit*. Similiter Athanasius sermone tertio contra Arrianos, baptismum ab illis collatum appellat *vanum & invalidum*. Demum S. Thomas in supplemento quaest. 38. art. 2. docet hæreticum non posse absolvere à peccatis: Ergo hæretici non possunt vera sacramenta conficere, vel ministrare.

B Respondeo hæc & alia similia Patrum testimonis intelligenda esse de sacramento in ordine ad effectum principalem, scilicet gratiam, ita ut velint solum negare sacramentum ab hæreticis collatum, esse validum ad conferendam gratiam, cum enim Ecclesia prohibeat ne suscipiantur sacramenta ab hæreticis, consequenter qui aliquod sacramentum ab ipsis recipit, hoc ipso ponit obicem effectui sacramenti, & ideo baptismus ab hæretico collatus, non est validus ad conferendam gratiam. In eodem sensu docet S. Thomas in supplemento, hæreticum à peccatis absolvere non posse, quia scilicet, cum accipiens absolutionem ab hæretico, fictus ad sacramentum accedat, gratiam non recipit; & insuper quia ratione fictionis, deficit illi dolor de peccatis, qui est materia poenitentiae; & tandem quia ad absolvendum à peccatis, ultra potestatem characteris, requiritur jurisdictio, quæ hæretico deficit.

C Objectiones secundo: Immundus mundare non potest, juxta illud Ecclesiastici 34. *Ab immundo quid mundabitur?* Sed peccator est immundus: Ergo alios mundare non potest, conferendo illis gratiam per sacramenta.

Respondeo ab immundo, ut à causa principali neminem mundari, bene tamen ut ab instrumentali, quia ut producat gratiam non debet illam formaliter habere, sed sufficit quod illam contineat virtualiter, seu quod per virtutem causæ principalis illam possit producere, quare ad illam producendam non concurrunt minister ut instrumentum Dei & Christi.

D Objectiones tertio: Christus influit in suos fideles gratiam per ministros, tanquam per membra sui & Ecclesiae: Sed infidelis membrum Ecclesiae & Christi non est: Ergo medio ministro infideli, gratiam non influit, nec sacramenta confert.

E Confirmatur: Sacramenta habent efficaciam ex passione Christi: Sed infidelis non continuatur cum passione Christi, per fidem propriam, neque per fidem Ecclesiae, cum sit ab Ecclesia separatus: Ergo non potest conficere sacramenta, neque ut instrumentum Christi gratiam conferre.

Confirmatur secundo: Soli Ecclesiae sunt data sacramenta, & consequenter solum in illa reperiuntur: Sed inter hæreticos vera non est Ecclesia: Ergo neque vera sacramenta; non ergo ab ipsis valide conficiuntur.

Confirmatur tertio: In nulla communitate, ab illa expulsus potest officia communitatis tradere seu distribuere: Sed per sacramenta imprimuntur characterem, deputatur recipiens ad aliquod officium intra Ecclesiam: Ergo hæc saltem sacramenta ab hæretico conferri non possunt.

Ad objectionem respondetur cum D. Thoma hic art. 5. ad 2. Christum Dominum operari per bonos ministros, tanquam per membra viventia & sibi conjuncta, per malos autem tanquam per membra abscissa & separata, potest enim vivens operari per instrumentum carens vita, & à se separatum, quantum ad corporis unionem, dum.

dummodo sit sibi conjunctum per quandam motionem; aliter enim operatur artifex per manum, & aliter per securum; per manum enim operatur tanquam per instrumentum sibi unitum & vivens, per securum autem tanquam per instrumentum carens vitâ, & separatum, quamvis ipsi per motionem conjungatur. Sic igitur Christus operatur in sacramentis per bonos, tanquam per membra viventia, per malos verò, tanquam per instrumenta carentia vitâ, & separata.

81. Ad primam confirmationem respondetur ex D. Thoma in supplemento quæst. 28. art. 2. negando Minorem, quoad secundam partem: infideles enim continuantur cum passione Christi, per fidem Ecclesiæ; quia quamvis in fide Ecclesiæ non sint, sunt tamen in ea, quantum ad formam quam in sacramentis servant, quæ est forma Ecclesiæ: sunt etiam in fide Ecclesiæ, quantum ad intentionem faciendi quod facit Ecclesiæ; ex quo ibi intulit Cajetanus, hæreticum non conferre sacramenta, ut præcise ab Ecclesiâ, sed ut aliquo modo ipsi conjunctum & continuatum.

82. Ad secundam dicendum, soli Ecclesiæ esse data sacramenta, sed sacramentis Ecclesiæ & Christi, etiam extra Ecclesiam existentes uti. Et ratio est, quia instituta sunt à Christo ad conferendam gratiam, tanquam illius instrumenta, & extra Ecclesiam existentes retinent characterem, qui est potestas ad illa conficienda, atque adeo si apponatur materia & forma à Christo Domino præscripta, cum debita intentione, conficiuntur vera sacramenta, & efficacia ad conferendam gratiam, si non obstat indispositio recipientis.

83. Ad ultimum dicatur, quod si per exclusionem à communitate admittatur potestas tradendi seu distribuendi officia communitatis, vera est major, falsâ autem, si cum exclusione à communitate, retineatur talis potestas: hoc autem est speciale in expulsiōe ab Ecclesiâ, quod per illam potestas supra dicta non aufertur, hæc enim est indelebilis, quia consistit in characterē, qui nunquam amittitur. Tenet tamen paritas, quantum ad hoc quod expulsi ab Ecclesiâ non possunt licet illâ potestate uti, ac proinde hæretici illicitè quidem, sed non invalidè, sacramenta ministrant.

84. Objicies quartò: Actio sacramentalis sacerdotis existens in peccato mortali, v. g. consecratio Eucharistiæ, est grave peccatum, & ingens sacrilegium: Ergo non potest esse à Deo ut speciali motore: Sed si per eam validè conficeretur sacramentum, necessarium esset quod à Deo ut speciali motore procederet, cum omne instrumentum, ad attingendum effectum causæ principalis, ab ea specialiter moveri debeat: Ergo à malo ministro non potest confici sacramentum.

85. Respondeo primò, concessio Antecedente, negando consequentiam: cum enim divina motio sit præcisa, ita attingit ea quæ pertinent ad lineam Entis & boni transcendentalis in actu ad quem movet, ut tamen ad ejus deformitatem & malitiam moralem nequaquam se extendat, ut fuse ostendimus, & variis exemplis declaravimus in Tractatu de voluntate Dei.

Disp. 8.
art. 4.

86. Respondeo secundò, actionem quâ minister in peccato mortali existens sacramentum conficit, posse dupliciter sumi, nimirum vel quatenus procedit à ministro ut tali, sive ut instrumento à Deo assumpto, vel in quantum procedit à ministro, non ut tali, sed ut causa principali morali. Secundo isto modo sumpta, est mala & sacrilega,

A de formali, ac proinde non est à Deo ut speciali motore, bene tamen primo modo considerata, pote bona secundum illam rationem.

ARTICULUS IV.

Utrum ministri sacramenta in peccato mortali ministrantes, semper peccent mortaliter.

§. I.

Quibusdam præmissis difficultatibus resolvitur.

PRO resolutione hujus difficultatis sciendum est, ministrum sacramentorum esse duplicem, scilicet ministrum ex officio, sive solemnitate, & ministrum necessitatis. Primus dicitur ille qui conficit sacramenta, speciali consecratione ad hoc conficienda deputatus, qualis est sacerdos celebrans missam, absolvens à peccatis, & cum rite solemnitate baptizans. Secundus verò sine aliqua speciali consecratione & deputatione sacramenta ministrat. Est autem usus hujus ministri in Ecclesiâ, propter sacramentum baptizantum, quod quia est necessarium necessitate mediæ, etiam in re, respectu parvulorum ad salutem, & non possunt in quocunque casa adhiberi ministri ex officio, ut cum omni solemnitate tale sacramentum conferatur, voluit Christus ut in illis casibus, in quibus non posset adhiberi solemnitas illa à ministro consecrato, posset baptizari à quolibet sive clerico sive laico, sive fidelis, sive infidelis, sine solemnitate conferri. De propter sacramentum Baptismi, quia cum illa sacramenta non sint ita ad salutem necessaria, quatenus vel eorum effectus non est simpliciter necessarius, vel si sit necessarius, potest haberi alia viâ, scilicet per contritionem, ut patet de effectibus poenitentiae, nunquam possunt validè confici, nisi à ministro ex officio specialiter à ministerium divinum consecrato. Excepimus tamen matrimonium, quod quia est contractus civilis, non exigit ministrum consecratum, sed ipsi contrahentes sunt ministri ipsius. Hæc poenitentia.

Dico primò: minister solemnitatis sacramentum conficiens vel ministrans in peccato mortali peccat mortaliter. Ita communiter Theologum cum Divò Thoma hic art. 6. exceptis quibusdam Recentioribus, oppositum ut probabile dèbitur, quos refert Martínez à Prado hislorio bio 4. §. 2.

Hæc conclusio in primis probari posset multis Pontificij juris determinationibus, sed hæc sufficiunt. Prima habetur titulo de temporibus ordinandorum, capite *Quasimus*, ubi decretum Clericos iniquè viventes esse admoventes, & sub interminatione divini judicii oblatendos, ne in seceptis Ordinibus ministrent. Aliqua sumitur ex capite *Necesse est* 1. quæ ubi Gregorius dicit: *Necesse est ut mundus manus quæ diluere sordes curat, & adducat lud Ista 52. Mundamini qui servit egle Dmini.*

Favent etiam SS. Patres: Dionysius enim cap. 2. Eccl. hierarchia, ait quod malis non est facere symbola, id est sacramentalia signa. Et Augustinus lib. 2. contra Epist. Parmeniani cap. 10. dicit quod omnia sacramenta, cum obsequio ministrantibus, proficiunt tamen per eos dignè sumuntur. Eos autem dicit indignè sacramenta trahere, qui

qui fidei, hoc est qui mali sunt, & in peccato, ut constat ex toto capite. Videri etiam potest Hieronymus super illud Sophoniae 3. *Sacerdotes pollutum sanctum*, relatus cap. *Sacerdotes* 1. quæst. 1. cuius sensum optimè explicat D. Thomas infra quæst. 82. art. 5. ad 1.

Potest etiam suaderi conclusio ratione D. Thomæ, quæ ex duobus sumitur, scilicet ex conditione ministri ex officio, qui debet in sanctitate conformari Deo & Christo, quorum est minister, iuxta illud Levitici 19. *Sancti eritis, quoniam ego sanctus sum*; & ex sanctitate sacramentorum, sunt enim actiones quædam sanctificatione consecratae, unde ut minister congruat ministerio, debet habere sanctitatem, alias quantum est ex se contaminat & evacuat sanctitatem illarum actionum. Unde Chrysostomus homil. 60. ad populum Antiochenum: *Quo non oportet igitur esse puriorem salutem sacrificio? quo solari radio non splendidiorem manum, carnem hanc dividendam? os quod igne spirituali repletur, linguam quæ tremendo nimis sanguine rubescit? &c.*

Confirmatur: Cum sacramenta sint sancta sanctitate intrinsecâ & perfectâ, vasa verò sacra, sanctitate solum extrinsecâ & imperfectâ, non minor requirunt sanctitatem intrinsecam in ministro ex officio, quam vasa sacra extrinsecam: Sed tantum ex natura rei sanctitatem extrinsecam requirunt vasa sacra in ministro qui eis ex officio utitur, ut si illa sciens & volens manibus valde obsecens tractet, peccet eo ipso moraliter contra reverentiam eorum consecrationi & ministerio debitam: Ergo similiter tanta requiritur sanctitas & mundities intrinseca in ministro ex officio sacramentorum, ut si ea cum immunditia intrinseca quæ sit magna, qualis haud dubie est immunditia peccati mortalis, administret, peccet eo ipso graviter.

Confirmatur ampliùs: Recipere sacramentum in statu peccati mortalis, est peccatum mortale sacrilegij: Ergo & à fortiori ipsum in eodem statu conficere: conficiens enim sacramentum altiori modo se habet ad ipsam gratiam, nimirum causans, quam recipiens, ac proinde major requiritur in illo ornatus, & maior sanctitas.

Dico secundo: Minister necessitatis, & non consecratus, ministrans in peccato mortali, non peccat mortaliter. Ita D. Thomas hic art. 6. ad 3. probaturque ejus ratione. Ministrans non ex officio sacramentum, sed ut minister necessitatis, quamvis rem sacram speciali benedictione consecratam attingat, hoc tamen non facit exhibendo se ministro Christi & Ecclesiæ: unde propterea non adhibet ritum & solemnitate ab Ecclesia præscriptam, sed solum subvenit necessitati patientis: Ergo non obligatur ad se conformandum sanctitati Christi & Ecclesiæ, sicque non peccat ministrans sacramentum in peccato mortali.

Confirmatur & magis illustratur hæc ratio: Ideo minister consecratus peccat ministrando sacramentum in peccato mortali, quia ipsi ex officio incumbit ministrare sacramenta, & per consecrationem accipit potestatem & specialem gratiam ad ea administranda: Sed nihil horum reperitur in ministro non consecrato: Ergo non peccat ministrando sacramentum.

Ex quo inferit S. Doctor loco citato, sacerdotem ministrantem Baptismum sine solemnitate, in casu necessitatis, non peccare mortaliter, etiam si existat in mortali; nam licet sit consecratus, & illi sit collata specialis gratia ad ministrandum,

A se tamen tunc non exhibet ministrum Ecclesiæ, sed subvenit necessitati patienti, atque adeo consecratio se habet tunc materialiter & per accidens.

§. II.

Solvantur objectiones.

Objicies primò contra primam conclusionem: Bonitas ministri solum exigitur & debetur secundum quandam decentiam ad sacramentum, ut ait D. Thomas hic art. 5. ad 3. Sed aliquid deficere actui, debitum solum secundum decentiam, non est peccatum, saltem mortale, nam actus misericordiæ vel charitatis valde remissus, à sanctissimo viro elicitus, non est peccatum, & tamen secundum decentiam deberetur illi major intensio: Ergo ministrare sacramentum sine bonitate, & in peccato mortali, non est peccatum mortale.

Respondeo cum Cajetano hic art. 6. §. *Ad hoc*, actionem sacramentalem posse dupliciter considerari: primò secundum rationem operis operati, five ut præcisè est effectio sacramenti: secundò in ratione operis operantis, hoc est ut procedit à ministro specialiter dicato, consecrato, & deputato ad sacramentorum ministerium. Licet autem status gratiæ non requiratur in ministro ad esse simpliciter actionis sacramentalis præcisè primo modo sumptæ, sed tantum ut decenter fiat; bene tamen ad esse simpliciter ipsius consideratæ in ratione operis operantis, adeo ut non solum congruum, sed etiam necessarium sit, quod ut talis procedat à ministro ex officio, existente in gratia, quia, ut supra dicebamus, minister ut secundum rectam rationem ministret, debet domino suo conformari, subindeque sanctus esse, sicut Christus, cujus est minister, sanctus est.

Dices, Cum gratia sacramentalis ex quo tota sacramentorum sanctitas desumitur, non in ministrante, sed in suscipiente recipiatur, non minor requiritur dispositio in isto, quam in illo: Sed recipiens sacramentum poenitentiae v. g. cum sola attritione, atque adeo in statu peccati mortalis, si ipsum commisit, adhuc existens, non peccat mortaliter, imò neque venialiter: Ergo nec ex officio ministrans tale sacramentum.

Respondeo negando paritatem Majoris, disparitas est, quia ministrans sacramentum habet rationem agentis, respectu gratiæ, suscipiens verò rationem patientis: nobilior autem est agere quam pati, & consequenter majorem dispositionem requirit.

Objicies secundò: Si ratio fundamentalis primæ conclusionis valeret, sequeretur Confirmationem, publicè & coram tyranno consistentem fidem in peccato mortali, mortaliter peccare, quia per Confirmationem datur ipsi potestas & specialis gratia ad sic profitendam fidem. Sequeretur insuper conjuges reddendo aut petendo debitum in peccato mortali, peccare mortaliter, quia abutuntur gratiâ sacramentali, quæ illis per sacramentum Matrimonij datur ad rectum usum illius: Sed hæc absurda sunt, & à veritate penitus aliena: Ergo nostra conclusio falso nititur principio.

Respondeo negando utramque sequelam, nam ut rectè advertit Cajetanus hic art. 6. §. *Circa utrumque*, ut peccet mortaliter minister exercens potestatem sibi per consecrationem datam, seu eliciens actum ad quem bene excrendum illi est data

data specialis gratia, requiritur talem actionem esse factivam sacramenti, vel sacramentalem, quorum neutrum reperitur in Confirmato, publice & coram tyranno proficiente fidem, aut in conjugibus reddentibus aut petentibus debitum conjugale, nulla enim ex illis actionibus est factiva sacramenti, vel sacramentalis. Utrumque ergo requiritur ad hoc ut minister peccet mortaliter in exercitio sui ministerij, nimirum quod sit minister consecratus, seu ex officio, & quod actio sit factiva sacramenti, vel saltem sacramentalis, id est ad conficiendum sacramentum ordinata, vel distributiva sacramenti jam facti; ita ut si alterum horum defuerit, peccatum mortale in exercitio ministerij sacri non committatur. Ex quo

102. Inferes primò, quod contrahens matrimonium in peccato mortali, licet peccet mortaliter, quia sine debita dispositione recipit sacramentum, non tamen quia illud administrat: ad tale enim sacramentum ministrandum, specialem consecrationem non habet. Neque obest, quod non sit alius propinquior minister illius sacramenti, ac proinde videatur minister ex officio: nam ad ministrum ex officio, hoc non sufficit, sed requiritur insuper quod ad hoc ex vi alicujus consecrationis deputatus sit.

103. Inferes secundò, sacerdotem celebrantem in peccato mortali, duplex peccatum committere, alterum quia conficit sacramentum, & alterum quia illud recipit. Imò probabile est, illum tertium peccatum committere, in quantum sibi Eucharistiam in peccato mortali ministrat; ut enim intra dicemus, probabilius est, quod ministrare Eucharistiam jam consecratam in peccato mortali, peccatum mortale est. Sed quidquid sit de hoc, certum est apud omnes, duo illa vel tria peccata sufficienter in confessione explicari, si sacerdos dicat se celebrasse in peccato mortali. Potest tamen aliquando contingere, quod sacerdos peccet conficiendo sacramentum Eucharistiae; non tamen illud recipiendo, & sibi ministrando; si nimirum, consecrans in peccato mortali, peracto sacrificio, ante sumptionem habeat contritionem; tunc enim recipiendo, & sibi ministrando Eucharistiam, non peccat; unde si hoc contingat, debet in confessione explicari.

104. Inferes tertio, ministrantem sacramentum poenitentiae, etiam moribundo, in peccato mortali, peccare mortaliter, tamen si periculum aegritudinis ita urgeat, ut tempus ad contritionem ipsi non suppetat.

Prima pars hujus corollarii certa est, & ab omnibus admittitur: poenitentia enim conferri non potest, nisi à ministro consecrato, qui semper tenetur conformari Deo cuius est minister, & sanctitati sacramenti, ut supra dicebamus. Addo, sacramentum poenitentiae tantae necessitatis non esse, quod per contritionem illius defectus suppleri non possit: quâ ratione non instituit Christus Dominus quod in mortis articulo laicus posset absolvere, sicut ipsi concessit potestatem baptizandi: Ergo sicut ad valorem sacramenti poenitentiae in omni eventu requiritur potestas per consecrationem collata, ita ad illius congruam administrationem, semper exigitur status gratiae in ministro. Unde D. Thomas hic art. 6. ad 3. postquam excusavit à peccato baptizantem in mortali in extrema necessitate, subdit: *secus autem est in aliis sacramentis, quae non sunt tanta necessitatis sicut Baptismus.*

A Secunda verò probatur contra Vazquez, ab hac generali regula excipit casum in quo ex aegritudinis periculum ita urgeat hominem, ut tempus ad contritionem ipsi non suppetat; tunc enim existimat sacerdotem in mortali existentem, potest absque peccato sacramentum poenitentiae administrare: Quia (inquit) quamvis deus erga misericordiam erga proximum, DEO tamen placet, ut proximo, in cujus utilitatem tutum est poenitentiae sacramentum, facere, quam ut dispositionem aliam debitam habeamus.

Verum hæc ratio frivola est, & facile confutari potest: Sacerdos enim in casu posito potest utrumque præceptum adimplere, & misericordiam ministrando sacramentum egenti, & religionem administrando illud in gratia; potest enim habere contritionem peccatorum, quia contritio, ut pote actus voluntatis, quæ est potentia spiritalis, fieri potest in instanti, aut saltem in brevissimo tempore: Ergo tunc ministrando sacramentum poenitentiae in peccato mortali, sacerdos non committit.

Confirmatur: Moribundus cui in immo periculum mortis, tenetur (si non ad sit corpus Confessoris) suorum peccatorum contritionem habere, & si illam non habeat, peccat mortaliter, quævis tempus brevissimum sit: Ergo etiam ministrans, excusari non potest ab habenda contritione; propter brevissimam morulam temporis, hæc enim potentiam ad illam habendam non auferit, licet difficile illam reddat: difficultas autem adimplendis præceptis, obligationem non auferit ab absolute illud adimplere potest.

Inferes quarto, esse peccatum mortale autem confessiones in peccato mortali, tamen si ministrans habeat animum confitendi, vel habendi ad contritionem, antequam poenitentem absolvat peccatis. Nam licet audire confessiones, non conficere sacramentum, est tamen actio sacramentalis, utpote ad conficiendum sacramentum proximè ordinata: ut autem minister confectus mortaliter peccet in exercitio ministerij, sufficit quod actio quam elicit, sit factiva sacramenti vel sacramentalis, id est ad conficiendum sacramentum proximè ordinata, vel distributiva, ut applicativa sacramenti jam facti, ut supra dicebamus. Ex quo

Inferes quinto, ministrare Eucharistiam in peccato mortali, esse peccatum mortale. Locum enim hæc actio non sit consecrativa sacramenti, est tamen distributiva illius, subindeque ad modum sacramentalis.

Confirmatur ex D. Thoma in 4. dist. 24. art. 3. quæstiunc. 5. ad 4. ubi sic ait: *Quoties exhibet se in aliquo actu ut ministrum Eucharistiae mortaliter peccat (intellige si illum in statu peccati mortalis eliciat) & toties mortaliter peccat, quoties hunc actum facit: quia ut dicit Dionysius 1. capite celestis hierarchie, immunda vel symbola, id est sacra signa, tangere sui est: nec qui tangunt res sacras, quasi suo officio utuntur, peccant mortaliter. Secus autem esset si in aliqua necessitate aliquid sacrum contingere vel exequeretur, in illo casu in quo etiam laici facerent, sicut si baptizaret in articulo necessitatis, vel si Corpus CHRISTI in terram proferretur colligeret. Quibus verbis S. Thomas affert, Corpus CHRISTI ex officio tangere in peccato mortali, peccatum esse mortale: Sed tangere corpus*

corpus Christi illud dispensando fidelibus, con-
venit ex off. 10 sacerdoti, ut docet idem S. Doctor
in hac parte qu. 81. art. 3. Ergo illud in peccato
mortali dispensare, erit peccatum mortale. Ratio
etiam quam insinuat, id vehementer suadet. Ho-
minem enim exercere in peccato actionem in qua
exhibet se ut ministrum Christi & Ecclesie, & ad
quam exercendam est consecratus, peccatum mor-
tale est, nisi forte ex parvitate materie veniale fi-
at: Sed in dispensando Eucharistiam exhibet se ut
ministrum Christi ad hoc consecratum, & materia
parva non est: Ergo peccat mortaliter illam in
peccato dispensando. Unde idem Doctor An-
gelicus hic art. 6. sic ait *Non est dubium quin mali
exhibentes se ministros Dei & Ecclesie, in dispensa-
tione sacramentorum peccent.*

Interes sextò, probabilius esse peccare morta-
liter Diaconos & Subdiaconos solemniter sua of-
ficia exercentes in peccato mortali. Nam licet
actiones propriæ Diaconi & Subdiaconi, quæ sunt
cantare Evangelium, & in vasis sacris preparare
materiam Eucharistie, eamque tradere sacerdoti
consecrandam, non sint sacramenta, sunt tamen
actiones sacramentales, respicientes sacramentum
Eucharistie, & ad ipsum propè accedentes, ac
specialem consecrationem in ministro exigentes.
Unde capite ultimo de temporibus ordinandorum
suprà citato, Gregorius X. sub interminatione di-
vini iudicii prohibet huiusmodi in susceptis Or-
dinibus ministrare. Excusantur tamen à pecca-
to mortali minoribus Ordinibus initiati, si in pec-
cato mortali sua officia exercent, propter parvi-
tatem materie, quia nimirum illorum ministeri-
um est mediatum, & valde remotum à sacramento
Eucharistie.

Interes septimò, Episcopos chrismâ & oleum
infirmorum in mortali consecrantes, peccare
mortaliter, non tamen cum in statu peccati mor-
talis benedicunt templa, vasa, sacras vestes, Vir-
gines Deo dicatas, vel Abbatissas.

Prima pars hujus corollarij patet ex dictis:
Consecrare enim materiam sacramenti, ut est chris-
mâ & oleum infirmorum, actio sacramentalis est,
utpote ad consecrationem sacramenti proximè or-
dinata: Sed exercere actionem sacramentalem in
statu peccati mortalis, peccatum mortale est, ut
ex suprà dictis constat: Ergo & consecrare chris-
mâ, vel oleum infirmorum. Addo quod, actio-
nes illæ pertinent ad potestatem Ordinis in sum-
mo gradu, scilicet Episcopalis, & insuper consti-
tuunt materiam sacramenti Confirmationis & Ex-
tremæ Unctionis, unde fit ut sint gravissimæ in
genere rei sacræ.

Ex quo probata manet secunda pars corollarij,
ceteræ enim actiones suprà dictæ, nec sunt sacra-
menta, nec actiones sacramentales, nec perti-
nent de jure divino, sed solum ex jure Ecclesiasti-
co, ad potestatem Ordinis in summo gradu, scilicet
Episcopalis, unde eas exercere in peccato
mortali, non est peccatum mortale. Idem dicen-
dum de prædicatione Evangelicâ: Prædicatio
enim verbi Dei, non est actio speciali consecra-
tione sanctificata, neque ex natura rei, aut jure di-
vino, annexa alicui Ordini sacro, cum etiam non
Clericis committi possit: unde ille qui in peccato
mortali prædicat, non peccat mortaliter, maxime
si ipsi ex officio incumbat, & cum timore & reve-
rentia id faciat, & peccatum ejus non sit publicum,
ob quod vituperetur ejus ministerium, & prædi-
catio contemnatur.

Obijces tertio contra secundam conclusionem.

Tom. V.

A in qua diximus, ministrum necessitatis & non
consecratum, ministrantem in peccato mortali,
non peccare mortaliter. In administratione sa-
cramentorum, minister, etiam necessitatis, est mi-
nister Christi ad hoc institutus, utpote cum om-
nia quæ sunt de necessitate sacramenti, ex quibus
unum est minister, oporteat esse à Christo institu-
ta: Sed minister Christi in administratione sa-
cramentorum, tenetur sub mortali conformari in
sanctitate Christo, tanquam principali ministro,
ut suprà dicebamus: Ergo minister, etiam neces-
sitatis, debet esse in statu gratiæ, cum sacramenta
ministrat, subindeque si illa ministrat in peccato
mortali, peccabit mortaliter.

B Confirmatur: Quod minister necessitatis non
teneatur sub mortali esse in statu gratiæ, quando
aliquod sacramentum ministrat, vel provenit
ex necessitate suscipientis sacramentum, vel ex
defectu solemnitatis Ecclesiæ, vel quia minister
ille non est specialiter ad hoc munus consecratus,
sicut minister solemnitatis, sive ex officio? Non
ex primo capite, necessitas enim suscipientis
sacramentum, non impedit quominus sancta
sanctè tractari debeant. Neque ex secundo, quia
solemnitas Ecclesiastica est accidentaria, obliga-
tio autem sanctè administrandi sacramentum, per
se & intrinsecè oritur ex substantiali ritu, & san-
ctitate ipsius sacramenti. Non denique ex tertio
capite, nam obligatio sacramentum administran-
di in statu gratiæ, non oritur ex consecratione
ministri, sed ex sanctitate sacramenti, & Chri-
sti, debitaque ipsis reverentia, ad quam tenetur
minister, tam consecratus, quam non consecra-
tus: Ergo &c.

C Ad objectionem respondeo distinguendo An-
tecedens. In administratione sacramenti minister
etiam necessitatis est minister Christi, per se in-
stitutus, nego. Institutus ex accidenti solum, ob
urgentem necessitatem, concedo Antecedens, &
nego Consequentiam: Soli enim ministro Chri-
sti per se instituto, incumbit specialis obligatio se
conformandi in sanctitate suo principali agenti,
cujus vicem gerit, non verò ministro necessitatis,
utpote cui non tantum onus debet imponi, quan-
tum illi ad quem per se pertinet administratio sa-
cramenti.

D Ad confirmationem respondeo, neque præcisè
propter necessitatem suscipientis sacramentum,
neque ob defectum solemnitatis Ecclesiasticæ,
ministrum necessitatis eximi ab obligatione exis-
tendi in statu gratiæ, quando conficit sacra-
mentum, sed ob defectum deputationis per se ad hoc
munus. Ad probationem in contrarium, dico
quod licet obligatio ministrandi sacramentum in
statu gratiæ, oriatur ex sanctitate sacramenti, &
principalis ministri, reverentiaque ipsis debita,
non tamen oritur respectu cujuscumque ministri,
sed illius dumtaxat qui per se ad hoc munus depu-
tatus est; quamvis enim uterque teneatur exhi-
bere reverentiam sacramento, & ejus Authori,
non tamen exigitur tanta reverentia à ministro
necessitatis, quanta ab alio, sed sufficit quod sine
contemptu, cum debita fide, & exteriori reveren-
tia, sacramentum administret.

E Ad complementum hujus disputationis, quæ-
res primo, an licitum sit petere & accipere sacra-
menta à malo ministro?

Respondeo affirmativè, si ille sit toleratus ab
Ecclesia, & paratus ad ministrandum, tunc enim
petens & accipiens ab illo sacramentum, nō coo-
peratur peccato ipsius, sicut nec ille qui mutuum
accipit

accipit ab usurario jam parato mutuo dare ad usuram. Si verò ille non sit paratus, non licet ipsum inducere ad conferendum sacramentum, nisi in casu necessitatis, aut nisi minister teneatur ex officio sacramenta ministrare; quilibet enim sacerdos ex caractere tenetur in casu necessitatis, etiam si non habeat curam animarum, ministrare sacramenta ad salutem necessaria: ille verò qui habet curam animarum, tenetur ex iustitia, nedum in casu necessitatis, sed etiam propter subditorum suorum utilitatem. Unde qui inducit malum ministrum in casu necessitatis, & eum qui habet curam animarum, extra casum necessitatis, utitur jure suo, ac proinde nulli facit injuriam; & quamvis minister indeumat occasionem peccandi, in peccato ministrando, hoc tamen non intendit ille qui petit, sed solum inducit ministrum ad illud sibi præstandum quod debet, quodque posset fieri sine peccato, si ipse minister vellet penitere. Denique in casu extremæ necessitatis, licitum est recipere sacramenta à quocunque ministro, etiam non tolerato, quantumvis infideli, hæretico, vel apostata, quia Ecclesia non abstulit ministris malis facultatem administrandi in casu extremæ necessitatis sacramenta quæ fideles tenentur ex præcepto divino recipere, aliàs irrogaret injuriam divino præcepto, & supra divinam potestatem usurparet.

118. Quæres secundo, quam dispositionem teneatur habere malus minister in prædictis casibus sacramenta ministrando?

Respondeo juxta quosdam Authores sufficere attritionem, juxta alios, requiri sacramentalem confessionem; alios verò docere, attritionem non sufficere, neque necessariam esse confessionem, sed solum contritionem, saltem existimatam. Unde juxta horum Authorum sententiam, ut malus minister non peccet, sacramenta in prædictis casibus ministrando, debet facere quod in se est ad veram contritionem habendam, quamvis aliquando in re non sit contritus, sed in sua solum probabili existimatione. Et hæc sententia est verior, aut saltem probabilior aliis. Ratio est contra primam opinionem, quia sola attritio non tollit malitiam peccati mortalis, etiam in existimatione peccantis, nec consequenter indignitatem ministri, bene tamen contritio. Contra secundam verò, quia nullum extat præceptum de præmittenda confessione sacramentali administrationi sacramentorum in prædictis casibus: neque enim habetur in sacra scriptura, neque in jure, neque ex traditione, aut consuetudine colligitur, neque oritur naturaliter ex natura administrationis sacramentorum. Hinc tamen excipe sacramentum Eucharistiæ, ad ejus enim administrationem, si habeatur copia confessoris, necessario debet præmitti confessio sacramentalis, ut dicemus in Tractatu de Eucharistiæ.

DISPUTATIO VII.

De numero & ordine Sacramentorum.

Ad quæst. 65. D. Thomæ.

AD complementum hujus Tractatus, duo solum hic nobis restant explicanda, nimirum quot sint novæ legis sacramenta, & quem ordinem servant inter se, tam quoad

A naturam, quam quoad perfectionem & necessitatem. Unde sit

ARTICULVS PRIMVS.

Quot sint novæ legis sacramenta?

CIRCA numerum sacramentorum novæ legis Crij sunt Hæreticorum errores; alij enim unum tantum admittunt, alij duo, alij tres, refert Bellarminus lib. 2. de Sacram. cap. 23. eorum inconstantiam in numerandis sacramentis deridet ac refellit. Sed his brevitas causæ permittit.

B Dico, septem esse novæ legis sacramenta, plura, nec pauciora.

Conclusio est certa de fide, sic enim definitur Florentino in Decreto Eugenii, & à Tridentino sess. 7. can. 1. his verbis: *Si quis dixerit sacramenta novæ legis non fuisse omnia à Jesu Christo Domino nostro instituta, aut esse plura aut pauciora quam septem, Baptismum, Confirmationem, Eucharistiæ, Penitentiam, Extremam Unionem, Ordinem, & Matrimonium, anathema sit.* Totidem numerantur quoque Theologi extiterunt, excepto Durando, qui negat matrimonium esse sacramentum: quoniam mentiantur hæretici, qui numerum illum sacrorum excogitant, & à Concilio Florentino obtruncatum Armenis esse dicunt.

Neque Theologi hunc numerum sacramentorum velut à se inventum tradiderunt, sed eo quod in Scripturis contentum, & ex Patrum traditione acceptum. Quamvis enim in Scriptura non dicatur in actu signato esse septem sacramenta asseritur tamen in actu exercito, quatenus ea habetur, res significatas nomine Baptismi, Confirmationis, Eucharistiæ, Penitentiae, Extremæ Unionis, Ordinis, & Matrimonii, id est sacramenta, quod sic ostenditur. Sacramentum est ritus sacer, cui est annexa promissio gratiæ.

D Sed in sacra Scriptura habetur illa septem effectus sacros, quibus est annexa promissio gratiæ. Ergo ex Scriptura habetur septem esse sacramenta. Major patet, Minor probatur, diffinitio per singula. In primis enim Baptismus est sacramentum cui est annexa promissio gratiæ, sicut hæretici, & aperte colligitur ex illo Matth. 28. *Baptizantes eos, &c. Qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit.* Et ex illo Pauli ad Ephes. 5. *Mundans eam lavacro aquæ, in verbo vite.* De Confirmatione habetur Actuum 8. 19. per impositionem manuum Apostolorum se datum constanter Spiritum Sanctum quocunque ipsi manus imponerent. Quia effectus fuisset infallibilis, neque Apostoli ad eum constanter hunc ritum usurpassent, sine Christi institutione, & promissione gratiæ Spiritus Sancti. Ritus Eucharistiæ habetur Matth. 26. & 1. Corinth. 11. *Accipit panem, & gratias agens, &c. promissio verò gratiæ Joan. 6. Qui manducat hunc panem, vivet in æternum.* Ritus Penitentiae & promissio gratiæ simul habetur Joan. 20. *Quorum remiseritis peccata, remittantur eis.* De Extrema Unctione habetur institutio interterni & promissio gratiæ Jacobi 5. *Infirmus quis ex verbis? Inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini. Et oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus; & si peccati fuerint...*

mittuntur ei. De sacramento Ordinis institutio
ritus externi per manus impositionem, & pro-
missio gratiæ habetur 1. ad Timoth. 4. his verbis :
*Noli negligere gratiam quæ est in te, quæ data est
tibi per prophetiam, cum impositione manuum Pres-
byterii. Et 2. ad Timoth. 1. Admonetio 1. ut resus-
citet gratiam quæ est in te per impositionem manuum
mearum.* Denique ritus matrimonij habetur
Matth. 19. *Quod Deus conjunxit, homo non sepa-
ret.* Promissio verò gratiæ ad Ephes. 5. *Sacra-
mentum hoc magnum est : ego autem dico in Chri-
sto & Ecclesia.* His enim verbis docet Apolto-
lus, matrimonium in eo quod est conjunctio viri
& femine, esse magnum sacramentum in Chri-
sto & in Ecclesia, quatenus significat conjunctio-
nem Christi cum Ecclesia, ac proinde & gratiam
quæ ad ejus præsentiam datur : nam conjunctio
Christi cum Ecclesia est duplex, una secundum natu-
ram, quæ est facta per incarnationem, qua
Christus nedum Ecclesiæ, sed toti generi hu-
mano copulatur ; aliâ est per gratiam & charita-
tem, & hac soli Ecclesiæ conjungitur, & ratione
illius dicitur ejus sponsus : utramque verò con-
junctioem significat matrimonium ; primam sci-
licet, in quantum est unio quædam naturalis & car-
nalis inter virum & mulierem : secundam verò,
in quantum est etiam unio spiritualis inter virum
& mulierem, per gratiam & charitatem, quæ ad
ejus præsentiam datur.

Favet etiam SS. Patres : unus pro omnibus
sufficit Augustinus, ejus, etiam apud hære-
ticos, autoritas magna est. Ille ergo lib. 5. de
Baptismo cap. 20. quatuor agnoscit sacramenta
novæ legis, nempe Baptismum, Extremam Uni-
ctionem, Eucharistiam, & Penitentiam, ait
enim : *Si ad hoc valet quod dictum est in Evange-
lio, ut per peccatorem sacramenta non celebrentur :
quomodo exaudis homicidam deprecantem, vel
super aquam Baptismi, vel super oleum, vel super Eu-
charistiam, vel super caput eorum quibus manus im-
ponitur ? nimirum per reconciliationem ? Et lib.
2. contra literas Petilianæ cap. 104. addit Confir-
mationem, his verbis : *In hoc unguento sacramen-
tum Christiatis vult Petilianus interpretari ; quod
quidem in genere visibilibus signaculorum sacrosan-
ctum est, sicut ipse Baptismus.* Item lib. 2. contra
Epistolam Parmeniani cap. 13. eodem modo lo-
quitur de Ordine ac de Baptismo : *Virumque (in-
quit) sacramentum est, & quædam consecratione
utramque homini datur : illud cum baptizatur, istud
cum oratur.* Et paulo post : *Si enim utrum-
que sacramentum est, quod nemo dubitat, cur illud
non admittitur, & istud admittitur ? Neutri sacra-
mento facienda injuria est.* Denique libro de bo-
no conjugali cap. 18. & 24. & lib. 1. de Nuptiis
cap. 10. manifestè docet matrimonium in nova le-
ge esse sacramentum.*

Non desunt etiam congruentiæ quibus ea-
dem veritas suaderi potest, sed præcipua est illa
quam adducit S. Doctor his art. 1. & quæ potest
sic breviter proponi. Finis omnium sacramento-
rum est vita supernaturalis animæ acquirenda, &
ad perfectionem deducenda, cum aliqua simili-
tudine & analogia ad vitam corporalem : in vita
autem corporali primò generanda est proles, ei-
que vita communicanda. Deinde perducenda est
ad augmentum & debitam quantitatem per mo-
tum accretionis, & postea nutrienda per quotidia-
nam cibum, sine quo temporalis vita consistere
nequit : quæ tria per se homini conveniunt, & ad
vivendum sunt omnino necessaria. Sed quia vita

hominis multis miseriis & infirmitatibus obno-
xia, indiget duobus tanquam remediis : primò
quidem medicinâ ad recuperandam sanitatem, &
altero ad removendum languorem ex infirmita-
te contractum, quod fit per dietam & exercitium.
In vita ergo spirituali proportionaliter reperiri
debent hæc omnia quibus anima in esse gratiæ
perficiatur in seipsa. Primò enim generari debet,
& novum esse supernaturale primò recipere,
quod fit per Baptismum, qui ad Titum 3. voca-
tur *Lavacrum regenerationis*, & de quo Christus
Joan. 3. dicebat : *Nisi quis renatus fuerit ex aqua
& Spiritu Sancto, &c.* Deinde augmentum & ro-
bur in hac vita spirituali debet per confirmationem
suscipere. Tertiò vices alimenti gerit in hac vi-
ta spirituali sacramentum Eucharistiæ, juxta illud
Christi Joan. 6. *Caro mea verè est cibus, & san-
guis meus verè est potus.* Denique quia ex quo
Adam peccavit, sæpe contingit hominem in mor-
bum spirituale incidere, duobus aliis sacramen-
tis indiget ad medelam : uno quidem tanquam
spirituali medicinâ ; scilicet penitentia, ad re-
movendum peccatum, quod est ægrotudo animæ,
& altero ad reliquias morbi, ejusque languorem
tollendum, scilicet Extremâ Unctione. Et hæc
sunt quinque sacramenta homini necessaria, ut
perficiatur quantum ad seipsum in ordine super-
naturali. Ceterum quia homo est animal socia-
bile & politicum, perfici adhuc debet in utraque
vita spirituali & corporali, quatenus est mem-
brum Reipublicæ, quod duobus modis fieri po-
test, primò suscipiendo potestatem administran-
di aliqua officia in Reipublica, quod in ordine
supernaturali fit per sacramentum Ordinis : dein-
de multiplicando Reipublicam, quod in utro-
que fit per Matrimonium, est enim & officium
naturæ ad propagationem naturalem ordinatum,
& simul sacramentum gratiæ.

Hanc rationem seu congruentiam breviter at-
tigit Eugenius IV. in Decreto unionis Armeno-
rum, his verbis : *Nova legis septem sunt Sacra-
menta, videlicet Baptismus, Confirmatio, Eu-
charistia, Penitentia, Extrema Unctio, Ordo,
& Matrimonium.* Horum quinque prima ad spi-
ritualem uniuscujusque hominis in seipso perfe-
ctionem ; duo ultima ad totius Ecclesiæ regimen,
multiplicationemque ordinata sunt. Per Baptis-
mum enim spiritualiter renascimur, per Confir-
mationem augemur in gratia & roboramur in fide : re-
nati autem & roborati, nutrimur divine Eucha-
ristia alimonia. Quod si per peccatum ægrotudinem
incurrimus anima, per Penitentiam spiritualiter
sanamur ; spiritualiter etiam & corporaliter (pro-
ut anima expedit) per Extremam Unctionem. Per
Ordinem verò Ecclesiæ gubernatur, & multiplica-
tur spiritualiter, per matrimonium corporaliter
augetur.

Alij alias adducunt congruentias : sicut enim
(inquiunt) Deus septem dierum curriculo mun-
dum creavit, sic & Christus septem sacramento-
rum ordine, recreationis mysterium nobis im-
partitur, quæ illuminandis perficiendisque septem
virtutibus principalibus, veluti septem splendidis-
simæ Planetarum stellæ, sub fidei firmamento no-
bis irradiant, nostrisque medendis sceleribus, quæ
per septem plagas Ægypti designantur, salutifera
medicamina præbent.

Addit Javellus 5. parte Philosophiæ Christia-
næ, Tract. 1. cap. 5. præstantiora Dei opera in
Scriptura septenario numero designari & com-
prehendi. *Quam Deus (inquit) sex diebus mun-*
O ij dum

dum fabricavit, & in septimo quievit: Genes. 1. Septem diebus precepit azyma comedi: Exodi 12. Septem agnos anniculos precepit immolari: Leviticus 13. Septem lucernas precepit poni super candelabrum in Sanctuario: Numer. 8. Solemnitatem Tabernaculorum precepit celebrari septem diebus: Deuter. 16. Septem instituit tubas fabulat: Josue 6. In septem capillis locavit Sanson fortitudinem: Judicum 16. Septem vicibus precepit Helisus Naaman Syrum lavari in Iordane, & sanatus est à lepra sua: 2 Regum 2. Sapientia excidit columnas septem: Proverb. 9. Septem panibus satiavit Christus quatuor milia hominum: Matth. 15. Septem Demonia eiecit à Maria Magdalena: Marci 16. Septem Spiritus in conspectu throni ejus sunt: Apocal. 1. Septem canababre aurea vidit Joannes: ibidem. Septem scelas in dextra filii hominis, id est Iesu Christi: ibidem. Si ergo (subdividem Author) divina bonitas in effectibus suis, in observantibus, in carentibus, in miraculis, septenarium numerum adeo magnificat, sapientissime certe disposuit, septem sacramenta in Ecclesia sua, ut septem rivulos ex fonte charitatis filij sui pro nobis passim effluentes.

8. Obijciunt in primis Hæretici, numerum illum septenarium Sacramentorum, nusquam exprimi in Scriptura, nullumque ex antiquis Patribus septem enumerare: imò Ambrosium, Dionysium, & Irenæum, duo tantum vel tria recensere sacramenta, nimirum Baptismum, Eucharistiam & Confirmationem, aut Pœnitentiam.

9. Sed ad hæc patet responsio ex supra dictis, ostendimus enim ex Scriptura dari septem ritus, quibus annexa est promissio gratiæ, subindeque septem sacramenta, quamvis hoc nomine non appellentur. Monstravimus etiam Augustinum variis in locis septem novæ legis sacramenta manifestè agnoscere. Ratio autem cur alij SS. Patres non omnia illa simul enumerent, est quia non nisi ex occasione de his aut illis disputant. Exempli gratiâ D. Ambrosius in libro de sacramentis, de tribus solum agit, Baptismo, Confirmatione, & Eucharistia: quia (ut ipse proponit initio ejusdem operis) instituit solum de illis tractare, quæ Cathæcumenis simul cum Baptismo dabantur. Similiter Dionysius in libro de Eccles. hierarchia differit tantum de illis, quæ Hierarchæ, id est Episcopi, solemniter administrare solebant: nimirum de Baptismo, Eucharistia, Consecratione olei, & Ordinatione Clericorum. Et Irenæus lib. 1. cap. 9. ex occasione errorum Marci cujusdam circa Eucharistiam, de illa tractat. Tum de Baptismo cap. 18. ejusdem libri, refutans deliria circa illum hæreticorum illius temporis. Tum de Pœnitentia lib. 4. & sic de aliis, occasione aliorum errorum. Alij verò Patres ex septem novæ legis sacramentis, ea tantum interdum expriment, & inculcant, quæ ratione absolutæ necessitatis vel dignitatis præstant, sicut Eucharistiam & Baptismum, sine præjudicio tamen aliorum, ut in singulis ex professo patebit.

10. Obijciunt secundo: Sacramenta fluxerunt ex latere Christi, sub figura sanguinis, & aquæ: Sed sanguis & aqua significant Baptismum & Eucharistiam, ut exponunt Chrysostomus, Cyrillus, Damascenus, & alij: Ergo sunt tantum duo sacramenta novæ legis, scilicet Baptismus & Eucharistia.

11. Respondeo quod quamvis sanguis & aqua spiritualiter significant Baptismum & Eucharistiam, sub illis tamen, utpote communioribus, cætera comprehenduntur, quatenus Baptismus est prin-

cipium vitæ Christianæ, Eucharistia vero finis consummatio omnium sacramentorum.

Ad complementum hujus questionis, additionem aliorum argumentorum, advertendum est, non esse definitum à Florentino & Trid. no, nec à Theologis assertum, quod tantum septem sacramenta speciei infimæ, sed tantum tota, licet ex his quedam sint quæ præ species subalternas aut partiales continent. Ordo verbi gratiâ continet Episcopatum, Presbiterium, Diaconatum, & Subdiaconatum, & nobiles Ordines. Eucharistia duas species panis, videlicet cibum & potum sacramentalium, speciebus panis & vini, quæ duz species panis unum totale sacramentum per modum perfecti convivij constituunt; sicut & omnes Ordines unum totalem component, tendentem ad consummationem perfecti ministerii, quod quiper varios gradus ad Episcopatum culmen cendit.

ARTICULVS II.

Quinam inter sacramenta ordo reperitur?

PRO resolutione hujus difficultatis advertendum est, quod triplex inter sacramenta ordo spectari potest. Primus est ordo naturæ, regenerationis, quando scilicet unum naturale ordo aliquo modo prærequiritur, aut præsupponitur aliud. Secundus est ordo perfectionis, quando unum est nobilius alio. Tertius est ordo iustitiae, quando unum est magis necessarium quam aliud. Hoc supposito.

Dico primo: quantum ad ordinem naturæ generationis, sacramenta convenienter sic ordinari: Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Extrema Unctio, Ordo, & Matrimonium. Ita in Concilio Florentino & Tridentino supra citatis definitur, & in Catechismo Romano Jusse Pij V. edito, his verbis declaratur: Primus numeratur Baptismus, veluti ceterorum omnium quo Christo renascimur. Deinde Confirmatio, cuius virtute fit, ut divina gratia augmentetur & roboretur. Tum Eucharistia, quæ tantummodo vere celesti spiritus noster alitur & sustinetur. Acquitur quarto loco Pœnitentia, cuius operis amissa restituitur, postquam peccata carnis excipiuntur. Postea vero Extrema Unctio, quæ ceterorum reliquie tolluntur, & animi vires revivuntur. Sequitur Ordo, quo publica Sacramentorum ministeria perpetuo in Ecclesia exercenda, sunt in omnes functiones extendenda potestas traditur, Matrimonium, ut ex maris & femina legitima & legalis conjunctione, filij ad Dei cultum, & humani generis consecrationem, procreentur, ac religio conserventur.

Ratio etiam suffragatur, nam ut dicitur D. Thomas hic art. 2. Sicut unitas ordine naturæ generationis, prior est quam multitudo, & privati homines sunt priores communitate, quæ quæ componitur ex privatis hominibus, licet multitudo ex unitatibus: ita sacramenta quæ pertinent ad perfectionem unius personæ, sunt priora illis quæ pertinent ad perfectionem multitudinis: Sed Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia & Extrema Unctio ordinantur per se primò ad propriam & privatam unius personæ perfectionem; Baptismus, ut generatio; Confirmatio, ut corroboratio; Eucharistia, ut nutritio; Pœnitentia, ut curatio; Extrema Unctio, ut per-

fectio curationis: Ordo verò & Matrimonium spectant ad communitatem: Ergo ordine naturæ, seu generationis, Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, & Extrema Unctio, sunt priora Ordine, & Matrimonio. Rursus cum ea quæ conveniunt rei per se, sint priora iis quæ conveniunt illi per accidens. Baptismus, Confirmatio, & Eucharistia, quæ per se ordinantur ad perfectionem vitæ spiritualis, sunt priora Pœnitentia & Extrema Unctione, quæ per accidens, ratione peccati & morbi, ad vitam spirituales ordinantur. Et inter hæc Pœnitentia, cum sanationem inchoet, est prior Extrema Unctione, quæ illam consummat, & reliquias ægitudinis tollit. Denique inter sacramenta quæ spectant ad perfectionem multitudinis, prius ponitur Ordo, quàm Matrimonium, eò quod ille ordinetur ad propagationem spirituales, istud ad carnalem. Velut ait D. Thomas, eò quod plus habeat spiritualitatis, quàm Matrimonium.

16. Dico secundo: ordine perfectionis Eucharistiam primum locum tenere inter omnia sacramenta. Ita D. Thomas art. 3.

Pater hæc conclusio, sacramentum enim Eucharistia est omnium nobilissimum & præstantissimum, tum quia consistit in esse permanenti, & non in fluxu vel usu, ut reliqua: tum etiam quia in illo Christus continetur substantialiter, in aliis verò aliqua tantum virtus instrumentalis illius. Addit S. Doctor, Eucharistiam esse veluti finem cæterorum sacramentorum: Ordo enim ad eius consecrationem refertur, Baptismus ad eius receptionem, atque etiam Confirmatio, quatenus magnâ fide opus est ad dignè recipiendam & profitendum Eucharistia mysterium: Pœnitentia verò ad eandem refertur, ut præparatio necessaria ex occasione peccati; Extrema Unctio, ut utilis ad dignius communicandum, sublati peccati reliquiis, etiam venialibus: Matrimonium denique, ratione significationis, quatenus significat conjunctionem Christi cum Ecclesia, quam Eucharistia perficit; & quia moderando concupiscentiam carnalem, aliquo modo disponit ad communionem. Hinc Dionysius cap. 3. Ecclesiastica Hierarchia, Eucharistiam vocat *πρότερον πάλαιον*, *Sacramentum sacramentorum*, & unionem Dei nobilicam per hoc sacramentum affirmat esse *κατα* *μεγιστον*, id est *ad summam verticem propositam*. Idem Doctor mellissus serm. in Cœna Domini, divini huius sacramenti dulcedine illectus, ejusque magnitudinem & præstantiam describens, sic exclamat: *Potestis estimare quale vel quantum sit*

A hoc Sanctum Sanctorum, Sacramentum Sacramentorum, Amor amorum, Dulcedo omnium dulcedinum. De quo plura, cum de hoc mirabili sacramento dicemus.

Dices, Matrimonium ordinatur ad bonum commune, Eucharistia verò ad bonum proprium sumentis: Ergo cum bonum commune præstet simpliciter bono particulari, matrimonium erit perfectius Eucharistia.

B Respondeo quod licet Eucharistia ad bonum proprium sumentis ordinetur, & matrimonium ad bonum communitatis, tamen quia bonum istud est corporale, illud verò spirituale, Eucharistia sacramentum perfectius & excellentius est sacramento matrimonij.

Instabis, Ordo respicit bonum commune spirituale: Ergo saltem Ordo erit perfectior Eucharistia.

C Sed nego Consequentiam, quamvis enim Ordo respiciat bonum spirituale commune, Eucharistia verò bonum spirituale sumentis, illa tamen continet tam bonum particulare, quàm commune, cum contineat ipsummet Christum, in quo est omnis bonitatis spiritualis plenitudo.

Dico tertio: Baptismus esse priorem, ordine necessitatis, cum Pœnitentiam, deinde Ordinem, & Matrimonium: Eucharistiam verò, Confirmationem, & Extremam Unctionem, non esse simpliciter, sed tantum secundum quid necessaria. Ita D. Thomas art. 4.

Pater hæc conclusio, quantum ad singulas partes: Baptismus enim, cum sit omnium sacramentorum janua, est necessarius necessitate medij, respectu omnium & singulorum. Deinde Pœnitentia, respectu plurimorum, nempe omnium qui post Baptismum inciderant in peccatum mortale. Ordo verò & Matrimonium, licet non sint necessaria respectu singulorum, bene tamen respectu communitatis, ad ministrandum sacramenta, & ad convenientem propagationem Ecclesie; Eucharistia autem, Confirmatio, & Extrema Unctio, licet sint valde utilia fidelibus, non sunt tamen simpliciter necessaria ad salutem. Unde cum dicitur Joan. 6. *Nisi manducaveritis carnem Filij hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis*, hoc est intelligendum de spirituali manducatione, & non de sola sacramentali, ut S. Thomas, post D. Augustinum, hic art. 4. ad 2. interpretatur.

Agunt hic aliqui de sacramentalibus, sed de his commodius in Tractatu de Pœnitentia dicemus, cum agemus de remissione peccatorum venialium per sacramentalia.

